

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

अथ

सटीकं सोदाहरणं
मनुष्यजातकम् ।

तदेतत्

श्रीकृष्णदासात्मज-गङ्गाविष्ण्वध्यक्षक

“ लक्ष्मीवेङ्कटेश्वर ” मुद्रणालये

मेनेजर पं० शिवगुहोर बाजपेयीत्यनेन स्वाम्यर्थे

मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।

शकाब्दाः १८३७, संवत् १९७२.

कल्याण-मुंबई.

All rights reserved by the publisher.

जाहिरात.

लघुसंग्रहः

भाषाटीकोपेतः ।

विदित हो कि आजकल क्या सदैवसे पंडित उम्मीकी करते आये हैं जो कि ज्योतिषशास्त्रमें अभिज्ञता रखता हो क्योंकि संसारमें सब वर्ण और सब जातियोंके गर्भमें प्रवेश करनेके समयसे लेकर परलोक जानेके पश्चात् तक जितने कार्य हैं वह सब ज्योतिषशास्त्रसे संबन्ध रखते हैं अत एव दुग्धसे घृत और पुष्पोंसे मधु निकालनेके समान ज्योतिषशास्त्रसे सार २ लेकर लघुसंग्रह नाम ग्रंथ संगृहीत हुआ है इसमें चक्रवर्त्तीसे लेकर किंपर्यन्तके प्रतिदिन वर्त्तीवर्मे आनेवाले फायोंके मुहूर्त्तोंका समावेश किया है इसके अतिरिक्त औरभी बातक तथा प्रश्नशास्त्रके आवश्यकविषय जिनका प्रतिदिन पंचांग देखनेवालोंका काम पड़ता है सबही और लिये गये हैं हमारी सविनय प्रार्थनासे दादौलिग्रामवास्तव्य पंडितवर्य काशीरामजीने अतीव परिश्रमसे संशोधन कर सरल हिन्दी भाषाटीकासे सुशोभित करनेपरमी कहीं २ कठिन विषयके चक्रभी लगा दिये हैं इससे पंचांगसे कुछभी बोध रखने-वालाभी ज्योतिषी कहलाकर लाम उठा सकता है । हमारी ममतिसे प्रत्येक गृहस्थ और विद्वान् मात्रको केवल इसी ग्रंथको पास रखनेसे मुहूर्त्तविषयिक किसी ग्रंथके रखनेकी आवश्यकता नहीं । आप सज्जनोंके सुमीतेके लिये मनोहर

टाइप और ग्लेज कागजपर छपनेपरमी मूल्य पुस्तकके गुण देवकर थोडाही है । उपसंहारमें प्रार्थना है कि उक्त ग्रंथसे लाभ उठाकर गुणग्राहकसज्जन ग्रंथसंग्रहकर्ता तथा संशोधन-पूर्वक भाषानुवादक और मुद्रणकर्ताको आशीर्वाद देंगे । आशा है कि ग्रंथकी श्रुतिको सचित कर कृतार्थ करेंगे । की. १६.

जातकसंग्रह भाषाटीकोपेत ।

संसारमें विशेषकरके उसी ग्रंथका समादर है जो कि अपने सजातीय ग्रंथोंमें साररूप है क्योंकि कालचक्रकी विकृताल गतिसे अब वह समय नहीं है, जिसमें समस्त शास्त्रोंके रहस्यके जाननेकी बुद्धि शक्ति सामर्थ्य प्रागल्भ्य धारणा दीर्घायुरूप सामग्री प्राप्त हो, आधुनिक समयके मनुष्य प्रथमता अल्पायु होते हैं तिसपरभी अनेकानेक रोगभय फिर बहुधा विघ्न इतनेपरभी दुर्भाग्य और बुद्धिहीनता आदिसे संकुचित होते चले जाते हैं, फिर कहिये समस्त शास्त्रोंका तत्त्वज्ञान एक व्यक्तिमें किस प्रकार आ सकता है इसी कारण समस्त जातकग्रंथोंसे सार २ लेकर जिन विचारोंकी कि जन्मपत्रफलादेशमें आवश्यकता होती है वह मबही समस्त जातकग्रंथोंसे लिखे गये हैं जैसे प्रथममावके विचारमें रूप, वर्ण, चिह्न-जाति, आयु, सुख, दुःख इत्यादि; द्वितीयमावके विचारमें धन-सुख, नेत्रावयव इत्यादि; तृतीयमावके विचारमें भ्रातृपराक्रम इत्यादि; चतुर्थमावके विचारमें गृह, ग्राम, चतुष्पदवाहन,

आग्नि, मित्रभातृपितृसुख इत्यादि; पंचमभावके विचारमें रोग, शत्रुपीडा इत्यादि सप्तमभावके विचारमें जाया, व्यापार, गमन, आगमन इत्यादि; अष्टमभावके विचारमें दुर्ग, स्वप्न, कष्ट मरणहेतु इत्यादि; नवमभावके विचारमें भाग्य, तीर्थ, धर्मसंबंधि कार्य इत्यादि; दशमभावके विचारमें, राज्य, मुद्रा, व्यापार राजमान, महत्पद, पितृसुख इत्यादि; एकादशभावके विचारमें गज, अश्व, सुवर्ण, वस्त्र लाभालाभ इत्यादि; द्वादशभावके विचारमें हानि, दान, व्यय, कष्ट इत्यादि विषय प्रसिद्ध २ जातकग्रंथोंके प्रमाणसे संगृहीत हैं इसके आतिरिक्त पंचमहा-पुरुषलक्षण और चौरासी योग और सब प्रकारके राजयोग प्राचीन महर्षिप्रणीत जातकग्रंथोंसे लिखे गये हैं, कोई विशेष बात छोड़ी नहीं गई है जो अन्य जातकग्रंथोंमें पाई जावे । यह ग्रंथ मूलमात्र तौ छपही चुका था परन्तु इसमें सर्वत्र गूढ़ २ अर्थ होनेसे भाषाटीकासहितकी विशेष मांग आनेके कारण टाढौलिग्रामवास्तव्य पंडितवर्य ज्योतिर्विद काशीरामजी पाठक-द्वारा सुललित हिन्दीभाषाटीका इस रीतिसे कटाई है कि प्रथम मूलार्थविवरण नीचे मूल श्लोक फिर हिंदी अनुवाद विराजमान है । उक्त टीकाकार महानुभावनेभी केवल अपनीही बुद्धिसे नहीं किन्तु मूलपरिशोधनपूर्वक अन्य जातकमतोंसे सामानाधिकरण्यसे टीकाकी रचना की है । मैंनेभी ग्राहकसज्जनोंके प्रमोदार्थ सुन्दर टाइप और ग्लेज कागजपर छापकर तैयार किया है । दाम २॥ ६.

चर्याचन्द्रोदय ।

प्रियवर महाशय ! धर्म अर्थ काम मोक्षोंका उत्कृष्ट साधन एक शरीरके बिना दूसरा कोई नहीं है उस शरीरका स्वास्थ्य रखनेके लिये वैद्यशास्त्रोदित उपायही मुख्य साधन है, वैद्यशास्त्रमें आजतक महा २ विद्वानोंने बड़े २ ग्रंथ बनाये हैं, परन्तु उनमें दिनरात्रिके आचरणका विशेष रूपसे वर्णन न होनेसे शरीरस्वास्थ्य रहनेमें उनका यथायोग उपयोग नहीं होता इस लिये पाठकज्ञातीय माथुर श्रीकृष्णलाल-त्मज दत्तरामजीने चर्याचन्द्रोदय नामक ग्रन्थ संकलित किया और संस्कृतानभिज्ञ लोगोंके उपकारार्थ भाषाटीकासे विभूषित किया है, इस ग्रंथसे पूर्वोक्त विषयसे अत्यन्तही उपकार हो सकता है । क्योंकि इसमें १ ऋतुचर्या २ दिनचर्या ३ पाक-विधान ४ अमानुषीय भक्षण ५ कुट्टाष्टिर्वर्जनादि अध्याय ६ इन्द्रियोपक्रमणाध्याय इतने प्रकरण वर्णित हैं । इन सबमें अवश्य जानने योग्य शौचादि विचार, रसोई करनेका स्थान, सूपकारलक्षण, नानाविध पाकदूधोंके लक्षण, अन्नपरीक्षा, स्त्रीसेवनविधि, रजस्वलागमननिषेध, रात्रि जागरणमें दोष इत्यादि बहुतसे विषय सममाण वर्णित हैं इस लिये महाशय इस निरुपम ग्रंथका संग्रह कर उक्त हेतुको सफल करेंगे । की० १॥ रु० ।

पुस्तक मिलनेका ठिकाना—गंगाविष्णु श्रीकृष्णदास,
“ लक्ष्मीवैकटेश्वर ” छापाखाना, कल्याण-मुंबई.

॥ श्रीः ॥

मनुष्यजातकम्.

इदं हि त्रिलोकीललंतीकायमानेन अधिगतसकलावरच-
रवरदिनकरप्रवरग्रहनिक्तरशास्त्रसंभारेण श्रीमत्सामंतचूडामणेः
श्रीचंद्रदेवस्य अमिजने निवसतः श्रीशोभनदेवस्य पंडितमंड-
लीरल्लकस्य तनयसुमेरोः श्रीकुमारासिहत्तनयेन श्रीमत्समरासिहेन
ताजिकपद्मकोशाद्रव्यभृंगानाममंदमतिमकरदवितरणाय निजो-
द्योगव्योमगमाविष्कृत्य जन्मफलोपदेशदेशिकोपमितं विंशत्य-
धिकाराधिकृतं विरचितं-तच्च ज्योतिर्विचक्षीमच्छ्रीधरपंडितेन
निजमतिमंडिरे समानीयोदाहरणादिपणैः परिष्कृत्य प्रथमं
जगदीश्वरमुद्रणालये मुद्रापितम् । ततः पश्चात् बृहत्पाराशरहोरा-
हठयोगप्रदीपिकादिकतिपयग्रंथैः सहेदं सोदाहरणं मनुष्य-
जातकं सस्वत्वं श्रीधरपंडितेन मह्यं दत्तम् । मया च खानदेशी-
यरावेरग्रामनिवासिना परशुरामात्मजगोविंदशर्मणा शास्त्रिणा
संशोध्य कल्याणनगरे स्वकीये श्रीलक्ष्मीवेंकटेश्वरमुद्रणयंत्रालये
मुद्रितम् । तदेतत् विदुषामग्रतः प्रत्यर्पितं सशुद्धसत्तुतराम् ।
इति प्रार्थयते मुंबईस्थः श्रीवेंकटेश्वर (स्टीम्) मुद्रणयंत्रालयाध्यक्षः
कल्याणस्थः श्रीलक्ष्मीवेंकटेश्वराध्यक्षश्च ।

श्रीकृष्णदासात्मजखेमराजः.

॥ श्रीः ॥

अथ मनुष्यजातकज्योतिःशास्त्रस्थ- विषयानुक्रमणिका.

विषयाः.	पृष्ठांकः.	विषयाः.	पृष्ठांकः.
ग्रंथकर्तृगणेशगुरुवन्दन-		हृद्वाधिपनिर्णयः ८
मंगलाचरणम् १	» चक्रम्. १९०
राशीनामंगलनिर्देशः ३	नवांशद्वेष्काणेशनिर्णयः	९
राशीना पुरुषादिसंज्ञाः	४	» चक्रे १९१-१९२
राशीना पादनिर्णयः ११	त्रैराशिकनिर्णयः २०
राशीना वर्णनिर्णयः ५	यवनमते हृद्वाणपनिर्णयः	»
एतस्य श्लोकस्य चक्रम् १८९	त्रिराशिपतयः ११
राशीना बहुप्रजन्तत्वात्प-		लग्नतश्चतुर्दिग्विभागनिर्णयः	»
प्रजन्तत्वंध्यत्वदग्धत्व		» चक्रम्. १८९
संज्ञाः ६	अंशानिर्णयः १२
राशीनां सशब्दत्वमूकत्व-		सूर्यादीना हर्षस्थानानि	... १३
बहुसंगत्वबहुप्रसवत्व-		इति प्रथमोऽधिकारः	१.
संज्ञाः ११	ग्रहाणां वर्णाः १४
राशीनां पंचांगित्वप्रकारः	७	ग्रहाणा वयोमानम् १५
सूर्यादिग्रहाणां स्वग्रहाणे	»	ग्रहाणां स्थानजातिनिर्णयः	»
» चक्रम्. १८८	ग्रहाणा घातप्रकृतिनिर्णयः	»
सूर्यादीना उच्चग्रहाणे ७	तत्त्वनिर्णयश्च १६
» चक्रम्. १९०	ग्रहणामाकृतिनिर्णयः ११

विषयाः.	पृष्ठांकः.	विषयाः.	पृष्ठांकः.
लग्ने दशमे च यो ग्रहस्तस्य		रहयोगलक्षणम्. २६	
फलम्. १७		दुःकालियोगलक्षणम्. २७	
सूर्यादीनां कट्टादिरसनिर्णयः		तंबीरियोगलक्षणम्. २८	
ग्रहयोनिभेदश्च. १८८		दुरःफयौगलक्षणम्. २९	
ग्रहदृष्टयः १८		चंद्रस्य स्थानपरत्वेन	
॥ चक्रम्..... १८८		संज्ञाविशेषः..... २९	
सूर्यादीनां दृष्टिषु बलाबल-		चंद्रस्य सुष्ठुदुष्टत्वादि-	
निर्णयः १८		प्रकारः ३०	
सूर्यादीनामंशनिर्णयः १९		लग्नस्वामिबलाबलविचारः ३०	
सूर्यादीनामुदयादारभ्य		इति तृतीयोऽधिकारः ३.	
स्थाननिर्देशः २०		पुण्यादिद्वात्रिंशत्सहमानि ३०	
इति द्वितीयोऽधिकारः २.		॥ चक्रम् १९९	
इक्ष्वालादिषोडश योगाः २०		पुण्यादिसहमानां लक्षणानि ३१	
इक्ष्वालादीनां स्थानानि. २०		इति चतुर्थोऽधिकारः ४.	
इक्ष्वालैर्दुवारयोर्लक्षणे..... २०		लग्नशुद्धिप्रयोजनम्. ३६	
तत्रैतद्यशाललक्षणम्. २०		लग्नतः बालकस्य गोभेऽ-	
ईसराफलक्षणम्. २२		वस्थानदिनसंख्या. ३६	
नक्तयोगलक्षणम् २१		होरासाधनम् ३७	
यमयायोगलक्षणम् २३		होरास्पष्टीकरणोदाहरणम्. ३७	
मण्डयोगलक्षणम्. २४		इति पंचमोऽधिकारः ५.	
कंबूलयोगलक्षणम्. २४		आयुःपरीक्षणम्. ४०	
पापकंबूलयोगलक्षणम्..... २४		लग्नेशादिपरीक्षणम्. ४१	
खल्लासरयोगलक्षणम्. २४			

विषयः	पृष्ठांकः	विषयः	पृष्ठांकः
ग्रहसहमादीनां पापित्व-		पुत्रपौत्रदर्शनयोगाः ५९	
बलिष्ठत्वेऽनुरूपं फलम् ४१		चिरायुप्रयोगः ६०	
दग्धयोगलक्षणम्. ४२		इति सप्तमोऽधिकारः ७.	
विनाशनिमित्तम्. ४३		जातस्य शिशोर्वर्ण-	
जन्मकालीनमृत्युयोगः ४४		कृतिभेदः ६०	
अल्पायुष्ययोगः ४४		तत्तद्ग्रहपातुजस्य वर्णोक्त-	
चिरजीवित्ययोगः ४६		तिचेष्टास्वभावशुभाः ६१	
ग्रहबलादायुषो न्यूना-		इत्यष्टमोऽधिकारः ८.	
धिकते. ४८		हिंसाजनिर्णयः ६४	
द्रेष्काणफलानि. ४९		हिंसाजस्पटीकरणम् ६	
ग्रहबलेन दुग्धपानम्. ५२		हिंसाजस्य दिवाक्रमः ६६	
शरीरदादर्यनियमः ५५		हिंसाजस्य रात्रिक्रमः ५५	
ग्रहदोषेण यादृशसख्या-		हिंसाजफलम् ६७	
गणनयागच्छेत्तेनायुः-		हिंसाजतो वर्षगणनाप्रकारः ५५	
प्रमाणनिश्चयः ५३		चंद्रस्य हिंसाजत्वे फलम्. ६७	
शरीरकार्श्ययोगः ५४		हिंसाजाधिकारेण	
शरीरे कष्टम्. ५५		फलानि. ७०	
पितृभ्यां यादृशयोग आगते		आयुर्विने मासयोगः ५५	
त्यज्यते स योगः ५५		अभिनाशकयोगः ७२	
पितृमर्नाक्षे जारजन्यत्व		हानिकराहानिकरयोगाः ७३	
शंकाजन्मकयोगः ५५		अहानिकरयोगः	
इति पष्ठोऽधिकारः ६.		आयुर्हानिकरो योगः ७५	
आयुःप्रदयोगः ५६			
कष्टवृद्धियोगाः ५८			

विषयाः.	पृष्ठांकः.	विषयाः.	पृष्ठांकः.
यथा ग्रहस्तस्या फल- मिति कथनम् ७५		विपर्यस्तदृष्टियोगः ८८	
इति नवमोऽधिकारः ९.		अंधयोगः ९१	
अहर्गणसाधनप्रकारः ७६		कर्णदोषः ८९	
अहर्गणसाधनोदाहरणम् ७७		उच्चस्वरेण श्रवणम्. ९०	
बुधदशाफलम्..... ७७		जिह्वादोषः ९१	
सूर्यादीनां नितर्गदशा- वर्षाणि. ७८		गद्वदवाक्त्वदोषः ९१	
रात्रिजन्मनि दशायोगः ७८		कुब्जदोषः ९१	
हृद्दशाज्ञानाय चक्रम्. २०७		कुष्ठयोगः ९१	
अर्कादीनां दशांतर्दशा- परत्वेन फलानि ७९		व्रणगंडमालादिदोषः ९२	
इति दशमोऽधिकारः १०.		मतिमांद्ययोगः ९३	
अहर्गणानुमानेन सूर्यादीनां- स्थित्या तत्तद्रोगजन्य- निधनफलम्. ८१		पातकयोगः ९४	
इत्येकादशोऽधिकारः ११.		पक्षाघातयोगः ९५	
ग्रहाणां स्थानदृष्टिक्रौर्यता- दिभिर्नेत्रदोषः ८४		अंगशूलयोगः ९६	
जिह्वारुग्गुदतिश्रिहादि- रुग्योगः ८५		पापाणिकारुग्योगः ९७	
अन्यग्रंथप्रमाणेन नेत्ररोगः ८५		अंगपीडायोगः ९७	
अक्षिरोगयोगः ८६		हृदयोदरदोषः ९७	
वामाक्षिकाणत्वयोगः ८७		शूलयोगः ९७	
नेत्रपुष्पयोगः ८७		श्लिहापित्तयोगः ९८	
		कफविकृतिरोगयोगः ९९	
		तुंदिलरोगयोगः ९९	
		पंडत्वयोगः ९९	
		कामातुरयोगः १०१	
		अशोरुग्योगः १०१	
		व्रणदोषयोगः १०२	

विषयाः.	पृष्ठांकः.	विषयाः.	पृष्ठांकः.
दृष्टुदोषाद्विदोषयोगः १०३	मिथ्याभाषियोगः ११४
सर्वत्वयोगः १०४	हास्ययोगः ११५
खल्व्यायोगः १०५	द्रोहयोगः ११६
सुखदुर्गन्धयोगः १०६	चौरयोगः ११७
शरीरकार्थयोगः १०७	पारदारिकयोगः ११८
भगभगयोगः १०८	स्त्रियाः परपुरुषपरतियोगः ११९
अतिद्विस्वतायोगः १०९	परदारपराहमुखयोगः १२०
धार्मागदक्षिणागणोढायोगः ११०	दातृत्वयोगः १२१
दोषोत्पत्तिसमयः १११	इष्यालुयोगः १२२
इति द्वादशोऽधिकारः १२.		इति त्रयोदशोऽधिकारः १३.	
नरस्य हृदाधिपप्रकृतित्व-		उपजीविकाप्रशस्ता १२३
कथनम् १२४	हृद्देशानुसारादुपजीविका-	
तथाविधप्रकृतित्वे उदा-		निर्णयः १२४
हरणम्. १२५	सौभाग्ययुक्तत्वयोगः १२५
हृदपधात्वरूपफलोपदेशः १२६	व्यभिचारत उपजी-	
दशाधिपधातुजं फलम्. १२७	विकायोगः १२६
ग्रहाणा स्थानवशात्फलानि. १२८	नायकत्वगौरवादियोगः १२७
कातरयोगः १२९	उपजीविकावयोनिर्णयः १२८
शक्ययोगः १३०	गुणियोगः १२९
क्षमायोगः १३१	शक्यजीविकायोगः १३०
मुखरयोगः १३२	हृद्देशानुरूपं शुभमशुभं	
लज्जायोगः १३३	वा फलमातुः १३१
वानपटुसुभगकृपालुयोगाः १३४	कर्मणः प्रकृत्योक्तिः १३२
अथ कपट्योगः १३५	शुद्धिसीमंगल्ययोगः १३३

विषयाः.	पृष्ठांकः.	विषयाः.	पृष्ठांकः.
वयोमानतो लाभयोगः ...	१२४	वैणिकनर्तकयोगौ	१३५
रत्नस्वर्णलाभयोगः	॥	दयावत्त्वादियोगः	॥
लाभयोगः	१२५	प्राड्विवाकयोगः	१३६
राज्यप्राप्तियोगः	१२७	धर्मशास्त्रज्ञत्वयोगः	॥
धनप्राप्तियोगः	१२८	कर्मदलीलस्य बह्वीक्षितत्वे	
स्त्रीद्वारा धनलाभयोगः	॥	बहुकर्मकारित्वयोगः.	१३७
दारिद्र्ययोगः	१२९	अंलकर्मिणतायोगः	॥
सौभाग्यदार्ढ्ययोगः	॥	वाणिज्यव्यवसाययोगः	१३८
कर्मदलीलानां यस्यां दिश्य-		फलविक्रययोगः	१३९
वस्थितिस्ततो लाभ-		कौटुंबिकयोगः	॥
योगः	॥	रंगाजीवकर्मकारित्वयोगः	१४०
चतुर्विधकर्मज्ञानोपदेशः	१३०	स्यूलकौशेयरक्तवस्त्रविक्रे-	
कर्मज्ञानकरणे भीमशक्र-		त्योगः	१४१
बुधचंद्रग्रहातिरिक्ता-		आविकौष्टकादिकंचलविक्रे-	
नामीक्षणम्	॥	त्योगः	॥
कर्मेशानुसारात्फलम्	१३१	धान्यविक्रेत्योगः	१४२
कलाज्ञत्वयोगः	१३३	चर्मोपानहिक्रेत्योगः अश्व-	
शास्त्रज्ञानाणककरकेदार-		प्रावरणविक्रेत्योगः	१४३
कर्मकरपक्षिज्ञानकौ-		उग्रगर्दभादिचतुष्पाद्विक्रे-	
शस्यसायात्रिकलेखन-		त्योगः	॥
गणनपटीयस्तुत्रयोगाः	॥	हीरकादिमाणिविक्रेत्योगः	१४४
इति चतुर्दशः कारः	१४.	सुवर्णकारस्तारक्रयिकधातु-	
आजीविकोपाययोगः	१३४	शोधकयोगः	१४५
समात्यत्वादियोगाः	१३५	कास्त्ययोगः	॥

विषयाः.	पृष्ठांकः.	विषयाः.	पृष्ठांकः.
शिल्पिचित्रकारयोगौ.....	१४६	पूर्व घनवृद्धिः पश्चाद्वृद्धिः २५५	
लोहकारशस्त्रकारवीणादि-		सर्वदा दारिद्र्यं सर्वदा	
वाद्यकारभवनकर्मकार-		धनो च १५६	
देवालयकर्मकारयोगाः ..		इति षोडशोऽधिकारः १६.	
धर्मकारवृक्षारोपणकर्म-		सहजवर्णनम्. १५७	
कारयोगौ.	१४७	आतृबाहुल्ययोगः स्वसृ-	
नालपातवस्त्रकारयोगा		बाहुल्ययोगश्च	
लोहसुवर्णरौप्यखनिपरि-		आतृस्वसृमृतियोगः १५८	
स्वामुरंगखनननौका-		पुण्यभ्रातृयोगः	
कर्मकारयोगाः		वृद्धमगिनीतो भाम्योदयः. १५९	
लोहकारशस्त्रकारपेय-		अभ्रातृकमृतभ्रातृकयोगः. १६०	
घटकयोगाः.....	१४८	भ्रातृतो धनात्तेयोगः	
वीणानृत्यपणवज्ञयोगः	१४९	भ्रातृप्रीतियोगश्च १६१	
धातुंमारकभिषक्सूतिका-		भ्रातृमुखं भ्रातृसौभाग्यं च. ..	
ज्ञेयजालिकयोगः		भ्रातृशरिरयोगः १६२	
इति पञ्चदशोऽधिकारः १५०		भ्रातृवेरयोगः १६३	
नेत्रवेद्यमृगाद्याखेटकर-		भ्रातृदारिद्र्यम्	
धीवरपंजरधरयोगाः ..		कुत्थसेनकल्पनाः १६४	
व्याघ्रपंजरिवालवातयोगौ. १५१		पितृमात्रोः सौख्ययोगः.....	
अधिकारोपसंहारः		इति सप्तदशोऽधिकारः १७.	
इति पंचदशोऽधिकारः १५.		पित्रोररिषोपोदातः १६५	
दारिद्र्ययोगः १५२		पितुःसुखं मातुः सुखम्	
पूर्व दारिद्र्यं पश्चाद्वनवृद्धिः १५३		मातृश्विरप्रसक्त्योगः १६६	
		मातापितृप्रसुत्ययोगः १६७	

विषयाः.	पृष्ठांकः.	विषयाः.	पृष्ठांकः.
मातापितृनीचत्वयोगः	१६८	द्विभर्तृकायोगः	१७९
मातापित्रोः कुत्सितांगत्व-		अनपत्यत्वयोगः	”
योगः परकैर्कर्ययोगश्च. १६९		गर्भधारित्वयोगः	१८०
अपितृकयोगः	”	असाध्वीयोगः	”
मातापित्रोः परस्परं स्नेहः		साध्वीयोगः	१८१
योगः झकटयोगश्च		ससौख्यायोगः	”
जातकेन सहवैर-		इत्येकोनविंशोऽधिकारः १९.	
योगश्च.	”	अथ मिश्रप्रकीर्णाधिकारः १८२	
जातकत्यागयोगः	१७०	ग्रहादिवशात्सुखिदारेद्र-	
अन्यपोष्ययोगः	”	वर्णनम्	”
पिनुर्द्रव्याप्तिः मातृपक्षाद्-		जन्मतः सौख्यदोर्गत्ययोगः”	
नाप्तिः पितृद्रव्यनाशः. १७१		राज्ञोऽपि दारिद्र्ययोगः १८३	
पितृवैरयोगः	१७२	नीचकुलीनस्यापि राज्य-	
पितृद्रव्यनाशयोगः	”	प्राप्तियोगः	”
पिनुर्धनाप्तियोगः	१७३	दिवसरजनीविभेदेन ग्रहा-	
पित्रोः कटयोगः	”	णां बलावलविचारः. १८४	
पित्रोर्मृत्युयोगः	१७५	ग्रंथप्रशंसोपसंहारी ग्रंथा-	
इत्यष्टादशोऽधिकारः १८.		लंकाराः	”
स्त्रीजातकाधिकारः	१७८	इति विंशतितमोऽधिकारः २०.	
सद्भर्तृकायोगः	”	अस्य ग्रंथस्य स्वकृतो-	
विभर्तृकायोगः	१७९	दाहरणानि	१८६

इति मनुष्यजातकस्यविषयानुक्रमणिका समाप्ता ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

अथ

सटीकं सोदाहरणं

मनुष्यजातकम् ।

नत्वा गिरं गणपतिं ग्रहवर्गमुख्यं
तं कर्मसाक्षिणमलक्ष्यगुणं गुरुं च ॥
श्रीसिदिकोक्तगुरुताजकतंत्रदीपात्
कर्मप्रकाशमणुर्दीपकमुद्गिरामि ॥ १ ॥

उद्यत्कोटिदिवाकरद्युतिनिभं रक्तागरागाशुकं
हस्तैर्मोदकपाशकाकुशवरं वीणाद्वयगीःसंयुतम् ॥
ब्रह्मद्रुममुखैश्च विन्नरगणैः सिद्धैश्च विद्याधरैः
सेव्यं सत्सुखदं गजेन्द्रवदनं वाक्सिद्धिदं तं भजे ॥ १ ॥

व्याख्या-अहं गजेन्द्रवदनं भजे ध्यायामि । कथंभूतं वाक्सि-
द्धिदं वाचा सिद्धिः वाक्सिद्धिः वाक्सिद्धिं ददातीति वाक्सि-
द्धिदस्तम् । पुनः कथंभूतं उद्यत्कोटिदिवाकरद्युतिनिभम् ।
पुनः कथंभूतं रक्तागरागाशुकम् । पुनः कथंभूतं हस्तैर्मोदक-
पाशकाकुशधरम् । पुनः कथंभूतं वीणाद्वयगीःसंयुतम् । पुनः
कथंभूतं ब्रह्मद्रुममुखैः विन्नरगणैः सिद्धैः विद्याधरैश्च सेव्यम् ।
पुनः कथंभूतं सत्सुखदं सता सुखदमित्यर्थः ॥ १ ॥

इदानीं निर्विघ्नेन ग्रंथसमाप्त्यर्थं ग्रंथादौ मंगलाचरणं नम-
स्काररूपं करोमि ॥ गिरीशं दिनेशं गिरं विष्णुगमां गुरुं
खिदिकं रोमकाचार्यवर्यान् ॥ प्रणम्याथ कर्मप्रकाशस्य
वृत्तिं करोमीह बालावबोधाय सम्यक् ॥ २ ॥
व्याख्या-गिरीशमिति । गिरीशादीन्नत्वा कर्मप्रकाशस्य
वृत्तिं बालावबोधाय अहं कुर्वे । गिरीशमित्यनेन श्लोकेन वृत्तिं
करोमीति या प्रतिज्ञा सा शिष्यादिबोधनार्थम् ॥ २ ॥
नत्वेति कर्मप्रकाशकवृत्तेः प्रथमश्लोको व्याख्यायते ।
गिरां नत्वा पुनः किं कृत्वा गणपतिं नत्वा ग्रहवर्गमुख्यं सूर्यं
नत्वा गुरुं नत्वा । कथंभूतं गुरुं अलक्ष्यगुणं लक्षितुं योग्या
लक्ष्याः न लक्ष्या अलक्ष्या अलक्ष्या गुणा यस्य सोऽलक्ष्य-
गुणस्तं अलक्ष्यगुणम् । श्रीखिदिकोक्तगुरुताजकतंत्रदीपात्
कर्मप्रकाशनामानं अणुदीपकं च उद्धरामि । श्रिया युक्तः
खिदिकः श्रीखिदिकस्तेन उक्तो यो गुरुताजकतंत्रदीपस्तस्मात्
दीपात् कर्मप्रकाशनामानं अणुदीपकं कर्म प्रकाशयति तत्कर्म-
प्रकाशम् । एतादृशमणुदीपकं नाम पूर्वकर्मातीतकर्मण उद्यो-
तकं करोमीत्यर्थः ॥ १ ॥

श्रीगर्गादिमुनिप्रणीतमखिलं सत्यादिभिः
कीर्तितं शास्त्रं जातकशास्त्रमाद्ययवनैर्यद्रोम-
काद्यैः कृतम् ॥ तद्धोराजलघेरुदस्य परमं

नत्वा पदाब्जं गुरोर्वक्ष्ये मोदरसादितस्तनु-
भृतां नित्यं चमत्कारिकम् ॥ २ ॥

श्रीगर्गादिमुनिप्रणीतेति स्पष्टोऽर्थः ॥ २ ॥

यत्कर्मैत्यभिधीयतेऽखिलबुधैर्दुर्बोधमध्या-
त्मिकैरत्यासन्नफलं ध्रुवं बलवते कस्मैचिद-
स्मै नमः ॥ यद्वा यद्विहितागमेषु गणकश्रेष्ठैः
स्फुटं दृश्यते रूपं निर्मलदर्पणेष्विव जनै-
स्तेभ्यो महद्भ्यो नमः ॥ ३ ॥

अखिलैः बुधैः यत्कर्म इति अभिधीयते किलेति निश्चयेन
अध्यात्मिकैर्दुर्बोधमित्यभिधीयते । कथंभूतं कर्म अत्यासन्नफ-
लम् । पुनः कथंभूतं कर्म ध्रुवमुत्पत्तिनाशगदितमित्यर्थः । बल-
वते कस्मैचिदस्मै नमः । यद्वा यद्विहितागमेषु यैर्विहिता आगमा
यद्विहितागमास्तेषु यद्विहितागमेषु यैर्गर्गवासेष्टवाराशरोम-
काखिदिकादिभिर्विहितेषु आगमेषु ज्ञातकताजिरेषु गणक-
श्रेष्ठैः स्फुटं अत्यासन्नफलं संवादि दृश्यते केषु कामिव निर्म-
लदर्पणेषु रूपमिव दृश्यते इति कृत्वा तेषु आचार्येषु विषये
नमस्करोमीत्यर्थः ॥ ३ ॥

शार्पिं श्रीवांसायुरो तुन्देष्टे पार्श्वो गुह्यं
चौरुजानुद्वयं च ॥ जंवे पादौ लग्नपुंसो
द्वजाद्या हात्मानो राशयो द्वादश स्युः ॥ ४ ॥

मेषादिषु ये पापास्तेष्वंगेषु घातं कुर्वतीत्यग्रे वक्ष्यति
 व्याधौ तदंगे पीडा युद्धादौ तस्मिन्नंगे घातः तस्मिन्नंगे
 तिलमशकादिचिह्नानि तादृशान्यंगान्युच्यन्ते । मेषः शिरः ।
 वृषो ग्रीवा । मिथुनः अंसौ । कर्को हृदयम् । सिंहो वक्षः-
 सनाभ्युदरम् । कन्या वामदक्षभागयुतपृष्ठिवंशः । तुला कक्ष-
 योधःस्थितास्थनां पार्श्ववित्याभिधीयते । वृश्चिको गुह्यमित्य-
 नेन सगुदमेद्रमुष्कौ । धनुः ऊरुद्वयम् । मकरो जानुद्वयम् ।
 कुम्भो जंघा । मीनः पादौ । लग्नपुरुषस्य मेषादि द्वादश
 राशयो देहांगानि भवंति ॥ ४ ॥

विपमाः पुरुषाः समः स्त्रियोऽन्ये प्रमुखास्ते च
 चरस्थिरद्विदेहाः ॥ विपमोदयिनो मृगादयः
 पटलघवोऽन्ये च समोदया महांतः ॥ ५ ॥

मेष १ मिथुन ३ सिंह ५ तुला ७ धन ९ कुम्भाः ११ एते
 विपमाः पुरुषाश्च । अन्ये २, ४, ६, ८, १०, १२, समाः
 स्त्रियश्च । ते मेषादयः क्रमेण चरस्थिरद्विदेहा ज्ञेयाः । मृगमा-
 रभ्य कर्कावधि विपमोदयिनः लग्नश्च । कर्कमारभ्य मृगावधि
 समोदया महांतश्च ॥ ५ ॥

अजवृषहरयश्चतुष्पदाख्याः समकरधनुष्प-
 रार्धका षडाढ्या ॥ सततमलिकुलीरको वि-
 पादो झपकलशावपरे द्विपादकाः स्युः ॥ ६ ॥

मेषवृषसिंहाश्वत्थपदाः, मकरधनुषोरुत्तरार्द्धौ, पदाद्वयौ कर्क-
 वृश्चिकौ पदराहितौ, कुंभमीनौ च मिथुनकन्यातुलाधनुःपूर्वार्द्धं
 कुंभोत्तरार्द्धं च द्विपादाः ॥ ६ ॥

रक्तः श्वेतः कीररूपाटलांभो धूम्रः पाण्डुः
कर्बुरः श्यामलश्च ॥ ह्रैमः पिङ्गः कर्बुरो वभ्रु-
रते मेपादीनां देहवर्णाः क्रमेण ॥ ७ ॥

मेघमारभ्य रक्तः श्वेतः शुक्लतुनिमः श्वेतरक्तः घृष्टः
घृष्टवर्णः शुद्धाधिकलोघवर्णः मरुत्तकृष्णः ईषत्कृष्णः
गोधूमदीप्तिमान् श्वेतः मधुरपिङ्गः कर्बुरः पीतश्यामरक्तयोगे
बभ्रुः एते क्रमेण देहवर्णा ज्ञेयाः ॥ ७ ॥

चत्वारः सहस्रचमैः सनवमैर्मेपादयोऽग्निः क्षि-
तिर्वायुर्वारि च नृस्त्रियो दिननिशे मित्रद्विषो
च क्रमात् ॥ स्युस्त्रैराशिकसंज्ञकाद्रिकुवनाऽ-
पश्चैन्द्रदितो दिशो रुक्षोष्णा हिमरुक्षको-
ष्णसुरुचो स्निग्धा दृकाणाश्च ते ॥ ८ ॥

मेषमारभ्य कर्कांताश्रित्वारः स्वस्वपंचमनक्षत्रैः मारिनाः यथा
मेषमिदधर्माणि अग्निः वृषकृत्त्वामकलाः शितिः मिथुनतुलाकुंभाः
वायुः कर्कश्रिकर्मीनाः जलराशयः १ । ५ । ९ मिथ्याणि
पुरुषाः २ । ६ । १० द्विदक्षिणः ३ । ७ । ११ मिथ्याणि
पुरुषाः ४ । ८ । १२ द्विदक्षिणः । मेषमिथुनमिदधर्माः

दिवावलिनः वृषकर्ककन्यावृश्चिकमकरमीनारात्रौ बलिनः । १ ।
 ५ । ९ मित्रं २ । ६ । १० द्विद् ३ । ७ । ११ मित्रं ४ ।
 ८ । १२ द्विद् १ । ५ । ९ गिरिचारी २ । ६ । १० भू-
 मिचारी ३ । ७ । ११ वनचारी ४ । ८ । १२ जलचारी ।
 एतत्संज्ञानां प्रयोजनं आखेटकगतद्रव्यलामादिस्थाननिश्चयार्थं
 ज्ञेयम् । दिशश्च १ । ५ । ९ पूर्वे २ । ६ । १० याम्ये ३ ।
 ७ । ११ पश्चिमायाम् ४ । ८ । १२ उत्तरस्याम् प्रकृतयः
 १ । ५ । ९ रुक्षोष्णाः २ । ६ । १० रुक्षशीतलाः ३ । ७ ।
 ११ उष्णसुरुचः ४ । ८ । १२ स्निग्धस्निग्धाः । पूर्वोक्तानि
 निमित्तानि एषां दृकाणोऽपि योज्यानि ॥ ८ ॥

कौर्पिः कुलीरघटमीनमृगाः प्रजाख्या
 मेपो धटश्च वृषभोऽल्पकसूतयोऽमी ॥
 कन्या हरिर्मिथुनचापधरो च वन्ध्याः
 पूर्वापरार्द्धमलितौलिगतं च दग्धम् ॥ ९ ॥

वृश्चिककर्कटकुंभमीनमकरा बहुप्रजाः मेपतुलावृषा अल्पप्र-
 सवाः कन्यासिद्धधनुर्वध्याः वृश्चिकस्य पूर्वार्द्धं तुलायाः परार्धं
 दग्धं निर्वोर्यं ज्ञेयम् ॥ ९ ॥

अजगोयुगासिंहतुलाधनुषां ध्वनिरर्द्धरवा मृग-
 कन्यघटाः ॥ अलिकर्कटकानिमिषा विरवा
 बहुसंगबहुप्रसवाः स्युरिमे ॥ १० ॥

मेपवृषमिथुनासिंहतुलाधनूषि एते सशब्दाः मृगकन्याघटा
अर्द्धशब्दवन्तः आलिकर्कमीनाः शब्दरहिताः बहुसंगाः अन्यत्र
प्रसवावसरे सशब्दानिःशब्दता अनेनैव वाच्या ॥ १० ॥

गृहोच्चहृदांशनवांशकाश्च त्रैराशिकानि ग्रह-
पंचवर्गी ॥ खरामखांक्षीन्द्रियभूमिभूतपत्तंय-
शकास्तैः क्रमशो विशेषः ॥ ११ ॥

बलाविचारार्थं पंचवर्गीमाह । गृहोच्चहृदाद्रेष्काणमुशल्लहाः
एते पंचाधिकाराः स्वकीया यदा भवन्ति तदोत्तमबलं ३०
स्वभे २० उच्च १५ हृदे १० द्रेष्काणे ५ मुशल्लहे मित्राधिकारे
इमानि बलानि पादोनानि सममेऽर्द्धं शत्रुमेऽध्वयः एवं क्रमेण
बलान्यानीय उच्चबलं नीलकण्ठोत्तरीत्या कार्यम् । अत्र मित्रा-
मित्रचक्रं दृष्टिवशात् ज्ञेयम् ॥ ११ ॥

सिंहः कर्को वृश्चिकमेषौ युग्मकन्यके धनुर्मी-
नौ ॥ वृषभतुले मृगकुंभौ स्वर्गहं क्रमशः
खगादीनाम् ॥ १२ ॥

अथ सूर्यादीनां स्वगृहोच्चनीचावाह । सिंहः सूर्यस्य गृहं
कर्कश्वेन्द्रस्य मेषवृश्चिकौ भौमस्य मिथुनकन्ये बुधस्य धनुर्मीनौ
गुरोः वृषभतुले शुक्रस्य मृगकुंभौ शनेः क्रमशः इमानि
गृहाणि ॥ १२ ॥

अंजवृषमृगंकन्याकर्कटमीनैस्तुलाः क्रमा-

दुष्ठाः ॥ दशांशिल्यष्टाविंशतित्तिथिशरभन-
खांशतो नीचाः ॥ १३ ॥

मेघः सूर्यस्य वृषश्चंद्रस्य मकरो मौमस्य कन्या बुधस्य
कर्कः पुरोः मीनः शुक्रस्य तुला शनेः क्रमशः एषु परमोच्चानि
१० । ३ । २८ । १५ । ५ । २७ । २० एभ्यः सप्तमस्थानानि
एभिरंशैः परमनीचानि ॥ १३ ॥

अथ हृद्वा ।

पट्क्रंतुवसुशरेंद्रियाणि मेघे गुरुसितवित्कु-
श्रुवा यमस्य चांशाः ॥ गजनंगगर्जवाणवाहवो
गौः सितबुधवाक्पतिपंगुभूसुतानाम् ॥ १४ ॥
रसरसंशरंशैलंषट्कयुग्मे बुधगुरुभार्गवभूमि-
जार्कजानाम् ॥ नगरसंपडंगाब्धयः कुलीरे
कुजसितसोमसुतेज्यसूर्यजानाम् ॥ १५ ॥
पंडिषुंनगरसंत्तंवश्च सिंहे गुरुसितसूर्यसुतज्ञ-
मंगलानाम् ॥ नगादिगुंदधिशैलंदृक्युवत्यां
ज्ञसितबृहस्पतिभूसुतासितानाम् ॥ १६ ॥
पंडिर्भनगनंगेशं तुलायां शनिबुधजीवासिता-
व नीसुतानाम् ॥ नगंयुगंगर्जवाणपट् तथालो

कुजकविसौम्यसुरेज्यसूर्यजानाम् ॥ १७ ॥
 रविशरयुगवाणवार्धयोऽश्वे गुरुसितसौम्यय-
 मावनीसुतानाम् ॥ गिरिगिरिकरिवेदवार्धिन-
 के बुधगुरुभार्गवपंगुमंगलानाम् ॥ १८ ॥
 नगपंडगंशरेपवश्च कुम्भे बुधसितजीवमहीसु-
 तार्कजानाम् ॥ रविशरगंशिखिनन्दबार्धवोऽत्ये-
 सितसुरपूज्यबुधारभास्कराणाम् ॥ १९ ॥

इति हृदाधिपाः ।

पङ्क्तिः श्लोकैः मेषादीनां ये हृदांशा अधिपाश्च मूलेनैव
 व्याख्याता एषां प्रयोजनं वक्ष्यमाणतः सीरदशा तत्र
 लग्नहृदांशमारभ्य ये अंशास्तानि वर्षाणि तत्र ये अधिपास्ते
 दशाधिपतयः एतद्वक्ष्यमाणं अत्रैव बोध्यम् ॥ इति हृदा-
 धिपाः ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥

अथ नवांशद्रेष्काणौ ।

अजमकरतुलाकुलीरपूर्वा नवत्वजाश्च चतु-
 स्त्रिराशिकस्य ॥ पतिरवनिसुताश्च पष्टपष्टो-
 ऽप्यजमुखपट्टकृतिका द्वाकाणकानाम् ॥ २० ॥

इति नवांशद्रेष्काणौ ।

पूर्वं यानि चत्वारि त्रैराशिकान्युक्तानि तत्र नवांशक्रमो लि-
ख्यते । तद्यथापि मेषासिंहधनुःषु मेषाद्या नव नवांशा ज्ञेयाः
वृषकन्यामकरेषु मकरमारभ्य प्रत्येकनवनवांशा ज्ञेयाः मिथुन-
तुलाकुम्भेषु तुलाद्या नवनवांशा ज्ञेयाः कर्कटश्रिकर्कमीनेषु कर्काद्या
नवनवांशा ज्ञेयाः कर्कटश्रिकर्कमीनेषु कर्काद्या नवनवांशा ज्ञेयाः ।
अथ द्रेष्काणक्रमः ॥ अजमुखं मेषाद्यं द्रेष्काणमारभ्य षट्-
त्रिंशद्द्रेष्काणानां भौमात् पष्ठपष्ठाधिपो ज्ञेयः तद्यथा मेषस्य
प्रथमद्रेष्काणेशो भौमः द्वितीयेशो रविः तृतीयो द्रेष्काणेशः
शुक्रः एवं क्रमेण सब व्याख्याताः । एषां प्रयोजनं ग्रहाणां
बलार्थं जातकस्य स्वरूपादिविषयार्थं च ॥ २० ॥

मेषादिचतुरस्रैराशिकेश्वरारविसितार्किभृगवो-
ऽह्नि ॥ गुरुशशिवुधभौमा निशि शनिकुज-
गुर्विन्दवः सततम् ॥ २१ ॥

पूर्वोक्तत्रैराशिचतुष्काणां दिवारात्रौ सदेशाः तद्यथा दिवा
रविशुक्रशनिशुक्राः रात्रौ गुरुशशिवुधभौमाः सदेशाः शनिमं-
गलगुर्विन्दवः तद्यथा मेषासिंहधनुषां दिवा रविः रात्रौशो गुरुः
सदेशः शनिः एवं सर्वेषां ज्ञेयम् । यवनमतमेतत् ॥ २१ ॥

द्रेष्काणपौ यवनमते ।

अजे दिवार्को निशि वाक्पतिस्तौ हरोर्वलोमो
धनुषः सदाकिः ॥ वृषस्य शुक्रोऽह्नि विधुर्नि-

शायां स्त्रियोऽन्यथारः सततं मृगेशः ॥ २२ ॥
 युग्मस्य मन्दोऽहि निशीश्वरो ज्ञोऽन्यथा तु-
 लाया घटपः सदेज्यः ॥ कर्कस्य शुक्रोऽहिकुजो
 निशायामलेर्विलोमौ झपपः सदेन्दुः ॥ २३ ॥

इति त्रिराशिपतिः ।

अजेति । मेषमारभ्य 'कर्कपर्यंतं' सूर्यशुक्रशनिशुक्राः दिवा
 रात्रौ बृहस्पतीदुबुधमौमाः सिंहमारभ्य गुरुचंद्रबुधमौमाः दिवा ।
 रात्रौ सूर्यसितार्किशुक्राः परेषु आर्किकुजेज्यचंद्राः नित्यं दिवा-
 रात्रौ च ये समरसिंहोक्तास्त्रिगशिपाः एत एव रोमकोक्ता
 रविरित्यत्र ज्ञेयाः ॥ २२ ॥ २३ ॥

लग्नांकांशांतरेन्द्री दिक् खंड्यूनांतश्च दक्षिणा ॥
 द्यूनातुर्यं प्रतीची तु तुर्याल्लग्नान्तरुत्तरा ॥ २४ ॥
 इति लग्नाच्चतुर्दिशाविभागः ।

सप्तिकागृहद्वारशय्यादीनां दिग्ब्रानार्थमाह । लग्नमुक्तांश-
 मारभ्य दशममोग्यांशावधि पूर्वा दिक् । दशममुक्तांशमारभ्य
 सप्तममोग्यांशपर्यंतं दक्षिणा दिक् । सप्तममुक्तांशमारभ्य
 चतुर्थमोग्यांशपर्यंतं पश्चिमा दिक् । चतुर्थमुक्तांशमारभ्य
 लग्नमोग्यांशपर्यंतं उत्तरा दिक् ज्ञातव्या ॥ २४ ॥

अथांधांशाः ।

षड्भ्यो दशांतं वृषभग्रहेभ्यस्तिथ्यंतमंधा
मिथुने च भागाः ॥ कर्के हरौ च स्मृतिभा-
ष्टविंशा अर्धे भेनार्गाक्षिमृगांककाष्ठाः ॥ २५ ॥

अनेनांधभागा उच्यन्ते वक्ष्यमाणकाणांधयोगे विवक्षि-
तत्वात् वृषे षडंशमारभ्य दशमपर्यंतमंधभागाः मिथुने नवम-
भागमारभ्य पचदशांतमंधभागाः कर्के सिंहे च अष्टादशसप्त-
विंशाष्टाविंशतितमा अंधभागाः वृश्चिके सप्तविंशाष्टाविंशमय-
नदशमा अंधभागाः ॥ २५ ॥

मृगेऽगर्वाहुप्रभृतेर्नवोद्विधांतं घटेऽष्टौ दशहं-
स्तिचंद्राः ॥ नवोद्विंशश्चेति विवस्वदिंद्रोभागा
भवेयुर्द्वितयस्य चांधाः ॥ २६ ॥

मकरराशौ षड्विंशतितममारभ्य एकोनविंशांतमंधभागाः
कुंभेऽष्टमदशमाऽष्टादशैकोनविंशतितमा अंधभागाः एते चै-
धभागा उक्तास्ते चंद्रसूर्ययोरेव ज्ञेयाः ॥ २६ ॥

क्षीणे विधौ भुक्तेरवाहुनेत्राग्रहद्विशून्यांत्रिवृषेऽ-
थ कर्के ॥ नवेन्दुर्विंशांदशंतो नृपांतं हरौ
स्त्रियां नंदेशशित्रयं च ॥ २७ ॥

अथ क्षीणचन्द्रे विशेषमाह । वृषे एकाविंशद्वाविंशकोनविंश-
त्रिंशतितमाश्चांधमागाः । अथ कर्के एकोनविंशतिविंशतितमाव-
ंधमागौ । सिंहे दशममारभ्य षोडशांतमंधमागाः । कन्यायां
एकोनविंशतिमारभ्य एकाविंशत्यंतमंधमागाः ॥ २७ ॥

चापे नखाद्यं त्रिभुजांतमाद्यद्वितुर्यपंचांथ षट्-
ऽधमागाः ॥ सम्यग्विलोक्येदुरविस्थराशी-
न्फलं वदेद्दृष्टिवशाद्ग्रहाणाम् ॥ २८ ॥

धनुषि विंशतिमारभ्य त्रयोविंशत्यंतमंधमागाः । कुम्भे आद्य-
मारभ्य पंचमांतास्तृतीयराहिता अंधमागाः । इंद्राविस्थराशनि
सम्यग्विलोक्य वक्ष्यमाणरीत्या ग्रहाणां दृष्टिवशात्फलं वदेत्
उक्तं च । एतेषु चांधमागेषु सूर्यचंद्रौ तु लग्नौ ॥ द्वितीयद्वा-
दशस्थौ चेन्नेत्रनाशं तदा वदेत् ॥ यदा तौ गुरुशुक्राभ्यां
दृष्टा चेत् स्वरूपदोषता ॥ बुधेन तामिराक्षः स्यात्पापिदृष्टे विना-
शकृत् ॥ २८ ॥

तनुधनसहजसुहृत्सुंतरिपुंजायामृत्युधर्मकं-
र्मायाः ॥ व्यंय इति लग्नाद्वादश गृहाः स्वना-
मरूपफलभाजः ॥ २९ ॥

तनुधनेत्यादिश्लोकः स्पष्टार्थः ॥ २९ ॥

सूर्यादेर्नवमं त्रिंशत्तनवो लग्नांतमेजांत्यां
गृहा हर्षस्थानमिति क्रमात्प्रथमकं द्वितीयकं

स्वं गृहम् ॥ तार्तीयं दिवसे नृणामपरथा
स्त्रीणां चतुर्थं नृणां खलंग्रं च भुवो धुनं धृ-
तिपदं शेषा गृहा योपिताम् ॥ ३० ॥

इति श्रीकुमारसिंहात्मजसमरसिंहसमुद्धृते ताजि-
कतंत्रसारे कर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके
राश्यधिकारः प्रथमः ॥ १ ॥

अथ सूर्यादीनां हर्षस्थानान्याह । नवमवृत्तीयषष्ठलभैकादश-
चचमद्वादशानि हर्षस्थानानि अन्यानि च स्वगृहाणि अन्यच्च
तृतीयं हर्षबलं दिवा पुरुषाणां रात्रौ स्त्रीग्रहाणाम् । दशम-
भोग्यांशमारभ्य लग्नमुक्तांशावाधि चतुर्थभोग्यांशमारभ्य सप्त-
ममुक्तांशावाधि पुरुषाः अन्यत्र स्त्रीग्रहा इत्यत्र लग्नभोग्यांश-
मारभ्य चतुर्थमुक्तांशावाधि सप्तमभोग्यांशमारभ्य दशममुक्तां-
शावाधि स्त्रीग्रहा बलिनः चतुर्थहर्षबलेन हर्षिताः एवंप्रकारेण
चत्वारि हर्षवलानि ॥ ३० ॥

इति श्रीतामुद्रिकेयनारायणनाम्ना कृते कर्मप्रकाशिका-
वृत्तौ प्रथमाधिकारः ॥ १ ॥

अथ ग्रहाणां वर्णाः ।

वर्णाः पाटलगौररक्तशितयः पीतश्च गौरोऽसि-
तोऽर्कादीनां रविभार्गवास्तृगसुरार्कीन्दुज्ञजी-

वाः क्रमात् ॥ प्रागाद्याः क्षयिचन्द्रभौमरविजा
राहुश्च पापा मताः सूर्यासृगुरवो नराः प्रव-
यसः सूर्येन्दुजीवार्कजाः ॥ १ ॥

सूर्यादीनां वर्णाः । सूर्यः पाटलः गौरश्चन्द्रः हरिद्रानिभ उक्तः
जपाकुसुमानिभो भौमः बुधः ईषत्श्याम-धेतः पीतः कुंकुमामो
गुरुः गौरः शुकः कृष्णः शनिः राहुः कृष्णवर्णः अर्कादीना-
मिमे वर्णाः तेषां वातुपक्षयोः प्राच्यादीनां क्रमेण ईशाः । रविः ।
शुकभौमराहुगर्नादुबुधगुः एते क्रमात्प्रागादिदिगीशाः । अथ
क्षीणचंद्रभौमशनिराहवः एते पापाः सूर्यबुधगुरुशुक्राः शुभाः
सूर्यभौमगुरवः पुरुषाः अन्ये स्त्रियः, सूर्येन्दुजीवशनैश्चरा
वृद्धा वृद्धवयस्काः ॥ १ ॥

शुक्रश्च मध्यमवयाः शिशुरिन्दुजन्मा
भौमो युवा शशिजदेवगुरु प्रभातम् ॥

मध्यंदिनं रविकुजावपरं सितेदू

संध्यार्किरर्ककुजसूर्यसुताश्च वन्याः ॥ २ ॥

शुक्रो मध्यवयस्कः बुधो बालः भौमो युवा । बुधगुरु
प्रभाते बालिनौ रविकुजौ मध्यंदिने बालिनौ अपराह्णे सितेदू
बालिनौ संध्यायामार्किः । अर्ककुजशनयो वन्याः ॥ २ ॥

इन्दुः सितश्च जलगौशशिजामरेज्यो
सद्भूमिगौ सुरगुरुशनसो च विप्रौ ॥

क्षत्रं रविः क्षितिसुतश्च विशौ ज्ञचन्द्रौ
शूद्रोऽर्कजः कुजसहस्रकरो च पित्तम् ॥ ३ ॥

इंद्रासितौ जलचरौ बुधगुरु सद्भूचारिणौ । गुरुशुक्रौ विप्रौ
रविभौमौ क्षत्रियौ बुधचंद्रौ वेश्यौ शनिः शूद्रः । सूर्यकुजौ
पैत्तिकौ ॥ ३ ॥

श्लेष्मा सुधाकरसितौ रविजः समीरो
ज्ञेज्यौ समौ रविकुजौ च चतुःपदारूप्यौ ॥
सर्पः शशी बुधयमौ विहगौ सितेज्यौ
मर्त्यौ महःक्षितिखवार्मरुतां कुजाद्याः ॥ ४ ॥

चंद्रशुक्रौ श्लेष्मा शनिर्वायुः ज्ञेज्यौ समौ समधातुगौ रविकुजौ
चतुष्पदौ चंद्रः सर्पः शनिबुधौ पक्षिणौ शुक्रगुरु मर्त्यौ ।
अथ भौमादीनां तत्त्वानि । भौमस्य महः । बुधस्य पृथिवी
गुरोराकाशम्, शुक्रस्य जलम्, शनेर्वायुः ॥ ४ ॥

रविभूमिसुतो शशिसौम्यसिता रविजो धिष-
णश्च मताः क्रमशः ॥ चतुरस्रसुवर्तुलदीर्घ-
घनाः शनिवत्तमसोऽपि हि रूपगुणाः ॥ ५ ॥

रविभौमौ चतुरस्रौ चंद्रबुधशुक्राः वर्तुलाः शनिर्दीर्घः गुरु-
वर्धनः राहोऽपि शानवद्वृत्तगुणा ज्ञेयाः ॥ ५ ॥

शीतो रूक्षोऽसितमलिनरूपिङ्गलो दक्षकर्णे
 चिह्नी मुखो ग्रथिलकूपणः शान्तको भीरु-
 राकिः ॥ स्निग्धो रक्तो गुरुजठरकः सव्यकर्णे
 च चिह्नी धर्मा ज्ञानी प्रहसितमुखः सत्यवा-
 दो घृणीज्यः ॥ ६ ॥ उष्णो रूक्षो झकटकर-
 तिर्निघृणस्तीक्ष्णरोद्रो युद्धोत्साहोऽवितथ-
 वचनः स्कन्धिलश्चावनेयः ॥ रूक्षोष्णोहो
 वपुषि बलवान् दुर्जयी सर्वरोपी सूर्यश्चात्मा-
 द्विनिमित्तगुणो भूरिशुकश्च शुकः ॥ ७ ॥
 वक्ता भास्वद्शनरसनाजंघिकः सूक्ष्मदर्शी
 शास्त्रार्थेन प्रतिहतपरोक्तिर्बुधो लेखकश्च ॥
 स्निग्धः शीतः सजलनयनो निर्वलः कार्यसि-
 द्धिर्मान्यो लोकैरपटुरसनो तालकश्चंद्रमाश्च ॥ ८ ॥

लगे दशमे यो ग्रहः स्वाधिकांण बली तस्य जातस्य
 शीतो रूक्षस्त्रभावो वाच्यः ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥

कटुलवणतिक्तमिश्रितमधुराम्लकपायका रसाः
 सूर्यात् ॥ अयनमुहूर्तदिवाऋतुमासतद्वर्द्धाब्दि-
 संख्याश्च ॥ ९ ॥

सूर्यादीनां कटुकलवणतिक्तरसाः अयनादिकालो ज्ञेयः ॥ ९ ॥

इति ग्रहयोनिमेषः ।

अथ दृष्टयः ।

नवपंचमतृतीयैकादशदशमचतुर्थिकाः सकला ॥

एकैर्क्षस्थाश्चैवं खेटानां पंचधा दृष्टिः ॥ १० ॥

अथ दृष्टयः स्पष्टार्थः ॥ १० ॥

पूर्वाग्रिहीना सवला समक्षस्नेहप्रदा संगमदृष्टि-

संज्ञा ॥ द्वितीयका त्र्यंशपडंशदृष्टिः सर्वार्थ-

कृत्स्नेहकरी च गुप्ता ॥ ११ ॥ तृतीयकापाद-

दंगुच्यते च गुप्ता रिरन्योभयसप्तमी च ॥

विवादयुद्धादिकरी तथैकराशिस्थदृक्सर्व-

दृशां बलिष्ठा ॥ १२ ॥

नवपंचमी बलवती पादोना प्रत्यक्षस्नेहप्रदा मित्रप्रदा संज्ञा

तृतीयैकादशिका त्र्यंशपडंशदृष्टिः सर्वार्थकृत् गुप्तस्नेहकरी दश-

मचतुर्थी पादमिता दृष्टिः गुप्ता रिभावा सप्तमे संपूर्णा दृष्टिः

विवादयुद्धादिकरी प्रत्यक्षशत्रुदृष्टिः प्रदिष्टा एकैर्क्षे च संपूर्णा

दृष्टिः बलिष्ठा तद्यथा । मुकारिणी स्यादेकैर्क्षे सप्तमे स्यान्मु-

काबिला ॥ तरव्यादि चतुर्थे तु तिस्रः प्रोक्ता भयप्रदाः ॥

तृतीयैकादशे दृष्टिस्तस्मीन् प्रोक्ता महोत्तमा ॥ एतेन पूर्व-
वांशकेन नवपंचमेति श्लोकोऽपि व्याख्यातः ॥ ११ ॥ १२ ॥

चक्रस्य वामदृष्टेर्दक्षिणदृष्टिर्बलीयसी त्वाशु ॥

यदि शीघ्रमंदमध्ये द्वादशभागास्तदातिबला १३

लग्नमारभ्य सप्तमावधि दक्षिणा दृष्टिः सचला सप्तमालम्बा-
वधि वामदृष्टिः सा निर्वला द्वादशमागगा दृष्टिस्तदाऽतिवला
दृष्टिः ॥ १३ ॥

तिथ्यैर्कैवैस्वर्वाद्रिर्नवर्पिर्नदोः सूर्यादिकानां नि-
जदीप्तिभागाः ॥ त्रिंशांशमध्ये पुरतश्च पृष्ठे
पतन्ति योगास्तदुपाश्रयेण ॥ १४ ॥

अथ सूर्यादीनां दीप्तांशानाह । तिथ्यैर्कैति स्पष्टोऽर्थः ।
तत्रिंशमध्ये मंदाश्रितमंशमारभ्य पंचदशभागः पृष्ठे अग्रे पंच-
दशभागमाश्रित्य योगा भवन्ति ॥ १४ ॥

उदयवियंदंस्तंभूर्शिर्वसुतेनवसु यथादिमं व-
ली योगः ॥ सप्तानां चन्द्रस्य तु सधनत्रिषु
सत्रिषु कुजस्य ॥ १५ ॥

उदयमारभ्य यानि स्थानान्युक्तानि तेषु नवमंमारभ्य
पूर्वस्थाने योगो बली भवति चन्द्रस्य पूर्वोक्तसप्तसु स्थानेषु
द्वितीये तृतीये च योगो वलीयान् । कुजस्य यानि पूर्वसप्त-
स्थानान्युक्तानि तेषु तृतीये च योगो वलीयान् ॥ १५ ॥

स्वगृहोच्चनवांशेषु त्रिपदतुर्यदशांशकेः ॥

येऽर्केदुर्दिशिनो दक्षे तेऽत्र दक्षिणहस्तगाः ॥ १६ ॥

इति क्रमप्रकाशिकायां ग्रहाधिकारो द्वितीयः ॥ २ ॥

स्वगृहोच्चस्वनवांशेषु त्रिषद्वत्युदशांशकैः कृत्वा ये अर्के-
दुदर्शनादक्षे दक्षिणभागे नाम सूर्यात् ये द्वादशैकादशदश-
मयुतास्ते दक्षिणहस्तगाः शुभप्रदा ज्ञेयाः ॥ १६ ॥

इति सामुद्रिकेयनारायणकृते कर्मप्रकाशिकावृत्तौ
ग्रहबलयोनिमेदाध्यायो द्वितीयः ॥ २ ॥

अथ षोडशयोगाः ।

इक्कवालेंदुवारौ तथेत्यशालश्च ईशरांफश्च ॥

नक्तं यमयां मणऊः कंबूलं गैरिकंबूलम् ॥ १ ॥

अथ षोडश योगा व्याख्यायन्ते ॥ इक्कलेति श्लोकद्वयेन
योगानाह । इक्कवालः १ इंदुवारः २ इत्यशालः ३ ईशराफः ४
नक्तं ५ यमया ६ मणऊः ७ कंबूलं ८ गैरिकंबूलं ९ ॥ १ ॥

खल्लांसरं च रंद्दं दुस्फालिकुत्थं च दुत्थोत्थं-
दिवीरं ॥ तंवीरं कुत्थंदुरेकौ षोडश योगाः
स्मृतास्तज्ज्ञेः ॥ २ ॥

खल्लांसरं १० रंद्दं ११ दुस्फालिकुत्थं १२ दुत्थोत्थदिवीरं
१३ तंवीरं १४ कुत्थं १५ दुरेकं १६ एते षोडश योगाः ॥ २ ॥

अथेषां लक्षणम् ।

केन्द्रं द्वितीयान्वितमिक्कवालमापोक्तिमं चा-
खिलमिंदुवारः ॥ एवं स्मृता द्वादश धाम-
संज्ञाः पूर्वः शुभश्चाशुभतौ द्वितीयः ॥ ३ ॥

एतेषां मध्ये आदौ इकालस्तस्य लक्षणमाह । द्वितीयान्वि-
तकेंद्रं १ । २ । ४ । ५ । ७ । ८ । १० । ११ । एतानि इक्ष-
वालस्थानानि अष्टमं विना एषु गताः शुभाः व्याखिलाः आपो-
ह्लिमस्थानानि ३ । ६ । ९ । १२ । एतद्भूत इन्दुवारः नवमं
विनाऽशुभ इत्यर्थः । अथेन्द्रालेन्दुवारयोः फलानि ग्रंथान्तराह-
रुयते 'योगेन्द्राले भवति प्रतापी राजा भवेद्दार्मिकश्चरुवृत्तिः ॥
बह्वर्धमोगी सुतदारवांश्च रत्नाश्वनाथः क्षपितारिवर्गः ॥' अथेन्द्र-
वार आपोह्लिमगाः सर्वे ग्रहाः नवमं विना स्वाधिकारशङ्कितश्चे-
द्दिन्दुवारः स्वफलदः नो चेदल्पफलप्रदः । 'इन्दुवारे नरो जातो
दुःखितो धनवर्जितः ॥ स्वशुभलहदस्थः शुभदः परिकी-
र्तितः ॥' इति ॥ ३ ॥

यद्यल्पभागेरुपगम्य मंदं शीघ्रो घनांशं निज-
दीप्तिमस्मे ॥ दत्ते स चोक्तो ध्रुवमित्थशाल-
स्तुल्यांशको मुत्थशिलः स एव ॥ ४ ॥

अथेत्थशालस्य लक्षणमाह । यदि अल्पभागेः शीघ्रः घनांशं
मंदं उपगम्य प्राप्य निजदीप्तिं तर्हि स इत्यशाल उक्तः तद्यथा
राशिदृष्टौ सत्यां दीप्तांशदृष्टिसद्भावेन उपचयमानायां
दृष्टौ सत्यां इत्यशालः अथ च शीघ्रे गच्छंतमेन्द्रग्राहिणा-
मिनि मंदे

भागयोरुप-

श्वि भविष्यति इत्यशालः पूर्वं राशिदृष्टिसद्भावे दीप्तांशदृष्टिमावे

दीप्तांशप्रवेशाभिलाषिणि राशावपि शीघ्रे भविष्यदित्यशालः
 दीप्तांशप्रवेशाभिलाषस्तु एकनवांशे संभवति परगात्र्यभिलाषे
 तथाऽदृष्टत्वात् शीघ्रमंदाक्रांतभागस्थे पूर्णं भूतसंज्ञमित्यशालं
 भविष्यद्भूतयोरन्यद्वर्तमानं एवं मुत्थशिलं त्रिविधम् ॥ ४ ॥

हीनोऽथ पृष्ठे स यथोक्तभागै राश्यंतगो वा
 तदसौ भविष्यत् ॥ यद्येकमप्यंशमसौ पुर-
 स्तात्प्रयाति मंदाच्च तदेशराफः ॥ ५ ॥

हीनः पृष्ठे यथोक्तभागैः कलाराश्यंतगः असौ भविष्यदिति
 पूर्वमेव व्याख्यातम् । यदि एकमंशं पुरस्तादभ्येति तदा
 ईशराफः । अथाऽल्पभाः शीघ्रः स्वदीप्तिभागैः कृत्वा अधिक-
 भागं मंदं अभ्येत्य तेजः प्रयच्छति तदा इत्यशालः । स
 चेदुत्कटस्थानस्वाधिकारस्थस्तदा उत्तमफलदः नो चेदल्पफ-
 लदः । अथास्य फलम् । 'योगेत्थशाले च नरः प्रसूतौ धर्मा-
 र्थयुक्तश्च सुखान्वितश्च ।' अथेशराफः । राशिदृष्टिसद्भावे दीप्तां-
 शदृष्टिसंभवे अपचीयमानायां दृष्टौ सत्यां तदा ईशराफः ।
 शीघ्रे मंदाक्रांतभागस्थे साति तदा भविष्यदीशराफः तस्माद्-
 न्यत्र वर्तमानः दीप्तांशचरमभागस्थीभूतः एवंभूतभविष्यद्वर्त-
 मानत्वेन त्रिविध ईशराफो ज्ञेयः ॥ ५ ॥

द्वयोश्च दृग्वर्जितयोर्यदान्यः पश्यन्नुभौ शीघ्र-
 तरोऽन्तरस्थः ॥ पश्चात्ततोऽभ्येत्य महो गृहीत्वा
 ददाति मन्दाय स नक्तयोगः ॥ ६ ॥

द्वयोर्लक्षणपकार्यपर्याप्तिशालामावे तृतीयः शीघ्रः उभयोः
इत्यशालं करोति तदा नक्तयोगः । इदं तु तदेव संभवति
शीघ्रेणादौ संयुज्य पश्चान्मंदेन मिलति तदा ज्ञेयम् ॥ ६ ॥

मन्दोऽथवेत्थं द्वितयं च पश्यन्स्थानस्थितोऽ-
थात्मयथोक्तदीप्त्या ॥ शीघ्रादुपादाय ददाति
तेजो मंदाय स स्याद्यमयाभिधानः ॥ ७ ॥

एवं लग्नपः कार्यपं पश्यन् एकस्थानस्थितो वा उभयोः
साकं इत्यशालं करोति शीघ्रतस्तेजो गृहीत्वा मंदाय प्रयच्छति
तदा यमया अयं योगः तदा ज्ञेयः लग्नेशकार्येऽप्योर्मध्ये यः
शीघ्रस्तेन सह मिलित्वा पश्चान्मंदेन सह मिलति तदा
यमया ॥ ७ ॥

जातेऽपि योगे रविजोऽथ भौमः शीघ्रस्य
पृष्ठेऽथ पुरोऽरिदृष्ट्या ॥ स्वांशर्महो ह्येकग-
तस्तु हीनाधिकैश्च स स्यान्मणऊर्न शस्तः ॥ ८ ॥

इत्यशालमद्रावे भौमः अनिर्वा शत्रुदृष्ट्या एकक्षदृशापि
शीघ्रात्तेजा एहाति तदा मणऊः । अत्र एकक्षदृष्टेः केषांचि-
न्मते मित्रदृष्टिवात् पृथक् कथनं ज्ञेयं अयं तदेव संभवति
यदि शीघ्रयोगन्ययोगन्यतरेणादा मिलित्वा पश्चान्मंदेन मिलन-
पुरोपरभावस्त्वंशतात्सम्याज्ञेयः ॥ ८ ॥

कंबूलमेतद्विगतेत्यशाले चन्द्रोऽपि चेन्मुत्थ-
शिलं विधत्ते ॥ मिथः स्वगेहोच्चगताः प्रधानं
मध्यं त्रिकाद्ये त्वधमं परर्क्षे ॥ ९ ॥

अनयोर्द्वयोरित्यशालसद्भावे अन्यतरेण चंद्र इत्यशाली
तदा कंबूलम् । एतच्चंद्रेत्यशालवतो ग्रहस्य चंद्रस्य वाऽधिका-
रभेदसंबंधाच्चानाविधिः । तत्राधिकारश्चतुर्विधः स्वोच्चं, स्वक्षेत्रं,
उत्तमाधिकारः स्वहृद्वागैराशिकः, मुशलहः, मध्यमाधिकारः
मित्रं, समो स्वक्षेत्रादि, हीनोऽधिकारः नीचं, शत्रुक्षेत्रं, अधमो-
ऽधिकारः एवं अधिकारस्य चतुर्विधत्वात्षोडशधा कंबूलम् ॥९॥

शून्ये पथीन्दुस्तदनित्यशालः कंबूलमन्येन
समं करोति ॥ तद्वैरिकंबूलमिति स्वगेहे स्वो-
च्चेऽथ भद्रं न परग्रहर्क्षे ॥ १० ॥

इत्यशालसद्भावे चंद्रः शून्याध्वगः उभयोरन्यतरेणेत्य-
शालोऽपि राश्यंतगोऽन्येन केनचिदाद्ययोरन्यतरेणेत्यशालवता
उत्तमाधिकारस्थेनेत्यशाली तदा वैरिकंबूलं यतोऽत्र कंबूलाभ-
वोऽपि चतुर्थग्रहपापकंबूलं निष्पाद्यते ॥ १० ॥

शून्याध्वगो मुत्थशिलो न युक्तो दृष्टो न केनापि
शर्शा न चान्यः ॥ खल्लासराख्योऽशुभकृत्स
योगः सर्वेऽपि यस्मिन्स्थगिता ग्रहाः स्युः ॥११॥

इत्यशालसद्भावे पूर्वयोगोक्तयमयाकारकश्चतुर्थो यथाद्ययो-
रन्यतरेणाप्यनित्यशालित्वाद्यमयाकारकौ न स्यात् । उभयो-
रन्यतरेण चतुर्थेन वा भावीत्यंशालं वा न स्यात्तदा खल्लासरः ।
परमेतदेव यदाद्यौ चंद्रस्पृतीय एते प्रयोऽपि बलहीनतया
सबलप्रहानित्यशालितया च अशुभत्वं प्राप्ताः स्युः अन्यथा
इत्यशालसंभवाद्वाशुभता ॥ ११ ॥

वक्रस्य चास्तस्य मृतिस्थितस्य द्वयोस्तु
योगः पतितस्य यः स्यात् ॥ स रहनामा ह्य-
शुभः सदैव शीघ्रे शुभे पूर्वमथापरे ते ॥ १२ ॥

इत्यशालसद्भावे द्वावप्यस्वगतौ वक्रगौ नीचगौ शत्रुक्षेत्रगौ
षष्ठाष्टमद्वादशस्थौ एतद्वै तदा रहयोगः । यदा द्वौ सबलौ
मध्यबलौ वा तदा शीघ्रे केंद्रगे मंदे आपोह्निमगे आदौ
सिद्ध्युन्मुखता अंते नाशः मंदे केंद्रगे शीघ्रे आपोह्निमगे
आदौ कार्यनाशोन्मुखता । अंते कार्यस्य सिद्धिः इदमपि
द्वयं रहांतर्भूतम् ॥ १२ ॥

मन्देऽधिकारिण्यधिकारहीने शीघ्रे च योगः
स दुःफालिकुत्थः ॥ द्वयोरथान्यो बलयोः प-
रेण स्वेच्छेन योगो दुत्थोत्थदिवीरः ॥ १३ ॥

इत्यशालसद्भावे मन्दोऽधिकारी हीनोऽधिकारः शीघ्रस्तदा
दुःफालिकुत्थः इत्यशालसद्भावे द्वावप्यबलौ तयोरन्यतरः केन-
चिद्बल्यदित्यशाली तदा दुत्थोत्थदिवीरः ॥ १३ ॥

अन्यर्क्षगामी मकबूलखेटस्तथोपरिष्ठान्निज-
दीप्तिभागैः ॥ ददाति तेजोऽपि विनेत्यशालं
तं वीरयोगः कथितः स तज्ज्ञैः ॥ १४ ॥

इत्यशालसद्भावे चंद्रेत्यशालवता चतुर्थेनोक्तयोरन्यतरो
बली राश्यंतगोऽन्यर्क्षगामी चतुर्थेन भावीत्यशालवान् तदा
वीरयोगः कथितः ॥ १४ ॥

स्वर्क्षोच्चादिग इक्ष्वालग इनाद्वकाच्च बाह्यो
बली नापि क्रूरयुतोक्षितो मुथशिली नो नीच-
खेटेन च ॥ मन्देज्यावपरत्र नक्तमुदितौ प्रा-
क्शुक्रसौम्येन्दवः पुंसः पुंसि दिवा स्त्रियो-
युवतिभे रात्रौ बलं च स्थिरे ॥ १५ ॥
तुल्यांशे च रवेर्नराश्च गगनाद्भात्रंतमन्ये भुवो
मार्गीतं बलिनश्च कुत्थमुदितं ह्येवं बलस्था-
पनम् ॥ अस्मात्पोडशकंदुरःफमिह चेत्प्रा-
ग्व्यत्ययात्स्वेचरा निःप्राणाः स्वगृहास्तगाश्च
तमसः पुच्छस्थिताश्चाबलाः ॥ १६ ॥

अथ कुत्थविचारः । तत्र कुत्थं नाम यस्मिन्विद्यमानो ग्रहः
कार्यं कर्तुं क्षमो भवति तादृशं बलं कुत्थम् । अथ तस्य
विचार एकादशप्रकारैः । स्वर्क्षोच्चहृद्वात्रैराशिकदुशल्लहगतत्वे

प्रथमः १ इक्ष्वालगते सति लग्नदार्ढ्यत्वं द्वितीयः २ एतेन
 द्वितीयाष्टमयोर्विष्वालमध्यवर्तित्वेऽपि न बलवत्त्वम् । वार्द्धका-
 स्तवाल्यवक्रवर्जितत्वे सति शीघ्रविकलगातिवर्जितत्वं तृतीयः ३
 क्रूरग्रहयुतिक्रूरग्रहसकलतुगीयदृष्टिवर्जितत्वं चतुर्थः अत्र युति-
 दांसागावाधिरिति ज्ञेयम् ४ । नीचखेटो नाम क्रूरग्रह उत्स-
 र्गतः क्रूरः शुभो वा नीचगतः आपोऽहिमगश्च स्वर्क्षात्सप्तम-
 स्थितः स्वहर्षस्थानात्सप्तमगश्च एतादृशेन ग्रहेणेत्यगालवर्जि-
 तत्वं पंचमम् ५ । ग्रहस्पोड्यश्चतुर्धा संभवति पृष्ठाद्वे उदयः
 आद्यः अपराद्वेऽदयः द्वितीयः पूर्वरात्रौदयस्तृतीयः अपरात्रौ-
 दयश्चतुर्थः सूर्यादग्रतस्तस्य त्रिमान्तरवर्तिनः पृष्ठाद् उदयः
 प्रायः सम्भवति त्रिमितादग्रे आपद्भूसूर्यादंतरिगते ग्रहे
 अपराद्वे उदयस्तस्य ग्रहस्य पङ्कादूर्ध्वं नवमावधि पूर्वरात्रौदयः
 नवमादूर्ध्वमाचरुसमाप्ति अपरात्रौदयः सप्तद्वेसूर्यादधिका
 भौमगुरुशनयो दक्षिणहस्तस्थाः तत्रापि सनवमसूर्यादधिकत्वे
 बलवत्त्वमेतेषा प्रायः एतेषामपरात्रे उदये सत्येतद्बलं संभ-
 वति अपरात्रौदयस्तु तदैव भवति सनवमसूर्यादधिकत्वे
 मति यावत्सूर्यादल्पत्वं यदा तदा अपरात्रौदयः तदा अप-
 रात्रे अस्तः सूर्याक्रान्तनवाशासक्तरात्रेः सप्तमनवमागकराशि-
 रस्तसंज्ञः । बुधशुक्रौ प्राच्या तदैवोदयं व्रजतः यदा सूर्या-
 दल्पा तादृशा तौ पृष्ठादयात्पूर्वास्तं यावदेव तदा दक्षिणहस्तस्या
 ज्ञेयौ तत्र तयोर्न बलवत्त्वम् । यदा तयोः पश्चिमोदयस्तत
 आरभ्य पश्चिमास्त यावत् सूर्यादधिक्योस्तयोः पृष्ठाद्वेऽदयः

पूर्वगत्रौ दर्शनमस्तत्र संभवति तौ द्वावेतौ बलिनी चंद्रश्चैवं
 शुक्रपक्षाष्टमी यावत् अस्मिन् श्लोके मंदेज्यग्रहणेन खेखर्ध्वक-
 क्षत्वाद्भौमस्यापि ग्रहणम् । यतो खेरधःस्थानां शुक्रबुधचंद्राणा-
 मधोभ्रमत्वमुक्तम् ६ । पुंग्रहाः पुरुपराशौ दिवा बलिनः ७
 स्त्रीग्रहाः स्त्रीराशौ रात्रौ बलिनः एवं बलद्वयम् ८ । सूर्यो यत्र
 कुत्रचिद्राशौ स्थितः यस्य राशेर्नवांशो भवति तद्राशिनवांश-
 गोऽस्तं गतः बली च यस्मिन् कस्मिंश्चिद्राश्यवास्थितोऽपि
 अनस्तीशसंज्ञां लभते सूर्याक्रान्तनवांशासत्तराशेः सप्तमो
 नवांशासत्तराशिरस्तसंज्ञः तद्राशिनवांशे स्थितं कंडूलं नराः
 पुरुषाः रविभौमगुरवः दशमाद्भ्रात्रंतं नाम दशमभोग्यमागाः
 दशमचतुर्थयोर्मध्यस्थिता राशयः चतुर्थमुक्तमागाश्च बलिनः ९ ।
 अन्ये भुवःमार्गांतं नाम पूर्वोक्तवैपरीत्येन स्थिताः बलिनः १० ।
 सर्वे ग्रहाः स्थिरराशौ बलिनः द्विस्वभावे मध्यबलाः ११ ।
 एवमेकादशधा कुत्थबलस्थापनम् । अस्माद्विपरीतं दुरफं
 निर्वलास्थापनम् । स्वोच्चत्रिकोणस्वगृहहृदाद्रेष्काणकेंद्रस्थनवां-
 शकेषु श्रेष्ठबलम् । सप्तसु नीचशत्रुभे तत्तन्नवांशे पतिते च
 निचं तदेकादशविधम् । कुत्थव्यत्ययेन तद्यथा पंचवर्गो-
 बलहीनत्वमाद्यम् १ । इंदुवारलग्नादर्शित्वे द्वितीयम् २ । वार्द्धका-
 स्तवाल्यवक्रयुतत्वं शीघ्रविकल्गतिमच्चम् ३ । पूर्वकूरग्रहयुतिकृ-
 रग्रहसकलतुरीयदृष्टिहितत्वम् ४ । नीचखेटेत्यशालित्वम् ५ ।
 भौमगुरुशनीनां पूर्वरात्रोदायित्वं चंद्रबुधशुक्राणामपररात्रोदायि-
 त्वम् ६ । पुरुषग्रहाणां समराशिस्थत्वे रात्रौ च निर्वलत्वम् ७ ।

स्त्रीग्रहणां विषमराशिस्थितत्वं दिवानिर्वलत्वम् ८ । नराः सु-
खान्मार्गति स्त्रियः गगनाद्वाग्रतम् ९ । चरराशिस्थितत्वं दश-
मम् १० । सूर्याश्रितराजिनवांशराशिस्थितत्वम् ११ । एवं
एकादशधा अथ विशेषो निर्वलत्वे कतुयुता निर्वलाः अर्थाद्वा-
ह्युता सवलाः ॥ १५ ॥ १६ ॥

सूर्याकाशगतो विधुंतुदमुखांतद्वादशाभ्यंतरे
कूरान्मूसरिफस्तथा मुथशिलस्तद्वष्टिदृष्टोऽ-
शुभः ॥ स्वक्षास्तांतिमभागगोऽस्तपथगो
नान्येक्षितोऽब्जो बलः शुक्ले भूमिमुवापरे रवि-
भुवा युक्ते क्षितश्चाऽशुभः ॥ १७ ॥

अथ चंद्रस्य विशेषः सूर्याद्वादर्शमाणांतरे पूर्व परतो वा
व्यवस्थितः अयं अमाशुद्धप्रतिपदाः मम्मवति एवमेव राहोर्द्वा-
दशांशमव्यवर्तो प्रथं वा पश्चात् कृष्णशिलः कृष्णमरिफश्च
सकलतुर्यदृष्ट्या पार्यदृष्टः स्वक्षांस्ते मकरस्थः नास्मिन् कस्मिंश्चि-
द्वादी । त्रिंशत्तमभागस्थग्रन्थभागो नाम शुभाशुभाधिकारवर्जिनः
अन्येनेक्षितो नाम कलापि ग्रहण न दृष्टः शुद्धपक्षे भीमेन दृष्ट-
कृष्णपक्षे शनिना दृष्टः ॥ १७ ॥

पूर्वे पक्षे पुंगते भानुपुत्रे भीमेऽन्यस्मिन्स्त्रीगते
चात्पदोपः ॥ ज्ञेयस्तोलेश्चापराद्धे पुराले
राशिप्रांते क्षीयमाणश्च दुष्टः ॥ १८ ॥

पूर्वे पक्षे इति । शुक्रपक्षे पुंराशिगतेन शनिना दृष्टे अल्पदोषः
 कृष्णपक्षे स्त्रीराशिगतेन भौमेन दृष्टे अल्पदोषः तुलाया उत्तरार्द्धे
 वृश्चिकस्य पूर्वार्द्धे स्थितः राशेर्नवमनवांशे स्थितः क्षीयमाणः
 एतादृशश्चंद्रो निर्वलो दुष्टश्च ॥ १८ ॥

स्वोच्चत्रिकोणस्वगृहं स्वहृद्द्वारेष्काणकेन्द्रस्व-
 नवांशकेषु ॥ श्रेष्ठं बलं सप्तमनीचशत्रुभे तत्त-
 न्नवांशे पतिते च निघम् ॥ १९ ॥

स्वोच्चेति ॥ १९ ॥

धनाधिकारोऽपि हि यो विलग्नं न वीक्षते
 तस्य बलं न वाच्यम् ॥ अल्पाधिकारस्य
 च लग्नदृष्टौ बलं प्रदिष्टं यवनप्रधानैः ॥ २० ॥
 इति षोडशयोगाधिकारस्तृतीयः ॥ ३ ॥

धनाधिकार इति स्पष्टोऽर्थः ॥ २० ॥

इति सामुद्रिकोपनामकनारायणकृतायां कर्मप्रकाशि-
 कावृत्तौ तृतीयाध्यायः ॥ ३ ॥

अथ द्वात्रिंशत्सहमानि ॥

पुण्यं वित्प्रणयौ च शौर्ययशसी स्वं बन्धनं
 पैतृकं मातृभ्रातृविभूतिदारमरणाच्चाशानृ-

पारी सुताः ॥ पुत्री कर्म तथा क्षमा च
गुरुता जीवो गदा मित्रकृतसोद्वाहश्रुतवास-
नावलवपुर्व्यापारहस्तक्रियाः ॥ १ ॥

अथ सहमाधिकारो व्याख्यायते ॥ तद्यथा पुण्यं १ वित्
२ प्रणयः ३ शौर्यं ४ यशः ५ स्वं ६ बंधनं ७ पैतृकं ८ मातृ
९ भ्रातृ १० विभूतिः ११ दाराः १२ मरणं १३ अघ्ना १४
आशा १५ नृपः १६ अरिः १७ सुतः १८ पुत्री १९ कर्म
२० क्षमा २१ गुरुता २२ जीवः २३ गदः २४ मित्रं २५
सोद्वाहः २६ श्रुतं २७ वासना २८ बलं २९ वपुः ३०
व्यापारः ३१ हस्तक्रिया ३२ ॥ १ ॥

सूर्यादह्नि विधुं च नक्तमतथा पुण्यं च तद्व्य-
त्ययाद्विद्यारख्यं सुकृतात्तदंतमहानि प्रीतिर्निशि
व्यत्ययात् ॥ शौर्यारख्यं दिवसे कुजाच्च सुकृतं
निश्यन्यथेतदशः पुण्याज्जिवमतोऽन्यथा निशि
घनं त्वीशाद्धनाख्यं सदा ॥ २ ॥

अथैषां लक्षणानि । अत्र पंचम्यतः शोध्ये द्वितीयांतः शुद्ध्या-
श्रयः तद्यथा विधोः सूर्य अपास्य रात्रौ विलोमं लग्नयुक् पुण्य-
सहमं भवति १ दिवा सूर्यादिधुं अपास्य रात्रौ विलोमं लग्न-
योगो विद्यारख्यो भवति २ विद्यासहमात् पुण्यं विशोध्य
दिवा लग्नयुक् रात्रौ विलोमं प्रीतिसहमं भवति ३ सुकृतात् कुजं
अपास्य दिवा लग्नयुक् निशि अन्यथा शौर्यसहमं भवति ४

जीवात्पुण्यं अपास्य दिवा लग्नयुक् निशि अन्यथा यशः सहमं
भवति ५ धनेशं धनादिशोध्य सदा लग्नयुक् धनसहमं
भवति ६ ॥ २ ॥

बन्धश्चाहनि भास्करोश्च सुकृतं रात्रौ विलोमं
दिवा पित्राख्यं तरणेर्यमांतमतथा नक्तं सिते-
द्रोरिति ॥ मात्राख्यं सहजं शनेर्दिननिशं
जीवं विभूतिगुरोः शन्यंतं निशि चान्यथा तु
सततं सूर्यात्सितं स्याद्द्वयम् ॥ ३ ॥

पुण्याद्भास्करं विशोध्य लग्नयुतं दिवा रात्रौ विलोमं बंधन-
सहमं स्यात् ७ शनितः सूर्यं विशोध्य लग्नयुक् दिवा रात्रौ
विलोमं पित्राख्यम् ८ सितादिधुं विशोध्य लग्नयुक् मात्राख्यं
रात्रौ अन्यथा ९ जीवात् शनिं विशोध्य लग्नयुतं अहोरात्रौ
सहजम् १० शनेः गुरुं विशोध्य लग्नयुतं दिवा विभूतिः रात्रौ
विपरीतम् ११ सितात् सूर्यं विशोध्य लग्नयुक् अहोरात्रे
दारासहमम् १२ ॥ ३ ॥

मृत्युः संततमिन्दुतो मृतिगृहं योगः शनेर्मार्ग-
कृत् मार्गेशात्रकम् नृपाख्यमहनि ब्रध्नात्स-
मुच्चं भवेत् ॥ गोरंशत्रयमिन्दुतो निशि भवे-
दाशासिताच्चासितं शत्रुर्नित्यमिनात्मजात्क्षि-
तिसुतं पुत्रः सदेन्दोर्गुरुम् ॥ ४ ॥

अष्टमाचंद्रं विशोध्य शनियुक् अहोरात्रं मृत्युः १३ नव-
मात्रवमेशं विशोध्य लग्नयुक् अहोरात्रं मार्गाभिधम् १४ सूर्यो-
च्चात्तत्सूर्य अपास्य लग्नवियुक् दिवा नृपाख्यं रात्रौ चंद्रोच्चाच्चं-
द्रमपास्य लग्नयुक् नृपाख्यम् १५ अस्तितात्तितमपास्य
लग्नयुक् आक्षारख्यम् १६ मौमान्छनिमपास्य लग्नयुक्
अहोरात्रे शत्रुसहमम् १७ गुरुतः इंदुमपास्य लग्नयुक् अहोरात्रं
पुत्रसहमम् १८ ॥ ४ ॥

कन्येन्दोर्भृगुजं च कर्मशशिजाद्रोमं विलोमं
निशि क्षांतिर्भूमिसुताद्वरुं च गुरुतोऽञ्जा-
जीवमर्कात्त्रिंशः ॥ वातोऽर्काच्छशिनं च जी-
वनमिदं जीवाद्यमं चान्यथा रोगोऽञ्जाद्व्यु-
निशं तनुं च दिवसे मित्रं च पुण्याद्वरुम् ॥५॥

भृगुजादिद्वलग्नयुक् अहोरात्रं कन्यासहमम् १९ मौमाद्वधं
विशोध्य लग्नयुक् दिवा कर्मसहमं रात्रौ विलोमं २० गुरुतो
भौमं विशोध्य अहोरात्रे क्षांतिसहमं स्यात् २१ जीवात्सूर्य
विशोध्य चंद्रयुक् गुरुतासहमं रात्रौ गुरुतश्चंद्रं विशोध्य सूर्य-
युक् गुरुतासहमम् २२ यमाजीवं विशोध्य लग्नयुक् दिवा
जीवितं सहमं रात्रौ विलोमम् २३ लग्नाचंद्रं विशोध्य अहोरात्रं
लग्नयुक् रोगः स्यात् २४ गुरोः पुण्यं विशोध्य लग्नयुक् दिवा
मित्रसहमं रात्रौ विलोमम् २५ ॥ ५ ॥

उद्गाहो द्युनिशं शनेस्सितमिति श्रद्धा
 सिताद्भूसुतं शास्त्रं चाह्नि शनेः सुरेज्यमतथा
 सौम्याद्विशुद्धेर्वलम् ॥ पुण्याद्वाक्पतिमहि
 नक्तमतथा चैवं वपुर्व्यावृत्तिर्नित्यं ज्ञात्क्षितिजं
 शनेश्च शशिनं स्याद्धस्तकर्माऽहनि ॥ ६ ॥

द्युनिशं सिताच्छर्निं विशोध्य लग्नयुक् उद्गाहः २६ भूसुता-
 त्सितं विशोध्य अहोरात्रं श्रद्धा स्यात् २७ सुरेज्याच्छर्निं
 विशोध्य लग्नयुक् दिवा शास्त्रं रात्रौ विलोमम् २८ गुरोः पुण्यं
 विशोध्य बुधयुक्तम् आहिं बलं रात्रौ विलोमम् २९ वपुर्वमेव
 ३० भौमाद्बुधं विशोध्य नित्यं लग्नयुक् व्यापारसहमम् ३१
 चंद्राच्छर्निं विशोध्य दिवा लग्नयुक् हस्तकर्म रात्रौ विलो-
 मम् ३२ ॥ ६ ॥

भोग्याद्भुक्तममूनि यावदखिलान्यंतर्भयुक्ता-
 न्यतो लग्ने बाह्यगतेऽस्य भुक्तसहितं भोग्यो-
 नमंतस्थिते ॥ कृत्वा राशिमपासिते खदह-
 नैर्लगाद्वितीयाच्च तत्पुण्याद्यानि भवंति तत्र
 सहमान्यंशे विरामो यतः ॥ ७ ॥

इति कुमा० द्वात्रिंशत्सहमाधिकारश्चतुर्थः ॥ ४ ॥

अथ सप्तमेषु विशेषसंस्कारमाह । पंचम्यंतस्य भोग्यात्
द्वितीयांतस्य भुक्तं यावत् पंचम्यंतभोग्यांशाः मध्ये राशयः
द्वितीयांतस्य भुक्तांशाः सन्ति एषा योगः पंचम्यंतद्वितीयां-
तयोर्वाहगते लग्ने लग्नस्य भुक्तांशाः योगे योज्याः मध्यस्थिते
लग्ने लग्नस्य भोग्यांशाः यागा बोध्याः तान् सकलान् योगेन
सिद्धान् त्रिंशता विमज्ज्य लब्धं राशयो लग्नाद्भवन्ति प्रथमपक्षे
यदाह समरसिंहः । 'दिवसे दिनपातिभोग्यान् शशिभुक्तानंशकाश्च
समीक्ष्य ॥ अंतस्थितराशियुतां त्रिंशता सहैकतः कृत्वा ॥१॥
यश्चतत्यानृपतं (?) न भवति लग्नं तदास्य भुक्तांशाः ॥ मध्ये
क्षेप्या मध्यस्थिते तु भोग्याशकाः पात्याः ॥२॥ लग्नाद्वितीयम-
वनाद्वा त्रिंशत्प्रत्येकत्वोऽधिको यत्र ॥ विश्राम्यति यत्रर्क्षे विज्ञेयं
पुण्यसहममिति ॥३॥' द्वितीयपक्षे द्वितीयाद्वर्ण्यमाने यस्य राशेः
अंते विरामस्तस्य मेषादिगणनया वा या संख्या सा अवशिष्टस्य
अंशादिकस्योपरि स्थाप्या एवं राश्यादीनि सहमानि स्युः ॥७॥
इति कर्मप्रकाशिकाया चतुर्थोऽधिकारः ॥ ४ ॥

अथ निपेकाधिकारः ।

विज्ञायते ज्ञानिभिस्त्र पुंसां शुभाशुभं जन्म-
फलं विलग्नात् ॥ तदुच्यते ताजिकनायको-
क्ता निपेककालादिह तस्य शुद्धिः ॥ १ ॥

अथ निपेकाधिकारो व्याख्यायत । विज्ञायते इति ।
ज्ञानिभिः लग्नात्पुरुषाणां शुभाशुभं जन्मफलं ज्ञायते तस्मात्

कारणात् तस्य लग्नस्य शुद्धिः ताजिकनायकोक्तयुक्त्या निषे-
ककालात् गर्भस्थितिकालादुच्यते ॥ १ ॥

लग्नांशगेऽब्जे गुणतारकाणि गजेषुनेत्राणि
मदांशगे च ॥ रंध्राध्वनोर्हस्तिगजेक्षणानि
दिनानि बालः खलु मातृकुक्षौ ॥ २ ॥

आधानलग्नं यादृशं राश्यादि यस्मिन्नंशे वर्तते तस्मिन्नंशे
चंद्रे गुणतारकाणि २७३ दिनानि मातृकुक्षौ तस्य बालकस्य
स्थितिः सप्तमभावांशादिना समे चंद्रे गजेषुनेत्राणि दिनानि
२५८ मातृकुक्षौ बालकस्य स्थितिः अष्टपंचाशदधिकशतद्वय-
दिनपर्यंतं तिष्ठति अष्टमनवमभावाश्रितांशसमे चंद्रे हस्तिगजे-
क्षणानि अष्टाशीत्यधिकशतद्वय २८८ दिनानि यावन्मातृकुक्षौ
स्थितिः ॥ २ ॥

विनोक्तयोगैरिह भूर्ध्वतोऽधो लग्नाब्जयोश्चां-
तरभांशराशेः ॥ दिनेशलब्धं दिवसादि शेषं
जिनेर्हतं सूर्यहृतं च होरा ॥ ३ ॥

उक्तान्यतमभागगे चंद्रे सति गणितेनोच्यते भूर्ध्वं अधो
वा चंद्रः लग्नं अथवाऽब्जः अनयोर्मध्ये ये अंशा राशयश्च
तेषां सर्वेषां अंशाः कार्याः अनयोर्योगः कार्यः द्वादशभिर्भक्ते-
लब्धं दिनादिशेषं द्विगुणितं होरा ॥ ३ ॥

द्विस्थं ततः सर्वमुपैति होरां विधाय तस्मा-
त्तिथिभागलब्धम् ॥ विशोध्य पूर्वार्धेति वि-
स्फुटाः स्युर्धन्वाः सहोरा ध्रुवयोगयोग्याः ॥ ४ ॥

द्विस्थामित्येतेन स्पष्टीकरणमाह । होरासहितं यल्लब्धं तद्धि-

स्थं स्थानद्वये स्थाप्यं नाम उपेतहोरां सावयवं यत्पूर्वं लब्धं
दिनादि तत्स्थानद्वयस्थं कृत्वा द्वितीयस्थानस्थस्य तिथिभागेन
नाम पंचदशांशेन यदिनादि लभ्यते तत्प्रथमादि शोध्य ते
दिवसाः सावयवाः स्पष्टाः ध्रुवयोगयोग्याः स्युः ॥ ४ ॥

रामाद्रिपक्षैरिह पूर्वयोगे खोर्ध्वं च योगाच्च ग-
जेषुदोर्भिः ॥ स्फुटद्युहोरासहितैर्विहीनो दि-

वागणो यः स्फुटचन्द्रमाः स्यात् ॥ ५ ॥

तत्तुल्यमध्ये यदि जन्मलग्नं सत्यं ततो वा
विनिपेक्षकाले ॥ लग्नं भवेद्यादृशमस्य

तुल्यं चले च सम्यग्यवना वदन्ति ॥ ६ ॥

कैश्चिन्मतं जन्मत एव पूर्वं पूर्णार्थं दर्शो जनि
यत्र राशौ ॥ तस्माद्विशोध्यं भगणभ्रमेण

यत्राविशुद्धिः स तु जन्मलग्नम् ॥ ७ ॥

लम्नादग्रे नाम द्वितीयादिराशिपदके यदा चंद्रस्तदा लग्नो न
चंद्रमागेभ्यः इदं कर्म कृत्वा यानि स्पष्टानि ध्रुवयोग्यानि

दिनानि स्युस्तानि स्थाप्यानि लग्नाद्दृष्टितः वा पूर्वतः द्वादशा-
दिषु पदसु स्थितेदौ सप्तमचंद्रांतरांशेभ्यः स्पष्टानि दिनानि
साध्यानि तैर्दिवसैः स्फुटैः सावयवैः लग्नादधः स्थिते चंद्रे चेदधि-
कंदौ रामाद्रिपक्षादिने २७३ शोघ्याः अथ च सप्तमादग्रे अष्टम-
भावात् पूर्वं यदा चंद्रस्तदा लग्नचंद्रांतरांशाः राशिपट्टकांश-
हीनाः कार्याः यच्छेषं त्र्यंशादि तावन्मितं दिनादिं गजेपुदो-
र्मितेषु २५८ दिनेषु योज्यं गर्भस्थितिदिनानि भवन्ति यदा
अष्टमभावादग्रे नवमभावपर्यंतं चंद्रस्तदा तत्संस्कारो न कर्त्तव्यः
अष्टादशादिनाधिकनवमासपर्यंतं जंतोर्गर्भस्थितिः पुनर्नवमभा-
वादग्रे स्वाधरेखोर्द्ध्वं च एवं सप्तमचंद्रांतरलब्धैः स्फुटैर्दिनैर्युतानि
गजेपुनेत्राणि २५८ मितानि दिनानि गर्भस्थितियोग्यानि
आधानलग्नानीत्यर्थः । स्फुटद्युहोरेति निषेककालेति निषेककाले
राश्यादिर्यः स्फुटश्चंद्रस्तत्तुल्यं वेज्जन्मलग्नं तदा शुद्धम् । निषे-
ककाले यद्राश्यादिलग्नं तावज्जन्म निश्चंद्रं तदा शुद्धम् । अथैतद्ग-
णितेन साध्यते यदि निषेककालो ज्ञातस्तदा यथोक्तमेव ।
यदा निषेककालो न ज्ञायते जन्मकालो ज्ञातोऽस्ति तदा
जन्मकालिकस्फुटं चंद्रनिषेकलग्नं प्रकल्प्य जन्मकालिकलग्नं निषे-
ककालिकं चंद्रं प्रकल्प्य पूर्वोक्तवद्गर्भस्थितिदिनानि साध्यानि
एवं प्रकारद्वयं जातम् । पूर्वप्रकारे आधानकालिकोऽहर्गणे स्फुट-
गर्भस्थितिदिनादिना सहितेऽवस्थिते जन्मकालिकोऽहर्गणो
भवति तस्मात्स्पष्टचंद्रः साध्यः स चेन्निषेकतुल्यः स्यात्तदा
जन्मलग्नं शुद्धम् । द्वितीयप्रकारे स्फुटगर्भस्थितिदिनादिना रहितो

जन्मकालिकोऽहर्गणो निपेक्कालिकोऽहर्गणो भवति तस्मात्
स्फुटश्चंद्रः साध्यः तत्तुल्यं यदि लग्नं तदा शुद्धो जन्मकालः
शुद्धो निपेक्कालश्च अन्यथा सांतरः तस्य अंतरस्य निरासार्थं
निपेक्कालोऽग्रे पृष्ठतो वा तथा चालनीयः यथा निपेक्कालिक-
लग्नतुल्यो जन्मचंद्रः निपेक्कचंद्रतुल्यं जन्मलग्नं स्यात् तदा
स्पष्टता जन्मतः पूर्वं यस्य पर्वणः अंते तत्काले यत्लग्नं संपूर्ण-
मायाः दर्शस्य वा अंतरेतरयोऽंशस्तस्य ये पंचाधिकारिणस्तेषां
मध्ये योऽधिकचलस्तस्य राशोनपास्य यदंशादि तत्तुल्यं लग्नं
दशमं वा स्यात्तदा जन्मकालः शुद्धः इदमेव भगणभ्रमेण
शोधनम् ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥

आधानलग्नमपि पूर्वमवेक्ष्य सम्यक्

तत्कालखेचरयुतं सुधिया समुद्भम् ॥

तन्यादिभावफलमत्र च वक्ष्यमाणं

जन्मोक्ततुल्यमथ निश्चयमस्य कुर्यात् ॥ ८ ॥

इति कुमारसिंहात्मजसमरसिंहसमुद्भूते ताजिक-

तंत्रसारे कर्मप्रकाशिकापरनाम्नि मनुष्यजातके

निपेक्कालाधिकारः पंचमः ॥ ५ ॥

एवममुना प्रकारेण आधानलग्नं निश्चिन्य आधानकालेऽपि
ग्रहान् प्रसाध्य जन्मोक्तफलवत्सर्वं फलं विचारणीयम् उदाह-
रणं रोमकेन जन्मलग्नचंद्रांतरेण भागा एतं द्वादशभिर्भागं गृहीते
शेषं चतुर्विंशतिभिः संगुण्य द्वादश १२ भिर्भागैर्लब्धं दिन १०

मुहूर्त १४ एतान् दिनमुहूर्ता १४ श्रुतविंशतिभिः संगुण्य
 सर्वहोराः द्विष्टः २५४ पंचदशभिर्मार्गे लब्धं १६ । ५६ एते
 सर्वहोरा पात्याः २८२।५।२३।२२।२०।२।३७।४ चतुर्विंशति-
 तष्टं दिन ९ होरा २१ मुहूर्ता ४ एतानि दिनानि २७३
 संभवन्ति २१।४।२१।१५।०।४।६।१६।४।१।१।१४।१।
 एते चंद्रजन्मकालिका त्याज्याः शेषं च स्फुटः मातृकुक्षौ
 चेत् कालं बाले आसीदेतत् दिनमुहूर्ता अहर्गणा त्याज्याः
 शेषेण स्पष्टचंद्रं गणयेत् यादृशश्चंद्रस्तादृशं लग्नं यद्यागच्छति
 तदा सत्यमथ तेषां दिनासक्तचंद्रं मेलयित्वा जन्मकालांत्या-
 त्याज्यशेषं ग्राह्यलग्नं भवति । अन्येषां पुनरेवं मतं जातकाम्रो
 पूर्णिमावास्याभ्रताद्वृता तस्यैव तुल्यभागैर्लग्नं साधयेत् ।
 जन्माहर्गणो १३ । ५५३ दिन २८२ मुहूर्त २१ पात्यं शेष-
 महर्गणः १३४२७० मुहूर्तः ३ एभिश्चंद्रो भवति मुहूर्तघटिकां
 कृत्वा उत्क्रमो लिख्यते २२ । ३७ आ ७ । ७ । ३७ चंद्र
 ५ । ५ । ४६ आ ५ । १० मू ५ पूर्वाचार्यैश्चतुःप्रकारं जीवे-
 ति निर्णयितुमायुर्दाय उत्तमो मध्यमो ज्ञातव्यः ॥ ८ ॥

इति कर्मप्रकाशिकावृत्तौ निषेकाध्यायः ॥ ५ ॥

अथ अरिष्टाधिकारः ।

किं जातमात्रस्य भवेद्विनाशो बाल्ये च किं
 द्रक्ष्यति यौवने च ॥ किं वा चिरायुर्भवि-
 तायमित्यमायुश्चतुर्धा प्रथमं परीक्ष्यम् ॥ १ ॥

अथ अरिष्टाविकारो व्याख्यायते । जन्मसमये किं तावद्दी-
क्ष्यमित्याह किं जातमात्रस्येति । इत्थं वक्ष्यमाणप्रकारेण
तावदायुः परीक्ष्यं न तु माग्यादिकम् । सति तस्मिन् तत्सं-
म्बादित्यर्थः । तच्चतुर्दा तल्लक्षणं बाल्ययौवनवार्द्धक्य-
मेदात् ॥ १ ॥

लग्नेशलग्नौ गतपूर्णदर्शभागे रवौदुसहमेस्त-
दीशैः ॥ अष्टौ त्रिकेशाश्च गवेपणीयाः सर्वत्र
संजीवितनिर्णयाय ॥ २ ॥

तत्र तावत्सद्योऽरिष्टयोगमाह लग्नेशलग्नौ । सर्वत्र चतुःप्रका-
रादरिष्टे च सति संजीवितनिर्णयाय लग्नं १ यत्तदीशः २ गत-
पर्वतलग्नं ३ तदीशः ४ पुण्यसहमं तदीशः यादौ दिवा जन्म
तदार्कः निशि इन्दुः तद्वागीशः एषां मेपादिचतुर्ध्वराशिकेश्वराः
रविसितार्किभृगवोऽद्वि इति त्रैराशिकेशाश्च गवेपणीयाः ॥ २ ॥

एतैर्विनष्टैः सहसा विनाशः पार्ष्वलिष्टैश्च वि-
शेषतः स्यात् ॥ चन्द्रे चतुर्थेऽस्तमिते सपापे
दग्धेषु सर्वेष्वपि हृदयेषु ॥ ३ ॥

तत्र प्रकारमाह एतैर्विनष्टैरीति । विनष्टलक्षणं यथा 'कूरा-
क्रांतः क्रूयुतः कूरदृष्टश्च यो ग्रहः ॥ विरश्मितां प्रपन्नश्च स
विनष्टो बुधः स्मृतः ॥' तत्र विशेषमाह पार्ष्वलिष्टैरीति । सहसा
तल्लक्षणमेव योगांतग्माह चन्द्रे चतुर्थे इति । अस्तमिते गवे-

रश्मिप्रविष्टे सपापे पापाक्रांते एवंविधे चन्द्रे लग्नचतुर्थे सहसा
 विनाश इत्यनुवर्तते । योगांतरमाह दग्धेष्विति । लग्नलग्न
 इत्यादिना ये दृढपास्तेषु सर्वेषु दग्धेषु । दग्धलक्षणं यथा 'यः
 क्रूरेण युतेक्षितश्च गतरश्मिः स्याद्विनष्टः स हि क्रूराक्रांत
 इतीष्यतेऽतिक्रान्तः क्रूरेण यो जीयते । यः क्रूरोक्षितमंशमा-
 श्रयति सकूरान्वितः कथ्यते यः क्रूरेण विलोकितोऽखिलदंशा
 क्रूरोक्षितोऽसौ मृतः ॥' इति । दग्धलक्षम् । 'सह साकं पतति'
 च सति सहसा विनाशः । 'विरश्मिलक्षणम् । 'यो
 भानोर्भुवनं गते जिगमिषुर्वासौ विरश्मिर्मृतः ।' इति ॥ ३ ॥

**त्रैराशिकेशे शशिनो रवेश्च क्रूरादिते क्रूरकू-
 तेत्यशाले ॥ दग्धे विनष्टे नवमेश्वरे च क्रूर-
 द्रयाक्रांतिभृतोस्तयोश्च ॥ ४ ॥**

योगांतरमाह त्रैराशिके इति । प्रागुक्तानां त्रैराशिकेशे द्रेष्का-
 णेशे क्रूरादिते क्रूरयुतेक्षिते क्रूरकूतेत्यशाले विनाश इत्यर्थः ।
 योगांतरमाह शशिन इति । ईश इत्यनुवर्तते निशि जन्मनि
 शशिनो राशीशे दिवा जन्मनि रवेः राशीशे च क्रूरादिते सति
 सहसा विनाशः । योगांतरमाह दग्ध इति । प्रागुक्ताधानां नवमे-
 श्वरनवांशेशौ दग्धौ विनष्टौ वसतः सहसा विनाशः । योगां-
 तरमाह क्रूरद्वयेति । तयोः रोमकोक्तनवमेगयोरापि क्रूरद्रयाक्रां-
 तिभृतोः क्रूरद्वयस्य आक्रांतिः आक्रमणं विभ्रतः तादृशयोः
 सतोः सहसा विनाशः ॥ ४ ॥

सर्वे रिपुद्वादशैरदृष्टैर्लग्नस्य पत्या पतितैश्च
सौम्यैः ॥ चन्द्रे सपापे पतितेऽथ लग्ने नभो-
गयोगे च भवेद्विनाशः ॥ ५ ॥

योगांतरमाह सर्वैरिति । प्रागुक्तलग्नादिपैः सर्वैः रिपुद्वाद-
शैः लग्नात् व्यवधेयैः तथा लग्नाधिपत्या अदृष्टैः लग्नेशेनेक्षितैः
सहसा विनाशः । योगांतरमाह पतितैरिति । सौम्यैः पतितैः
अशोभनैः षष्ठाष्टमद्वादशस्थानस्यैः सहसा विनाशः । योगां-
तरमाह अथेति । सपापे चन्द्रे लग्ने अथवा नभोगयोगे नभो
दशमं तद्वतो यः पापचंद्रयोर्योगः तदापि सहसा विनाशः ॥५॥

लग्नेऽथ तस्यांतरगिरसौम्यैः सकूरकेन्द्रे शशि-
नीक्षिते च ॥ खे भौमविध्वोर्मृतजन्म वाच्यं
लग्ने शनौ तद्विपरीतके वा ॥ ६ ॥

योगांतरमाह लग्नं दत्ति । अमौम्यैर्लग्ने विद्यमानैः अथवा
तदंतरगतैस्तस्य लग्नस्यांतराणि हृद्दष्टेष्काणमुशल्लहानि तद्वतैः
सहसा विनाशः । योगांतरमाह सकूरकंद्रे इति । शशिनि
सकूरकंद्रे असौम्यैः ईक्षिते च सहसा विनाशः । योगांतर-
माह खे दत्ति । खे लग्नादशमं भौमविध्वोः चंद्रमौमयोः
अदोः गर्भे मृतिभ्यः खंडखंडप्रकारेण जन्मवाच्य-
मित्यर्थः । योगांतरमाह लग्नेति । शनौ लग्ने मति मृतजन्मवा-
च्यम् । वा अथवा तस्य लग्नस्य विपरीतं भक्षमस्थाने तद्वते

वा शनौ मृतजन्मवाच्यम् । गुरुसितदृष्टेन इति सद्योरिष्ट-
योगाः ॥ ६ ॥

कैश्चिद्वलिष्ठैर्बहुभिर्विनष्टैस्त्रैराशिकस्वामिभि-
रल्पमायुः ॥ चंद्रार्कयोर्लग्नयोर्द्वयोर्वा सभौ-
मयोर्वर्कितदंतरिंदौ ॥ ७ ॥

अथाल्पायुर्योग माह कैश्चिदिति । प्रागुक्तानां ये त्रैराशिके-
शास्तन्मध्ये कैश्चिदल्पैर्बलिष्ठैर्बहुभिर्विनष्टैः अल्पायुर्भवति ।
योगांतरमाह चंद्रार्कयोरिति । चंद्रार्कयोर्द्वयोर्वा सभौमयोर्लग्न-
योर्ल्पमायुः । योगांतरमाह अर्कैरिति । अर्केण द्वादशभागेन
तस्य अर्कस्य अंतर्मध्ये ईदौ अल्पायुः ॥ ७ ॥

चन्द्रे खमस्योपरिगे शनेश्च त्रैराशिके तद्युति
चाशुभर्क्षे ॥ क्रोडार्कयुक्तेऽस्तगृहे त्रिषष्टम-
वेक्ष्यमाणे विचिरं न जीवेत् ॥ ८ ॥

योगांतरमाह चंद्र इति । चन्द्रे सूर्योपरिगे निःसृते शनेस्त्रै-
राशिके द्रेष्काणे विद्यमाने जातोऽल्पायुः । योगांतरमाह तद्यु-
तीति । तेन शनिना युति युक्तं अशुभर्क्षं नीचादिदुष्टस्थानगे
चन्द्रेऽल्पायुः । योगांतरमाह क्रोडेति । शन्यर्काभ्यां युक्ते अस्त-
गृहे लग्नात्सप्तमस्थानस्थिते एतादृशे चन्द्रे स्वदीप्तभागेः त्रिषष्टं
अवेक्ष्यमाणे ईक्ष्यमाणे चिरं न जीवेत् ॥ ८ ॥

लग्ने कुजे क्रोडयुतेऽत्यपष्टरंध्रस्थिते तद्ग्रहगेंदु-
रव्योः ॥ राकापतौ क्रूरदृशोभयेऽपि तस्यां
च दर्शे च तनौ न जीवेत् ॥ ९ ॥

योगांतरमाह लग्ने इति । लग्ने कुजक्रोडयुते ज्ञानेर्भौमयुते
अंत्य १२ पष्ठ ६ रंध्र ८ स्थिते तद्ग्रहगयोः इंदुरव्योः चंद्रार्कयोः
स्वल्पं जीवति । योगांतरमाह राकेति । राकापतौ पूर्णिमांतल-
ग्नौ भूराणां पापग्रहाणां सममसमदृष्टिसहिते महार्थतया चिरं
जीवेत् । योगांतरमाह उभय इति । उभयं द्वितयस्थानं च क्रूरदृशा
सहितं चेत्तदा स्वल्पं जीवति लग्नादष्टमस्थैः पापग्रहैरयं योगः
फलितोऽर्थः । योगांतरमाह तस्यामिति । तस्यां राकायां अंतः-
तनौ पूर्णिमांतलग्ने क्रूरदृशा सहिते चिरं न जीवेत् । योगा-
ंतरमाह दर्शंति । अमावस्यायां अंतस्तनौ क्रूरदृशा सहितं
चिरं न जीवेत् ॥ ९ ॥

एकांशगार्किक्षुतदृक्सभानुचन्द्रेऽजगे वा
कुजशत्रुदृष्ट्या ॥ विलग्नपुण्येन्दुरवीश्वरेषु
सूर्यांशगेषु ध्रियते न दीर्घम् ॥ १० ॥

योगांतरमाह एकांशगोति । एकांशगेनार्किणः ज्ञानेः क्षुत-
दृशा च सहिते सभानुचंद्रे चिरं न जीवेत् । योगांतरमाह
अजग इति । चंद्रे अजगे गेपस्ये भौमसमदृष्ट्या सहिते चिरं
न जीवेत् । योगांतरमाह । विलग्नः पुण्यसहमे दिवा जन्मानि

रविराशीशः रात्रौ चंद्राशीशः एषु अस्तमितेषु दीर्घं न ध्रियते
ध्रियते स्वल्पं जीवतीत्यर्थः ॥ १० ॥

ऋद्वये तुर्यगते तदंतः क्षीणे विधौ द्यूनगतै-
श्च पापैः ॥ दृष्टेऽरिदृष्ट्याथ च केन्द्रपापह-
द्वास्थिते जीवति नैव जातः ॥ ११ ॥

योगांतरमाह ऋद्वय इति । ऋद्वये शनिभौमे तुर्यगते
लगाच्चतुर्थस्थे तदा न जीवेत्स्वल्पं जीवतीत्यर्थः । योगां-
तरमाह तदंतरिति । तदंतः शनिभौमयोरंतर्मध्ये क्षीणे विधौ
चिरं न जीवेत् । योगांतरमाह द्यूनगतरिति । द्यूनगतैः संस-
मस्यैः पापैररिदृष्ट्या दृष्टे चंद्रे स्वल्पायुः । योगांतरमाह अथेति ।
केन्द्रपापहद्वास्थिते केन्द्रस्थितस्य पापस्य हद्वास्थिते चंद्रे जातो
नैव जीवति ॥ ११ ॥

अथारिष्टभंगः ।

शुभे शनौ लग्नवांशनाथाः केन्द्रस्थिता
जीवति नाऽवलिष्टाः ॥ पष्ठेऽस्तगे पष्ठगल-
ग्रेऽस्ते पापेषु लग्नेऽपि स्वशत्रुगेन्दो ॥ १२ ॥

अथारिष्टभंगमाह । शुभे ईक्ष्वाले पूर्व शुभः इति प्रागुक्तं
कृत्वा शनौ सति एकः प्रसिद्धः द्वौ रोमकोक्तावेवं त्रयोऽपि
लग्नवांशनाथाः केन्द्रस्थिताश्चेद्वन्ति तदा जीवति । कीदृशाः
नावलिष्टाः न अवलिष्टाः किंतु वलिष्टा इत्यर्थः । निरुबंध-

त्वाद्नादेशाभावः नैकधेत्यादिवत् । पुनरप्यरिष्टयोगांतरमाह
पष्ठ इति । अस्तमे अस्तमिते लग्नेशे पष्ठमे लग्नात्पष्ठस्थिते वा
लग्नयोर्वारिष्टमित्यर्थः । योगांतरमाह अस्त इति । अस्ते
सप्तमे नवमे वा पापेषु सत्सु चंद्रे स्वशत्रुगे च सति लग्नात्पष्ठे
दशमे च तर्हि जीवति ॥ १२ ॥

सौम्योपरिष्ठाच्च स्वेरसौम्याः क्षिपन्ति तेजस्त-
दुपैति नाशम् ॥ क्रूरोपरिष्ठात्पतिते शुभानां
तेजस्यसौ जीवति वर्द्धते च ॥ १३ ॥

योगांतरमाह सौम्य इति । असौम्याः स्वेर्द्वादशमागाः
सौम्योपरिष्ठात्तेजः स्वदीप्तिमार्गं क्षिपन्ति वदा नाशं उपैति
एतद्वैपरीत्येन शुभानां तेजसि प्रागुक्तप्रकारेण क्रूरोपरिष्ठात्
क्रूरोपरि पतिते सदा असौ जातः जीवति वर्द्धते च
इदमुक्तम् । सौम्यात् क्रूरे मूत्तारिके त्वारिष्णु । क्रूरात्सौम्ये
मूत्तारिके अरिष्ठभग इति ॥ १३ ॥

मार्तण्डसूनावुदयाभिलाषिण्यब्जे धराधोऽ-
स्तमिते च मृत्युः ॥ त्रैराशिकेशे पतिते च
मूर्त्तैस्तदूर्ध्वमुद्गात्यशुभे च तेजः ॥ १४ ॥

पुनरिष्टयोगमाह मार्तण्डेति । मार्तण्डसूनौ शनौ उदयाभि-
लाषिणि लग्नाद्वादशस्थे तथा अब्जे चंद्रे धराधः लग्नात्पंचमे
अस्तमिते च सति स्वल्पं जीवति । आभिलाषिणीत्यनेनामार्ग-

गामित्वं सूचितम् । योगांतरमाह त्रैराशिकेश इति । मूर्तेर्ल-
ग्नस्य त्रैराशिके पतिते षडष्ट्ययगे तथा अशुभे पापे तदूर्ध्व-
लग्नोपरि तेजः स्वदीप्तिभागं उद्भाति सृजति सति स्वल्पं
जीवति ॥ १४ ॥

विनाशिते शीतरुचावसौम्यैर्निरायुपो निश्च-
यमत्र कुर्यात् ॥ न द्वादशाब्दानिह वभ्रमीति
समग्रभावाननुवर्षमिन्दुः ॥ १५ ॥

अथ चंद्रारिष्टे विशेषमाह विनाशित इति । शीतरुचौ
चंद्रे असौम्यैः पापैर्विनाशिते निरायुषः पुरुषस्य निश्चयं जीव-
ननिर्णयं न कुर्यात् । कियत्कालमित्याह न द्वादशाब्दानिति
यावद्द्वादशाब्दं पूर्णं स्यादित्यर्थः । कालाध्वनोर्नैरंतर्ये द्वितीया ।
तर्हि किं कुर्यादित्याह वभ्रमीति । इहास्मिन् योगे अनुवर्षं प्रति-
वर्षं इंदुः समग्रमावान् यथा वभ्रमीति तथा वक्ष्यमाणेन प्रका-
रेण भ्रामयेदित्यर्थः । इदंशुक्तं तस्मिन् काले विनष्टं चंद्रं
भ्रामयेत् पत्राब्दे विनष्टः स्यात्तत्राब्दे रिष्टमिति ॥ १५ ॥

लग्नादृक्काणांश्च पुरा परीक्ष्याः शिशोरारिष्ट-
स्फुटनिश्चयाय ॥ अथायुषो निश्चिनुयात्प्र-
माणं न्यूनाधिकं खेटवलाद्यथोक्तम् ॥ १६ ॥

अथ द्रेष्काणारिष्टमाह लप्तेति । शिशोः अरिष्टस्फुटनिश्चयाय
लग्नद्रेष्काणाः प्रथमं परीक्ष्याः । अथारिष्टविचारानंतरं आयुषः

प्रमाणं निश्चिनुयात् निर्णयेत् । कौटुशं खेटबलानुमानात्
न्यूनाधिकं यथोक्तं यादृशं उक्तमित्यर्थः ॥ १६ ॥

आजे दृकाणे व्रणरुक् द्वितीये वृषस्य पूर्वे
पिटकाः कटौ रुक् ॥ द्वितीयके मृत्युसमं च
माघं स्यात्पंचमे मासि गदस्तृतीये ॥ १७ ॥

अथ मेषस्य द्वितीयतृतीययोः वृषस्य प्रथमद्वितीय-
योद्वेष्काणयोः फलमाह—आजेति । आजे मेषस्य द्वितीये
द्वेष्काणे जातस्य व्रणरुग्भवति । अथ वृषस्य प्रथमद्वेष्काणे
जातस्य पिटकाः शीतलाद्युपदंताः कटौ रुक् च भवति ।
द्वितीये मृत्युसमं माघम् । तृतीये मेषस्यैव तृतीयद्वेष्काणे
पंचमे मासि गदः स्यात् ॥ १७ ॥

युजो धुरि प्राक् फलमेव सार्द्धमब्दं द्वितीये
सदलत्रयाब्दम् ॥ सप्तानि वर्षाणि रुजश्च
खर्जूरंत्ये गदोऽब्दं चतुरब्दके भीः ॥ १८ ॥

अथ मिथुनद्वेष्काणफलमाह—युज इति । युजो मिथुनस्य
धुरि प्रथमे द्वेष्काणे सार्द्धमब्दं यावत् प्राक् फलमेव पंचमे
मासि गद इत्यर्थः । द्वितीये सदलत्रयं सार्द्धत्रिवर्षं गदः ।
सप्त वर्षाणि यावत् वातरुजः खर्जूश्च भवति । अंत्ये तृतीये
प्रथमवर्षं यावद्गदः चतुरब्दके चतुर्थे वर्षे भीतिश्च ॥ १८ ॥

कर्के गदोऽब्दात्प्रथमे षडब्दं मध्ये शरत्सप्त-

कतोऽल्परोगः ॥ हरेश्च पूर्वेऽर्द्धऋतौ व्रणा-
दिबाधा द्वितीये ऋतुसप्तकं च ॥ १९ ॥

अथ कर्कप्रथमद्वितीययोः फलमाह । कर्क प्रथमे द्रेष्काणे
अब्दात् प्रथमवर्षमारभ्य स्यपूलोपे पंचमी । पडब्दं यावद्भदः
मध्ये द्वितीये शरत्सप्तकतः सप्तभिर्वर्षैः हेतौ पंचमी । अल्प-
रोगी भवति । अथ सिंहस्य प्रथमद्वितीययोः फलमाह—हरे-
रिति । हरेः सिंहस्य पूर्वे प्रथमद्रेष्काणे अर्धऋतोः पद्भिर्मसैः
व्रणादिबाधा । द्वितीये ऋतुसप्तकं सप्तवर्षपर्यंतं व्रणादि-
बाधा ॥ १९ ॥

आद्ये तुलाया द्व्यदुग्धपायी मासत्रये शूल-
मथ त्रिमासैः ॥ नाशः शिशोर्द्व्यर्धशरच्च
सार्द्धमब्दद्वयांते खलु जीविताशा ॥ २० ॥

अथ तुलाप्रथमद्रेष्काणफलमाह—आद्येति । तुलायाः आद्ये
द्रेष्काणे द्व्यदुग्धपायी द्वयोर्जननांथाभ्यामर्द्धपायी, तथा
मासत्रिके शूलं अथाग्नौ नष्टं माने शूलमित्यर्थः । तथा
शिशोः द्व्यर्धशरत्सार्द्धद्विवर्षमध्ये नाशः, सार्द्धद्विवर्षानंतरं जी-
विताशा भवतीत्यर्थः ॥ २० ॥

अलेश्च पूर्वे ऋतुपंचकं रुक् चापे विपत्तत्त्व-
दिनानि पूर्वे ॥ संपांतिमासाब्दक्रमेव जीवे-
न्मध्येऽर्कवर्षः परतोऽब्धिर्नास्ति ॥ २१ ॥

अथ वृश्चिप्रथमद्रेष्काणफलमाह—अलेरिति । धलेः वृश्चिकस्य पूर्वे प्रथमे द्रेष्काणे ऋतुपंचकं पंचवर्षाणि यावत् रुक् रोगः । अथ धनुर्द्रेष्काणफलमाह—चाप इति । चापे धनुषि पूर्वे प्रथमे द्रेष्काणे ऋतुपंचकं पंचवर्षाणि यावत् रुक् रोगः । पंचविंशतिदिनानि विपत् तथा सप्तमिमासाब्दक्रमेव दशमास- सहितं वर्षमेव जीवेत् । मध्ये द्वितीये अर्कवर्षेद्वादशवर्षेर्विपत् अपरे तृतीये अधिमासेऽथतुर्भिर्मासेर्विपत् ॥ २१ ॥

मृगस्य पूर्वे च सकष्टवृद्धि मध्ये द्विवर्ष मर-
णस्य भीतिः ॥ अंत्ये दृक्काणे पितरौ म्रियेते
सौम्या यदि स्युः स्वबलेन हीनाः ॥ २२ ॥

अथ मकरद्रेष्काणफलमाह । मृगस्य पूर्वे प्रथमे द्रेष्काणे सकष्टवृद्धिः कष्टेन वर्द्धते इत्यर्थः । मध्ये द्वितीये द्विवर्ष वर्षद्वयपर्यंतं मरणस्य भीतिः अंत्ये तृतीये द्रेष्काणे पितरौ मातापितरौ म्रियेते । अथ सर्वांगिष्ठमंगमाह—सौम्या इति । सौम्याः शुभग्रहाः स्वबलेन केंद्रादिस्थानबलेन यदि हीनाः स्युस्तदारिष्टं नान्यथेत्यर्थः ॥ २२ ॥

रुक् पंक्तिमासान्प्रथमे घटस्य मध्येऽङ्गसं-
ख्याश्च पितृप्रकोपी ॥ सप्ताब्दकं रोगहतस्तृ-
तीये नोक्तानि कन्याद्वययोः फलानि ॥ २३ ॥

अथ कुंभद्रेष्काणफलमाह—रुगिति । घटस्य कुंभस्य प्रथमे द्रेष्काणे पंक्तिमासान् दशमासपर्यंतं रुक् रोगः । मध्ये द्वितीये

अंगसंख्याः षण्मासाः यावता येन प्रकोपी पितुर्दुःखदः ।
 तृतीये सप्ताब्दकं सप्तवर्षपर्यंतं रोगहतः रोगात्पीडितः ।
 कन्याद्वययोः फलानि नोक्तानि अनभिधानादित्यर्थः । अरि-
 ह्यमावत्वात् ॥ २३ ॥

त्रीन्वासरान् स्वाब्धिमितान्यहानि क्रमाच्छ-
 शीक्ष्यः स्फुटनिश्चयाय ॥ त्र्यहे मिलन्ति ग्रह-
 धातवो हि जंतोस्तदा स्तन्यरसं स वेत्ति ॥ २४ ॥

अथ वृद्धयोगानाह-त्रीनिति । त्रीन् वत्सरांस्त्रिदिवसान्
 वर्षाण्यहो मरणायेति वक्ष्यमाणत्वात् स्वाब्धिमितानि चत्वारिं-
 शत्परिमितानि दिनानि यावत् स्फुटस्य प्रफुल्लस्य वर्द्धनस्येति
 यावत् । स्फुटो प्रफुल्लयोरिति मेदिनीकोशः । निश्चयाय ज्ञानाय
 चंद्रांशोः क्रमात्तृतीयादिवसमारभ्य चत्वारिंशद्दिनपर्यंतं ईक्ष्यः
 कैर्युते ईक्ष्यस्य इति वीक्ष्यम् । त्र्यहे जन्मतस्तृतीये दिने
 ग्रहधातवः ग्रहाणां धातवः स्वभावा जंतोर्जायमानस्य मिलन्ति
 वतः स जंतुस्तन्यरसं दुग्धरसं स्वादु वेत्ति जानाति न तत्प्रा-
 गित्यर्थः ॥ २४ ॥

सप्तद्युभिश्चक्रचतुर्थभागं भुनक्ति शीतांशुर-
 तोऽस्य दाढ्यम् ॥ दोषान्गुणान्प्रत्यवलं
 स्फुटं च तल्लघनाज्जातकजीविताशा ॥ २५ ॥

अथ दाढ्यनियममाह-सप्तद्युभिरिति । सप्तद्युभिः अस्य
 जंतोः दाढ्यं स्यात् । अत्र हेतुमाह-चक्रेति । यतः शीतांशुः

सप्तदिनैः चक्रचतुर्थभागानामन्तिमभागं भवत्स्य चतुर्थांशं
मुनक्ति इत्यतो हेतोरित्यर्थः । तथा सप्तद्युभिः स्वनसंबन्धिनः
दोषान् गुणांश्च प्रतिक्रमेण अबलं कार्यं स्फुटत्वं प्रफुल्लत्वं
च जानाति । तस्य सप्तदिनस्य लघनाज्ञातकस्य जातस्य
जीविताशा स्यात् ॥ २५ ॥

स्वांभोधिसंख्ये द्युगणे समग्रधातूकरस्त-
न्यधरस्ततोऽसौ ॥ जानाति संसारसुखासु-
खानि वर्षाण्यहोभिर्गणयेत्रिकेऽपि ॥ २६ ॥

स्वांभोधीति । स्वांभोधि ४० संख्ये द्युगणेऽहर्गणे संज्ञा
तत्समग्रधातूनां उक्तदोषत्वात्तादृशस्तन्यधरश्च स्यात् । ततः
असौ जातः संसारसुखासुखं जानाति । वर्षत्रिकेऽपि अहोभिः
एव वर्षाणि गणयेत् ॥ २६ ॥

पूर्वं ज्येष्ठे केन्द्रविनिर्गतेऽब्जे शुभैरदृष्टेऽप्य-
कृतेत्थशाले ॥ स्तन्याल्पताभीश्च सकष्ट-
वृद्धिः क्रूरान्वितेऽस्मिन् किल लाघवं च ॥ २७ ॥

अथ दुग्धाल्पतादोषमाह-पूर्वं ज्येष्ठ इति । पूर्वं ज्येष्ठे
जन्मदिनात् प्राक् ज्येष्ठमध्ये कस्मिंश्चिदिने अब्जे चन्द्रे केन्द्रा-
दिनिर्गते कीदृशेऽशुभैरदृष्टं तथ शुभैरित्यशाले अकृते सति
स्तन्याल्पता दुग्धाल्पत्वम् । सर्वाः सकष्टवृद्धिः कष्टेन वर्धमा-
नश्च स्यात् । अस्मिन् चन्द्रे क्रूरान्विते लाघवं शरीरकार्श्यं
स्यात् ॥ २७ ॥

पीडाकिंभागे तरणौ कुजस्य विलग्नहृदो-
परि चारुपंथाः ॥ पुण्ये भुवि क्रूरहतेऽथ कष्टं
वक्रेत्यशाले तनुपुण्यपत्योः ॥ २८ ॥

पीडाकीर्ति । आकिंभागे शनित्रिंशांशे । त्रिंशांशो भाग-
शब्देन पारंपर्यमिदं गुरोरीति परिभाषितत्वात् । तरणौ सूर्ये
सति हृद्दौ पीडा स्यात्कष्टेन वर्धते इत्यर्थः । कुजस्य विलग्नहृ-
दोपरि लग्नसंबन्धिहृदोपरि चारुपंथाः शोभनमार्गश्चेत्तदा विशेषेण
पुण्ये पुण्यसहमे शुभं कष्टं भूतं हितं च सुखदृष्टि
अथ तनुपुण्यपत्योः लग्नेशपुण्यसहमेशयोः वक्रेत्यशाले
वक्रिणा ग्रहेण इत्यशाले कष्टम् ॥ २८ ॥

एकादशे पुण्यसहे तदांशे क्रूरहते क्रूरशशी
सराफे ॥ कष्टं जडत्वं पिट्कादिरोगा एवं
त्रिकेऽपि क्रमशो विभाव्यम् ॥ २९ ॥

एकादशेति । एकादशपुण्यसहमेशे लग्नादेकादशे कष्टम् ।
पुण्यसहमेशे क्रूरहते क्रूरयुतोक्षिते जडत्वम् । क्रूरशशी सराफे
चन्द्रे क्रूरान्निष्ठे पिट्काः विस्फोटादिरोगाः । एवं त्रिकेऽपि
क्रमशः फलं वाच्यम् ॥ २९ ॥

चन्द्रे सपापेऽपि च पापहृदे दृष्ट्येकवालस्य
शुभस्य हीने ॥ मात्रोज्झितो वर्त्मनि जीव-
तीति सूर्ये च पित्रा परपोष्यमेवम् ॥ ३० ॥

अथ येन पितृभ्यां त्यज्यते तद्योगमाह-चंद्रेति । सपापे चंद्रे पापयुक्ते इक्ष्वाकस्थितस्य शुभस्य दृष्ट्या हीने मात्रा वर्त्मनि उद्भिस्तस्यक्तः व्यभिचारजन्यत्वादिति भावः । तथापि परपोष्यापत्यं जीवति । अथवा पापस्य हृदास्ये शेषं प्राग्बत् । तथाविधे सूर्ये पित्रा त्यज्यते ॥ ३० ॥

द्युजातके द्विस्थविधुं चतुर्थेऽधिकारहीनो-

ऽवनिजोऽर्कदृष्टे ॥ पश्यंस्तनुं त्याजयतीति

मन्दे नक्तं शुभेऽव्जेन शुभेत्यशाले ॥ ३१ ॥

योगांतरमाह-द्युजातकोति । दिवाजन्मानि चतुर्थेऽवनिजो मामः द्विस्थविधुं द्वितीयस्थं चंद्रं पश्यन् सन् तनुं जातं शरीरं त्याजयति पिता त्यजतीत्यर्थः । कीदृशे चतुर्थे । अर्कदृष्टे अर्कात्सप्तमे दशमे वा सतीत्यर्थः । कीदृशोऽवनिजः अधिकारहीनः स्वगृहोऽथवाधिकारहीनः । योगांतरमाह-मन्द इति । नक्तं रात्रौ जन्मानि मन्दे गर्भा तादृशे भीमसदृशे पिता त्यजतीत्यर्थः । अस्यापवादमाह-शुभ इति । अव्जे चंद्रे शुभे इक्ष्वाकालादिशुभस्थाने शुभेत्यशाले शुभग्रहेण कृतैत्यशाले न त्यजतीत्यर्थः ॥ ३१ ॥

दिवा दिनेशे निशि सूर्यपुत्रे विनाशिते क्रूर-

युतीक्षणाभ्याम् ॥ भ्रांतिः पितुर्जायभवो

जनन्या चन्द्रेऽह्नि भौमेन यमेन रात्रौ ॥ ३२ ॥

अथ पितृभ्रांतिर्योगमाह-दिवेति । पितृभ्रांतौ पितृभ्रमे दिवा जन्मानि दिनेशे सूर्ये क्रूरयुतीक्षणाभ्यां विनाशिते सति पितु-

भ्रातिः कस्माज्जात इति भ्रम इत्यर्थः । तथा निशि रात्रौ जन्मानि सूर्यपुत्रे शनैश्चरे तादृशे जनन्या जारभवो वाच्य इत्यर्थः । योगांतरमाह—चंद्रोति । अद्वि दिवा जन्मानि चंद्रे मौमेन युते तथा रात्रौ चंद्रे यमेन शनिना युतेक्षिते जारभवो वाच्य इत्यर्थः ॥ ३२ ॥

तुर्येश्वरस्तुर्यमिनेश्वरेऽर्कं वीक्षेत पत्युः सहमं तदीशः ॥ शौर्यं प्रजायाः सहमेश्वरश्चेत्तदान्यजातः खलु वेदितव्यः ॥ ३३ ॥

इति कर्मप्रकाशिकायामरिष्टाध्यायः ॥ ६ ॥

योगांतरमाह—तुर्येति । तुर्येश्वरः तुर्यं चतुर्थं भवनं तथा इनेश्वरः सूर्यराशीश्वरः अर्कं तथा तदीशः पितृसहमेशः पितृसहमं तथा शौर्यसहमं प्रजायाः सहमेश्वरश्चेद्वीक्षते तदा बालः खल्विति निश्चयेन अन्यजातो वेदितव्यः ॥ ३३ ॥

इति कर्मप्रकाशिकावृत्तावारिष्टाध्यायः ॥ ६ ॥

अथारिष्टमंगाध्यायः ।

यच्छंति ये चायुरिहार्यमाद्या विभागशस्तानापि वीक्ष्य सम्यक् ॥ आयुःप्रमाणं धनमल्पकं वा कुर्वीत दुर्वीत्यसवाक्यमेतत् ॥ १ ॥

अथारिष्टमंगाध्यायो व्याख्यायते । तत्र दुर्वीत्यमाचार्यमतमाह—यच्छंतीति । अर्यमाद्याः रव्यादयः सूर्योऽर्यमा मंग-

स्वष्टेत्याभिधानात् वक्ष्यमाणप्रकारेण विभागशो यत् वायुः-
प्रमाणं पठन्ति तानापि भागान् वीक्ष्य घनमल्पकं चायुःप्रमाणं
वेदेत् एतदुर्वीत्यसवाक्यम् ॥ १ ॥

त्रैराशिकेशैरशुभैः शुभैर्वा मिश्रैर्नरो जीवति
यौवनांतम् ॥ लग्नत्रिराशीश्वरपुण्यनाथसूर्य-
विनष्टैः पतितैर्विशेषात् ॥ २ ॥

अथारिष्टमंगदोषमाह-त्रैराशिकेशैरिति । त्रैराशिकेशैः अशुभैः
शुभैर्वा अविनष्टैर्नरो यौवनांतं जीवति लग्नत्रिराशीशौ द्वेष्का-
णेशः पुण्यनाथः पुण्यसहमेशः सूर्यश्च पतैर्विशेषात् विनष्टै-
रपीति योगे यौवनांतं जीवतीत्यर्थः ॥ २ ॥

लग्ने गुरौ तत्रिकगेऽथ केन्द्रे विशुद्धशुक्रस्य
दृशा च जीवेत् ॥ केन्द्रे सुतेऽध्वन्यसिते
सर्वाये ज्ञेन्दोस्तनार्वाज्यदृशा द्युजन्मा ॥ ३ ॥

योगातरमाह-लग्न इति । गुरौ लग्न लग्नस्य तत्रिकगे लग्न-
द्वेष्काणस्य विशुद्धस्य वक्रास्त्रादिदोषास्तस्य शुक्रस्य दृशा
सहिते । सहार्धे तृतीया । यौवनांतं जीवेत् । अथवा विशुद्ध-
शुक्रस्य दृशा सहिते गुरौ केन्द्रे यौवनान्तं जीवेत् । योगातर-
माह-केन्द्र इति । केन्द्रे सुते पंचमे अध्वनि नवमे सर्वाये वक्रिहे
असिते शनावापि ईज्यदृशा सहिते द्युजन्मा तदा जीवेत् ।
योगातरमाह-ज्ञेन्दोरिति । ज्ञेन्दोः धृषवन्द्योः तनौ ईज्यदृशा
सहितयोः जीवेत् ॥ ३ ॥

लग्नेदुशुद्धौ त्रिकपेषु सत्सु शुद्धेष्वनस्तेश्च-
धिकारवत्सु ॥ जीवत्यवक्रेषु बलोच्चसंस्थ-
ग्रहेत्थशाले शशिनो विशेषात् ॥ ४ ॥

लग्नेदुशुद्धाविति । लग्नेदोः शुद्धिः क्रूरदृग्योगराहित्यं तस्मिन्-
सति त्रिकपेषु प्रागुक्तेषु त्रैराशिकेषु शुद्धेषु पापदृग्योगराहिते-
अनस्तेषु असूर्यराश्मिप्रविष्टेषु अधिकारवत्सु स्वगृहोच्चादिस्थि-
तेषु अवक्रेषु वक्रराहितेषु सत्सु जीवति । योगांतरमाह-
बलोति । बलिनश्चंद्रस्य बलोच्चसंस्थेन ग्रहेण सहेत्थशालेन
विशेषाज्जीवति ॥ ४ ॥

कुजेक्ष्यवर्धिष्णुविधौ सकष्टं दिवाधिकं भूप-
रिगेऽतिभौमे ॥ न वर्धतेऽथाब्जपतौ सपापे
लग्नाधिपे चान्यतरैः शुभैश्च ॥ ५ ॥

अथ कष्टवृद्धियोगमाह—कुजेक्षीति । कुजेक्षितेऽवर्धिष्णुविधौ
कुजस्य दशा वर्धमाने क्षीणे चंद्रे कुजेन दृष्टे सति सकष्टं
वर्धते । तत्र विशेषमाह—दिवेति । दिवा जन्मनि प्रागुक्त-
योगे अधिकम् । पुनर्विशेषमाह—भूपरिग इति । भूपरिगे द्वित्रि-
भागे भौमे द्वितीयतृतीयस्थानस्थे अतिकष्टेन वर्धते इत्यर्थः ।
अथ वर्धनयोगः । न वर्धत इति । अथाधिकन्यूनविशेषमाह ।
भूपरिगते अब्जपतौ चंद्रराशींशे सपापे लग्नाधिपे च सपापे
अन्यतरैः लग्नराशींशमित्रैः शुभैः पापैश्च दृष्टेन वर्धते काश्यपेन
जीवतीत्यर्थः ॥ ५ ॥

लग्नेऽर्कजोर्वीसुतयोर्विशुद्ध्या बलिष्ठयोर्दीर्घ-
मुपैति वृद्धिम् ॥ द्युमे द्युखेटैरशुभैः शुभैर्वा
लग्नांवरस्थे त्रिकपे सुखे च ॥ ६ ॥

अथ दीर्घवर्धनयोगानाह—लग्नेति । लग्नेऽर्कजोर्वीसुतयोः
शानिभौमयोः संबंधिन्या विशुद्ध्या दृग्योगराहित्येन कारणेन
दीर्घं जरां वृद्धिं उपैति । कीदृशयोस्तयोः बलिष्ठयोः स्वगृहो-
च्चादिस्थयोः मकरस्थयोरिति यावत् । योगांतरमाह—द्युम इति ।
द्युखेटैः दिनबलिष्ठग्रहैः शुभैरशुभैर्वा द्युमे दिवा बलिष्ठराशौ तथा
त्रिकपे प्रागुक्ताष्टत्रैराशिकपे लग्नांवरस्थे लग्नदशमस्थेऽथवा सुखे
चतुर्थे दीर्घं वर्धते । कचिरसुत इत्यापि पाठः ॥ ६ ॥

येऽष्टौ किलायुःप्रसवो मताः प्राक् तैः केन्द्र-
गेश्वाऽपतितैरपार्षेः ॥ अक्रूरदृग्भिः शुभदृ-
ग्भिरेवमायुःप्रदैः पश्यति पुत्रपौत्रान् ॥ ७ ॥

योगांतरमाह—येऽष्टौ इति । अष्टौ लग्नेशल्लग्नोत्पादयः मायुः-
प्रदाः प्राङ्मता उक्ताः तैः केन्द्रैः पडष्टव्यराहितैः अपार्षेः
शोभनैः अक्रूरदृग्भिः क्रूरदृग्भिः एवंविधग्रहैः पुत्रपौत्रान्
पश्यति ॥ ७ ॥

केन्द्रेऽथवा तन्निकटेऽर्कविध्वोर्वृद्धो भवत्या-
त्मगृहेऽर्हणीयः ॥ खेऽब्जे शुभे वा भुवि
सद्रहेषु गुरो स्वहृदे शनिहृद्गेऽर्के ॥ ८ ॥

योगांतरमाह-केंद्रेति । केंद्रेऽथवा तन्त्रिकटे पणफरेऽर्केविध्वोः
चंद्रार्कयोस्तादृग्वृद्धो भवति । अथवात्मगृहे स्वीयक्षेत्रे अर्ह-
णीयः पूज्यो भवतीत्यर्थः । योगांतरमाह-खेति । अञ्जे चंद्रे
खे दशमे वा शुभे वा लग्ने तदा वृद्धो भवति । योगांतरमाह-
शुवि चतुर्थे सद्गृहेषु सत्सु वृद्धो भवति । योगांतरमाह-गुरौ
स्वहृद्गणे वृद्धो भवति । सूर्ये शनिहृद्गणे संति योगः ॥ ८ ॥

लग्नेऽथ खेऽर्के शुभदृश्यपापे लग्ने सिते
चेज्यदशा विधौ वा ॥ ज्ञेन्द्रोश्चतुर्थास्तगयो-
विशुद्धे पुण्ये तदीशेऽथ तनौ चिरायुः ॥ ९ ॥

इति कर्मप्रकाशिकायां जीवननिर्णयः सप्तमः ॥ ७ ॥

योगांतरमाह-लग्नेति । अर्के लग्ने वा खे दशमे शुभदृष्टे
पापरहिते चिरायुर्भवति । योगांतरमाह-ईज्यदशा सहिते
सिते बुधे वा तादृशे लग्नस्थे चिरायुः । योगांतरमाह । बुधेन्द्रोः
क्रमेण चतुर्थास्तगयोश्चिरायुः । विशुद्धेति । पुण्ये पुण्येभ्यो
तथा लग्ने विशुद्धे पापदृग्योगरहितो चिरायुः ॥ ९ ॥

इति कर्मप्रकाशिकावृत्तौ अरिष्टभङ्गाध्यायः ॥ ७ ॥

अथ शरीराधिकाकारः ।

अथ वर्णाकृतिः ।

शरीरवर्णाकृतिरात्मचेष्टा गुणादृकाणाधिपते
विभाव्याः ॥ यथास्वरूपः स भवेत्तदात्मा
जातः किल स्याद्यवनोत्तमेतत् ॥ १ ॥

अथ शरीराधिकारो व्याख्यायते-शरीरेति ॥ तत्र शरीरं
तदाकृतितत्त्वकृतिद्वेष्काणेन बोध्यम् । द्वेष्काणेश्चाश्व शीतो
रुक्म इति प्रागुक्तत्वात् । तस्य जातस्य शरीरादिकं तत्स्वरूप-
मित्यर्थः । लग्नवांशकृतुल्यतनुः स्यादित्यपरे । तस्मादृका-
णाधिपतेर्गुणा विभाज्याः । स यथास्वरूपं जातः तदात्मा
भवेत् । एतच्चनेनोक्तम् ॥ १ ॥

श्यामः स्थूलकपोलदंतवसनघ्राणोऽल्पतारो-
ऽल्पवाग्रम्यश्मश्रुर्वाङ्मुखश्चलमतिः क्रुद्धा-
ननः कौतुकी ॥ दीर्घाक्षो जनवत्सलस्तनु-
वपुः सर्वप्रियो नम्रवान् शृंगारी शुभशौरि-
धातुरशुभे तस्मिन्पुन व्यत्ययात् ॥ २ ॥

किमेतदित्याह । श्यामः श्यामवर्णः । स्थूलकपोलदंतव-
सनघ्राणः । दंतवसनं ओष्ठः । अल्पे तारके कनीनिके यस्य ।
अल्पवाक् परिमितवचनः । रम्यश्मश्रुः दृढयकूर्चः । अवाङ्मुखः
अधोमुखः । चलबाहिः कोपाविष्टमुखः । कौतुकी कुतूहला-
सक्तः । दीर्घाक्षः । जनवत्सलः । कृशशरीरः । सर्वप्रियः । विनय-
शीलः । शृंगारी भूषणप्रियः रसिको वा । शुभशौरिधातुः
शुभः स्वष्ट्योवादिस्थः शनिः तस्यासौ धातुर्गुणः ।
तस्मिन् शनौ अशुभगे नीचारिभगे व्यत्ययात्फलं बाध्यम्
अश्याम इति ॥ २ ॥

वाग्मी सुजिह्वः परलोकभीरुधर्मी सुरार्चा-
प्रवणः प्रियात्मा ॥ औन्नत्यकांक्षी निजदार-
तुष्टो ज्ञानोपदेशी गुरुधातुजः स्यात् ॥ ३ ॥

अथ गुरुस्वरूपमाह—वाग्मीति । वाग्मी वक्ता सु-
परलोकभीरुः धर्मी सुरार्चनप्रवणः प्रिय आत्मा यस्य सः
औन्नत्यकांक्षी प्रतिष्ठाकामुकः निजदारतुष्टः ॥ ३ ॥
एतादृशो गुरुधातुजः ॥ ३ ॥

रक्ताक्षः सितरक्तवर्तुलमुखः सुघ्राणदंतच्छदः
शूरः पिंगशिरोरुहः पृथुशिरा धीरो बृहन्ना-
सिकः ॥ कोपाविष्टमुखः स्वकृत्यशिथिलो
दीर्घागुलिः साहसी सर्वार्थप्रवणः परस्वहरणे
निर्भीः कुजान्मानवः ॥ ४ ॥

अथ कुजधातुजमाह—रक्ताक्षेति । रक्ताक्षः सितरक्तवर्तुलस्यः
सुघ्राणदंतच्छदः शूरः पिंगकेशः बृहच्छीर्षः धैर्यवान् बृहन्ना-
सिकः सक्रोधमुखः स्वकृत्ये शिथिलः दीर्घागुलिः साहसी सर्व-
कार्यप्रवीणः परस्वहरणे निर्भीचैरः कुजधातुजः एतादृशः
स्यात् इहापि पूर्ववत्सर्वं व्यत्ययाद्बोध्यम् ॥ ४ ॥

तेजस्वी सितगर्भदृक् सुवदनो सेव्यो जिता-
रिर्बृहच्छीर्षो दीर्घरवः क्षणाशुभशुभो धन्यो-

ऽर्कधातुः पुमान् ॥ स्वक्षः सूतृतवाक् सदो-
ज्ज्वलमुखो ह्रस्वश्रवाः पीवरो युक्तभू रुचि-
रोरुकः प्रियरतिर्गीतप्रियः शुक्रजः ॥ ५ ॥

अथार्कधातुफलमाह—तेजस्वीति । प्रतापी श्वेतवर्णः गर्मि-
तेऽक्षिणी यस्य सः तथा सुन्दरः असेव्यः न सेव्यो यस्य स
तथा प्रभुर्नित्यर्थः । निर्जितारिः बृहच्छीर्षः दीर्घगवः अव्यवस्थि-
तचित्तः धनधान्याढ्यः एतादृशोऽर्कधातुः पुमान् स्यात् । अशु-
मेऽर्के पुरा व्यत्ययादिति बोध्यम् । अथ शुक्रधातुफलमाह—
स्वक्षेति । शोमनाक्षः सूतृतवाक् उच्चमवाक् सर्वदा प्रसन्नास्यः
ह्रस्वकर्णः पुष्टः युक्तभूः रुचिरो ऊरु यस्य प्रियस्त्रीकः
गीतप्रियः एतादृशः शुक्रधातुजः स्यात् अशुमे पुरा व्यत्यया-
दिति बोध्यम् ॥ ५ ॥

दीर्घास्यो लघुदर्शनश्च भिन्नवर्णोऽल्पश्मश्रुः
शुभवदनः सुतीक्ष्णनासः ॥ स्वल्पांगः सुदृ-
ढमतिः परत्र भीरुः सौम्यात्मा गुरुजनपूजको
दयालुः ॥ ६ ॥

अथ बुधधातुफलमाह—दीर्घास्य इति । दीर्घास्यो बृह-
न्मुखः । लघुदर्शनोऽल्पदृष्टिः । भिन्नवर्णः । स्वल्पकूर्चः शोमन-
मुखः । कीरवन्नासा यस्य । स्वल्पगात्रः । शास्त्रेषु दृढमतिः ।
परलोकमीरुः । गुरुमत्तः । दयावान् । एतावानेतादृशो बुध-
धातुजः स्यात् अशुमे व्यत्ययः ॥ ६ ॥

गौरच्छविः शुभवचा रुचिरप्रमाणः सुश्मश्रु-
रल्पमतिरध्वरतिश्च शीतः ॥ कूटप्रियः प्रक-
टकृत्यकृदस्वार्हस्तः शृंगारवान् बहुरिपुः
शशिनोऽतिभीरुः ॥ ७ ॥

इति कर्मप्रकाशिकायामष्टमः शरीराधिकारः ॥ ८ ॥

अश चंद्रधातुफलमांश-गौरच्छविरिति । गौरकांतिः । मधु-
रवचनः । सुरुचिरप्रमाणः । नातिह्रस्वः नातिदीर्घश्च । सुश्मश्रुः
शोभनकूर्चः । हीनबुद्धिः । अध्वरतिः । शीतमकृतिः । कूट-
प्रियः । प्रकटकृत्यकृत् प्राकट्यकर्ता । अस्वार्हस्तः स्वकार्य-
नाशको न भवति । शृंगारी । बहुरिपुः बह्वरिः । अतिभीरुः
एतादृशश्चंद्रधातुजः स्यात् अशुमे व्यत्ययः ॥ ७ ॥

इति श्रीकर्मप्रकाशिकावृत्तावष्टमः शरीराधिकारः ॥ ८ ॥

अथायुर्दायाधिकारः ।

सूर्येन्दुलग्नसहमानि कुहूश्च राकाभागेः क्रमेण
पुरुषायुपि पंचकं स्यात् ॥ दृष्टो य एष्वधि-
कृतेस्तदवाप्तराशिर्हिंलाज इत्यभिहितः स हि
ताजिकज्ञः ॥ १ ॥

अथायुर्दायाधिकारो व्याख्यायते । तत्रादौ हिंलाजनिर्णयः ।
सूर्येन्दुलग्नोति-सूर्यः चंद्रः । लग्नम् पुण्यसहस्रम् गतपर्वतकर्म

चेति इदं पंचकं पुरुषस्यायुर्ज्ञानार्थं विचारणीयम् । एषु पंचकेषु
योऽविपत्तिभिर्दृष्टः स हिल्लजः । वक्ष्यमाणप्रकारेण ताजिकज्ञैः
कथितः ॥ १ ॥

जाते दिवा गंगनलंभविलंग्रगोऽर्क-
पुंसि स्त्रियां च नवरंभ्रमंदेषु पुंसि ॥
एकेन चाधिगतभाधिकृतेन दृष्टे
हिल्लजकृत्स च ददाति बलासमायुः ॥ २ ॥

जातेत्यादि दिवाक्रममाह । आदौ रविस्तवनंतरं लग्नात्पू-
र्वोक्तानुक्रमेण यदा निशि जन्म तदायं क्रमः तथा आदौ
चंद्रः पश्चात्लग्नं तदनंतरं जननादिनाश्रितपर्वातलग्नं ग्राह्यं तदनु-
पुष्यं तदनु पर्वातलग्नं पर्वं चतुर्था मध्ये एकः को वा हिल्लज
इत्यत्रापेक्षयाह—ग्रहणां रविरिति । जन्मलग्नात्तदशमैकादश-
स्थानस्थो रविर्हिल्लजसंज्ञां ज्ञेय उक्तस्यानाभावे एतत्स्थाने
चेन्न भवति तदा नग्नं पुरुषगोत्रं लग्नात्सप्तमाष्टमनवमस्थो
भवति तदा रविरेव हिल्लजः । यदि सूर्याभावो सति तदा लग्नं
ग्राह्यं तल्लग्नं तदीगोऽपि यदा पापग्रहदृष्टियुक्तो न तदा लग्नं
हिल्लजः उक्तरीत्या लग्नं चेन्न भवति तदा पुष्यसहमम् । तद-
प्युक्तवन्न भवति तदा गतपौर्णिमानं लग्नं ग्राह्यम् । तदपि
पापयुतदृष्टं वा तदीगोऽपि तदा दिवसे राविः रात्रौ चंद्रो
हिल्लजसंज्ञः अयं दिवाक्रमः । अधिकृतमाधिकृत इत्यस्यार्थः ।
अधिकृतानि च मानि च अधिकृतमानि अधिकृतमाना जन्म-

लग्नपुण्यसहस्रपर्वतलग्नानां योऽधिकृतः सः पापेन युक्तदृष्टो न
भवति यस्य जन्मलग्नादेः स हिलाजो ज्ञेय एष्वधिकृतैस्तद्वा-
शिपेर्दृष्टः स राशिरेव हिलाजसंज्ञकः ॥ २ ॥

पूर्वं रविलग्नगतो विभानुचन्द्राढ्यलग्नं गत-
पर्वभागम् ॥ दिवाक्रमोऽयं निशि चेन्दुरादौ
लग्नं च वीन्द्रक्युगांतपर्व ॥ ३ ॥

पूर्वं रविलग्नं इति । स्पष्टार्थोऽयं श्लोकः ॥ ३ ॥

रात्रौ विधौ सकलकेन्द्रसुतायरंध्र-
दुश्चिक्यगोयुवतिभे फलदस्तथैव ॥

ताभ्यां विना खलु विलग्नमथो तदीशः

क्रूरो बली न पतितो न च वक्रदग्धः ॥ ४ ॥

अयं रात्रिविक्रममाह—रात्रौ विधाविति । जन्मलग्नात्तृतीयै-
कादशकेन्द्रस्थः पंचमस्थो वा चंद्रः अष्टमगः स्त्रीराशौ चेतोऽपि
गृह्यते । यदा चंद्रराशिस्वामिद्वेदेशद्रेक्षणाणेशानां मध्ये यः
स्वाधिकारे स्थितः चंद्रः तं चंद्रं खलुत्तुतः पश्यति स चंद्रो
हिलाजः एवं चेन्न तदा जन्मलग्नं क्रूरशुद्धं तदीशोऽपि बलवान्
शुभस्थानगतस्तदा लग्नं ग्राह्यम् । तस्य ये पंचाधिकारिणस्तेषां
मध्ये यः स्वाधिकारी भूत्वा लग्नं पश्यति तदा लग्नप एव
हिलाजः एवं सर्वत्र योजनीयम् । यदा जातानां हिलाजस्य न
संभवस्तदा ते स्वल्पायुष इति बोध्यम् ॥ ४ ॥

तस्माद्वते सहममेव पुरोक्तरात्या
तस्माच्च पूर्णतिथिदर्शगतं विलग्नम् ॥
सूर्याशकोऽस्य तु दिवोदितपूर्णमायां
चंद्राशको निशि दिवा रविदर्शगायाम् ॥ ५ ॥

तस्मादिति । सूर्याशकोऽस्य स्थिति पूर्व यस्य जातस्या-
युर्निर्णये दिवा सूर्याशकः उदितः रात्रौ चंद्राशकः उदितः
तथापि पर्वणो विशेषः पूर्णिमास्या तु निशि दिवा चंद्र
एवायुःप्रदः दर्शगाया निशि दिवा रविरेव आयुःप्रदाने
ब्रह्म इत्यर्थः ॥ ५ ॥

सर्वैश्च तैरशुभसौम्यद्विगित्यशाले-
रल्पायुरेव हि विपर्ययतश्चिरायुः ॥
द्विल्लाजभाग इह दग्धफलारूपदश्चे-
देकांशकेन गणयेन्मनुजस्य वर्षम् ॥ ६ ॥

सर्वैरिति । पूर्वोक्ता ये पंच सूर्यादयः आयुःप्रदास्तैः
पापैरित्यशालितैः स्वल्पायुः शुभैर्यशालितैस्तदा चिरायुः । तेषां
स्वत्तत्तुत्तानां मध्ये यादृशं बलं तादृशं बलं तादृशमायुः
प्रयच्छन्ति । इह द्विल्लाजो दग्धश्चेत्तदा वर्षं वर्षं प्रति अंशं
गणयेत् । सौऽशः क्लृप्त्याने आगतः शूरेण शत्रुणा दशा दष्टः
तत्र वर्षेऽरिष्टं वदेत् यदि शुमानां तेजो नयाते तदा ज्ञेयम् ॥ ६ ॥

हिल्लाजभागमशुभं भ्रमयेत्तदादे-
वर्षानुवर्षमथ पापपदे यदा स्यात् ॥

तदृष्ट उत्कटदशाथ तदा विनाशो
जंतोर्न चेदुपरि याति शुभस्य तेजः ॥ ७ ॥

हिल्लाजभागेति । हिल्लाजभागमशुभमित्यत्राशंका हिल्ला-
जस्तु सर्वैः प्रकारैः पंचसु बलिष्ठाः इति पूर्वमुक्तं अधुनाऽशुभं
हिल्लाजं भ्रामयेदित्युच्यते । अतः पूर्वापरविरोधः समगतः ।
अतः स्थानबलात्सूर्यचंद्रयोर्हिल्लाजत्वमुक्तम् । तयोर्बलाबल-
विचारो नोक्तः अतः सूर्यचंद्रयोर्भवति जन्मलग्नादीनाम् उत्त-
मवर्षप्रतिपादकानि भवनानि १० तनु १ सप्तम ७ दत्तं ४
एतानि मध्यमवर्षप्रतिपादकानि भवनानि आय ११ सुत ५
भृ ४ एतानि अधमवर्षायु प्रतिपादकानि भवनानि ९ । २ । ३
लघुवर्षप्रमितमासायुःप्रतिपादकानि भवनानि ६ । ८ । १२
एते हिल्लाजस्य पंचाधिकारेणः । उदाहरणम् । चंद्रो मेवे
द्वाविंशतिभिरंशैः स्थितः । तदा भौमो राशीशः चंद्रराशेरुच्चं
भकरः अत उच्चेशः शनिः हृद्देशो भौमः द्रेष्काणेशः शुक्रः
नवांशेशः शुक्रः एतेषां स्वाधिकारीशः खत्तखुत्तः दशः बलं
दृग्बलं दृग्बलं करोतीति दृग्बलकरः हिल्लाजस्य दृग्बलकरः
हिल्लाजदृग्बलकरः स चासौ उच्चगश्च हिल्लाजदृग्बलकरोच्चगः ॥७॥

केचिदिवा नृजनने तरणावयोग्ये
चंद्रो दिवाप्यवन्तिलग्रगयोपिदृक्षे ॥
नक्तं विधावनुचिते तपनश्चतुर्थः
पंचद्विकेषु नवमाधिकृतश्च पुंसि ॥ ८ ॥

केचिदिति । केचिदाचार्या एवं वदन्ति । दिवा अयोग्ये सूर्ये
चंद्रोऽपि द्रष्टव्यः स्त्रीराशिमाश्रित्य चंद्रो लग्ने चतुर्थे वा भवति
तदा चंद्रो हिल्लानः । गत्रौ अयोग्ये चंद्रे सूर्यो निरीक्ष्यः सोऽर्कः
स्वाधिकारे भूत्वा ४५।२।९। एतत्स्यानस्यः सन्पुरुषराशौ तदा
सूर्यो हिल्लानो ज्ञेयः ॥ ८ ॥

चंद्रो भवेन्न यदि योग्यतया हिल्लान-
स्तच्चंद्र एव स इव भ्रमतः करोति ॥
साहायिकं मृत्तिकृतश्च शशी हिल्लानः
क्रूरस्तनौ मुथशिलोऽस्य दिवाकं एवम् ॥ ९ ॥

चंद्रो भवेदिति । यदि चंद्रः अयोग्यतया हिल्लानो हिल्लानो
न भवेत्तदा हिल्लान इव चंद्रं आमयेत् । यदा हिल्लानोऽशुभो
भवति तस्मिन् वर्षे चंद्रोऽपि भ्रमणीत्याऽशुभश्चेत्तदा विशेषे-
णारिष्टं बोध्यम् । यदि हिल्लानश्चंद्रलग्नेनापापनेत्यशालं
चेद्वपति तदारिष्टम् । शुभदृग्गोर्गं विना भ्रमणेऽरिष्टम् । एवं
दिवा सूर्यो ज्ञेयः ॥ ९ ॥

हिल्लाजद्वग्वलकरोच्चगखत्तखुत्तोऽ-

ब्दानुत्तमानि खंतनुद्युंनगोऽधिकारी ॥

शुद्धः शुभोऽनधिकृतः खलु मध्यमानि

वक्रो विरश्मिरशुभो ददतेऽधमानि ॥ १० ॥

हिल्लाजेति । हिल्लाजस्य ये पंचाधिकारिणस्तेषां मध्ये ये स्वाधिकारिणो भूत्वा हिल्लाजं पश्यन्ति ते खत्तकुत्ताः । तेषां मध्ये योऽधिकारी लग्न १ सप्तम ७ दशम १० गः शुभदृष्टिः पापदृष्टिवार्जितश्चेत्स्वकीयाँनि उत्तमानि वर्षाणि ददाति । स चेत्स्वाधिकारहीनः तदा मध्यमानि । स हिल्लाजः उक्तस्थाने वक्रो सूर्यरश्मिगः क्रूरेण पीडितस्तदाऽधमानि वर्षाणि ददाति ॥ १० ॥

आये सुते भुंवि शुभो ह्यधिकारवान्स

मध्यानि तानि तु लघून्यधिकारहीनः ॥

दग्धोऽशुभे क्षितियुतः किल वक्रगामी

नीचो ददाति लघुवर्षपदे च मासान् ॥ ११ ॥

आयेति । सदलीलः स्वाधिकारी भूत्वा एकादशपंचमचतुर्थगः शुभदृग्युतोऽशुभयोगरहितः तदा मध्यमानि वर्षाणि स चेदधिकारहीनस्तदा लघुवर्षाणि ददाति स चेद्दग्धः क्रूरितः नीचगः वक्रस्थस्तदा लघुवर्षोक्ततुल्यमासान्ददाति ॥ ११ ॥

मार्गेद्वितीयसंहजेषु शुभाधिकारी
दत्ते लघून्यनधिकृच्च तदुक्तमासान् ॥
क्रूरार्दितो दिशति माससद्विदिनानि
पष्टाष्टमव्ययगतो लघुसंज्ञमासान् ॥ १२ ॥

मार्गेति । सः आयुःप्रदः यदि स्वाधिकारे भूत्वा द्वितीय-
तृतीयनवमगः बली अशुभद्व्योगराहितस्तदा स्वीयानि लघु-
वर्षाणि अधिकारहीनो मासान् । स च क्रूरितो दग्धो वा
तदाः लघुवर्षोक्तमासान्दिनानि सस्वाधिकारी भूत्वा शुद्धपड-
ष्टद्वादश ६ । ८ । १२ गस्तदा मामान्दिशति ॥ १२ ॥

मासप्रमाणदिवसानधिकारवाद्यः
क्रूरार्दितो दिनसमानि मुहूर्तकानि ॥
दत्ते शुभोऽशुभगतोऽपि हि स्वत्तत्तुतः
स्वान्यन्दकान्युरुलघूनि यथोदितानि ॥ १३ ॥

मासेति । सोऽधिकारहीनः लघुवर्षमितानि दिनानि स
दग्धः विनायुक्तः बली नीचगस्तदा स्वलघुवर्षमितान् मुहूर्तान्
ददाति शुभाशुभप्रकारेण स्वकीयान्युत्तमाधमहीनानि आयु-
वर्षाणि स्वत्तत्तुतो ददाति ॥ १३ ॥

लम्पेस्मरांवरंचतुर्थसुतायंसंस्थो
यः स्वत्तत्तुतद्वगसौ लघुवर्षदायी ॥

वक्त्री विरश्मिरशुभोऽब्दसमांश्च मासां-

च्छेपक्षगश्च विबलोऽस्तमितो दिनानि ॥ १४ ॥

लभेति । यः स्वाधिकारी भूत्वा लग्नसप्तमदशमचतुर्थपंच-
मैकादशगः शुद्धः खत्तखुत्तं पश्यति । सोऽपि स्वकीयानि
लघुवर्षाणि ददाति । स चेद्वक्त्री अस्तं गतः कूरितो वा एषु
लग्नसप्तमदशमैकादशस्थानेषु गतः तदा लघुवर्षमितान्मासान्
ददाति । स चेदन्यक्षगतः २ । ३ । ६ । ८ । १२ एषु गतः
शुद्धस्तदा लघुवर्षमितान्मासान् ददाति अस्तंगतो वक्त्री
तदा दिनानि ॥ १४ ॥

पुत्रायमार्गसहजैकंगताः शुभाः स्यु-

र्मध्याब्ददाः खंतनुतुर्यमदेषु मध्याः ॥

क्रूराश्च तेषु किल हानिकराः ससौम्याः

सौम्येक्षिता न खलु तेऽपि विनाशयन्ति ॥ १५ ॥

पुत्रायमार्गोति । दलीलद्रष्टापि दलीलायुर्वर्धयति इति पूर्व-
मुक्तम् । तत्र विशेषमाह । यदि म शुभग्रहस्तस्मात् खत्त-
खुत्तात् ५ । ९ । ११ । ३ एषु गतः स्यात् तदा पूर्वोक्तानि
वर्षाणि ददाति । म चेत् १० । १ । ४ । ७ एषु गतः
दलीलात् शत्रुदृष्ट्या च पश्यति तदा तदर्थं वर्षमासदिनं
मुहूर्तादि वर्धयति । तेषु पापाः खतनुतुर्यमदेषु पापाः ।
यथोक्तलघुवर्षमासादिहानिकराः अर्थान्पुत्रायस्थानादिषु ते

पापाश्चेदलीलमित्राणि तदोत्तमवर्षावर्धहानि कुर्वति । पापाः
सौम्यसाहेताः सौम्यदृष्टाश्चेद्वन्ति तदा हानि न कुर्वति ॥ १५ ॥

राह्यास्यगो दिशति सांघिमिह्वाब्दवृन्दं

पुच्छस्थितश्चरणवर्जितखत्तखुत्तः ॥

सर्वेऽनृजुस्वगृहसप्तमनीचसंस्थाः

सक्रूरसप्तमदृशो बलदा न ते स्युः ॥ १६ ॥

राह्यास्यग इति । राहोर्मोर्ग्यांशः राहोर्मुखं तत्र स्थितो दलीलः
लघुवर्षचतुर्थाशमितानि वर्षाणि वर्धयति । स चेत्पुच्छस्थितः
केतुयुक्तस्तदा लघुवर्षाणां चतुर्थाशमितां हानिं करोति । ते
आयुषः ते वृद्धिकर्तारो ग्रहाः यत्र शुभाः तदा ते वर्धयन्ती
यदा ते पापाः तदा हानिं कुर्वति ॥ १६ ॥

स्वाब्दप्रदे तु मकबूलिनि खत्तखुत्ते

क्रूरः क्षमो भवति नास्य फलं निहतुम् ॥

सौम्यश्चतुष्टयसुतां ध्वत्तीयं आयु-

दत्ते परो न स च वा मकबूलसंस्थः ॥ १७ ॥

स्वाब्दप्रदेति । दलीले मस्तुल्यमिति हानिरुक्तो ग्रश्चे-
रसोऽपि हानिं कर्तुं न शक्नोति शुभग्रहो लग्नयुक् चतुष्टयसुता-
! ध्वत्तीयस्थानेषु गतः तदा आयुर्वर्धयति पापो न वर्धयति
इति यदुक्तं तत्र । किं त्वपापश्चेन्मकबूले न दार्धहानिं करोति
इयमेव तत्कृता वृद्धिः ॥ १७ ॥

क्रूरादितोऽर्कशशिनोश्च विनाशनाय

क्रूरः सखा भवति चान्यतरस्य कृतः ॥

क्रूरद्वयांतरगतो न विनाशनाय

केंद्रे स्वयं न तु हिलाज इहापि नैव ॥ १८ ॥

क्रूरादितेति । कृतः स्वाधिकारवान् क्रूरः क्रूरादितार्कश-
शिनोर्हीनयोरपि एतादृशयोर्यदार्कचंद्रयोरन्यतरस्य सखा मित्रं
स्यात् मित्रदृष्टिस्थानस्थः स्यात् स हानिकर्ता क्रूरश्चेत् क्रूरद्व-
यांतरस्थः स्यात्तदापि हानिकर्ता न भवति स हिलाजः हिलाजः
स्वयं केंद्रे क्रूरोऽपि केंद्रस्थितः तदापि हानिं करोत्येव ॥ १८ ॥

सार्कोऽर्कहीन ऋतुदः खलु खत्तखुत्तः

क्रूरोऽपि सम्भवति तस्य दिनस्य पोष्टा ॥

नीचस्थितस्तु बलहानिकरोऽस्य पत्युः

पूर्वोक्तपंचभिरसौम्यहर्तौर्विपत्तिः ॥ १९ ॥

सार्क इति । सूर्ययुक्तो दलीलः सुर्धहीनायुर्वर्षमित्तानि,
वर्षाणि लब्धायुषि वर्धयति क्रूरोऽपि सः खत्तखुत्तः सार्कः
सन् तस्य सूर्यस्य लघुवर्षमितस्य दिनस्य पोष्टा भवति न
आयुर्हानिकरो भवति शुभो वर्धयतीति किं चित्रम् । स
वृद्धिकर्ता शुभः स्वराश्वधिपः यदि नीचे स्थितः स्यात्तदा

लब्धायुषि हानिं करोति । अथ पूर्वोक्ताः पञ्च मर्यादयो ये
च क्रूढताः स्युस्तदा जन्तुनायुः स्यात् ॥ १९ ॥

खार्केभोऽंशांगपट्टाः पट्टगनिधिनंगाक्षिद्विपाः
शैलवाणाः श्रेष्ठाः सार्धं ग्रहोऽग्निद्वयमिति खंयुगे-
भोऽग्निः सार्धं त्रिवेदाः ॥ वौणाब्ध्यर्धाग्ररांमा-
थ्रम इन्मुखाव्योमगानां समाः स्युर्मध्या
गोर्भूशरांशेशरंशेशिखंभुजांके भर्खांशीह
नीचाः ॥ २० ॥

खार्केति । स्पष्टार्थोऽयं श्लोकः ॥ २० ॥

श्रेष्ठः श्रेष्ठं मध्यमो मध्यमस्त्वं हीनो हीनं वर्ष-
मासादि दत्ते ॥ एकीकृत्वा शेषमेतद्यथोक्तं
कुर्यादायुर्हायनानां प्रमाणम् ॥ २१ ॥

इति श्रीकर्मप्रकाशिकायां परनाम्नि मनुष्य-
जातक आयुर्दायाधिकारो नाम
नवमोऽधिकारः ॥ ९ ॥

श्रेष्ठः श्रेष्ठमिति । स्पष्टार्थोऽयं श्लोकः ॥ २१ ॥

इति मनुष्यजातके आयुर्दायवर्णने नवमोऽधिकारः ॥ ९ ॥

अथ दशानयनाधिकारः ।

संपश्यतो जननलग्नगभोग्यभागा-
स्तस्मादशा भवति यस्य च यस्य तस्य ॥

हृदाधिपस्य धुरि तस्य दशाप्रवेशो
ज्ञेयोऽथ वा दृग्यमस्य च धातुरीक्षः ॥ १ ॥

अथ दशानयनाधिकारो व्याख्यायते । तत्राद्यः खंडः
खाद्यमतेनाहर्गणः साध्यते उक्तं च । 'शाकोऽगवमुशरो-
५८७ के १२ गुणश्चैत्रादिमाससंयुक्तः । त्रिंश ३० द्रुणस्ति-
थियुतः पृथगिषु ५ सहितो द्विधा मक्तः ॥ पंचोदधिनवमनु-
१४९४५ भिर्लब्धेनोनमाजितः पंडगनंदैः ९७६ । लब्धाधिमा-
सार्कादिनैराधिकोऽधो रुद्र ११ संगुणितः ॥ स्वरनववेद ४९७
युतोऽधस्यगतिथिरुद्रै १११५७३ रासफलविहीनः । त्रिखनग
७०३ फलातावमरोऽत्रोनोहर्गणोऽर्कादिः संपश्यत इति ॥' जन्म-
लग्नगतभोग्यभागान्संपश्यतः यस्य धुरि गृहे हृदास्थितस्य
दशाप्रवेशस्तेन दशा ज्ञेयाः । अस्यार्थः । लग्नमध्ये जन्मसमये
यस्य हृदा वर्तते तस्य हृदांशेषु ये लग्नभोग्यांशास्तत्र भोग्या
हृदांशास्तान्मितवर्षावधि तस्य दशा ज्ञेया । नदग्रे ये हृदांशा-
स्तत्संख्याकानि वर्षाणि तस्य दृदेशस्य दशा एवमग्रेऽपि
हृदाधिपं यास्मिन्नवांशे ये ग्रहा पश्यन्ति तस्मिन्वर्षे तद्घातुकलं
वक्ष्यमाणं दृदेशस्यापि बोध्यम् ॥ १ ॥

उदाहरणम् ।

जाता बुधस्य किसिमा शुभदृग्युतोऽस्ति
शुक्रः सुतापेणहगः सुहृदंवरस्थः ॥

जीवः कुजश्चरणद्वक्समदृष्टिराकिः

पश्यन्त्यमीष्वभिदधीत पृथक्फलानि ॥ २ ॥

अत्रोदाहरणम्--जातेति । जन्मसमये भेषलग्नं प्रयोदशांशैरु-
पलक्षितमासीत् । बुधस्य किसिमा प्रवृत्ता नाग ५ मितानि वर्षाणि
तत्फलं ज्ञेयम् । स च शुभदृग्युतोऽस्ति लग्नात् सुत ५ भवगेन ११
सितेन दृष्टः सुहृ ५ दंवरस्थेन १० गुरुणा भौमेन चरणद्वष्ट्या दृष्टः
शनिना सप्तमदृष्ट्या दृष्टः तेषां फलानि वक्ष्ये ॥ २ ॥

ज्ञे ज्ञानपंडितकलालिखनादि दृष्ट्या

जीवस्य सत्पुरुषसौहृदगौरवादि ॥

श्रीस्त्रीसुतार्थगुरुतादिदशा सितस्य

सौरो तु रोदनफलं कुमुवस्तदाभम् ॥ ३ ॥

अथ बुधदशाफलमाह-ज्ञे ज्ञानेति । ज्ञे बुधदृष्टे ज्ञानं पांडित्यम् ।
गुरुदृष्टे बृहत्पुरुषंभ्यः स्थानप्राप्तिर्वा लाभः । शुक्रदृष्टे लक्ष्मी-
गौरवम् । शनिदृष्टे दुःखं रोदनं पुत्राणां मृतिः अन्यदृष्ट्यनु-
भम् । भौमदृष्टे वह्निमयं विदेशगमनम् । शनियुक्तो भौमः दशा-
धिपं पश्यति चेत्कक्षीपत्तरक्तविकारादिरुक्लृत्स्यात् । एवं बलानु-
मानेन सर्वत्र बोध्यम् ॥ ३ ॥

दिग्दंतिविश्वं गुणपक्षनवेशं सार्क-

शैलं द्युजन्मानि दशासु समा ग्रहाणाम् ॥

सूर्योशनोबुधविधुंतुदकेतुचंद्र-

मंदार्चितक्षितिभुवां क्रमशो भवाः स्युः ॥ ४ ॥

दिग्दंतोति । सूर्यादीनां निसर्गदशावर्षाणि खेः १० शुक्रस्य

८ बुधस्य ११ राहोः । केतोः २ चंद्रस्य ९ शनेः ११ बृहस्पतेः

१२ मीमस्य ७ अयं दिवा जन्मानि क्रमः ज्ञेयः ॥ ४ ॥

चंद्रार्किजीवकुजसूर्यसितज्ञराहु-

केतवीश्वरा निशि किलेति शैराद्रिसंख्याः ॥

अंतर्दशास्तदनुपातवशादशासु

सर्वासु तत्पतिसमानफलं प्रकल्प्यम् ॥ ५ ॥

अथ राशिजन्मानि क्रमः—चंद्रार्कीति । चंद्र १० शनि ८

गुरु ११ मंगल ३ सूर्य २ शुक्र ९ बुध ११ राहु १२ केतु ७

एषां योगः ७५ । दशासु त्रैराशिकेन सर्वेषामंतर्दशाः । तत्पति-

धातुजं फलं तस्मिन्वर्षे योज्यम् । अथ हद्वादशाज्ञानार्थं क्रमः ।

चक्रं च लग्नस्य राशिभोग्यांशमारभ्य क्रमेण यावदायुस्तावन्मिता

दशा ज्ञेया तद्गतांशेषु तस्मिन्गतास्तद्गताः तद्गताश्च ते अंशाश्च

तद्गतांशास्तेषु तद्गतांशेषु तस्मिन् व्यायुपि गता वर्तमाना ये

अंशाः ते यस्मिन्न्यस्मिन्नंशे यस्य यस्य ग्रहस्य यादृशा दृष्टिः

तदंशसंबंधेन तादृशं फलं वाच्यम् । एतस्य साक्ष्यं साहा-

य्यार्यं च हिल्लजचंद्रयोः प्रत्यंगभ्रमणेन लग्नस्य मुंथाभ्रमणेन
च यावदिष्टवर्षपर्यंतं गणावित्वा शुभपापसंबन्धाच्छुभाशुमफलं
साहाय्यं तस्य नाक्षी वर्षप्रवेशलग्नं तस्मादापि प्रत्यंगं एको
दिवसः अनेन क्रमेण यस्मिन्वर्षे यस्मिन्दिने शुभाशुभतहसी-
रदृष्टिसंयोगस्तस्मिन्दिने शुभाशुभं फलं वाच्यम् । तद्वर्षलग्नादिदं
साक्षित्वेन ग्राह्यम् । यतः जन्मकालिका दशास्मात्प्रवत्तास्ति ॥५॥

सूर्ये दशापरिदृढे स्वबले स्वतुंगे

राज्यं कुलोचितमुपेति पदस्य लाभः ॥

स्वर्क्षदृकाणनिजहृदगते च मध्यं

नीचेऽरिभागमुपगे रुग्कीर्तिदौस्थ्यम् ॥ ६ ॥

अथार्कादीनां फलान्याह-सूर्येति । स्पष्टार्योऽयं श्लोकः ॥ ६ ॥

चंद्रे फलं रविवदाढ्यबले च भौमे

सेनापतित्वमसुहृद्विजयोर्धनाप्तिः ॥

मध्ये पुरोक्तमिह मध्यममेव हीने

नीचत्वमाप्तकलहो रुग्कीर्तिभीत्यः ॥ ७ ॥

चंद्रेति । चंदस्थ बलं रविवत् । बलवाति भौमे सेनापति-
त्वम् । अग्रे सुगमम् ॥ ७ ॥

सौम्ये दलीलवति शास्त्रकलादिनार्थः

सेवाफलं नरपतेः सुतसौख्यलाभः ॥

वार्तादिवृद्धिरिह मध्यवले च हीने
दारिद्र्यदुर्गतिरुर्गतिर्जनापवादाः ॥ ८ ॥

सौम्ये इति । स्पष्टार्थोऽयं श्लोकः ॥ ८ ॥

जीवे पूर्णवले गुणी सुखधनः ख्यातः सुत-
प्रीतिभाङ्मान्यो व्यूढकुटुम्बधृग्धुरि सतां
संप्राप्तविद्यान्तरः ॥ मध्ये पूर्वमुपक्रमात्फल-
मिह प्रीतिः सुहृद्भिर्नृपहीने दौस्थ्यमकीर्ति-
रतिरतिर्भीतिश्च धर्मं भवेत् ॥ ९ ॥

जीवे इति । स्पष्टार्थोऽयं श्लोकः ॥ ९ ॥

शुके चातिवले वलं हि वपुषि स्त्रीसौख्यम-
व्याकुलं पुत्राप्तिः प्रथिता अशेषविषयप्राप्तिः
सुखाः संपदः ॥ मध्ये यत्र कृतं फलं च सकल
मध्यं तु हीने भवेद्वेप्यस्त्रीस्वसुखी पराङ्मु-
खसुहृद्दुस्थश्च हास्यो जनैः ॥ १० ॥

शुके इति । स्पष्टार्थोऽयं श्लोकः ॥ १० ॥

पूर्णं शनो स्वकुलतुल्यजनाधिपत्य-
मारामवेदमजलसंश्रयकारिता च ॥

मध्ये तु मध्यमुदितं सकलं च हीने
निष्कर्मतार्थसुतबंधुविनाशनानि ॥ ११ ॥

पूर्णं इति । स्पष्टार्थः श्लोकः ॥ ११ ॥

एवं च राहुशिखिनो ब्रुवते फलं हि
ज्ञात्वा दशासु किल मध्यदशासु चैवम् ॥
सम्यग्विचार्य ग्रहद्वयार्तिं ग्रहाणां
दृष्टिं युतिं च विदधीत सुधीर्नृजन्म ॥ १२ ॥

इति कर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके दशा-
वर्णने दशमोऽधिकारः ॥ १० ॥

एवं चोति । एवं शनिवद्राहुकेतवोः दशाफलं वाच्यं दशा-
पातिः कस्मिन्स्थाने तिष्ठाति केन युतः इति कर्माजीवोत्तरीत्य
नृजन्मनि सम्यग्विचार्य दशांतर्दशाफलं वाच्यम् ॥ १२ ॥

इति कर्मप्रकाशिकावृत्तौ दशांतर्दशावर्णने

दशमोऽधिकारः ॥ १० ॥

अथ निधनाधिकारः ।

यत्रांशके विकलपापपदे हिलाजः
पापेक्षितः प्रतिशरद्धमणादुपैति ॥
तत्राद्यवर्षगणनान्निधनं विभाव्यं
तस्मादपीति निगदेदवसानवेलाम् ॥ १ ॥

तद्भागान्तमहःकृतं विनिहितं जन्माद्युराशावधः
 कृत्वा रुद्र ११ गुणं द्विनंदक्रस्तुभि ६९ लं-
 ब्धवावमाहान्वितैः ॥ भूयोऽधः कृतमंगशून्य-
 दशभिर्लब्धं स्वराभैर्हतं राशेरूर्ध्वगतादपा-
 स्यमथ तं स्वर्वाग्निभिः संभजेत् ॥ २ ॥
 तल्लग्नं मुनिहस्तिचाणसहितं शाकं भवेच्चोद्धृतं
 मासाः खज्वलनैर्हतं च दिवसास्तच्छेषमेवं
 कलाः ॥ तन्मध्ये निहिता घटी विघटिकाज-
 न्मद्युजानिश्चितं रिष्टं स्याच्च ततोऽशतोऽ-
 कगुणितास्त्रिंशद्धृता रुग्दिवा ॥ ३ ॥

अथ निधनाधिकारो व्याख्यायते—यत्रांशके इति ।
 तत्र खंडखाद्यमतेनार्हगणानयनं पूर्वमेवोक्तं यत्रांशक इति
 तद्भागान्तमिति तल्लब्धमिति च खंडखाद्याहर्गणं प्रसाध्य
 प्रतिभागं वर्षमिति रीत्या हिल्लाजो यस्मिन् भागे पापेक्षितो
 भवति स भागः हिल्लाजभागाद्यावति हिल्लाजः तत्तद्वावसंख्या-
 तावत्तसीररीत्या यद्वर्षादि तदस्य मते सावनेति दिनकृतं
 जन्मकालेष्टकालयोर्योऽहर्गणः तं जन्मकालाहर्गणे योज्यारिष्ट-
 कालिकः खंडखाद्योऽहर्गणो भवति तस्मादहर्गणाद्यान्यवमानि
 अहानि तैरयं योज्यः चंद्राहर्गणो भवति तस्माद्येऽधिमासास्ते
 खराम ३० इताश्चंद्राहर्गणाच्छोऽध्याः शेषं सौराहर्गणो भवति

तं पृथ्यधिकशतत्रयेण विभज्य लब्धानि वर्षाणि संदखाद्यं
शके योज्यानि इष्टशको भवति शेष खदहनै ३० भक्तं सौर-
मासादि तस्मिन् शके तादृशो मध्यमसूयाशरेणो भवति । उदा-
हरण अद्वर्गणः सावयव १५०१९१ । ५ । ८ त्रिखादिभि-
७०३ गुणितो जातो १०५५८४३।७८ भक्ते लब्धं १५२५७८
पृथक् स्थाप्यं १५२५७८ एकत्र गमाभ्रादिभि १००६ भक्ते
लब्धं १५११३० ३५२ खगमै ३० गुणितम् ४५६० अनन
पृथक् स्थितम् १५२५७८ । हीनम् ६४००१८ अन्नरसाग्नि
३६० भिर्भक्ते लब्धं गताब्दाः ४११ शेषं ५८ खगमै ३० भक्तं
लब्धं मासः १ शेषं तिथयः २८।८ ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥

यः पीडयेद्रिष्टकृतं हिलाजं तद्धातुना मृत्यु-
रथापमृत्युः ॥ रुजायसा वा स्वगृहे बहिर्वा
यद्भावगः सोऽस्य च धातुरीक्ष्यः ॥ ४ ॥

यः पीडयेदिति स्पष्ट पदार्थः ॥ ४ ॥

सूर्ये रुजः पित्तभवा नृपाद्वा चन्द्रे कफाद्भूतनये
ऽग्न्यसृग्भ्याम् ॥ सौम्येज्ययोः स्यान्मरणं त्रि-
दोपात्सिते स्मराच्चांगरुजोऽसुराक्ष्योः ॥ ५ ॥

सूर्येति । स्पष्टार्थः ॥ ५ ॥

इति मृतिकरखेचरस्वरूपं प्रतिभवनेश्वरद्व-

ग्युती च बुद्धा ॥ निधनमभिदधीत धीरबु-
द्धिर्यवनमतप्रवरैर्यथोपदिष्टम् ॥ ६ ॥

इति कर्मप्रकाशिकायां निधनवर्णने एका-
दशोऽधिकारः ॥ ११ ॥

इतीति । स्पष्टार्थः ॥ ६ ॥

इति कर्मप्रकाशिकावृत्तौ निधनाधिकारः ॥ ११ ॥

अथ दोषाधिकारः ।

भूर्ध्वं खे वा कूरिता ये च दग्धास्तेभ्यो दोषः
स्यात्स्फुटो भूम्यधोऽन्यः ॥ सूर्येन्दुभ्यां चेति

पापानुसाराद्व्यक्ताव्यक्तौ दक्षवामांक्षिदोषौ ॥ १ ॥

भूर्ध्वमिति । चतुर्थभुक्तांशमारभ्य दशमभोग्यांशावधि
नष्टचंद्रे दग्धे वाक्ष्णोर्दोषः स्पष्टः भूर्ध्वं दशमपर्यंतं चतुर्थ-
भोग्यांशमारभ्य दशमभुक्तांशपर्यंतं एवं चंद्रे वामनेत्रे प्रकट-
दोषः एवं सूर्ये प्रकटो दक्षनेत्रे दोषः एवं व्यक्तौ दोषौ स्तः ।
यदा वेवलं नष्टदग्धास्तदा गुप्तदोषः इति सर्वत्र ज्ञेयम् । भूर्ध्वं
खे इति । चतुर्थभोग्यांशमारभ्य दशमभुक्तांशमध्ये यदा नष्टद-
ग्धग्रहाः स्युस्तदा नेत्रं विना वामकरचरणाद्यवयवेषु स्पष्टो
दोषो ज्ञेयः । तथा दशमभोग्यांशमारभ्य चतुर्थभुक्तांशावधि
नष्टदग्धा ग्रहाः स्युस्तदा दक्षिणाद्यवयवेषु अव्यक्तो दोषो
ज्ञेयः । प्रोक्तग्रहाः कूरिताः स्युस्तदा स्पष्टदोषः ज्ञेयः ॥ १ ॥

भौमज्ञाभ्यां पित्तजिह्वारुजश्च शुक्रे नासाव्या-
धिरुक्तो गुदार्तिः ॥ मंदेज्याभ्यां चोपरिस्थे श्र-
वोरुग्वाधःस्थे स्यात्प्लीहरुग्वात्वसाम्यात् ॥ २ ॥

भौमज्ञाभ्यामिति । स्पष्टार्थः श्लोकः ॥ २ ॥

केपांचिन्मते तु ।

भूर्ध्वं चंद्रे कूरिते नक्तमक्ष्णोर्दक्षस्यातिर्भा-
स्करे चापरस्य ॥ मेपे चेंदौ सौम्यदृग्योगव-
ज्यं लग्ने पष्टेशेऽनृजो रुक् शुभेश्व ॥ ३ ॥

केपांचिदन्वेषां ग्रंथकाराणां मते तु भूर्ध्वं इति । भूर्ध्वं चंद्रे
पापपीडिते रात्रिजन्म तदा दक्षिणनेत्रे गेगः । एवं सूर्ये
वामनेत्रे रुक् । पष्टे चंद्रे दृग्दष्टे शुभदृग्योगवर्जितेऽपरस्य
वामनेत्रस्य रुक् । पष्टेशां लग्नेशश्च वक्त्री शुभैः पतितैः
स्थानस्यैर्दृष्टस्तदा नेत्ररुक् ॥ ३ ॥

एकादशाभ्यां विधौ क्रोडयुक्ते तौलिस्थे वा-
रोक्षितेऽनीज्यदृष्ट्या ॥ लग्ने चेंदौ पापयुक्ते-
त्थशाले दीर्घौ रोगोऽक्ष्णोः स्वगास्ते च
पापे ॥ ४ ॥

एकादशाभ्यामिति । चंद्रः कूटदृष्टः शनियुक्तः एकादशाभ्यां
निःश्रुतः तुलास्थेन भीमेनोक्षितः शुभैर्न दृष्टः ऋष्युतदृष्टेत्यशालयान्

लग्ने तदाऽक्ष्णोः दीर्घरोगः । सूर्यः क्रूरयुतदृष्टः लग्नात् सप्तम-
७ गः तदापि रोगः ॥ ४ ॥

पष्ठाधीशो वक्रितर्क्षेऽक्षिरोगो लग्ने चास्मि-
न्मंददृष्टे कफात्मा ॥ भौमे जीवे भार्गवे ज्ञे
सचंद्रे तापाच्छोफात्कामतः शास्त्रतो वा ॥ ५ ॥

पष्ठेति । पष्ठाधीशे चंद्रे लग्ने विषमोदयराशौ च योगः ।
एवं चंद्रे शनिदृष्टे श्लेष्मविकारेण रोगः । एवंविधे चंद्रे भौम-
दृष्टे युते वेति यावत् । एवं चंद्रे गुरुदृष्टे शोफः रक्तवर्ण
उष्णस्निग्धत्वेन मंदता । एवं चंद्रे भृगुदृष्टे कामात् एवं चंद्रे
बुधदृष्टे शास्त्रतः शास्त्राभ्यासतोऽधः स्यात् ॥ ५ ॥

लग्नादित्याब्जत्रये क्रूरमध्ये लग्नेशेऽर्के
क्रूरिते चोदयेशे ॥ पष्ठे क्रूरे लग्नगे तद्रते
भौमे पष्ठेशो वक्रितेऽस्मिन्विधूर्ध्वम् ॥ ६ ॥

लग्नादीति । लग्नं सूर्यचंद्रौ क्रूरितौ लग्नेशेऽर्के च शोभन-
स्थानसूर्ये लग्नेशौ क्रूरितौ पष्ठस्थाने स्थितौ तदा योगः ।
उदयेशे पष्ठे क्रूरे लग्नगे योगः अग्रे लग्ने पष्ठेशेन युतः भौमेन
वा युतस्तदा योगः । पष्ठेशे वक्रिणि चंद्रे द्वादशेऽतियोगः ॥ ६ ॥

चंद्रादित्यो विक्रमे केन्द्रगो वा
भौमे केन्द्रे चंदुसाम्यर्क्षगे वा ॥

ऋर्दष्टे रंध्रपष्ठांत्यगाः स्युः

सौम्याः सूर्येऽस्ते यमर्क्षे तदांधः ॥ ७ ॥

चंद्रादित्याविति । चंद्रार्को तृतीये केंद्रगौ तदा योगः ।
मौमे केंद्रमध्येऽशुभप्रहरादिगते योगः । रंध्रपष्ठांत्यगताः
सौम्यास्तदा चंद्रार्को ऋर्दष्टौ तृतीयकेंद्रगौ स्तस्नदा योगः ।
मकरकुंभस्थेऽर्के सप्तमगे योगः ॥ ७ ॥

चंद्रे सूर्ये चांधकारांशमध्ये चक्षुर्नाशोऽञ्जे

सभौमेऽह्नि शुक्ले ॥ युक्ते मंदेनासितेऽर्के च

पुण्ये सौम्यादृष्टे वामकाणो निशायाम् ॥ ८ ॥

चंद्रेति । चंद्रार्को अंधांशे यदा स्तस्नदा चक्षुर्नाशः ।
शुक्ले पक्षे दिवा जन्मनि सभौमे चंद्रे सति ना पुरुषः वाम-
काणः । कृष्णपक्षे चंद्रे जनिद्युते रात्रिजन्मानि सूर्ये नवमगे
शुभदृष्टिने वामकाणः ॥ ८ ॥

सूर्ये भूध्वे चाह्नि दक्षाशिकाणश्चंद्रेऽरीशे

भूसुते चातिलग्रे ॥ सूर्याधस्ताज्जारयोश्चि-

ह्नमक्ष्णोरेकांशे वा भौमशीतांशुयोगात् ॥ ९ ॥

सूर्येति । दिवा जन्मनि भूम्युपरिगेऽर्के ऋर्दष्टे दक्षिणे-
प्रकाणो भवति पष्ठेऽश्विनः ऋर्दष्टः शुभदृष्टिनेः भ्यात्तदा
दक्षिणप्रकाणो भवति । पष्ठेऽश्विनः सति शुभदृष्टिने

पौषर्दष्टे साति पुष्पयुतः काणो भवति । दिवा जन्मानि भौम-
बुधाभ्यामेकोऽपि सूर्योऽधःस्थितः तदा पुष्पचिह्नं भवति ।
चंद्रभौमी एकभागे यदि स्तस्तदा नेत्रे बिंदुः स्यात् ॥ ९ ॥

शुक्रेऽरीशे लग्नगे स्रावणांधो वैवर्ण्यं स्यात्तु-
ल्यदृष्ट्येन्द्रसाध्वोः ॥ वक्रक्षेऽब्जादित्ययोः
क्रूरदृष्ट्या वक्राक्षः स्यादंत्यपष्टस्थयोर्वा ॥ १० ॥

शुक्रेति । पष्ठेशे शुक्रे लग्नस्ये क्रूरर्दष्टे जलभावेणांधः स्यात् ।
चंद्रात्सप्तमगाः क्रूराः स्युस्तदा वैवर्ण्यं स्यात् । चंद्रार्कौ विष-
मोदयराशौ क्रूरदृष्टौ यदा भवेतां तदा वक्राक्षः स्यात् । अंत्य-
पष्टस्थौ वा तदापि वक्राक्षो भवेत् ॥ १० ॥

सूर्ये नष्टे वक्रराशिस्थिते च भौमाक्रांत्या वा
कुलीरस्थिरेऽब्जे ॥ नंदांशांतश्चापगे चादि-
मेऽशे नक्तं भानौ चाह्नि मंदेक्षितेऽधः ॥ ११ ॥

सूर्येति । दिवा जन्मानि नष्टेऽर्केऽविषमोदयराशौ भौम-
दृष्टे युते वा वक्राक्षः स्यात् । दिवा जन्मानि नष्टेऽर्के विषमो-
दयराशौ कर्के चंद्रेऽधांशमध्ये योगः रात्रौ जन्मानि धनुःस्थेऽ-
धांशगते चंद्रे अंधः स्यात् । दिवा भानौ वा धनुःस्थेऽधांश-
गतेऽधो भवति ॥ ११ ॥

१ वैवर्ण्यं नाम निस्तेजस्कृत्यम् । २ वक्राक्षः कणः विषयस्तद्वृष्टिर्वा ।

क्षीणे चंद्रेऽनीज्यदृष्ट्या किं दृष्टे चापस्थेऽती-
वात्र तत्स्थे द्वये वा ॥ सूर्याब्धौ क्रूरयुग्मा-
दिते च व्योमंस्थेदौ प्रेक्षिते चाल्पदृष्टिः ॥ १२ ॥

क्षीणेति । क्षीणेदौ धनुषि मंददृष्टे गुरुशुक्राभ्यामदृष्टेऽतीवांधः
स्यात् । क्षीणेदौ धनुषि शनियुतशुभैरनीक्षितेऽतीवांधः ।
सूर्याद्वितीये चंद्रे क्रूरार्दितेऽधः भवति । दशमस्थेदौ पापेक्षिते
शुभदृष्टिर्हानेऽधः स्यात् ॥ १२ ॥

नीचेऽब्जे चांत्यद्विपोः क्रूरदृष्टे भूमीपुत्रेऽ-
भ्युद्यतेऽर्कास्तगे च ॥ केंद्रेऽकेंद्रोरंधभागें-
बुराशौ नीचे मंदे चाशुगेऽर्कोपरागे ॥ १३ ॥

नीचेति । नीचगे चंद्रे पटंत्यगते क्रूरेण दृष्टेऽधः । अस्तं-
गते भीमे लग्नस्थेऽधः अष्टमगौ चंद्रार्कौ जलराशौ केंद्रेऽधः ।
अस्तंगते शनौ नीचेऽर्कग्रहणे जन्म स्यात् तदांधो भवेत् ॥ १३ ॥

अथ कर्णदोषाः ।

सौम्येऽरिपे कुगृहगे शनिना तुरीय-
दृष्टे रिपौ समदृशा वधिरत्वयोगः ॥
चापस्थवक्रशनिद्वद्गवाक्पतो ज्ञे
शुक्रान्विते च रिपुयुक्जपूर्णविध्वोः ॥ १४ ॥

अथ कर्णदोषानाह-सौम्य इति । पक्षेक्षे बुधे पद्मानगे

शनिना शत्रुदृष्ट्या दृष्टे तदा वधिरः स्यात् । पृष्ठेदुः समौमः
पष्ठस्थः स्यात्तदापि वधिरो भवेत् ॥ १४ ॥

नक्तं बुधे रिपुगृहे सिते च व्योमंसंस्थिते ॥

लज्जैः स्वरेण शृणुते श्रवणे दक्षिणोत्तरे ॥ १५ ॥

नक्तमिति । रात्रौ जन्म पष्ठस्थो बुधः स्यात्तदोच्चस्वरेण
वामकर्णे शृणोति एवंविधे शुके दक्षमस्थे वामकर्णे दीर्घस्वरेण
शृणोति ॥ १५ ॥

अथ जिह्वादोषाः ।

ज्ञे कर्कट्यालिशषगे तरणेरधःस्थे

चन्द्रेक्षिते रिपुपताविह पापदृष्टे ॥

वर्धिष्णुचंद्रमसि भौमयुते च लग्ने

गुंगस्वरोऽरिपंबुधे रसनाविनाशः ॥ १६ ॥

अथ जिह्वादोषमाह-ज्ञ इति । ज्ञे बुधे कर्कटश्विकमीनस्थे
सूर्यादधःस्थे चन्द्रेक्षिते गुंगस्वरः स्यात् । पष्ठेशे बुधे निःशब्दराशौ
पापदृष्टे गुंगः स्यात् । आपूर्यमाणे चन्द्रे समौमे लग्नस्थे गुंगः
भवाति । पष्ठेशे बुधे लग्नस्थे पापदृष्टे गुंगः भवाति । बुधशनी-
त्येकमागस्यौ क्रूरदृष्टौ चेज्जिह्वानाशः भवाति ॥ १६ ॥

सोमात्मजे शनिगृहे धृतगद्गदोक्ति-

मार्गस्थितेऽप्यथ सिते दिवि लल्लरोक्तिः ॥

१ आपूर्यमाणे वर्धनशोले इत्यर्थः ।

ज्ञकोडयोः समदृशा ७ कफवाक्तथैक-
भागस्थयोश्शुभयो रसनाविनाशः ॥ १७ ॥

सोमात्मजे इति । बुधे अनिगृहे सति गद्गदवाग्भवति ।
बुधे नवमगे शुके दशमस्थे सति लल्लरोक्तिः भवति । बुधः
शनिना सप्तमदृशा दृष्टस्तदा कफनलल्लरोक्तिः स्यात् । तथैक-
भागस्थयोः शुभाशुभयोः रसनाविनाशो भवेत् ॥ १७ ॥

अथ कुब्जदोषाः ।

आद्येऽतिमेष्य रविजे शशिनि प्रयाते
ऋरेक्षिते च सहजे स्थितवत्यमुत्र ॥
भूस्थार्कजोपरिगतेऽथ विलग्रनाथे
वक्राल्पराशियुजि भूतनये च कुब्जः ॥ १८ ॥

अथ कुब्जदोषानाह—आद्येऽतिमेष्य इति । चन्द्रेऽल्पाश्रयते
तस्माद्वितीयगर्शो प्रथमभागे शर्ना कृग्दष्टे तदा कुब्जः स्यात्
तथा तृतीयेऽमुत्र अमुष्मिन् चन्द्रे स्थिते चतुर्थगः शनिः
तस्योपरिगे लग्नेजे सति कुब्जः । तथा वक्राल्पराशौ मोन-
मेपौ तयोर्लग्नेजे भौमे सति कुब्जः भवति ॥ १८ ॥

अथ कुष्ठयोगः ।

कुष्ठचर्कनिर्गतविधौ च शनीत्थशाले
मेषे वृषेऽथ शनिभौमयुते सशोकः ॥

चंद्रारमंदसितसेवितवारिभेषु

क्रूरार्दितेषु पुनरस्ति सलूतकुष्ठम् ॥ १९ ॥

अथ कुष्ठयोगानाह-कुष्ठचर्कति । चंद्रसूर्याग्निःसृत्य द्युति-
हीनः यावत् शनिना सहेत्थशाली शुभद्वययोगं विना आयाति
तदा कुष्ठी । भेषे वृषे वा चंद्रः शनिभौमाभ्यां युक्तः स्यात्तदा
सशोफः कुष्ठी भवति । चंद्रभौमशनिशुक्रेषु क्रूरार्दितेषु जलरा-
शिस्थेषु सत्सु सजलनीलकुष्ठं भवति । चंद्रभौमशनिशुक्राः
कर्कटवृश्चिकगतास्तदा लूतकुष्ठम् ॥ १९ ॥

शुक्रे वेज्ये षष्ठे पापदृष्टे शोफो वक्त्रेऽत्ये
शनौ गुप्तदोषः ॥ षष्ठेऽत्ये वा भूमिपुत्रार्कि-
योगे सौम्यादृष्टे गंडमालाव्रणाद्यम् ॥ २० ॥

शुके इति । गुरुः षष्ठशः शुक्रो वा पापदृष्टः चेत् मुखे
शोफो भवति । द्वादशस्थे शनौ सति गुप्तदोषी भवति गुप्त-
स्थाने कुष्ठम् । शनियुक्ते भौमे षष्ठे द्वादशे वा शुभदृष्टिहीने
सति उभौ उभयत्र वा गंडमालाव्रणाद्यं वाच्यम् ॥ २० ॥

सितशशियुजि वारिपांडुकुष्ठी सममशुभैरिह
खर्जुरंककेऽञ्जे ॥ अजमृगजलगार्किदृक्प-
दस्थे वपुषि च सहमे च खर्जुकुष्ठम् ॥ २१ ॥

सितेति । चंद्रशुक्रौ सपापौ जलराशिगौ चेत्तदा श्वतकुष्ठम् ।
 क्रूरयुतचंद्रे नवमगे सति तदा खर्जुकुष्ठम् । मेषमकरजलराशेयः
 शानेः जलराशिगं चंद्रं पश्यति युता वा स्यात्तदा खर्जुकुष्ठम् ।
 तनौ लग्ने पुण्यसहमे जलराशिस्थे मेषमकरजलराशिगे च यदा
 शानेः पश्यति तदा खर्जुकुष्ठं भवति ॥ २१ ॥

अथ मतिभांयदोषः ।

भूमा भूमिसुतोऽर्कतुर्यगदृशा लग्नांतराक्षर्य-
 वजयोर्ज्ञस्याशेषदृशा बुधार्कजयुतो लग्ने
 कुजक्षुदृशा ॥ चंद्रार्कांतरसृग्युतो च सितगो
 लग्नाधिकृत्यं वरे मंदेऽस्ते च बुधेक्षितेऽवजकु-
 जयोर्लग्नेऽथ धीविह्वलः ॥ २२ ॥

अथ मतिविह्वलयोगानाह-भूमाविति । भूमौ चतुर्थस्थ सूर्यः
 शत्रुदृशा पश्यति तदा धीविह्वलो भवति । चंद्रशनी लग्ने बुधः
 पूर्णदृशा यदा पश्यति तदा योगः । बुधशनी लग्ने भौमेन
 सप्तमदृशा यदा दृष्टा तदा योगः । भौमः सूर्यचंद्रमोभ्यां साकं
 एकेनेसरगफी एकेनेत्यशालः स्यात्तदा योगः । लग्ने चंद्रोऽधि-
 कारी शानेः दशमे सप्तमस्थे बुधदृष्टे योगः । सप्तमस्थोर्ध्व
 भौमेन मूसरीफिते योगः । अथ च सप्तमगे चंद्रे लग्नसप्तमं
 बुधः तदा धीविह्वलः भवति ॥ २२ ॥

१ अत्र योग इत्यनेन मतिहीनयोग इत्यवगतव्यम् ।

पूर्णेदौ रविनन्दनान्मूसरिफे भौमाच्च सूर्येऽ-
स्तगे क्रूरे लग्नतदीशदर्शानि शुभा दृष्ट्या च
यः स्यात्तनौ ॥ अह्नयर्को निशि चंद्रमास्त-
दधिपस्याशेषदृष्ट्या द्वयोः शुक्ले चापक्षप-
स्थमिंदुमवनीपुत्रे च पश्यन्त्यधीः ॥ २३ ॥

पूर्णेदाविति । पूर्णचंद्रः यदा शनिना सहेतराकं करोति
तदा योगः । सप्तमस्थेऽर्के भौमेन मूसरीफिते साति योगः ।
क्रूर्युतं लग्नं लग्नेशं च यदा क्रूराः पश्यन्ति यश्च शुभदृष्टिहीनः
तदा योगः । दिवा जन्मनि सूर्यं सूर्यराशीशं च क्रूरः पूर्ण-
दृशा पश्यन्ति चेद् योगः रात्रौ जन्मनि चंद्रं चंद्रराशीशं च
क्रूरः पूर्णदृष्ट्या पश्यति चेद्धीविह्वलः शुक्लपक्षे च मीनस्थं चंद्रं
भौमः पश्यति तदा योगः समौमचंद्रलग्ने अथवा भौमेन रिपु-
दृशा चंद्रे दृष्टे योगः ॥ २३ ॥

अथ पातकयोगः ।

क्षीणेऽस्ते गतदर्शपर्वितिथिषा लोके शनौ
पातकी निर्बुद्धिश्च तनौ हिमांशुकुजयोद्वर्धन-
स्थिते चासिते ॥ नीचे ज्ञे वपुषि द्रव्युनेऽब्ज-
कुजयोः केंद्रे च लग्नेश्वरे तस्मान्मूसरिफे च
चंद्रबुधयोर्लग्नेशसंयुक्तयोः ॥ २४ ॥

अथागघातदोषानाह-शनीसराफेति । शनीसराफे चंद्रे
कंपाच्छूलाच्च पक्षाघातो भवति क्षीर्णेदौ शनीसराफे घातः ।
चंद्रोऽस्तंगतः शनिना दृष्टः तदा कफात् घातः । षष्ठः पापः
षष्ठेशः पापपीडितो गुरुदृष्टिहीनः स्यात् तदा घातः स्यात् २६

अथांगशूलमाह ।

पंडंत्यंगार्किभौमयोर्बुधोऽशुभादिते रवौ ॥

विधौ च भानुभस्थिते सशूलमंगजा रुजः ॥ २७ ॥

अथागशूलदोषमाह-पंडंत्यंगौ शनिभौमौ यदा तदा सशू-
लागपीडा । रात्रौ जन्मानि अशुभादितेऽर्के भूम्यधःस्थे योगः ।
भानुमस्थे चंद्रे पापादिते योगः ॥ २७ ॥

चंद्रे दग्धे शनिमुसरिफे केद्रसंस्थे न दृष्टेऽ-

हन्यारेणांगजदरजरुजः क्रूरमध्ये च केद्रे ॥

मार्तडेद्वोरपि पतितयोः संधिशूलं च शुक्रे

मंदाक्रांति वपुषि जघने धातुपापाणिका रुक् २८

चंद्र इति । दग्धे चंद्रे शनिमुसरिफे संधिशूलम् । रात्रि-
जन्मानि दग्धे चंद्रे केद्रस्थेन शनिना दृष्टे संधिशूलम् । अह-
र्जन्मानि दग्धे चंद्रे भौमदृष्टे योगः । लग्नभागतुलाभागयोः क्रूर-
योर्मध्यगते केद्रगे चंद्रे सति योगः । सूर्येदोः पतितस्थानस्थयोः
षष्ठात्यगयोर्योगः । मंददृष्टे शुक्रे लग्ने सति पापाणिको
रोगः ॥ २८ ॥

१ अत्र प्रकरण योग इत्यननांगशूलयोग इत्यर्थाऽवसेयः ।

पष्ठस्थपष्ठाधिपतेश्च धातोस्तद्वृत्तस्य
बलानुसारात् ॥ स्निग्धोष्णशीतादिभवा
भवन्ति संधौ रुजोऽगस्य यदंशगोऽसन् ॥ २९ ॥

पष्ठेति । पष्ठस्थपष्ठाधिपौ अंशांशपौ च तेषां मध्ये यो
बली तस्य धातुजा शीतोष्णमवा पीडा वाच्या । योगकर्ता
ग्रहः यस्मिन् यस्मिन्नंगे मेपादिमारभ्य शीर्षं ग्रीवेतिगणनया
यस्मिन्नंगे पतितस्तदंगे पीडा वाच्या । दृश्यादृश्यचक्रार्धं
वामदक्षिणांगानीति बोध्यम् ॥ २९ ॥

अथ हृदयोदरदोषः ।

कुरिते रिपुपतौ दिननाथे हृदयथोरुपतितेषु
शुभेषु ॥ मंदभौमगुरुभिर्भुवि पापैः कृष्ण-
पित्तविकृतेर्त्रणमहि ॥ ३० ॥

अथ हृदयोदरदोषानाह-कुरीते । पष्ठेशे सूर्ये कुरिते सति
शुभाः पतितस्थानस्थाः स्युस्तदा योगः । शनिभौमगुरवः
चतुर्थगाः नीचशत्रुमगताः पापैर्दृष्टाः दिवा जन्म च तदा
कृमिपित्तादित्रणः स्यात् ॥ ३० ॥

कुजसकलदृशार्दिते सुरेज्ये दिनजनने च
धरात्मजे विनष्टे ॥ अशुभयुजि रिपौ प्रभो
शुभार्तावलिगरवौ हृदि चोदरे च शूलम् ॥ ३१ ॥

कुजेति । गुरौ सप्तमचतुर्थदशमगे भौमेन च द्वादशभागां-
तरदृष्ट्या दृष्टे सति हृदि शूलम् । दिवा जन्मानि पीडिते गुरौ
चतुर्थे वा नष्टेन भौमेन सप्तमेन दृष्टे योगः । षष्ठेशे पापयुते
शुभाः पीडितास्तदा ये गः । वृश्चिके सूर्ये तदा योगः ॥ ३१ ॥

पष्टेश्वरे शशिनि पापहते विभौमे

लग्नेश्वरे द्रुमनगतेऽप्यथवार्कपुत्रे ॥

दग्धेऽवना च पतिते इति लग्ने पे वा

प्लीहोष्णशीतजरुनो बहुले निशायाम् ॥ ३२ ॥

पष्टेश्वर इति । पष्टेश्वरे शशिनि पापहते शुभदृष्टिरहिते
प्लीहरुक् । लग्नेश्वरे नृपतः करदृष्टे शुभदृष्टिहीने योगः । दिवा
जन्मानि दग्धशनौ चतुर्थे सति योगः । कृष्णे रात्रिजन्मानि
लग्नेश्वरे दग्धे पतितस्थे ये गः ॥ ३२ ॥

सपापभूभागगतंऽथ भूस्थिते

यमार्दितेऽर्के कफरुक्कफाद्विधौ ॥

सितेऽरिपेऽग्नौ सशनौ च पित्ततः

समस्ततुर्यैक्षणतोऽस्य वा भवेत् ॥ ३३ ॥

सपापेति । सपापेऽर्के चतुर्थराशिनवमांशगे प्लीहरुक् ।
शनिना पीडितेऽर्के चतुर्थे कफरोगः । सपापे चन्द्रे चतुर्थराशि-

१ अत्र योगः इत्यनेन हृदयोदरदुःखं इति बोध्यम् । २ अत्र योग
इत्यनेन प्लीहरुग्योग इत्यर्थः ।

नवांशगते कफाद्भोगः । चतुर्थगश्चन्द्रः शनिना पीडितस्तदा कफा-
भोगः । पष्ठेशे शुके मेपासिहधनुःस्थे शनियुते तादृशे शुके
शनिना समसप्तमदशा ॥ तुर्यदशा दृष्टे योगः ॥ ३३ ॥

लग्नेऽरीशे वक्रभस्थे च लग्नाधिशे वक्रर्क्षे
द्वयोर्मददृष्ट्या ॥ रंथ्रे शुक्रकोडयोः क्रुरिते-
ऽरो तन्नाथे च द्वयूनगे तुंदरोगः ॥ ३४ ॥

लग्नेति । विषमोदयराशिसिधते पष्ठेशे लग्नं लग्नेशे विषमो-
दयराशौ सति द्वे मंदः पश्यति तदा तुंदरोगः । शनिशुक्रा-
वष्टमगी यदा तदा तुंदरोगः ॥ ३४ ॥

अथ पंढत्वदोषः ।

शुके शनिना युक्ते दशमे रंथ्रे च शुभदशा
हीने ॥ मंदे पष्ठांत्यगते जलराशौ पंढता
भवति ॥ ३५ ॥

अथ पंढत्वयोगानाह-शुकेति । शनिना युक्ते भृगी दशमे
शुभदृष्टिहीने पंढः । एवंविधो शुकेऽष्टमे पंढः । जलराशिगते
मंदे पष्ठे द्वादशे शुभदृष्टिहीने पंढः ॥ ३५ ॥

बुधसितदशा भूमौ सूर्ये रवेर्यहणे शने-
भृगुजशशिनोरूध्वारोहे कुजेऽञ्जसितेक्षिते ॥
रविशानिसितज्ञैकस्थित्या हरिभे रवौ दिवा
वपुषि च सिते शिशच्छेदोऽथवाल्परतिर्भवेत् ३६

बुधसितदृशेति । शनेः सूर्यश्चतुर्थो बुधशुक्रदृष्टः सूर्यग्रहणे
जन्म तदा लिंगच्छेदः । अथवाल्परतिः । चंद्रशुक्रयोर्द्वादशैका-
दशगयोः सतोः भौमे च शुक्रचंद्रेक्षिते तदा लोहेन वृषणच्छेदः ।
सूर्यज्ञशनिशुक्राश्चैकस्था गुरुणा अदृष्टाः तदा योगः । सिंहे
रवौ लग्ने शुक्रः दिवा जन्म तदा शिशुच्छेदः ॥ ३६ ॥

स्त्रीपुंग्रहौ स्त्रियो भागे सूर्याग्नेऽस्तांशगः पुमान् ॥

तयोरूर्ध्वं निजांशश्चेत्क्षिपेत्तच्छिन्नमंद्रकः ॥ ३७ ॥

स्त्रीपुंग्रहाविति । स्त्रीपुंग्रहौ स्त्रीराशौ सूर्याद्वितीये अस्मिन्नेव
योगेऽस्तंगतेन पुरुषग्रहेण दृष्टे तदा च्छिन्नमंद्रकः स्यात् ।
शुभः पुरुषग्रहः स चेन्निजौजः क्षिपेत्तदापवादः ॥ ३७ ॥

वक्रर्क्षगे भृगुसुतेऽथ मदस्थितेऽत्र

लग्नस्थलग्नपदशा च शनीदुयोगे ॥

भुव्यार्किहृद्गभृगो च रतेषु नार्या

द्वेष्यः सितर्क्षगविधौ दयितोऽपरेषाम् ॥ ३८ ॥

वक्रर्क्षग इति । शुके विषमोदयरारां सति तदाऽल्पवीर्यः ।
शुके सप्तमगे लग्नस्थेन लग्नेशेन दृष्टेऽल्पवीर्यः । शनिचंद्रौ चतुर्थे
स्थाने चेदल्पवीर्यः । शनिहृद्गगते शुके योगः । शुक्रराशौ चंद्रे
सति योगः ॥ ३८ ॥

अथ कामातुरयोगः ।

शुके प्रसूतिगमनान्मिथुनापरार्धे
स्वांगे हरिप्रथमकार्धगते कुगेहे ॥

कामातुरं जनयते क्षपणे तथास्मिन्
पष्ठेश्वरे कुजहते च मृताल्पसूतिम् ॥ ३९ ॥

अथ कामातुरयोगमाह-शुकेति । शुकोऽर्धधराशौ ५।५।३
स्थितस्तदा कामातुरः अल्पप्रजश्च । शुके मिथुनाक्षरार्धे चृपांशके
कामातुरोऽल्पप्रजश्च शुके । सिंहस्य पूर्वार्धे कुगेहे षडष्टव्ययगे
स्थिते कामातुरः । पष्ठेशः शुको भीमदण्डस्तदा कामातुरः मृतम-
नोऽल्पप्रसवश्च ॥ ३९ ॥

अथाशोदोषः ।

भूमीपुत्रे शशिरावियुते दर्शपूर्णैष्टकाले
मंदेऽल्पस्थे कुजतनुभुजोर्योगतोऽस्ते दृशा वा ॥
भौमे चालौ गुरुसितदृशा वर्जितेऽर्त्ताव लघ्ने
मूर्तो मंदे कुजयुजि मदे सम्यगशोविकारः ॥ ४० ॥

अथाशोदोषानाह-भूमीपुत्रेति । भौमे सूर्ययुक्ते वा चंद्रयुक्ते
प्रातर्पर्यातलघ्ने अशोदोषः स्यात् । जनौ द्वादशे शपदष्टे योगः
रूपेशे भीमयुक्ते तदाशोदोषः । लघ्नेशो भौमेन नक्षमदृशा यदा

१ अत्र प्रकरणे योगः शपनेन अशोदोष इत्यवगन्तव्यम् ।

दृष्टः स्यात्तदा योगः । लग्ने भौमे वृश्चिके लग्ने गुरुसितदृशा
हीने योगः । लग्ने शनौ सप्तमे भौमे अर्शोविकारः ॥ ४० ॥

क्रूरे विनाशनाथे मदगे शुभदृष्टिवर्जितेऽ-
शोरुक् ॥ अह्यस्तगृहे मंदे चालौ पुण्ये
सभूमिसुते ॥ ४१ ॥

क्रूर इति । क्रूरितेऽष्टमेशे सप्तमगे शुभदृष्टिहीनेऽशोरुक्
दिवा जन्मनि सप्तमे शनौ सति योगः । सभौमे पुण्यसहमे
वृश्चिकगे सत्यशोरुक् ॥ ४१ ॥

अथ व्रणदोषः ।

भूपुत्रे गुरुसितदृष्टिवर्जितेऽलौ
जायन्ते व्रणपिटकास्तनो विशेषात् ॥
भुव्यस्मिन्नथ च तदंशके सपुच्छे
मंदे चास्तयुजि तथा द्वयोर्व्ययेऽरौ ॥ ४२ ॥

अथ व्रणयोगानाह—भूपुत्रे इति । वृश्चिकस्थे भौमे लग्ने
गुरुसितदृष्ट्या वर्जिते व्रणपिटकाः स्युः । वृश्चिके भौमे चतु-
र्थगे तन्त्रवांशे वा योगः । केतुयुते मंदे सप्तमगे व्रणादिः ।
शनिभौमयोः पष्ठात्यगयोगः ॥ ४२ ॥

१ अत्र प्रकरणे योगः इत्यनेन व्रणपिटकयोगः इति बाह्यव्यम् ।

अथ दद्रुदोषांडदोषो ।

स्निग्धभे धनगते रजनीशे भूमिभागगतभा-
स्करियुक्ते ॥ दद्रुणो भवति भौमसिताब्जे-
रंडवृद्धिरलिगे मृत्तिभागे ॥ ४३ ॥

अथ दद्रुदोषांडदोषानाह । तत्रादा दद्रुगेगमाह-स्निग्ध-
भोते । स्निग्धगशयः कर्षधृश्चकमीनस्तपु ग+श्चंद्रः सप्तमभूमि-
नवांशगतः शनियुक्तभेदहर्भवाति । अंडवृद्धिरागः । चंद्र
शुक्रमौमाः धृश्चकगताः मृत्तिगाशिनवांशगाश्चतदा अंड-
वृद्धिः ॥ ४३ ॥

अथ वामनत्वदेषः ।

मंदतुर्यदृशि राश्यपरांशे पूर्वभागधुरे वाम-
तधाम्नि ॥ खर्वता शुभदृशा रहिते
स्याल्लग्रपेऽल्पतरराशिगते च ॥ ४४ ॥

वामनत्वयोगानाह-मंदोति । चंद्रेऽलगतारांशेऽप्यभागे
शनिना चतुर्योदशा दृष्टे तदा खर्वता । एवंविधे चंद्रे राशि-
प्रथमभागे शनिना तुर्यदृशा दृष्टे खर्वता । लग्रपेऽल्पतरराशिगे
शुभदृष्टिने च खर्वता स्यात् ॥ ४४ ॥

अथ खल्वाट्योगः ।

हरिधनुरालिकन्यकासु लग्ने सपालिताशिराः

कुजद्विधौ कुलीरे ॥ सुकृतसहमपे च कर्क-
सिहालिमृगगते शुभदृष्टिमंतरेण ॥ ४५ ॥

अथ खल्वाटयोगानाह-दरीति । सिंहधनुःकन्यालग्नेषु सत्सु
खल्वाटः । पुण्यसहमपे मेषकर्कसिंहवृश्चिके मृगगे मकरगे
च शुभदृष्टिराहते खल्वाटः ॥ ४५ ॥

अथ मुखदुर्गंधयोगः ।

शनिगृहे शनिद्वद्गतोऽपि वा भवति चंद्रगृहे-
ऽप्यथ भार्गवे ॥ अजगते वपुर्पादुगते वधे
रिपुपतौ च मुखस्य विगंधता ॥ ४६ ॥

अथ मुखदुर्गंधाद्यमाह-शनिगृह इति । शनिगृहे शनिद्व-
गते वा शुके मुखदुर्गंधः । अथवा चंद्रगृहे कर्कगे शुके मुख-
दुर्गंधता । सचद्रे शुके मेषगे लग्ने सति मुखदुर्गंधः । वधेशे
बुधे मुखदुर्गंधः ॥ ४६ ॥

अथ शरीरकार्श्ययोगः ।

क्षीणे विधौ विचलता ह्यशुभे सराफे
चार्ष्णे तदास्तंतनुगे शनिदुष्टदृष्टे ॥
मेपेऽब्जमंदयुजि वाऽनृजुभाजि लग्ने
लग्नांतिमेंऽशुमति केद्रवियुक्तभौमे ॥ ४७ ॥

अथ शरीरकार्श्ययोगानाह-क्षीणेति । क्षीणे चंद्रे लग्ने
पापे सराफे सति निर्बलता स्यात् । सूर्यसप्तमगे शनिना

चतुदशा दृष्टे कार्यम् । शनिचंद्रौ भेषधे यदि तदा कार्यम् ।
 भेषमोदयराशिगते लघे कार्यम् । सूर्ये लघे द्वादशगे केंद्राग्ने
 भौमे कार्यम् ॥ ४७ ॥

चंद्रेऽन्त्यगेऽंगसहमे च समग्रदृष्ट्या

भौमेक्षिते भवति शूलरुजोऽंगभंगः ॥

चंद्रेश्वरे भुवति भादिति कीर्तितेऽंगे

चंद्रेऽंगगेऽसृजि मदे द्वितये तनौ वा ॥ ४८ ॥

अथांगभंगदोषमाह—चंद्र इति । सचंद्रेऽंगसहमे द्वादशगे
 भौमेन समग्रदृष्ट्या दृष्टे शूलनांगभंगः । चंद्रेश्वरे द्वादशगे भौम-
 दृष्टे योगः । समौमं चंद्रे लघगे शीर्षश्रीवेत्यादिगणनया यस्मि-
 न्गगे पतति तस्मिन्गगे पतिते तस्मिच्छेदः । द्विरवमावलघे
 चंद्रः सप्तमे भौमश्च रयातां तदांश्छेदः ॥ ४८ ॥

कुजबुधगुरुसौरिभिः समंतैरुशनसि तुर्यगते-

ऽग्नि पाणिहानिः ॥ व्ययरेपुगे शनौ च पाप-

दृष्टे शनिकुजयोऽस्तमसो मुखे खगेऽरौ ॥ ४९ ॥

कुजेति । कुजबुधशनिगुरुवः एकराशिगताः शुके चतुर्यगते
 दिवा जन्मनि च पाणिहानिः । पञ्चांत्ये शनौ पापदृष्टे योगः ।
 शनिभौमौ राहुमुखे सूर्यः पष्ठे यदा तदा योगः ॥ ४९ ॥

१ अत्र योगः इत्यनेनांगभंगयोग इत्यभ्युपगमव्यन । २ अत्र
 पाणिपादहानिः इति योगपदार्थः ।

पुण्येशजीविपतयो मृगकुंभमीने
 जंघाक्षतिः शशिनि पूर्णतिथेश्च पष्ठे ॥
 भौमान्विते शनिकुर्जेदुगते व्यये च
 पष्ठ्या चलत्यशुभदृक्तनुपाश्रिते च ॥ ५० ॥

पुण्येशोति । पुण्येशजीवितपतयः मकरकुंभमीने यदा तदा
 जंघाक्षतिः । गतपर्वीतलग्रास्पष्टे चंद्रे भौमयुते जंघाक्षतिः ।
 शनिकुर्जभौमा द्वादशगताः यदा तदा च याष्टिं गृहीत्वा
 चलति । लग्नेशो व्ययगः पापयुतदृष्टस्तदा योगः ॥ ५० ॥

पष्ठे स्वहृद्गते भौमे जंघादोषोऽतिवक्रभे ॥
 शनाविति महाबाधा रात्रौ जन्म भृशं भवेत् ५१

पष्ठे इति । स्वहृद्गते भौमे पष्ठगे वक्रभे मीनमेपस्थे जंघा-
 क्षतिः । एवंविधे शनौ पष्ठगे महाबाधा रात्रौ जातश्च विशेष-
 णेन खंजः ॥ ५१ ॥

अंगेषु मेषादिषु येषु पापाः कुर्वन्ति दोषं किल
 तेषु दोषः ॥ व्योम्नोऽपि पश्येदिति देहभागं
 पुरैव दुर्वीथसवाक्यमेतत् ॥ ५२ ॥

अंगेष्विति । मेषादिमारभ्य शीर्षं ग्रीवेतिगणनया यत्रांगे
 पापस्तदंगे दोषः दशमसकाशाद्वा शीर्षग्रीवेति गणनाक्रमः ५२

केपांचिदेतन्मतमामयार्थे चक्रस्य पक्षद्वयमं-
गभागाः ॥ ये भूमिभागाः खलु दक्षिणांगा-
न्याकाशभागा अपि वामकानि ॥ ५३ ॥

केपांचिदिते । केपांचिन्मतं रोगार्थं भवकस्य भागद्वयं कृत्वा-
तत्र लग्नात्तत्तमभुक्तांशावधि दक्षिणभागः सप्तमभोग्यांशल्लभ-
सुक्तांशावधि वामभागः ॥ ५३ ॥

अथ दोषोत्पत्तिसमयः ।

यैर्यैः कूरितमंगसादसहर्म तैर्लग्नांशान्तःस्थितै-
र्बालत्वे च नभस्मरान्तरगतैर्दोषोद्भवो यौवने ॥
वार्धक्ये न तु तुर्यमध्यपत्तितेरस्ते च तुर्यांतरे
संप्राप्तेर्विषदोऽवसानसमये पूर्वोक्तभागाश्रयः ५४

इति कर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके द्वादशो
दोषाधिकारः ॥ १२ ॥

अथ दोषोत्पत्तिकालावधिमाह-यैर्यैर्ग्रहैः पुण्यं कूरितं तैर्ल-
ग्नदशमगैर्बाल्ये तैः सप्तमदशमगैर्यौवने तैर्लग्नचतुर्थगैर्वार्धक्ये
तैः सप्तमचतुर्थगैर्ते विषदः स्युः ॥ ५४ ॥

इति कर्मप्रकाशिकावृत्तौ द्वादशो दोषाधिकारः ॥ १२ ॥

अथ प्रकृत्याधिकारः ।

हृदाप्रमाणा प्रतिहृदमन्दसंख्या भवेजन्मनि
सर्वभेषु ॥ हृदाधिपो योऽत्र च यस्य तेजः
स तत्पदस्थप्रकृतिर्नरः स्यात् ॥ १ ॥

अथ प्रकृत्याधिकारः । इहेति । जन्मसमये यस्य ग्रहस्य
हृदास्ति तस्य भोग्यांशमित्या वर्षं ज्ञेयं अत्र यः हृदपः तद्गु-
परि यस्य ग्रहस्य तेजः पताति तत्प्रकृतिर्नरो भवेत् ॥ १ ॥

उदाहरणम् ।

युग्मे विलग्ने किल हृदभागा वेदायुताः
सञ्चुतिभिः कलाभिः ॥ तत्संख्यकाब्दानि
सहाष्टमासैश्चत्वारि यातानि दशेश्वरो ज्ञः ॥ २ ॥

तत्रोदाहरणं दर्शयति—युग्मेति । मिथुनलग्नं १ । २० तत्र
हृदा बुधस्यांशाः तत्र भुक्तांशादिः १।२० भोग्यांशादिः ४।४०
तत्र भोग्यपरिमित्या बुधस्य वर्षादिदशा ४ कला ५ भक्ता-
ल्लभं मासादिः ८।१ बुधः ततः कलम् ॥ २ ॥

तद्घातुना शीघ्रवचाः शिशुः स्याद्बाल्येऽपि
जिह्वास्फुरणं दृढत्वम् ॥ भागद्वयोर्ध्वं पतितं
च तेजः कुजस्य तद्घातुफलं तदूर्ध्वम् ॥ ३ ॥

तद्भातुनेति सुगमम् । इदमभोग्यांश्चमारभ्य अंगद्वया-
दूर्ध्वं भूमस्य तेजः पतितं तेन वर्षद्वाद्दूर्ध्वं वर्षमेकं भूम-
धातुफलं शरीरे शूलं तापः लोहघातः । स गशिर्यस्मिन्ने
तत्र ज्ञानव्यमम् । अत्र प्रसेगाद्गुहाणां धातुजस्य कृपाण्यु-
क्तानि युगमत्वान्न प्रकाशितानि । अग्रेदमवधेयं जन्मका-
लौना ग्रहाः स्वं स्वं धातुजं च फलं स्वद्वादशायां प्रयच्छन्ति
द्रष्टागोपि तथैव फलं प्रयच्छन्ति ॥ ३ ॥

सर्वः स्वधातुसदृशं खलु जन्मकाले

दत्ते ग्रहैः फलमसौ स च येन दृष्टः ॥

लग्नेऽवरेऽथ सचलेऽप्यधिकाद्युक्ते

जन्मेकरूपमिह दृष्टिमृते परस्य ॥ ४ ॥

सर्वं इति । जन्मसमये यो दशाधिकः स चाधिकारी वा लग्ने
दशमे वा बलवान् शुभेक्षितः तदा स्वधातुजं फलं स्वद्वावधि-
गावद्दृष्टिस्तावत्फलं प्रयच्छति ॥ ४ ॥

एवं भूमिजेऽतिकपटः कटुकश्च हिंस्रः

शुक्रेज्यदृग्युजि घृणी मधुरत्वभाषी ॥

अन्येक्षिते तदनुगं फलमित्रभावं

तद्भातुगं फलमिहादति यो चलाभ्यः ॥ ५ ॥

ते भूमिजे इति । स्पष्टार्थोऽयम् । यदा यद्वो द्रष्टास्तदा यो
बली तस्य पूर्व फलम् । यदि मित्रमित्रांश्च दृष्टिर्देदां तस्मि-
न्तस्मिन्काले तत्फलं ददातीति ॥ ५ ॥

शौर्ययोगानाह ।

लग्ने खेऽथ कुजेऽधिकारिणि दृढे रात्रौ रण-
 ग्रामणीः शूरोऽहंकृतिमान्दिवा तु कुपितो
 रौद्राननः पातकी ॥ जावे चेतिबलाधिके
 नरपतिश्छत्रांकितः कीर्तिमाश्वन्द्रे चेज्यसिते-
 क्षिते युधि दृढः सर्वे स्वहर्षे सुखी ॥ ६ ॥

लग्ने इति । लग्ने दशमे वा कुजाऽधिकारी सबलः रात्रिजन्मनि
 सति रणश्रेष्ठः दिवा जन्मनि एवंविधे कुजे क्रुद्धमुखः । एवंविधे
 गुरौ बलाधिक्ये राजचिह्नांकितः । एवंविधे चन्द्रे स्वहर्षबलिनि
 गुरुशुकेक्षिते युद्धे दृढः । अथ सर्वे ग्रहाः स्वहर्षपदस्थास्तदा
 संग्रामदृढः ॥ ६ ॥

मेघे खौ चावनिजे दृकाणे पुरःसरः संयति
 लब्धकीर्तिः ॥ महत्तासादे कुजमस्थितेऽस्य
 हृदस्थकेन्द्रेऽधिकमज्यदृष्टे ॥ ७ ॥

मेघे इति । मेघस्थेऽर्के भौमे द्रेष्काणे हृदायां वा तदा संग्रामे
 पुरःसरः लब्धकीर्तिश्च । शौर्यसहमे कुजग्रहे हृदगे वा केन्द्रस्थे-
 ज्यदृष्टे शौर्यवान् ॥ ७ ॥

अथ कातरयोगः ।

भौमे परर्क्षपतिते स्वगते च नचि
 लग्नाद्दृशा भवति संगरकातरः स्यात् ॥

नक्तं शनौ व्योम्नि च शौर्यसादे
सूर्यशुगेऽथ पतितेऽथ साक्ये ॥ ८ ॥

अथ कानरयोगानाद-भौमे इति । भौमेऽर्गहस्थे पतितस्थे
वित्तस्थे शनौचे वा लग्नमनीक्षमाणे तदा संग्रहातरः युद्ध-
भौतः स्यात् । रात्रिजन्मनि शनिर्देशमगस्तदा कातरः । शौर्य-
सहमेऽस्तंगते सूर्यसहिते सूर्योद्दितीयगे शनिसहिते योगः ॥ ८ ॥

अथ शकटयोगः ।

लग्ने बुधे निरधिकारिणि भूमिपुत्रे
मंदेक्षिते सुहृदि वाभ्युदिते बुधे च ॥
सूर्येऽथ चंद्रमसि भूषुतधाम्नि शुक्ले-
ऽन्यत्रास्मान्मुथशिले च कलिप्रियः स्यात् ॥ ९ ॥

अथ शरद्वयोगानाद-लग्ने इति । अधिकारहीने लग्ने सप्तमे
वा शनिदृष्टे शरद्वकर्ता स्यात् । सूर्याग्निःसुते चंद्रे वा बुध-
चतुर्थगे शनिदृष्टे योगः । शुक्ले चंद्रे कर्कस्ये भूमियुतेत्यशालिते
योगः । कृष्णे भेषशुभिकस्ये चंद्रे भौमेन युतेत्यशालिते
योगः ॥ ९ ॥

शत्रुभे नीचभे भौमे वृषलग्नेऽथ संस्थिते ॥
कूरद्वयोगते लग्ने सौम्ये च शकटप्रियः ॥ १० ॥
रंध्रे सहमसादेशे विलग्नेशेऽथ संस्थिते ॥
कूरद्वयोगते सौम्ये भवेज्जकटकर्मकृत् ॥ ११ ॥

भौमः शत्रुराशिस्थः नीचस्थः वृषस्थः लग्नस्थो वा तदा कलिप्रियः स्यात् । पुण्यसहस्रेण लग्ने वाऽष्टमस्थे पापद्वययुते शुभद्वययोगरहिते शकटकर्मठः स्यात् ॥ १० ॥ ११ ॥

अथ क्षमायोगः ।

निःशब्दभेऽर्के कुजदृष्टियोगे खेचारसूया-
किंषु चंद्रदक्षु ॥ विलग्नपुत्रांबरलाभसादे
सूर्येदुदृष्टे द्युनिशं क्षमावान् ॥ १२ ॥

अथ क्षांतियोगानाह-निःशब्देति । निःशब्दराशयः कर्क-
वृश्चिकमीनाः एषु स्थितोऽर्कः भौमदृष्टः स्यात्तदा क्षमावान् ।
शनिभौमसूर्याः उपरिगतं चंद्रं पश्यन्ति तदा क्षमावान् ।
लग्नपंचमदशमैकादशस्थितं पुण्यसहस्रं सूर्याचंद्रमसौ पश्यतः
तदा द्युनिशं अहर्दिवसं क्षमावान् ॥ १२ ॥

अथ मुखरयोगः ।

चंद्रज्ञयोभौमसमग्रदृष्ट्या क्षीणे विधौ चार-
युते कुगेहे ॥ लग्ने ज्ञभृग्वोद्युनगारदृष्ट्या
ज्ञाता नरः स्यान्मुखरो विलज्जः ॥ १३ ॥

अथ मुखरयोगः । चंद्रज्ञयोरिति । बुधचंद्रौ भौमेन सप्तम-
दशा दृष्टौ तदा मुखरः स्यात् । क्षीणेदौ भौमयुते पञ्चम्यगते
मुखरः । बुधशुक्रौ लग्नस्थौ सप्तमस्येन भौमेन दृष्टौ तदा
मुखरः ॥ १३ ॥

अथ लज्जायोगः ।

लग्ने गुराववनिजेज्यदृशीह चंद्रे
सव्ये त्रिभागदृशि चास्य भवेच्च लज्जा ॥

हृद्दादृकाणयुजि शीतिरुचौ च सौरे

लग्नेशभूमितनये द्युनगेज्यदृष्ट्या ॥ १४ ॥

अथ लज्जायोगानाह—लग्ने इति । गुरौ लग्नगते भौमदृष्टे सति लज्जावान्स्यात् । चंद्रे लग्नगे गुरुणा सव्यत्रिभागदृशा दृष्टे लज्जावान् । चंद्रः शनिहृद्दाद्रेष्काणगो वा लग्ने गुरुणा दृष्ट-
स्तदा लज्जावान् । सभौमे चंद्रे सप्तमगे गुरुदृष्टे सति लज्जा-
वान् ॥ १४ ॥

अथ वाक्पटुसुभगकृपालुयोगः ।

स्वस्थे विधौ शनितुरीयदृशाथ मंदे
वित्तस्थिते शनिगृहे तरणौ च वाग्मी ॥

ज्ञे सूर्यचंद्रगृहगे प्रथितः सुहृच्च

चंद्रार्कयोर्ज्ञपगयोः सुभगः कृपालुः ॥ १५ ॥

अथ वाग्मियोगानाह—स्वस्थ इति । चंद्रे दशमगते शनिना
तुर्यगतेन दृष्टे वाग्मी भवति । मंदे शनौ वित्तस्थिते द्वितीयगे
सूर्ये मकरकुंभस्थे वाग्मी । दिवा जन्मनि बुधे सिंहगते रात्रौ
कर्कगते सति प्रथितः सज्जनश्च स्यात् । चंद्रार्कौ मीनस्थौ
चेत्प्रदासितमुखः सर्वदा हृष्टमुखः दयावांश्च स्यात् ॥ १५ ॥

अथ कपटयोगः ।

सज्ञे कुजे कपटकृच्च बुधे बलाढ्ये
 क्रूरान्वितेऽध्वयुजि भूमिसुते तृतीये ॥
 भूकेद्रपेऽथ नवमाधिपतौ च पष्ठे
 मेपे बुधे कपटलेखकरो नरः स्यात् ॥ १६ ॥

अथ कापटयोगानाह—सज्ञ इति । स बुधे भौमे कपटकृत् ।
 सबले बुधे पापयुते नवमे कपटकृत् । भौमे तृतीयगते शुभद-
 ष्ठीहीने कपटकृत् । चतुर्यभावस्वामिनि पष्ठगते सति योगः ।
 नवमेशे पष्ठे सति योगः । बुधे मेपे योगः ॥ १६ ॥

अथ मिथ्याभाषियोगः ।

अपररात्रकृताभ्युदये विधाववनिजाद्रजति
 ज्ञमसत्यवाक् ॥ शकुजयोर्दरजेकगकेद्रयोर्वि-
 तथवागपरं जयते जनम् ॥ १७ ॥

असत्ययोगानाह—अपरेति । कृष्णाष्टमीमारभ्य चतुर्दशी-
 पर्यन्तं यावज्जन्मकालीनचन्द्रः भौमान्निर्गत्य बुध प्रति रजति
 तदाऽसत्यवक्तृत्वम् । बुधभौमौ केन्द्रगौ एकाशे भवतस्तदा
 योगः ॥ १७ ॥

अथ हास्ययोगः ।

युत्यार्किंभे शकुजयोर्जनहास्यकारी

वैहासिकोऽमरपतौ नृपभेऽर्कदृष्ट्या ॥

विस्मापयत्यस्तिष्ठा पतितेन्दुभृग्वो-

भौमज्ञयोर्मथशिले खलु मंडिताभिः ॥ १८ ॥

युत्यार्क्षोति । बुधभौमयोर्युति शनिग्रहे मकरकुम्भे जन-
हास्यकारी स्यात् । अमरपतौ गुरो प्रथमपञ्चमनवमरा-
शिगे अर्थान्नेपासिदधनराशिगे सूर्येण दृष्टे मति योगः ।
चंद्रशुक्रौ परस्परं यदा शत्रुदृष्ट्या पश्यतः तदा जनान्बिस्मा-
पयति । बुधभौमौ यदा परस्परेत्यशालितौ तदा योगः ॥ १८ ॥

अथ द्रोहयोगः ।

स्वस्थे बुधे तुर्यगते च चंद्रे द्रोहात्परद्रव्यमु-

पाददाति ॥ कुजे तृतीयेऽथ बुधे संचन्द्रे रिपौ

विलम्बाधिपतौ बुधे वा ॥ १९ ॥

अथ द्रोहयोगानाह-स्वस्थे इति । बुधे दशमगे चतुर्थे चंद्रे
च द्रोही भूत्वा परधनापहरणं कुर्यात् । संचन्द्रे कुजे तृतीयगे
सति योगः । अथ संचन्द्रे बुधे षष्ठस्थानस्थे सति अथवा लग्ना-
धिपे सति योगः ॥ १९ ॥

अथ चौरयोगः ।

चंद्रज्ञारैः शुभदृशमृते केंद्रगैस्तस्करः स्या-

द्ध्यने मंदे शशिकुजबुधैर्वीक्षिते तु प्रसिद्धः ॥

भौमे केंद्रे गुरुसितदृशा वर्जितेऽस्ते शुभौम-
क्रोडैरिंदोरपि रिपुदृशा ज्ञारचंद्रार्किंयुक्त्या २० ॥

अथ तत्स्करयोगानाह—चंद्रज्ञारैरिति । चंद्रबुधभौमाः केंद्रस्थाः
शुभदृष्टिहीनास्तदा तत्स्करो भवति । शनी सप्तमस्थे चंद्रबुधभौम-
दृष्टे योगः । भौमे केंद्रस्थे गुरुशुक्राभ्यामदृष्टे योगः । शनि-
बुधभौमाः सप्तमस्थाः लग्नगतं चंद्रं पश्यन्ति तदा योगः ।
शनिबुधचंद्रभौमा एकराशिस्थास्तदा योगः ॥ २० ॥

अथ पारदारिकयोगः ।

द्रचूनेऽथ खे सितबुधार्किंषु चारभृग्वो-
स्तुयेऽथ खे भृगुसुते शशिसौरिदृष्टे ॥

क्रोडारयोररिगयोर्निजवर्गभौमे

दृष्ट्या रवेः सकलया परदारगामी ॥ २१ ॥

अथ पारदारिकयोगानाह—द्रचून इति । शनिबुधशुक्राः सप्तमं
दक्षमे वा यदा तदा परदारगामी स्यात् । भौमशुक्रौ चतुर्थगौ
तदा योगः । शुक्रे दशमगे शनिचंद्राभ्या दृष्ट योगः । शनिभौमौ
षष्ठ्यौ तदा योगः । भौमशुक्रौ स्वकीयवर्गस्थौ सप्तमदृष्टौ तदा
योगः ॥ २१ ॥

अथ प्रसंगात्स्त्रियाः परपुरुषरतियोगः ।

भृग्वारो शनिना ज्योतिर्वदृशा दृष्टौ सित-

क्रूरभे भौमे पश्यति खेऽमरेज्यभृगुजस्त्रैराशि-
केशोरुद्वक् ॥ दुःस्थं पश्यति वा सितं सुर-
गुरुस्त्रैराशिकेशं कुजं शुक्रं पश्यति भूमिजे-
क्षितभृगुः स्वस्थैस्त्रिराशीश्वरः ॥ २२ ॥

अथ प्रसंगात्स्त्रियाः परपुरुषरतियोगानाह । शुक्रभौमौ शनिना
तप्तमदृशा दृष्टौ तदा स्त्रियः परपुरुषरताः स्युः । शुक्रः क्रूर-
स्थाने स्थित्वा भौमं पश्यति तदा योगः । यदा शुक्रः त्रैरा-
शिकस्वामी गुरुदशमस्थः भौमदृष्टः तदा योगः । दुष्टस्थानस्थं
शुक्रं गुरुः पश्यति तदा योगः । त्रैराशिकेशं भौमं शुक्रः
पश्यति तदा योगः । त्रैराशिकेशः शुक्रः दशमस्थः भौमदृष्टः तदा
योगः ॥ २२ ॥

कुंभे वा वृषभेऽलिभे रविगृहे जाताश्च या
योषितो ज्ञेयास्ताः परपूरूपेषु निरताः स्वीयः
पतिर्मन्मथः ॥ २३ ॥

कुंभे इति । वृषासिंहवृश्चिकघटेषु जाताः योषितोऽपि पर-
पुरुषरता भवन्ति ॥ २३ ॥

अथान्यवधूपराङ्मुखयोगः ।

गुरोर्गृहे दैत्यगुरावथानयोः खलप्रभाजोरथवे-

१ अनेनाधोकोनेन वक्तव्यांशपरिपूर्तरिति नात्तगर्थं विवक्षितमिति
ज्ञायते ।

त्थशालयोः ॥ विनारदृष्ट्याऽन्यवधूपराङ्-
मुखस्तनो च जीवे दशमे त्रिगे भृगौ ॥ २४ ॥

अथान्यवधूपराङ्मुखयोगानाह—गुरोरिति । धनुर्मेने शुक्रं
भौमदृशा हीने साति परदारपराङ्मुखो भवति । गुरुशुक्रौ ल
दशमे च भौमदृष्टिं विना यदा स्थितौ तदा परस्त्रीपराङ्मुखः ।
गुरुशुक्रौ परस्परेत्थशालितौ तदा योगः । लग्ने गुरुः तृतीये
दशमे शुक्रः तदा योगः ॥ २४ ॥

अथ दातृत्वयोगः ।

शुक्रार्कयोर्दशमर्गेदृष्ट्या तदानीं
तुर्यक्षणात्क्षितिसुतस्य वृथा व्ययी स्यात् ॥
लग्नेशभौमसहमेशयुतौ च वित्ते
पष्टे शनौ तनुपवित्तपपापदृष्ट्या ॥ २५ ॥

अथ दातृत्वयोगानाह । चंद्रः दशमगः सूर्यशुक्राभ्यां दृष्टः
तदा अतिदानी भवति । सूर्यशुक्रौ चतुर्यदृष्ट्या भौमेन दृष्टा
तदा योगः । लग्नभौमधनसहमेशाः यदा द्वितीयस्याः तदा
योगः । पष्टगते शनौ योगः । लग्नधनर्पी यदा पापदृष्टी तदा
वृथा व्ययी भवति ॥ २५ ॥

अथेर्ष्यालुयोगः ।

सूर्याद्वितीयेऽहानि नक्तमार्कः कृते सराफे

तरणीत्थशाले ॥ बुधेऽथ लग्ने त्रिविनेज्यह-
दिमीर्ष्यालुरारोशन इत्थशाले ॥ २६ ॥

अथ ईर्ष्यालुयोगानाह-सूर्यादिति । बुधेऽर्काद्वितीये सति
दिवा जन्मनि च तदा ईर्ष्यालुर्भवति । रात्रौ जन्मनि शनितो
द्वितीये गृहे बुधस्तदा योगः । रात्रौ शनिना कृते सराफे बुधे
दिवाकणेत्थशाले योगः । लग्ने बुधे भौमशुकेत्थशाले गुरुह-
दिना दृष्टे योगः ॥ २६ ॥

एवं नरप्रकृतिमंवरचारियोगा-
ज्ज्ञात्वा पुरेवमथ सत्वरजस्तमांसि ॥
पुंसः शुभं तदनुरूपमथाऽशुभं च
निश्चित्य जातकफलं सुमतिर्विदध्यात् ॥ २७ ॥
इति कर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके प्रकृति-
कथनं नाम त्रयोदशोऽधिकारः ॥ १३ ॥

एवमिति । अमुना प्रकाशेण दशमे ये ग्रहाः यस्य द्रेष्काणे
यं द्रेष्काणेशं पश्यन्ति तेषां मध्ये यो बलवांस्तस्य सत्त्वादिवा-
च्यम् । एवं पुंसः पुरुषस्य शुभाशुभं निश्चित्य सुमतिः
जातकं विदध्यात् ॥ २७ ॥

इति श्रीकर्मप्रकाशिकावृत्तौ मनुष्यजातके
त्रयोदशः प्रकृत्यधिकारः ॥ १३ ॥

अथोपजीविकाधिकारः ।

अथौ हि मूलमिह तस्य पुरात्तकर्म-

तद्व्यक्तये मतमभाषत वर्णनास्ति ॥

चंद्रो गतांततिथिहृद्भुजादिनेशा-

न्निर्गत्य चेन्मुथशिलः स हि कर्मदर्शी ॥ १ ॥

अथोपजीविकाधिकारः ॥ अथै इति । पुरुषमूलं द्रव्यं तद्व्य-
क्तये वर्णनाचार्यमतमभाषत गतपर्वातलग्नादयः सूर्यान्निर्गत्य
चंद्रेण चेन्मुथशिलः स्यात्स एव कर्मदर्शी । स चेत्स्वाधिकारेण
भवति तदा गतपर्वातलग्नजद्रेष्काणनवाशराशीनां मध्ये योऽ-
धिकारवान्स कर्मदर्शी एषां मध्ये स्वाधिकारे यदा कोऽपि
न चंद्रः स्वाधिकारे तदा चंद्र एव अग्रे हृद्देशेति वक्ष्यमाण-
राशयः ॥ १ ॥

हृद्देशवत्स निजवर्गगतो दलील-

स्तद्वर्गगोऽथ विधुरात्मवलस्थितो वा ॥

तत्कर्म सौम्यमिति सौम्ययुते ज्ञधातोः

केंद्रस्थितोऽत्र सुतरामिति पुण्ययुक्ते ॥ २ ॥

अत्रैव प्रसंगादुच्यंते । यदा हृद्देशः स्वाधिकारे भूत्वा इक्ष्वा-
लगः चंद्रेण सहेत्यशाली तदा स एव कर्मदलीलः । स पाप-
गहितः वलवांस्तदा कर्म शुभं वाच्यम् । अत्रोदाहरणम् । स

बुधेन युक्तस्तदा ज्ञायातोः फलम् । एवं केंद्रगे कर्मदर्शनिवे-
शेन पुण्यसमयुक्ते कर्मणे बुधे केंद्रगतेऽतिबुद्धिमान् तेन
कर्मणा पूज्यः ॥ २ ॥

सितहृद्गते सौम्ये कर्मादर्शकसंज्ञिते ॥

नरः स्यात्सूनुताभापी सुभगः पुण्यलक्षणः ॥ ३ ॥

सितेति । कर्मदलीले बुधे शुक्रहृद्गते वीभाग्ययुक्तः
स्यात् ॥ ३ ॥

अन्यमते ।

शुके स्मरे सौरिमहीजयगे शन्यारहृष्टेऽन्यक-
लवगामी ॥ तद्वत्सचंद्रो यदि भूमिबन्धेत्तदा
नृनायौ व्यभिचारिणौ स्तः ॥ ४ ॥

शुके इति । स्पष्टार्थोऽयं श्लोकः ॥ ४ ॥

यदि केंद्रकुजोऽस्य दीपको गुरुहृष्टः प्रभुता
ततो दिशेत् ॥ बलवत्प्रभुतां प्रचंडतां परदा-
राभिगमं च मानिताम् ॥ ५ ॥

यदीति । कर्मदर्शो कुजस्तदा स्वघातुकलं कटुकलं कटुभापी
स्वल्पबुद्धिः । अयं हि केंद्रगः यदि तदा परदारपरिमहं करोति ।

भूमिः बलवान्केंद्रगः गुरुहृष्टस्तदा योगः ॥ ५ ॥

ज्ञाविति ज्ञसंयुतेऽनृतं स्वशाम्रविप्लवी
सुतायगे नृणां कृतं परापवादभाग्यवेत् ॥

स्वतुंगगेऽत्र कंटके त्रिराशिपे च तद्रूते
मृतस्य सस्वभूग्रही विपर्यये तु नीचता ॥ ६ ॥

शनाविति । स्पष्टार्थः श्लोकः ॥ ६ ॥

जीवे चैवं गौरवं नायकत्वं सत्सेव्यत्वं धर्म-
शास्त्रज्ञता च ॥ केद्रे तुंगे तत्रिकेशे तथैव
राजा राज्ञा वा समोऽमुक्तबुद्धिः ॥ ७ ॥

जीवोति । स्पष्टार्थोऽयमपि श्लोकः ॥ ७ ॥

हृद्देश्वरेण हिमगेऽथ कृतेत्यशाले
हृद्देश एव फलदः खलु सौम्यगोऽत्र ॥
पूर्वोदिते दिनपतेः प्रथमं शुभं स्या-
त्पृष्ठोदये तदनु राश्मिगते लघुत्वम् ॥ ८ ॥

हृद्देश्वरेणेति । चन्द्रे हृद्देश्वरेण कृतेत्यशाले सति तदा हृद्देश
एव कर्मदर्शी न सूर्यात्पूर्वं उदय नातः तदा प्रथमवयसि ।
यदा सूर्यात्पश्चादुदेति तदोत्तरवयसि । सूर्यराश्मिगतश्चेन्मातृ-
पितृवैगुण्येन लघुत्वम् । यदा कर्मदलीलः येन मिलितः यस्य
राशौ वा भवेत्तदा तद्भातुना मिश्रितं तस्य फलं वाच्यम् ॥ ८ ॥

यदि शशधरयोगी पूर्णिमाहदनाथो-
ऽर्कगुरुशशिभयुक्तस्तद्गुणी स्यात्प्रसिद्धः ॥
रविजशशिजराशौ विप्रपापंडयुक्तो-
ऽखिलगुणनिलयोऽन्यः स्वाधिकारे जगुर्वोः ॥ ९ ॥

यदीति । स्पष्टार्थोऽयं श्लोकः ॥ ९ ॥

ज्ञाक्योर्युते शकटकृच्च जनोपकारि

• शुकज्ञयो रवियुतेऽपि च हृदनाथे ॥

राजाश्रयो लिपिकृदेवमशेषखेटा

युक्ताः स्वरूपसदृशं फलमादिशन्ति ॥ १० ॥

ज्ञाक्योर्युते इति । कर्मदलीले बुधशनियुते शकटकृद्वति ।

शुकबुधयुते राजाश्रयी । एवं सर्वे ब्रह्म युत्या दृश्यं च
स्वकीयं फलं कर्मदलीले प्रयच्छन्ति ॥ १० ॥

हृद्देशः शुभसंस्थो विकूरो दर्शपूर्णमाकाले ॥

जन्मनि लग्नसहायः शुभमशुभश्चाशुभं

दत्ते ॥ ११ ॥

हृद्देश इति । कर्मदलीलः इक्ष्वाकस्थः शुभदृष्ट्या जन्मलग्नं

पश्याति तदा शुभफलदः । एतद्विपर्ययं सत्यशुभफलदः
स्वात् ॥ ११ ॥

अथ कर्मणः प्रकारान्तरमाह ।

चन्द्रस्यर्क्षे चास्य भागे प्रवेशं

प्राग्यः कुर्यात्सोऽपि कर्मार्थमीक्ष्यः ॥

सौम्यस्थानेऽसौ दलीलः स्वमाना-

त्सौम्योऽथान्योऽन्यानि दत्ते फलानि ॥ १२ ॥

प्रकारांतरमाह—चंद्रस्थर्षे इति । अस्मिन् राश्यंशे चंद्रः तिष्ठति तत्रांशे यो ग्रहः प्राक् प्रवेशं कुरुते सोऽपि बलानुमानात्कर्म-दलीलो भवति । असौ इक्ष्वालस्थाने स्वमानात्स्वधातुभवानि फलानि दत्ते अन्यानि विपरीते तद्यथा सकर्मदलीलः सूर्यो बलवान् केंद्रगः कंबूली तदा राजा । एवं सर्वेषां फलानि बोद्धव्यानि ॥ १२ ॥

पूर्णिमादर्शयोर्भागे लग्नात्सवलराशिगे ॥

उदये शुभमेतस्य पत्यौ बलिनि सर्वदा ॥ १३ ॥

पूर्णिमेति । गतपर्वातलग्नं जन्मलग्नाच्छुभस्थानस्थं तस्य स्वामी सवलः उदितः अष्टमगहितः इक्ष्वालगः स्यात्तदा जात-कस्य शोभनं वृद्धिश्चेति ज्ञेयम् ॥ १३ ॥

धनग्रहे लग्नगते शुभे पुरा नभोगतेऽस्मिन्ध-

नमस्ति यौवने ॥ स्वेः पुरःस्थे च तथा

सुतस्थिते दिनेशपटे च नरस्य वार्धके ॥ १४ ॥

धनग्रहे इति । लग्नगः कर्मदलीलः सवलः तदा सः प्राग्ब-यसि धनं ददाति । दशमस्थे पूर्वोक्तसहिते सति यौवनांते धनं ददाति । पंचमस्थेऽपि यौवने यदा स्वेः प्रागुदितः तदा प्राग्बयसि । पश्चादुदिते वार्धके धनं ददाति ॥ १४ ॥

वृद्धिं प्रयात्युडुपतिर्निशि जन्मनीज्ये

त्रैराशिके सति निजे त्रिकयुग्मपत्योः ॥

भागे दृशं क्षिपति कांचनरत्नलाभ-

स्तुंगे विधावतिमिथोऽन्यतरोच्चदृष्टे ॥ १५ ॥

वृद्धिं प्रयातीति । अथवा पूर्यमाणे चंद्रे लग्ने सति रात्रौ जन्म तदा बाल्ये धनवृद्धिः । एवं चंद्रे दशमगे यौवने धनवृद्धिः । एवं पंचमेषुपि यौवने । स्वद्रेष्काणगो गुरुः लग्नद्रेष्काणपुण्यपापाधिष्ठितांशे दृशं क्षिपति पश्यति तदाकांचनरत्नहयादीनां लाभः । उच्चस्थे चंद्रे उच्चस्थेन स्वमेन सप्तमदृशा दृष्टे तदा कांचनादिलाभः ॥ १५ ॥

रात्रौ विधौ सितगृहेऽधिकृते युवत्या-

इयक्षं लिपेः कुजगृहस्य बलाद्धनाप्तिः ॥

मंदे कृपिष्वपितृतो गुरुभे कलायाः

सूर्यालये नरपतेः स्वगृहे स्वकीयात् ॥ १६ ॥

रात्राविति । रात्रौ जन्मनि अधिकारवांश्चंद्रः शुक्रगृहे तदा स्त्रीद्वारा धनाप्तिः । एवं चंद्रे बुधगृहे लेखनाद्धनाप्तिः । एवं चंद्रे कुजमे व्यापारतः । एवं चंद्रे शनिमे पितृमातृवचनान्मृतद्रव्यप्राप्तिः । एवं चंद्रे गुरुमे कलातो धनाप्तिः । एवं चंद्रेऽर्कमे नरपतेः सकाशात् । एवं चंद्रे स्वमे स्वकीयाद्धनाप्तिः । बलानुमानादिति सर्वत्र बोध्यम् ॥ १६ ॥

द्युजननेऽधिकृते शशिवद्रवावजगते सविशो-

पमथांवरे ॥ नरपतिर्ज्ञगृहे नयशास्त्रविद्वितथ-

वाग्गुरुहृद्बुधे भृशम् ॥ १७ ॥

द्युजनने इति । दिवा जन्मन्याधिकृतेऽर्कं शशिवत्फलं ज्ञेयम् ।
अन्यत् स्पष्टम् ॥ १७ ॥

चंद्रे त्रिनेतरि बुधस्य गृहेऽथ हृद्दे
वृद्धिलिपेरवनिजस्य च शौर्यवृत्त्या ॥

जीवस्य राजकुलतस्तरणेर्नृपत्वा-

दार्कैर्ध्रुवार्थविषयाच्च भृगोर्युवत्याः ॥ १८ ॥

चंद्र इति । रात्रिजन्मानि सति चंद्रो द्रेष्काणेशो बुधगृहे
हृदाया वा स्थितस्तदा लिखनाद्धनप्राप्तिः । एवं भौमगृहे वा
हृदाया वा यदा चंद्रस्तदा शौर्यवृत्त्या । एवं जीवगृहे हृदाया
वा यदा चंद्रस्तदा राजकुलात् । एवं सूर्यगृहे हृदाया वा यदा
चंद्रस्तदा नृपात् । एवं शनिमे कृपिविषयात् । एवं शुक्रमे
हृदाया वा चंद्रे स्त्रीप्रसंगात् ॥ १८ ॥

एवं दिवार्कोऽपि गवेषणीयः सूर्येन्द्रभावादपरे
परीक्ष्याः ॥ द्रव्यत्रिकेशो भवतीति योऽत्र
तस्य प्रमाणेन धनस्य लाभः ॥ १९ ॥

एवमिति । एवं दिवा जनने सूर्येन्द्रेष्काणेशो विचारणीयः ।
प्रसंगात्पूर्वोक्तमपि दर्शितं कर्मदलीलविषये कर्मदलीलाधिका-
रिणा मध्ये कोऽपि हृद्देशं विना चंद्रेणेत्यशालशान्पूर्व यः चंद्राशं
प्रविशति स कर्मदलीलः स चेन्नष्टदग्धः तदा रात्रौ चंद्रः
दिवा सूर्यः तौ यदा निर्वलौ तदा वक्ष्यमाणा ज्ञेयाः । पुण्य-

सहस्रगतपर्वतलश्रेष्ठतीयेनवमेशदशमेशाः एते विचारणी-
याः एतेऽपि यदा नष्टग्धाः तदा जन्मकर्महीनमिति
ज्ञेयम् ॥ १९ ॥

शशित्रिकेशेऽभ्युदिते स्वतुंगे चंद्रे च जातः
प्रथितो बृहद्रे ॥ कृतोदयेः कीर्तनकृच्छुभैस्तु
केंद्रे नृपः खेटवलानुसारात् ॥ २० ॥

शशीति । चंद्रद्रेष्काणेश उदितः स्वोद्यस्थः चंद्रे बलिनि
बृहद्राशिस्ये सति प्रसिद्धः । ज्यमिन् योगे शुभाः । उदिता-
स्तदा कीर्तनकृत् । ते बलिष्ठाः चंद्रं केंद्रस्थं पश्यन्ति तदा
नृपो भवेत् । चंद्रवलानुसारेणेति बोद्धव्यम् ॥ २० ॥

रविशशिसहमेशैर्दशपूर्णशकाभ्यां
त्रितयपरिवृढेशैर्धातुभिः सर्वभानाम् ॥
नृपजलपशुभूमीमर्त्यभस्थैर्यथाहो

भवति तदनु रूपो वित्तलाभः क्रमेण ॥ २१ ॥

स्वीति । अत्र प्रसंगाद्राशिफलान्याह—नृपेति । नृपराशौ
राजकुलाजलस्थलाचतुष्पत्तु चतुष्पद्भ्यः भूमी भूम्यां मर्त्या-
ऽजनादिति योगकर्ता अहो यस्मिन् राशौ तदनुमानेन
फलम् ॥ २१ ॥

द्रव्यपुण्यसहमे यदि केंद्रे पुण्यभे वपुषि
चोपरि सौम्ये ॥ ईश्वरो हि निजहृद्गते वा
द्रव्यनेतरि शुभे सविशेषम् ॥ २२ ॥

द्रव्येति । यदा द्रव्यपुण्यसहस्रं केंद्रगे नवमगे लग्नं वा तयो-
र्द्वादशस्थे शुभे राजा स्यात् । अस्मिन्नेव योगे निजहृद्गते
धनस्वामिनि शुभग्रहे सति विशेषेण राजा स्यादेव ॥ २२ ॥

दिनेऽशुमालिनेक्षिते निर्शांदुना धनेश्वरे ॥

धनाप्तयो विवत्स्यता विशेषतः स्युरुत्तमाः ॥ २३ ॥

दिनेऽशुमालिनेति । दिवा जन्मनि धनेशेऽर्केण दृष्टे रात्रौ चंद्रेण
दृष्टे तत्र चंद्रश्चेर्द्धमानः स्यात्तदा धनाप्तिः ॥ २३ ॥

लग्नाद्यमंशात्तमिहास्ति यत्र द्रव्येश्वरस्तद्गत-
कार्यपेभ्यः ॥ द्रव्याप्ति ऋक्षग्रहधातुमाना
बलेन तुल्या व्ययगेऽर्थनाशः ॥ २४ ॥

लग्नादिति । लग्नाद्वादशपर्यंतं यत्र भावे कर्मदलीलः तद्गत-
धातुभ्यो द्रव्याप्तिः ॥ २४ ॥

उक्तस्थानगते त्र्यंशे स्त्रीपक्षादर्थलब्धयः ॥

पुरुषांशे गताः पुंसां राजराशौ जनेश्वरात् ॥ २५ ॥

उक्तस्थान इति । लग्नभोग्यांशाच्चतुर्थभक्तांशावधि स्त्रीभागः ।
चतुर्थभोग्यांशात्सप्तमभुक्तांशावधि पुरुषभागः । सप्तमभोग्यां-
शादशमभुक्तांशावधि स्त्रीभागः । दशमभोग्यांशाल्लघ्नभुक्तांशा-
वधि पुरुषभागः । एवं स योगकर्ता स्त्रीराशौ तदा स्त्रीजनद्वारा
लभः । एवमेव पुरुषपक्षतर्पि ज्ञेयम् ॥ २५ ॥

केंद्रे श्रेष्ठस्तत्समीपे च मध्यरूपक्षेत्रेऽब्जे सें-
दुवारे दरिद्रः ॥ षष्ठे चांतेऽतीव दुःस्थोऽति-
धन्यः पुंस्त्रीखेटैरात्मयातैर्नरः स्यात् ॥ २६ ॥

केंद्रेति । चंद्रः केंद्रगः श्रेष्ठः षण्णक्रे मध्यम आपोक्तिमे
हीनफलदः । षष्ठांत्यस्य श्रेष्ठारिद्र्यम् । इदं तु देवं रोमकोक्त-
त्रैराशिकेशे चंद्रे साति पुंमहाः पुरुषराशिगताः स्त्रीमहाः
स्त्रीराशिगतास्तदा धन्याः । तत्रापि स्वपदस्थाश्चेदतीव धन्या
ज्ञेयाः ॥ २६ ॥

केंद्रस्थसूर्यशशिनोरपि दक्षिणेन
भौमे दृढो भृगुसुते सुभगोऽतिभोगी ॥
सौम्ये सुबुद्धिरमरेज्यकृतेऽतिदानी

मंदे प्रियः स्थिरधनः पितृमातृतश्च ॥ २७ ॥

केंद्रस्थेति । केंद्रस्थसूर्यशशिनोः सकाशादक्षिणगो भौमः
इत्यशाली तदा दृढः । एवं शुके भागी एवं । बुधे सुबुद्धिः ।
एवं गुरौ अतिदानी । एवं मंदे स्थिरधनः ॥ २७ ॥

यत्र दक्षिणहस्तस्था दिशि स्युः पुण्यखेचराः ॥

सौम्याश्चाक्ररहगुक्तास्तदिग्भागेऽर्थलब्धयः २८

चत्रेति । शुभकर्मदलीलाः स्वपदस्थाः पापदृग्योगवर्जिताः
लग्नायत्र दिशि स्थिताः तत्र दिशि लाभः मविध्यतीति
ज्ञेयम् ॥ २८ ॥

प्रकारांतरमाह ।

कर्मज्ञानं भूयसां संमतोक्तं यच्चेदानीमुच्यते
तच्चतुर्धा ॥ आज्ञा वार्ता सत्कलाः स्युस्त्र-
योऽर्हाः कर्मोपाया भेक्ष्यमापच्चतुर्थः ॥ २९ ॥

अथ प्रकारातरेणाह—कर्मज्ञानमिति । कर्मज्ञानार्थं वद्वाचार्यः
यदुपदिष्टं तत्कर्मज्ञानं चतुर्धा चतुःप्रकारकम् । आज्ञा १
वार्ता २ हेस्तकर्म ३ एते त्रयः कर्मोपायाः श्रेष्ठाः । चतुर्थं
भेक्ष्यम् । एवं चतुर्धा कर्मोपायः ॥ २९ ॥

तज्ज्ञाने 'खं खेचरोऽञ्जः कुजो ज्ञः
शुक्रो वीक्ष्यश्चाथ चत्वार एते ॥
नान्ये यस्मादीश्वरोऽर्कः सलीलो
जीवो धर्मश्चाक्षमः सौरिरज्ञः ॥ ३० ॥

तज्ज्ञान इति । उक्तप्रकारेण दशमस्थानं तस्य स्वामी
भौमशुक्रबुधचन्द्रा निरीक्ष्याः अन्ये ग्रहा न निरीक्ष्याः ॥ ३० ॥

एते केद्रे तत्परे वा शुभस्थाः सौम्यैर्दृष्टाः
कर्मरम्यं दिशन्ति ॥ आपद्योगादुपकृतानां हि
पुंसां सौम्याऽसौम्यात्कर्मयोगो विदध्यात् ॥ ३१ ॥

एत इति । ग्रहो यस्मिन् राशौ इदं पूर्वोक्तं विचार्य कद्रा-
दीनामन्वेषयेत् १।४। ७ । १० तत्परतः पष्ठे पतेषां

१ चित्रवादनादिकम् ।

स्वामिनो निरीक्ष्याः । पुण्यसहस्रमापि गतपर्यातिलग्नं च तस्य
स्वामी । एते निरीक्ष्याः । एते सौम्यैर्दृष्टा युक्ताः शुभराशि-
स्था युक्ताश्च तदा रम्यं कर्म आपद्योगादुचितानां जीवानां
कर्मयोगं विदध्यात् ॥ ३१ ॥

कर्मेशे स्वे धाम्नि इहे दृक्काणे कर्म श्रेष्ठं
तुंगगे ख्यातियुक्तम् ॥ वक्रिण्यूनं नष्टदग्धेन
किञ्चित्तस्याभावे राशिधातुः प्रयोज्यः ॥ ३२ ॥

कर्मेश इति । सः कर्मदलीलः स्वगृहस्वद्वन्द्वस्वद्वेष्काणस्थः
उत्तमं कर्म दिशति । सः उच्चस्थः वली तदा नायकत्वं
वदाति चेद्वक्त्री तदा हीनं कर्म दिशति । नष्टदग्धश्चेद्विशेषेण
तस्याभावे राशिधातुः प्रयोज्यः ॥ ३२ ॥

जीवस्यर्क्षे कर्मपे कर्मसौख्यं मन्दस्योनं ज्ञस्य
बुद्धा तु नेदोः ॥ लोकात्पूर्वं भास्वतः स्वप्न-
भुत्वं भौमस्यैतादृक्कवेर्भोगयुक्तम् ॥ ३३ ॥

जीवस्येति । गुरुराशौ कर्मदलीले गौर्वं शनिगृहे लघुत्वं
सर्वेषां ज्ञेयम् ॥ ३३ ॥

लग्नस्योपरिगे भवे समुदयः कर्मग्रहे कर्मणां
चाधःस्थे पतनं प्रधानगणना खेऽत्ये च दोषा-
गमः ॥ सौम्यस्ये तु शुभं विलोममशुभे

नीचेऽतिकष्टा दशा नीचेऽप्यत्र निजाधिका-
रिणि फलं मध्यं स्वगास्तेऽधमम् ॥ ३४ ॥

लग्नस्येति । लग्नभुक्ताशं पञ्चादशे कर्मेशे तदोत्तम कर्म ।
लग्नाद्वितीये तदा पतनम् । दशमे तदा प्रधानः । द्वादशे
उत्तमं दोषागमश्च । साम्यराशिगे शुभम् । पापराशिगेऽशुभम् ।
नीचस्थे शैथिल्यं अतिकष्टं च । अत्र निजाधिकारिणि तदा
मध्यमम् । सूर्येण सहास्तंगते तदाऽधमं फलं ज्ञेयम् ॥ ३४ ॥

कर्मग्रहे शुभदशा शुभैर्दृष्टेऽस्ति कर्मगे ॥

अशुभेः शीतकः कर्म आरभ्याथ विमुञ्चति ३५ ॥

कर्मग्रह इति । कर्मदलीले मित्रदशा शुभेन दृष्टे तदा कर्म
अस्ति पापैर्दृष्टे कर्मदलीले तदा शिथिलं कर्म यदारभते मुञ्चति
च ॥ ३५ ॥

कर्माधिकारिणि कुजे खलु लाघवं स्या-

दशाविहाग्निसदृशं धरणो तदाभम् ॥

नृत्यादिकं मरुति वारिणि मौक्तिकादि-

वृत्तिर्नखिप्रभृतिकर्म ग्रहर्क्षतुल्यम् ॥ ३६ ॥

कर्माधिकारिणीति । कर्मदलीले भौमे सरोषी व्यवसायी ।
एवमाग्निराशिगे भौमे तदाऽग्निर्म लाहकारमुवर्णकारकुम्भकारादि-
बलानुमानाञ्ज्ञेयम् । एवं कुजे भूमिराशौ तदा गृहकर्मणि
गृहवाटिकूपक्षेत्रखनियादि । एव कुजे वायुराशौ नृत्यादि-
व्यापारादिकं च वगाति । एवं कुजे जलराशौ मौक्तिकादिव्य-

वहारं कुर्यात् । विशेषयोगानाह । कर्मदलीलो नरराशौ यदा
तदा मानुषविक्रयी चतुष्पदराशौ अश्वगजादिकर्मप्रदः ।
यद्राशौ निप्रति तत्तुल्यं फलं वाच्यम् ॥ ३६ ॥

शुकेऽधिकारवति कर्मणि कर्मखेट-

दृष्टे च गीतविषयं त्वनिले कलाद्यम् ॥

भूमौ मणिप्रभृति वारिणि मौक्तिकाद्यं

वह्नी सुवर्णरजतादि करोति कर्म ॥ ३७ ॥

शुके इति । अधिकारवति शुके दशमगे कर्मग्रहैर्दृष्टेऽनिलरा-
शिगे तदा नृत्यसुखम् । एवंविधे शुके भूमिराशिगे सुगंधादि
वस्तुसुखम् । एवं शुके जलराशिगे मौक्तिकादि । एवमग्निराशौ
शुके सुवर्णरजताना कर्मकरः ॥ ३७ ॥

बुधे कर्मप्राप्ते द्विपदयुजि कर्मग्रहदृशि

प्रबोद्धा शास्त्राणामिति दहनभे नाणककरः ॥

क्षितौ कृष्योर्षीकृन्मरुति विहगा खेटकुशलो

जले नौकूपाद्यं रचयति कृती सूक्ष्मगणने ॥ ३८ ॥

इति श्रीकर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके चतुर्दशः

कर्मप्रत्ययाधिकारः ॥ १४ ॥

बुधे कर्मप्राप्त इति । बुधे दशमगे द्विपदराशौ कर्मग्रहं
निरीक्षयति तदा शास्त्राणां प्रबोद्धा । अग्निराशौ चेन्नौणक-

१ नाणकं नाम द्रव्यव्यवहारार्थं रूपकात्तर्गतो भागः ।

करः । स च भूमिराशौ तदा कृष्यादिकर्मकर्ता । स च वायुराशौ तदा खेदकर्मणि पक्षिज्ञाने च कुशलः । स च जलराशौ तदा सायात्रिकः कूपायकर्मकर्ता लेखने गणिते च कुशलः ॥ २८ ॥
इति कर्मप्रकाशिकावृत्तां चतुर्दशः प्रत्ययाधिकारः ॥ २४ ॥

अथाजीविकाधिकारः ।

आजीविका या न भवेन्नराणामुपाधिभूतेन
वपुःकृतेन ॥ तद्धस्तकर्मह मतं हि तज्ज्ञैस्त-
दुच्यते वर्त्म धनागमस्य ॥ १ ॥

अथाजीविकाधिकारः । आजीविकेति । येन कर्मणा नराणा-
माजीविका भवेत्तद्वस्तु कर्म इति । तच्छान्त्रज्ञैः काथितं
तदुच्यते ॥ १ ॥

सूर्येद्रीश्वरहस्तकर्मसहमाधीशो ग्रहो हृदये-
स्तद्रष्टृनथ लक्षयेच्च सदसद्व्यापारसंचितये ॥
एषां स्नेहदृष्टीक्षणेन हि शुभव्यापारकृत्वा-
न्यथा दृष्ट्यानिष्टविचेष्टकः खलु भवेन्नष्टा-
धिकारारूपदः ॥ २ ॥

सूर्येद्रीश्वरेति । सूर्यचंद्रेश्वराः कर्माधिपा एषा हृदयाः
द्रष्टारः सदसद्व्यापारसंचितये लक्षयेत् । एषा स्नेहदृष्ट्या शुभं
अशुभदृष्ट्याऽशुभं एते नष्टाधिकाराः असद्वृत्तगास्तदाऽसद्व्या-
पारकृत्पुरुषो भवति ॥ २ ॥

चंद्रेत्यशालिनि रवौ स्वगृहोच्चद्वे
व्योमस्थकर्मपट्टशा नृपतेरमात्यः ॥

भौमेक्षिते सवलकर्मकरो जगुर्वो-
दृष्ट्या नृपस्य लिपिकृतसुकृतप्रधानम् ॥ ३ ॥

चंद्रेत्यशालिनीति । स्वगृहोच्चद्वे रवौ चंद्रेत्यशालिनि दश-
मस्थः कर्मपः पश्याति तदा नृपतेरमात्यः स्यात् । एवं भौमेन
दृष्टस्तदा सवलकर्मकरः एवं बुधेन दृष्टस्तदा नृपस्य लेखकः ।
एवं गुरुणा दृष्टस्तदा सुकृतकर्मकृत् ॥ ३ ॥

एवं शनौ गुरुदृशि क्षितिकर्मकारी
शुक्रेक्षिते गगनलग्नगते नरक्षे ॥
संगीतविद्वधनिरीक्षणतो द्वयस्य
वीणादि वादयति भौमदृशा कुनृत्यः ॥ ४ ॥

एवमिति । एवं शनौ गुरुदृष्टे भूमिक्षेत्रगृहकर्म जानाति ।
शनिः तशुक्रः लग्ने दशमे नृराशी वा शुक्रदृष्टः तदा संगीतावेत् ।
एवं शनिशुक्रौ बुधदृष्टौ तदा वीणामृदंगादि वादयति । एवं
भौमदृष्टस्तदा लघुत्वम् ॥ ४ ॥

एवं गुरौ खलु घृणीच्छति धर्मशास्त्रं
सार्की कुतर्ककृदसौख्यविषादवांश्च ॥
एवं बुधे लिपिकरो गुरुभेऽब्जयोगा-
दध्यापको रविदृशा लिपिकृतप्रधानम् ॥ ५ ॥

एवमिति । एवं गुरौ कर्माधिकारिणि तदा धृणी दयावान् ।
 एवं शनिसहिते गुरौ कुतर्ककृत् । एवं चन्द्रेत्यशालिते बुधे
 लिखनपटनकृत् । गुरुमे ज्ञयोगादुर्वाविधितराशौ बुधचन्द्रेण सह
 मिलाति तदाऽध्यापकः । एवं राविदृष्टस्तदा लेखकमुख्यः ॥ ५ ॥

कर्मदर्शी बुधो जीवशुक्रभास्करवीक्षितः ॥

एतद्धातुसमानं हि लिपिं लेखयते नरम् ॥ ६ ॥

कर्मदर्शीति । कर्मदलीलं बुधं गुरुः पश्यति तदा धर्म-
 शास्त्रस्य प्रबोद्धा । एवं गुरुः पश्यति तदा कुमारो महिषीं
 प्राप्नोति । एवं कर्मदृष्टस्तदा नृपतेर्लेखकः । एवं चंद्रः पश्यति
 तदा कुकूटकपटेषु प्रवीणः । अथ भौमः पश्यति तदा
 चित्राणि करोति । एवं शनिः पश्यति तदा सच्चिद्रवचनानि
 लिखति । एतेऽत्र योगविशेषयोगाः ॥ ६ ॥

कर्माधिकारिणि विधौ शनिनेत्यशाले

भूमौ करोत्युपलकर्म निरीक्षिताभम् ॥

भौमेन चाग्निभवनेऽग्निविधिं तदा भं

जीवेन/जीवभवनेऽर्हति धर्मशास्त्रम् ॥ ७ ॥

कर्माधिकारिणीति । कर्मपञ्चदशौ भूमिराशौ स्थित्वा शनिना
 सहेत्यशाली तदा उपलकर्म करोति । दृष्टिवलेन फलं सर्वत्र ।
 यदार्कः पश्यति तदा बृहत्पाषाणनिर्मितानि गृहाणि करोति ।
 शुक्रयुतोऽर्कः कर्मेवं चंद्रं पश्यति तदा तृणकाष्ठादीनां कर्म-
 करः । स कर्मपञ्चदशौ भौमेत्यशाली तदाग्निविधं कर्म ।

ममितिमाह । कर्मपौर्जेण दृष्टस्तदा प्रवराणि शास्त्राणि करोति ।
कर्मपञ्चदो गुरुदृष्टस्तदा कांस्यादिकर्मेशशनिना दृष्टस्तदा लोह-
कारः । स शुक्रदृष्टः स्वर्णकारः । स बुधदृष्टस्तदा रसायन-
क्रियाकरः । चन्द्रो धनुर्मेनि स्थित्वा जीवेत्यशाली तदा धर्म-
शास्त्रज्ञः । सूर्येण दृष्टस्तदा तर्कज्ञो वादी च । एवं बुधदृष्टे
आचार्यः । एवं भौमदृष्टे वैद्यः । मृगराशिस्ये कर्मपे कामारी ।
शनिना दृष्टे नापितः । एवं भूमिराशिस्यः शनिः पश्यति तदा
खननकर्म करोति ॥ ७ ॥

बह्वीक्षिते कर्मदलीलखेटे ध्रुवं नरः स्याद्बहु-
कर्मकारी ॥ तेषां त्वमुं पीडयते भृशं यस्त-
द्भ्रातुकर्मप्रवणो विशेषात् ॥ ८ ॥

बह्वीक्षिते इति । कर्मगृहे बहुभिर्ग्रहैर्गीक्षिते तदा बहुकर्मकारी
सतीरदृष्टानां मध्ये यस्य तेजः गृह्णाति तद्भ्रातुकर्मणि प्रवीणः
स्यात् ॥ ८ ॥

सूर्यरश्मिगताः सर्वे पश्यन्तः कर्मनाशकाः ॥
बुधवर्जमसौ रश्मिस्थोऽलंकर्म समादिशेत् ॥ ९ ॥

सूर्यरश्मिगता इति । ससूर्यरश्मिगतस्तदा कर्म नाशयति ।
बुधकर्मेशो रश्मिगः तदा लिखनपठनादृष्टिं करोति । बुधं
विना सर्वे ग्रहाः सूर्यरश्मिगताः कर्मपं पश्यन्ति तदा कर्म-
नाशः । बुधः रश्मिस्थश्चेदलंकर्मोणतां करोति ॥ ९ ॥

अथ दाणिज्यव्यवसाययोगः ।

लग्ने सिते रूक्षगते स्वहर्षे सौगंधिकः कर्म-
धटेऽत्र सौरिः ॥ मृगस्थमंदस्य दृशा स्वयं
वा मृगस्थितेऽस्मिन्मृगनाभिकारः ॥ १० ॥

लग्ने सित इति । कर्मपः शुक्रो लग्नस्थः शत्रुराशिगतो
हर्षितः तदा सौगंधिकः । तुलास्थः शनिः कर्मपं शुक्रं पश्यति वा
मृगस्थं कर्म शुक्र तुलास्थो मंदः पश्यति तदा कस्तूरिकाकारः
स्यात् ॥ १० ॥

शुक्रे वृषस्थे शनिनेक्ष्यमाणे सौगंधितैलादि-
वणिग्दलीले ॥ मनुष्यभेऽस्मिन्मृगेशपंगौ
सौगंधिको मुस्तकवस्तुनः स्यात् ॥ ११ ॥

शुक्र इति । कर्मेशे शुक्रे वृषे शनिना दृष्टे तदा सौगंधिक-
तैलव्यापारकृद्वाणिग्यस्यात् । शनियुतः कर्मपो मनुष्यराशौ
यदा तदा सुगन्धवस्तुवणिग्यस्यात् ॥ ११ ॥

लग्ने कुजर्क्षभुजि भुव्यसुरेज्यपंगवोः
स्याद्गंधिको व्यवहरत्यगदीनि लोके ॥
सद्रंधवस्तुबलदे भृगुजेऽर्कमंदे
भौमे तु गोयुवतिभार्किदृशा च रक्तम् ॥ १२ ॥

लग्न इति । कर्मेशः शुक्रो येषवृषस्थो लग्ने गुरुशनिदृष्ट-
स्तदा सौगंधिकः तबले ऽग्रे मंददृष्टे सौगंधिकः । कर्मेशं भीमं
कन्यास्थः शनिः पश्यति तदा सौगंध्यकृत् ॥ १२ ॥

अथ फलविक्रययोगः ।

मकरयुजि शनैश्चरे कुलीरे निमिषगतेज्यदृशा
हि दाडिमाद्यम् ॥ व्यवहरति फलोत्कटं किलैवं
वृषगुरौ लघुकर्कगारदृष्ट्या ॥ १३ ॥

अथ फलविक्रययोगानाह-मकरयुजीति । शनिर्मकरस्यः
गुरुदृष्टो वा कर्कगः शनिर्मकास्थेन गुरुणा दृष्टस्तदा दाडिमाम्नि
विक्रीणाति एवं मकरगः शनिर्मोनगेन गुरुणा दृष्टस्तदा वृह-
त्फलानि विक्रीणाति । वृषगो गुरुलघुराशिगेन कर्कराशिगेन
भीमेन दृष्टस्तदा लघुफलानि विक्रीणाति ॥ १३ ॥

मृगे शनौ कुलीराब्जदृष्टे बलकमर्थयेत् ॥

ज्ञे जलक्षे च तदृष्टे कर्कटीचारुबलकलम् ॥ १४ ॥

मृगेशनाविति । मृगस्यः शनिः कर्कस्थेन चंद्रेण दृष्टस्तदा
बलकलानि विक्रीणाति । बुधः कर्मये जलराशौ वाब्जेन दृष्टस्तदा
कर्कट्यादीनि चारुबलकलानि विक्रीणाति गर्जराणि च ॥ १४ ॥

गगनगबुधशुक्रयोर्जलोर्वागतशनिर्वीक्षितयो-
र्द्वली कुटुंबी ॥ बलदमुयशिले यमेऽनृजुस्ये
रविगसितेदुजयोर्वले तु नीचः ॥ १५ ॥

अथ कौटुंबिकयोगमाह—गगनेति । कर्मपः शुक्रः अनृजु-
जलराशिगेन शनिना दृष्टः तदा हली कृषिकरः । एवं शुक्रे
भूमिराशिगेन शनिना दृष्टे तदा गेहं उत्करमृदं विक्रीणाति ।
एव कन्यास्थे शुक्रे मीनस्थेन शनिना दृष्टे तदा तीक्ष्ण उत्कर-
मृदं विक्रीणाति । बुधयुक्ते शुक्रे कर्मपे जलराशिगतभूमिराशि-
गतशनिना दृष्टे तदा कुटुंबी । कर्मपः शुक्रः अनृजुविषमोदय-
राशिस्थेन शनिना मृत्पाशिली तदा कुटुंबी । सितबुधौ रवि-
गतौ बलयुता तदा कुटुंबी ॥ १५ ॥

लग्ने सेऽथ सिते स्थिरर्क्षयुजि भूराशिस्थ-
सौम्येक्षिते विक्रीणाति पटं पटार्थमनिलस्थे
वा तथेकत्र च ॥ मंदे कुंभमृगस्थिते धट्यु-
वत्तृक्षस्थिते ज्ञेक्षिते श्रेष्ठं कोमलमृक्षगेऽत्र
युवतेर्ज्ञेक्षिते स्थूलकम् ॥ १६ ॥

लग्ने खे इति । स्थिरराशिगे शुक्रे लग्ने दशमे वा भूमिराशिगेन
बुधेन दृष्टे तदा पटं पटार्थं विक्रीणाति । एवं स्थिरराशिगे लग्ने
दशमे वा शुक्रः अनिलराशिगतेन बुधेन दृष्टः तदा पटार्थानि
क्रीणाति । एवं स्थिरराशिगे लग्ने दशमे वा शुक्रः अनिलराशि-
गेन बुधेन दृष्टस्तदा पटार्थं विक्रीणाति एवमनिलस्थे शुक्रे
दशमे लग्ने वा स्थिरराशिगतेन बुधेन दृष्टे तदा पटार्थानि ।

बुधशुक्रावनिलराशिगौ लघे दशमे वा तदा पदार्थानि । कुम्भ-
मकरराशिगे शनौ कन्याधटगतेन बुधेनेक्षिते तदा श्रेष्ठपदानि-
क्रमलानि विक्रीणाति स्त्रीराशिस्यः शुक्रः बुधेन दृष्टस्तदा
स्थूलपदानि विक्रीणाति ॥ १६ ॥

ज्ञेय्यान्विते मृगगतेऽप्यणुजीर्णमार्को
गोस्थे स्त्रियां गुरुदृशातिपटं जरं च ॥
पट्टांशुकं धटगतेज्यदृशि ज्ञभस्थे
भौमेक्षिते व्यवहरत्यरुणं च वासः ॥ १७ ॥

ज्ञेय्यान्विते इति । ज्ञेय्यान्विते शनौ मकरगे लघुजीर्णानि
पदानि विक्रीणाति । वृषस्येन गुरुणा दृष्टे मकरगः शनिः
कन्यास्थेनेज्येन वा दृष्टस्तदातिजीर्णानि पदानि विक्रीणाति ।
पर्व तुलास्यो गुरुः शनिं पश्यति तदा पट्टांशुकं विक्रीणाति ।
बुधराशिस्यः कर्मपः शनिः भौमेन दृष्टस्तदा रक्तवस्त्राणि
विक्रीणाति ॥ १७ ॥

जीवे चतुष्पदगते च चतुष्पदस्थ-
रंध्रेषुदृशीनि नरोऽर्थककंवलानि ॥
दृष्टः स्वरूपसदृशानि गुरुण्यणूनि .
वर्णात्मकानि पशुजाविभवोद्भवाणि ॥ १८ ॥

जीवेति । चतुष्पदराशिगो गुरुः चतुष्पदराशिगेनाष्टमेशेन
दृष्टस्तदा कवलानि विक्रीणाति । द्रष्टुः स्वरूप सदृशानि उत्तम-
मध्यमाऽमान्यूणावस्थाणि तत्तद्वर्णसदृशानि विक्रीणाति ॥ १८ ॥

युग्मम् ।

बुधे कर्मस्वामिन्यनिलयुजि तत्स्थार्कजदृशा
मृगे चैवं मंदे वृषगशशिदृश्यर्थति यवान् ॥
सगोधूमान्स्त्रीस्थे शशिनि तु मसूरादिवृषगे
शनौ खेटादृष्टे धिपणसहिते मिश्रितकणान् १९ ॥

बुध इति । बुधे कर्मपेऽनिलराशिगे अग्निराशिस्थशनिना
दृष्टे गोधूमान् । एवं शनौ मकरगे कन्यास्थचद्रेण दृष्टे मसू-
रान् । एव शनौ वृषगे गुरुसहिते ग्रहदृष्टेराहितेऽपि वान्यानि
विक्रीणाति ॥ १९ ॥

तिलान्कन्यायुक्तामरगुरुदृशार्कसहिते
कनिष्ठान्नं तिलं शशियुजि रसस्निग्धविषयम् ॥
विधौ चैवं कन्यायुजि शनिदृशा तंदुलतिला-
न्मृगस्थार्काकिंभ्यां यवयवजधान्येऽर्थति नरः २०

तिलानिति । एवं कन्यायुतग्रहदृशा तिलान्न विक्रीणाति ।
एवं समीमे शनौ वृषगे कनिष्ठतिलधान्य विक्रीणाति ।
एवं सार्क शनौ वृषभगे गोधूमान्नम् । एवं वृषगं शनिं कन्या-
स्थोऽर्कः पश्यति तदा गोधूमान्नम् । एव सैदौ शनौ वृषभे
स्निग्धवस्तुनि विक्रीणाति । एवमिदौ कन्यास्थे शनिदृष्टे

एवमर्काकौ मकरगौ चंद्रदृष्टौ तदा यवान्याव-
ककलवादीनि च विक्रीणाति ॥ २० ॥

कुंभे मंदे कर्मदेऽब्जालिगेऽब्जे मंडालोके
चर्मभांडं करोति ॥ वायो वक्रारस्य दृष्ट्या
पुराणां चातुष्पाद्ये चात्र मंदेन दृष्टे ॥ २१ ॥

कुंभेति । एवं मंदे कुंभगते तदा गोचर्माणि विक्रीणाति ।
एवं चंद्रे वृश्चिके मंडालोके सति चर्मभांडानि चित्रकर्माणि
च । एवं वृश्चिकगे चंद्रे वक्रितेन वायुराशिगतं न भौमेन दृष्टे
तदा जीर्णचर्मण्युपानही च । एवं चतुष्पदगे चंद्रे शनिदृष्टे
तदा जीर्णपादत्राणादि । एवं शनिः मिथुनगेन गुरुणा दृष्टस्त-
दा जीर्णचर्मण्युपानही च । एवं मिथुनगः शनिः बुधेन दृष्ट-
स्तदाऽश्वप्रावरणान् । कर्मपे गुरुं च चतुष्पदराशिगश्चंद्रः
पश्यति तदा आविकचर्माणि विक्रीणाति ॥ २१ ॥

जीवे कर्मबले चतुष्पदगतेऽरीशोक्षिते तत्पदा-
न्युद्गान्यात्यरिपे सितेक्षितपदे ज्ञे गर्दभान्
शीतगो ॥ ज्ञस्थाने सुरभी रवौ शशिपदे
चाश्वान् शनौ तत्पदे छागान्पृष्ठगतेऽस्तपे
च नवमस्त्रीशे स्ववित्ते च गाः ॥ २२ ॥

जीवेति । कर्मपे जीवे चतुष्पदगे, पृष्ठाधिपेन चतुष्पदगेन
दृष्टे राशियोग्यचतुष्पदानि विक्रीणाति । कर्मपे गुरुः पृष्ठः

शुक्रश्चतुष्पदगस्तं पश्यति तदा करभान् । एवं गुरावरि-
 पेण सिताधिकारवार्ति चतुष्पदगेन बुधेन दृष्टे स गर्दभान्वि-
 क्रीणाति । एवं गुरौ बुधवर्गगतेन चतुष्पदगेन चंद्रेण दृष्टे
 सति गां विक्रीणाति । एवं गुरौ राशिपदगेन चतुष्पदगेऽर्क-
 णारिदृशा दृष्टेऽभान् । एवं गुरौ सूर्यपदगे चतुष्पदगेन शनि-
 नारिदृशा दृष्टेऽजान् । पञ्चगतेन सप्तमपेन चतुष्पदराशिगेन
 कर्मणो गुरुर्दृष्टश्चेच्छागान् । एवं गुरौ नवमपदृतीयेन धनभाव-
 गतेन चतुष्पदगेन दृष्टे सति गां क्षीरं च विक्रीणाति । नवम-
 पेन क्षीरं तृतीयपेन गाम् एवं गुरुश्चतुर्थेऽंशेन चतुष्पदगेन
 समं मृथशिली तदा विडालान् एवं गुरौ चतुष्पदगेन दशम-
 स्थेन बुधेन दृष्टे तदा पतत्रिणं विक्रीणाति । एवं गुरौ भौमदृष्टे
 सति पतत्रिणः श्वेनादीन् एवं गुरौ मंददृष्टे पारावततित्तिरि-
 मयूरादीन्विक्रीणाति । एवं गुरौ चंद्रदृष्टे तदा कुक्कुटान् । एवं
 गुरौ जलराशिगे चंद्रेण दृष्टे तदा पानीयकुक्कुटान् । एवं गुरौ
 सूर्येण दृष्टे तदा योग्यपतत्रिणो विक्रीणाति । एवं गुरौ बुध-
 युक्ते जलगेन चंद्रेण दृष्टे लघुमत्स्यान् । एवं कर्मणं चंद्रं गुरुः
 पश्यति तदा बृहन्मत्स्यान्विक्रीणाति ॥ २२ ॥

शुके कर्मदलीलदे सतरणौ क्रीणाति जात्या-
 न्मणीनारस्थेऽनलसंस्थभूसुतदृशा मुक्ताः
 सयुग्मेऽत्र च ॥ साकौ मध्यमिका शनाविति
 जले शुकोक्षिते चाधमा शिप्राश्चंद्रदृशा विना
 परदृशं चास्रः कपर्दानि च ॥ २३ ॥

शुक्रेति । कर्मणः शुक्रोऽर्कयुतस्तदोच्चममणीन् विक्रीणाति
परीक्षयति च । एवं शुक्रं जलराशौ स्थितं अग्निस्थो भौमः
पश्यति तदा मुक्ताः । एवं शुके मिथुनं शनियुते तदा मध्य-
निधाः । एवं शनिजलगे शुक्रेक्षिते तदाऽधमाः । एवं शर्नो
चंद्रदृष्टे शिप्राः । एवं शर्नो जलराशिर्गं नान्यः पश्यति तदा
कर्पादिकानि विक्रीणाति ॥ २३ ॥

सूर्येऽधिकारीणि शिखिस्थधनेऽदृष्टे
सौवर्णिकोऽर्कतनये च शशांकदृष्टे ॥
चापस्थभास्करदृशाजगवित्तपाक्यो-
स्तारक्यो हरिधनुःस्थदृशास्त्य शोद्धा ॥ २४ ॥

सूर्येति । एवं सूर्येऽधिकारीणि वह्निराशिस्थेन धनेऽनेन
दृष्टे तदा सौवर्णिकः । एवं शर्नो चंद्रदृष्टे तदा स्वर्णरजतादि-
व्यापारं करोति । एवं मेघस्थः शनिर्धनेऽनेन युतः चापस्थे-
नार्केण दृष्टस्तदा तारविक्रयी । धनुःस्थः शनिः सिंहेनार्केण
दृष्टः तदा अस्य धातुसमूहस्य शोद्धा भवेत् ॥ २४ ॥

अथ कारूकयोगः ।

नीचे वके बुधे कर्मदलीले दृष्टिमानतः ॥

कुर्विदस्येश्वरो मंदे मिथुनस्थेऽप्यहर्निशम् ॥ २५ ॥

२ शिप्रा नाम शुक्तिका ।

अथ कारुकनृयोगानाह—नीचेति । बुधे कर्मदलीले नीचे वक्रे तदा दृष्टिमानतः कुर्विदस्येश्वरः । एवं मंदे मिथुनस्थे तदाऽहोरात्रं कुर्विदस्येश्वरः ॥ २५ ॥

ज्ञे चतुर्थे च पूर्वार्त्ते सूचिको दृष्टिमानतः ॥

अन्यैरदृष्टे चोर्णाकृद्बहुदृष्टे विचित्रकृत् ॥ २६ ॥

ज्ञे चतुर्थ इति । बुधे चतुर्थे नीचे वक्रगे तदा दृष्टिमानतः सूचिकः । अन्येन दृष्टे तदोर्णाकृत् । बहुदृष्टे विचित्रकर्मकृत् ॥ २६ ॥

कर्मस्थाने कुजदृशि बुधे स्यान्नृराशावयस्कृ-

त्पूष्णा दृष्टे नृपसमुचितास्त्रादिकृद्भार्गवैण ॥

वीणादिज्ञो भवति निपुणः सौरिणेज्येन देव-

स्थानाभिज्ञो हरिधनुरजेष्वेककः काष्ठकर्मा २७ ॥

कर्मस्थान इति । एवं बुधे कर्मेशे मकरगे कुजदृशि नृराशौ तदा अयस्कृतस्यात् । एवं च बुधे सूर्यदृष्टे नृपयोग्यास्त्रादिकृत् । एवं बुधे शुरुदृष्टे तदा वीणादिज्ञः । एवं बुधे शनिदृष्टे तदा भवननिपुणः । एवं बुधे गुरुदृष्टे तदा देवस्थानानि करोति । एवं हरिधनुरजगेन स एककः काष्ठकर्मा स्यात् ॥ २७ ॥

केंद्रे कुजे गुरुदृशीज्यमहीजयोर्वा

मेपे हरावथ नरः खलु चर्मकारः ॥

इदौ जहदयुजि तद्वशि चाभिराश-
वालस्थकृद्भवति वीक्षकखेटमानात् ॥ २८ ॥

केंद्रे कुज इति । कर्मदलीले भौमः नीचगः वके भूमिराशि-
स्थेनेज्येन दृष्टस्तदा चर्मकारः स्यात् । एवं भौमे गुरुर्मपे सिंहे
वा तदा चर्मकारः । एवं नीचगे चंद्रे बुधहृदायां बुधदृष्टे वद्वि-
राशौ तदा ईक्षकखेटमानादालवालस्थकृत् ॥ २८ ॥

शुक्रारयोः कर्मकृतोरथैतत्संपश्यतो वैरिदृशो-
त्थशालात् ॥ वस्त्रस्य वर्णोऽमरदेवसंस्थ-
दृष्ट्या च तद्वर्णसवर्णकाभः ॥ २९ ॥

शुक्रारयोरिति । शुके कर्मपे नीचवक्रगते बुधदृष्टे शुक्रापेच्छ-
निमानि वस्त्राणि मेघश्यामानि करोति । भौमे गुरुणा दृष्टे
तत्पदराशिस्थेन दृष्टे पीतवर्णानि वस्त्राणि करोति ॥ २९ ॥

भौमे कर्मदलीलदेऽस्थिखनको भूस्थेऽर्कदृष्टे
माणिस्वर्णादेः परिखाकरो गुरुदृशा चार्कैः
सुरंगाधिकृत् ॥ नौकर्मप्रवणश्च खेज्ञयमयो-
स्तत्स्वामिदृग्युक्तयोः सूर्यादीक्षकधातुसन्नि-
भवलाच्छ्रेष्ठोऽथ मध्योऽधमः ॥ ३० ॥

भौमेति । कर्मपे भौमे नीचगे भूस्थे भूमिराशिगते लोहखनिं
खनयति । सूर्यः कर्मपं भौमं यदि पश्यति तदा स्वर्णरीष्या-

करं खनयाति । गुरुः पश्यति तदा परिखाकृत् । शनिः पश्यति तदा सुरंगकृत् । कर्मणो बुधः शनियुतः नीचवक्रस्यः दशमगेन दशमपेन दृष्टो युक्तो वा तदा नौकाकर्मप्रवीणः । यदा शनिरहितस्तदा लघूदुपं च । एतादृशं बुधं रविः पश्यति तदा राजयोग्यां नौकां रचयति । एवं गुरुः पश्यति तदा समुद्रबोहनशीलं सांयात्रिकपात्रं करोति । एवं शनिदृष्टे चारनौकां करोति । एवं भौमदृष्टस्तदा आश्चर्यनौकां नवीननौकां करोति । एवं सौम्ये भौमराशिगेन शुकेण दृष्टे चद्यानक्रीडायोग्यां नौकां करोति । शुक्रस्थानगेन चंद्रेण दृष्टे तदा पूर्णनौकां विक्रीणाति । वीक्षकवलानुमानादशमेशेनान्वयः ॥३०॥

खेऽग्रावथार्किकुजयोर्घटयत्ययो हि

दृष्ट्या रवेः ग्रहरणं धिपणस्य चित्रम् ॥

इंदो जले किल खनित्रिकमिंदुराशौ

पेटौ सितेक्षुसितभे जहृशा कुवस्तु ॥ ३१ ॥

खेऽग्राविति । मेषे शनिः कर्मदलीलः नीचगः आग्निराशिमाश्रित्य कर्मगेन भौमेन दृष्टस्तदा लोहकारः । एवं भौमे वह्निराशिमाश्रित्य कर्मगेन शनिना दृष्टे तदा लोहकारः । एवं शनिभौमौ वह्निस्येनाकेण दृष्टौ तदा शस्त्राणि घटयति । एवं शनिभौमौ खस्येन वह्निस्येनेज्येन दृष्टौ तदा विचित्राणि घटयति । एवं शनिभौमौ जलराशिगेन चंद्रेण दृष्टौ तदा विचित्राणि करोति । एवं शनिभौमौ शुक्रराशिगेन चंद्रेण दृष्टौ तदा

पेटो घटयति । एवं शन्यारौ चंद्रराशिगेन शुकेण दृष्टौ तदापि
पेटो घटयति । एवं शन्यारौ बुधराशिगेन शुकेण दृष्टौ तदापि
पेटो घटयति । एवं शन्यारौ शुक्रराशिगेन बुधेन दृष्टौ तदा
विचित्रलोहवस्तूनि घटयति ॥ ३१ ॥

केंद्रे जेदुकुजेषु भार्गवदृशा वीणादि केंद्रं
विना जानीते पणवादि सौम्यसितयोर्द्वे स्वके
वा मिथः ॥ नृत्यज्ञोऽस्ति मृगस्थभौमधर-
णीसंस्थज्ञयोश्च स्वभे शुके ज्ञारयुगीक्षिते
न मधुरो वर्गस्थितौ वा मिथः ॥ ३२ ॥

केंद्रेति । चंद्रभौमबुधाः केंद्रगाः शुक्रदृष्टास्तदा वीणादिज्ञः ।
एवं बुधचंद्रभौमाः केंद्रहीनाः शुक्रदृष्टास्तदा पणवादि जानाति ।
एवं बुधशुक्रौ परस्परं दृढगतौ स्वहृदा तदा नृत्यज्ञः । बुधारौ
मृगराशिमाश्रित्य भूमिकेंद्रगौ तदा नृत्यं करोति । बुधभौ-
माभ्यं स्वभस्थे शुके दृष्टे तदा मधुरस्वरेण गानं करोति ।
बुधारौ परस्परं वर्गस्थितौ तदा नृत्यज्ञः स्यात् ॥ ३२ ॥

केंद्रच्युतारसितयोर्भयगिंदुदृष्ट्या
जीवाकंभेऽवनिसुते च शशित्थशाले ॥
भौमज्ञयोस्तु सितभे किल सूतिकाज्ञो
दृष्ट्यंतरेण कुरुते शिखिशस्त्रकर्म ॥ ३३ ॥

केद्रच्युतारसितयोरिति । भौमशुक्रौ केद्रयुतौ चंद्रदृष्टौ तदा
 वैद्यो भूत्वा धातुमारणं करोति । एवं कर्मणे भौमे जीवार्कमे
 शशीत्यशाले तदा भिषकू । एवं भौमज्ञयोः सितभे कर्मणे
 तद्वान्मृत्तिकाज्ञः । यदा भौमसौम्यौ सितभे कर्मणौ अन्य-
 दृष्ट्या दृष्टौ तदा इंद्रजालकर्म करोति । भौमः कर्मगः शशिनी-
 त्यशाले तदापि पूर्वोक्तफलं द्रष्टव्यम् ॥ ३३ ॥

दृष्ट्या सितार्कसुतयोर्वृषणार्शजार्ति-

हर्ता रवेर्नयनरोगहरो विधुश्च ॥

तद्धातुरोगहरणो गगनस्थकर्म-

खेटैः परस्परदृशा मृदितास्थिसंधिः ॥ ३४ ॥

दृष्ट्येति । एवं शनिः शुकेण सप्तमदृष्ट्या दृष्टः । एवं
 शुक्रो वा शनिना दृष्टस्तदा वृषणार्शसंबन्धिभूयमानपीडानिवा-
 रणसमर्थः स्यात् । एवं शुके रविदृष्टे नयनयोरंजनकृत् । एवं
 शुके चंद्रदृष्टे तदा रोहकं दूरीकरोति । गगनस्थकर्मखेटैः परस्पर-
 दृशा मृदितास्थिसंधिः स्यात् ॥ ३४ ॥

तनौ खगे गगनगतेऽर्कनन्दने रवौ गुरौ मृगयु-

रथ त्रिगे बुधे ॥ कुजेऽध्वगे मूपकारिधीवरो

बुधाब्जयोर्युवतिचापझपे च पंजरी ॥ ३५ ॥

तनावेति । लग्ने कर्मपैङ्के गगनगतशानेना दृष्टे तदा मृगयुः । एवमर्के लग्ने गुरौ दशमगे तदा मृगयुः । एवं बुधे तृतीयगे नवमगतमौमदृष्टे तदा शुनो गृहीत्वा औस्वेष्टकं करोति । एवं बुधे जलराशिगे तृतीयगे नवमगतमौमदृष्टे तदा धीवरः । एवं बुधे चंद्रयुते कन्याधनुमानगे वक्रिणि सति तदा पंजरी भवति ॥ ३५ ॥

सिते दलीले च चतुष्पदस्थे दृष्टः स्वरूपा-
नुगपक्षवृत्तिः ॥ बुधे तु चैवं तरणेरधःस्थे
वृत्तिं विधत्तेऽन्यतरैर्वयोभिः ॥ ३६ ॥

सिते दलीले इति । सिते दलीले शुके कर्मपे चतुष्पदस्थे नीचगे वृषस्थेन दृष्टे तदा व्याघ्रपंजरी भवति । एवं बुधे कर्म-
दलीले सूर्याधःस्थे तदा बाल्यावस्थायामेव वृत्तिं करोति ३६ ॥

इति खचरवलं युतीक्षणाद्यं भवनवलं च
बुधोऽवधार्य सम्यक् ॥ धनकरमिह जातकेऽ-
भिदध्यात्किल नरजातिसधर्महस्तकर्म ॥ ३७ ॥
इति श्रीकर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके हस्त-
कर्माधिकारः पंचदशः ॥ १५ ॥

इतीति । अमुना प्रकारेण खचरवलं ग्रहयोगग्रहदृष्ट्यादिक-
मादौ बुधः सम्यग्विचार्य भवनवलं च तदाश्रितराशिवलं

भावजवलं च विचार्य धनकरं किल इति निश्चयेन नरजाति
सधम हस्तकर्म आभेदध्यात् । तेन कर्मणा धनलाभः । तदनु-
कूलाजोतर्वणोवकलता वा इह हस्तकर्म दिशतीति ॥ ३७ ॥
इति श्रीकर्मप्रकाशिकावृत्तौ हस्तकर्माधिकारः पंचदशः ॥ १५ ॥

अथ दारिद्र्याधिकारः ।

चंद्रे कुजक्षुतदृशार्कशशांकपुण्या-

धीशेषु दृग्विरहितेषु तनोश्च दुःस्थः ॥

अस्ते स्वरे धनगतेऽवनिपेऽपि केन्द्रे

चार्नीक्षितेऽह्नि रविणा शशिना निशायाम् ॥ १ ॥

अथ दारिद्र्याधिकारो व्याख्यायते । चंद्रे इति । चंद्रं शत्रुदृशा
कुजः पश्यति तदा दरिद्रः । सूर्यचंद्रपुण्यपा लग्नं न पश्यति
तदा दरिद्रः । वा सूर्यचंद्रपुण्यलग्नानि स्वस्वामिदृष्टिरहितानि
तदा दुःस्थः । द्यूनेशे धनगे भूमिस्वामिनि केन्द्रादन्यस्थे दिवा
उभावापि सूर्यदृष्टिरहितौ तदा निःस्वः । एवं रात्रौ चंद्रदृष्टि-
रहितौ तदा वित्तहानिः ॥ १ ॥

क्रूरक्षणे क्रूरकुवृष्टिदृष्टे पुण्येतराण्यञ्जशु-

भेश्च भिक्षुः ॥ केन्द्रच्युते वा त्रिको दिवा के

क्रूरार्दिते स्यात्सततं दरिद्रः ॥ २ ॥

क्रूरक्षणे इति सहस्रसादे चंद्रे क्रूरदृष्टे शुभैरदृष्टे तदा दारिद्र्यो
भवति भिक्षुः । चंद्रः शुभः क्रूरार्दितः तदा भिक्षुः । दिवा सूर्य
केन्द्रगृहिते द्वितीयनवमगे क्रूरार्दिते सततं दारिद्र्यो भवति ॥ २ ॥

क्रूरैः केंद्रे केंद्रहीनैश्च सौम्यैरस्ताभ्यस्तैर्दुर्गतः
स्याच्च भिक्षुः ॥ पुण्येदुभ्यां क्रूरिताभ्यां
कुजाक्योर्दोर्दुर्वत्या स्वं विना सौम्यदृ-
ष्टिम् ॥ ३ ॥

क्रूरैरिति । केंद्रे पापाः तदा दारिद्र्यः । शून्ये केंद्रे दारिद्र्यः ।
सौम्याः अस्तसमीपगाः तदा दुष्टगतिर्भिक्षुर्भवति । चंद्रपुण्य-
सहस्रौ क्रूरार्दितौ तदा भिक्षुः । चंद्रादशमगे भौमः शनिदृष्ट-
स्तदा दारिद्र्यः । चंद्रादशमः शनिर्भौमदृष्टः शुभदृष्टिहीनः तदा
दारिद्र्यो भवति ॥ ३ ॥

भौमे रिष्कगते विधौ च शनिना युक्ते कुजा-
वेक्षिते हीने सौम्यदृशा व्यये तु सहमेनाव्जे-
क्षिते क्रूरिते ॥ राकादर्शपयोर्व्ययारिगतयोः
पापैश्च केंद्रस्थितैर्दोः क्रूरस्वगांतरे रिपुदृशा
क्रूरस्य भिक्षाटनम् ॥ ४ ॥

भौम इति । भौमे रिष्कगते पापेक्षिते तदा दारिद्र्यं । एवं
चंद्रे शनियुते भौमदृष्टे तदा दारिद्र्यः । सौम्यदृशोः हीनत्वा-
दुभयत्र द्वादशगे पुण्यसन्नेशे चंद्रदृष्टिरहिते तदा दारिद्र्यः ।
पौर्णिमामावस्यास्वामिनि षड्व्ययगे केंद्रगाः तदा दारिद्र्यः ।
चंद्रः कूटिष्ठः द्वयोः क्रूरयोर्मध्यगतस्तदा दारिद्र्यो भिक्षाटनं
कुर्यात् ॥ ४ ॥

हिल्लाजे पतितेऽथ नीचगृहगे क्रूरेक्षिते चोडुपे
पापान्मूसरिफेऽथ तन्मुथशिले भौमे सराफे
भृशम् ॥ वित्ते वित्तपताबुभौ च पतिते क्रूरै-
श्च युक्तेक्षितौ दुःस्थो नित्यमसौम्ययोः पति-
तयोश्चाकेंदुहदेशयोः ॥ ५ ॥

हिल्लाजेति । हिल्लाजः पतितस्थानस्थः क्रूरैर्दृष्टस्तदा दरिद्रः ।
हिल्लाजः नीचगृहगः क्रूरेक्षितः स्यात्तदा दरिद्रः । चंद्रे पापमुथ-
शिले मूसरिफे तदा दरिद्रः । चंद्रे भौमे बली सराफे तदा
दरिद्रः । वित्ते क्रूरिते वित्तपतौ क्रूरस्थानगे एवं च उभावपि
यदा क्रूरयुतौ क्रूरदृष्टौ च तदा दरिद्रः । सूर्येदू हृदपपतितस्था-
नस्यौ अशुभेक्षितौ शुभदृष्टिहीनौ तदा दरिद्रः स्यात् ॥ ५ ॥

केंद्रेः क्रूरशुभान्वितैः प्रथमतो दुःस्थस्ततः
पुण्यतोऽथान्योऽन्यत्रिकगामिनोरपि च त-
त्प्राग्द्वित्रिराशीशयोः ॥ दर्शं पुण्यतिथौ च
पुण्यसहमे क्रूरादिते स्वामिषु स्वोच्चस्थेषु
शुभांकितेषु शशिनि क्रूरोच्चसौम्यं गते ॥ ६ ॥

केंद्रोरिति । क्रूराः शुभाश्च केंद्रे तदा पूर्व दरिद्रः पश्चाद्धन-
वान् । द्वितीयप्रथमराशिद्रेष्काणपाः राश्यधिपौ पश्यंतस्तदा
स्थानांतरे धनं ददाति । धनपः प्रथमपत्रिमागस्य प्रथमपेन
दृष्टः प्रथमपौ धनपत्रिमागस्य धनपेन दृष्टस्तदा धनवान् ।

गतपर्वपुण्ये क्रूरिते तत्पत्नी स्वगृहगेषु शुभदृष्टिषु पूर्वे दारिद्र्यः
पश्चाद्भनवान् । गतपर्वपुण्ये क्रूरिते तत्पत्नी स्वगृहगेषु शुभदृ-
ष्टेषु पूर्वे दारिद्र्यः पश्चाद्भनवान् । गतपर्वपुण्ये शुभे शुभदृष्टे
तत्पत्नी पापस्थानगे पापदृष्टे पूर्वे धनवत्ता पश्चाद्दारिद्र्यता ।
दाशनि क्रूरस्थानगे उच्चगे सौम्यदृष्टे तदा दारिद्र्यं भूत्वा
पश्चाद्भनवृद्धिर्माविष्याति ॥ ६ ॥

चंद्रार्कौतरभागपंचदशकाधीशे वलिष्टे गुरौ
भूस्थे लग्नगपापदृष्ट्यापि रवौ साकं सशुक्र-
ऽथ वा ॥ दृष्टे चंद्रमसां दिवा दिनपतेर्नक्तं
विधौ व्यक्षपे क्रूरे प्रागपरे च कंटकगते
स्वामीक्षिते निर्धनी ॥ ७ ॥

चंद्रेति । चंद्रदर्शनसमये क्रूरिते पतितवभस्थे चंद्रादित्यांतरं
भागः १५ चंद्रराशिस्वामी शुभदृष्टः स्वेषधिकारिणि तदा प्रागशुभं
पश्चात्सुखम् । गुरौ चतुर्थगे लग्नगे क्रूरेण दृष्टे पूर्वे शुभं पश्चा-
दशुभम् । क्वौ साकौ चतुर्थगे चंद्रदृष्टे पूर्वमसत्पश्चात्सुखम् ।
दिनजातके सूर्यः रात्रौ चंद्रः पक्षां त्रिराशिपानां स्वामिरोम-
कोक्तौ क्रूरितौ केंद्रगतौ स्वामिदृष्टौ सूर्ये प्राक् निर्धनौ पश्चा-
त्सुखौ । चंद्रे प्राक् सुखी पश्चाज्निर्धनी ॥ ७ ॥

चंद्रार्कविकपे पुरा वलयुते पश्चाच्च्युते
क्रूरिते पुण्ये पुण्यपत्नी च कंटकगते शितां-
शुनाशार्किणा ॥ क्रूरे वित्तगते प्रभौ च पतिते

दग्धेऽत्यतिथ्योः सतोः क्रूरस्थे च विना कुजं
ग्रहवशात्प्रांते दारिद्रागमः ॥ ८ ॥

चंद्रेति । चंद्रार्कयोर्द्वेष्काणेशो बलयुते क्रूरिते सति पुरा सुखी
पश्चान्निर्धनी । चंद्रार्कयोर्द्वेष्काणेशौ शुभस्थानगौ बलरहितौ
पापदृष्टौ तदा प्राक् किंचिद्धनं दत्त्वा पश्चान्निर्धनी । पुण्ये
पुण्यपतौ च क्रूरिते कंटकगते प्राग्धनी पश्चात्सुखी । स्वामी
पतितभस्थः दग्धो वा पर्वतलग्नपौ शुभस्थानगौ तदाऽशुभं
पूर्वं पश्चाच्छुभम् । गतपर्वतलग्नपौ भौमं विना क्रूरितौ तदा-
ऽशुभं पूर्वं पश्चाच्छुभम् । गतपर्वतलग्नपौ भौमं विना क्रूरेण
क्रूरितौ तदा किंचिच्छुभं दत्त्वांते दारिद्र्यं ददाति ॥ ८ ॥

चंद्रे क्रूरमुसरिफे क्रूरमुथशिले शुभं न चाद्य-
तम् ॥ शुभमुसरिफे क्रूरमुथशिले प्राग्भि-
न्नमन्यथा वाच्यम् ॥ ९ ॥

इति श्रीकर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके षोडशो
दारिद्र्याधिकारः ॥ १६ ॥

चंद्र इति । क्रूरेण मुसरिफे चंद्रे क्रूरेण मुथशिले च शुभ-
दशा हीने नितरां दारिद्र्यः । चंद्रे शुभमुसरिफे क्रूरमुथशिले तदा
प्राक् शुभं पश्चादशुभम् । कर्मणे चंद्रे शुभमुथशिले क्रूरमुसरिफे-
तदा प्राक् शुभं पश्चादशुभम् ॥ ९ ॥

इति कर्मप्रकाशिकावृत्तौ षोडशो दारिद्र्याधिकारः ॥ १६ ॥

अथ सहजाधिकारः ।

मातुः सुतः प्रथम एव किमेकको वाऽ-

प्यन्ये भवन्ति सहजाः कति वा सुखं तेः ॥

वरं तु वास्य धनिताप्यथ निर्धनत्वं

स्वभ्रातृतो भवति चास्य कति त्रियन्ते ॥ १ ॥

अथ सहजाधिकारो व्याख्यायते । मातुः सुत इति । अयं मातुः सुतः प्रथमो द्वितीयस्तृतीयः किमेकाकी वा त्रियन्तो भ्रातरो भविष्यन्ति भगिन्यो वाऽयं भ्रातॄणां द्वेष्टा वा तेऽस्य द्वेष्टारो भविष्यन्ति वा ते कति धनवंतः कति निर्धना वा सर्वे धनवंतोऽयं निर्धनो वाऽयं धनवांस्ते निर्धनाः तेषां साहाय्यादयं धनी वास्य साहाय्यात्ते धनवंतो वा परस्परजानि धनानि हस्तीनि वक्ष्यमाणप्रकारेण ज्ञातव्यम् ॥ १ ॥

भ्रातृक्षे सहमे मिथः पतियुते भूयस्तरा भ्रातर-
श्चैवं भ्रातृगते तु सद्गपतौ जीवन्ति पुण्ये
शुभे ॥ सूर्याष्विर्गुरुभौमयोः शशिसुतस्येपां
बले सत्फलं ज्यायो मध्यकनीयसां शशिसि-
तस्य स्यात्स्वमृणां क्रमात् ॥ २ ॥

भ्रातृक्षे इति । तृतीयभावस्वामी तृतीयगो भ्रातृसन्नेशो
भ्रातृसद्गपस्त्वदा बलिनो भूयो भ्रातरो भविष्यन्ति । भ्रातृसन्नेशे

तृतीयभावगे तदा बलिष्ठे पुण्यसन्नेशे तदा बहवो जीवन्ति ।
 सूर्यशन्योः सवल्योः सतोज्येष्ठस्य शुभम् । बृहस्पतिभौमयोर्ब-
 लेन मध्यमस्य शुभम् । बुधो बलिष्ठः तदा कनिष्ठस्य शुभम् ।
 चन्द्रेण ज्येष्ठभागिन्याः शुभम् शुकेण कनिष्ठभागिन्याः सुखम् ॥ २ ॥

लग्ने भ्रातृनवांशपे प्रथमकः खे ग्राहू चतुर्थे-
 ऽर्थवान्द्वयने प्रागथ सप्तमे तनुनभोऽतःखेट-
 हीनेऽग्रजः ॥ लग्नस्थैः शुभखेचरैर्द्युजनने
 केचिच्छुभाः सोदराः क्रूरस्तेर्मृतिरग्रजस्य
 सहजार्थीशे तनौ नानुजः ॥ ३ ॥

लग्न इति । भ्रातृनवांशपो लग्नस्थः तदा प्रथमः । एवं
 दशमे सति तदा प्रथमः तुर्येऽर्थवान् भवति । अथ सप्तमे तदा
 प्रथमः सप्तमो वा । लग्नदशभोग्यांशावधि कोऽपि ग्रहो नास्ति
 तदा प्रथमः । अथ लग्नस्था शुभग्रहाः दिवा जन्म तदा केचि-
 त्सोदराः शुभाः केचिदशुभाः । लग्नस्थाः पापास्तदा ज्येष्ठानां
 मृत्युं कनिष्ठः पश्यति । सहजेशे लग्ने तदाऽनुजो न भ्रातृ-
 हीनः ॥ ३ ॥

ऋक्षे राहुशिरःस्थिते गुरुसितार्कः सेंदुभिश्चे-
 क्षिते भ्रातृणां सहमेऽर्वनौ च बहवः पुण्या-
 न्विता भ्रातरः ॥ तन्नाथे बहुसूतिकेऽवनिन-

भोयाते तथैव गुणाः पुंसीज्यज्ञकुजाकार्कभिः
शनिसितैर्धन्या भगिन्यः स्त्रियाम् ॥ ४ ॥

ऋक्षे इति । तृतीयपस्त्वृतीयस्थः पुण्यसहस्रं पश्यति तदा
बहवो भ्रातरः । राहुं तृतीयस्थानास्वितं लग्नात्सूर्यासितगुरुचंद्राः
पश्यन्ति तदा बहवः पुण्यान्विताः भ्रातरः । भ्रातृसप्तचतुर्थ-
स्वामी बलवान्स्वयमापि तदा बहवो भ्रातरः । भ्रातृसहस्रपः
बहुमसूतिराशिगस्तदा बहवो भ्रातरः । भ्रातृसप्तपञ्चतुर्थ-
स्तदा स्वल्पा भ्रातरः । अयं दशमे तदा बहवः । पुरुषराशि-
संधधो भ्रातृभाग्यविषये द्रष्टव्यः । गुरुचंद्रकुजशनिबुधां
वल्लिनः स्त्रीराशौ स्थितास्तदा भगिन्यो बह्व्यः राशिमितैर्ध-
न्या भगिन्यः पुरुषराशौ भ्रातरो बहवो धन्याः ॥ ४ ॥

आग्नीशे सवले सिते शुभयुते भौमे नवांशा-
धिपे लग्ने स्वे सहजेश्वरे सहस्रपे चानेकशः
सोदराः ॥ शुके योपिति जामयः शशिवले
मंदाकुजाच्च स्वसुर्वृद्धायाः शुभमिंदुभे सित-
गते लब्ध्वा बलीन्मानतः ॥ ५ ॥

आग्नीशे इति । सवले शुके आग्नीशे शुभयुतदृष्टे तदा
बहवो भ्रातरः । भौमे नवांशाधिपे तृतीयनवांशे भौमे बहु-
मसवरराशौ लग्ने दशमगे वा तदा बहवो भ्रातरः । सहजपे
सहस्रपे च लग्ने दशमे वा तदानेकशो भ्रातरः । एवं शुके स्त्री

राशिगे बलिनि चंद्रे सति जामयः धन्या भागिन्यः । एवं
शनिचंद्रौ बलिनौ वृद्धभागिनीतो भाग्यम् । एवं चंद्रारौ बलिनौ
स्त्रीराशौ तदा वृद्धभागिनीतो भाग्यम् । शुक्रश्चंद्रगृहे बली तदा
लघुभागिनीतः शुभम् ॥ ५ ॥

पापैर्लग्नवांशतत्प्रथमतद्वचंशेश्वरैर्विक्रमे
जायंते न सहोदरा यदि भवंत्याशु म्रियंते ततः ॥
स्त्रीभेऽर्काकिमहीसुतेश्च पतितैर्मृत्यौ च सभ्रातृपे
सकूरे सहमे च सोदरमृतिश्चैवं स्वसृणामपि ॥ ६ ॥

पापैरिति । लग्नगतमुखल्लदेशस्तस्मात्पूर्वापरमुखल्लदेशौ तृती-
यस्थानगौ तदा नैव भ्रातरः यदि भवंति चेदाशु म्रियंते ।
अनिभौमार्काः स्त्रीराशिस्थाः यदि नभस्याः बलरहिताश्चेद्भ्रातरो
नैव । भ्रातृपे मृत्युगते तदा भ्रातृमुखं न । भ्रातृसहमे शनियुते
कूरेणारिदश । दृष्टे तदा भ्रातरो म्रियंते । भ्रातृसकूरैर्युतं तदा
भ्रातृणां मृतिः । एवं पूर्वोक्तयोगाः स्त्रीराशिमाश्रितान्तदा-
भागिन्यो नैव स्युः स्युश्चेतासां मृतिश्च स्यात् ॥ ६ ॥

सूर्याव्योर्बुधभोमयोर्भृगुमहीसून्वोस्तृतीय-
स्थयोर्मृत्युज्येष्ठकनिष्ठसोदरलघुस्वप्ताश्रयः
स्यात्क्रमात् ॥ सर्वेस्तेरशुभैश्च दग्धपतितैः

१ सर्वसहोदरेभ्योऽपि ज्येष्ठा । २ स्वस्मादेव ज्येष्ठा ।

३ कनिष्ठभागिन्याः ।

सर्वात्ययः कूरितेऽप्येवं लग्नसुखांतरालतनु-
खांतरस्थेर्भुवोऽर्धोऽंशपाः ॥ ७ ॥

सूर्याक्योरिति । शन्यकौ महजगौ बलादितौ तदा उपेष्टभ्रा-
तृविनाशः । बुधारी सहजगौ निर्वलौ तदा कनिष्ठभ्रातृनाशः ।
शुक्रारी सहजगौ निर्वलौ तदा लघुभगिन्या अत्ययः । तेः
सर्वेदग्धैः कूरितेर्नोचस्थानगैस्तदा सर्वेपामत्ययः । लग्नचतुर्थमध्ये
यदि पापा भवन्ति तदा भ्रातृणामशुभम् । लग्नदशममध्ये-
ऽप्येवम् । सहजनवांशपाः सहमं च भूमेरधश्चतुर्थस्थानादधः
पंचमादिस्थस्तदा भ्रातृणामशुभम् ॥ ७ ॥

भ्रातृभ्रातृपतौ बलिन्पुदयपभ्रातुर्थनाप्तिर्भवे-
देवं तत्सहमे पतौ बल्युते लग्नेश्वरे निर्वले ॥
भ्रातृणां स्वधनं च विक्रमपतौ सद्देशमगेऽब्जा-
न्विते कूरान्मूसरिफोदिते च सहजेः प्रीति-
मिथः स्यात्सदा ॥ ८ ॥

भ्रातृभ्रातृपताविति । भ्रातृसप्तमः तृतीयगः लग्नपथ एते
बलिनः उदिताः शुभदृष्टास्तदा भ्रातृतो धनाप्तिः । भ्रातृसप्त-
तदीशश्च बलिनौ लग्नेशो दुर्बलस्तदास्य धनं भ्रातरो गृह्णन्ति ।
सहजपः शुभस्थानगः उदितो वा सचंद्रः ऋणेन मूसरिफस्तदा
सहजानां प्रीतिरेकभावस्यानामीति ॥ ८ ॥

भ्रातृस्थे बलिनिग्रहे द्वयसुखं हिल्लाजहृष्ट्या-
धिका प्रीतिस्तत्सहमे तृतीयनवमायस्थे

तदीशे तनौ ॥ दृग्वार्यै दिशति प्रयाति गुरुता
 भ्रातृप्रदः सव्यया वर्धते सहजाः सुतस्थसहमे
 सर्वे भुजाः स्वानुगाः ॥ ९ ॥

भ्रातृस्थे इति । सहजस्थो ग्रहो बली तदा भ्रातृणा सुखम् ।
 भ्रातृस्थेन ग्रहेण पूर्णदृष्ट्या हिल्लाजो दृष्टः तदाऽधिका प्रीतिः ।
 भ्रातृसहजवृत्तीयनवमायस्थं शुभदृष्टमशुभहीनं भ्रातृसहजो लग्ने
 तदा तेषां सुखम् । लग्नसहजपयोरन्यः कश्चिद्बली स्वोच्चस्थो
 भूत्वाभयारत्थशालं करोति तदा भ्रातृष्वतीवोत्कर्षः स्नेहश्च ।
 सहजपसहमपयोर्लग्नेशात्सव्ययास्तदा भ्रातरो वर्धते स सह-
 मपः पचमस्थः तदा भ्रातरः सुभगाः ॥ ९ ॥

वित्तस्थे सहमे त्रिगे धनपतौ स्वभ्रातृवर्गा-
 स्त्रिभे लग्नभ्रातृनवांशेषश्च बलिभिर्ज्येष्ठांत-
 रस्थानुजाः ॥ धन्याः स्युर्विपरीतगे गतधनाः
 स्त्रीशे तु वैरं व्यये त्र्यंशे चार्कियुते महीसुत-
 दृशा राठेऽयुक्ते शुचे ॥ १० ॥

वित्तस्थे इति । द्वितीयगो भ्रातृसहमधनपः सहजगः तदा
 स्वातुगाः सहजाः । सहजनवाशेशाः वृत्तीयनवमगा बलिष्ठाः तदा
 ज्येष्ठानुजाः धन्याश्च भवन्ति । एतस्माद्विपरीतगाः तदा गतधनाः ।

भ्रातरः । भ्रात्रेशे व्ययगे परस्परं शत्रवः । शनियुते तृतीये
मौमदृष्टे राहुयुते शोकव्य ते भ्रातरो निमित्तं मवेयुः ॥ १० ॥

तुयैऽत्ये सहमे यमार्यममहीपुत्रेदुदृष्ट्या
मिथो वैरं तैर्झकटश्च लग्नपशशीज्यारेक्षणाच्च
त्रिपे ॥ लग्नान्मूसरिफेऽरिगस्य च तुलागो-
स्थे त्रिगारेक्षिते सूर्ये शुक्रविदोश्च सर्वसहजा
भ्रातृच्छलाद्वेरिणः ॥ ११ ॥

तुयैऽत्ये इति । सहमे चतुर्थे द्वादशे शनिस्वर्गमौमचंद्रैर्दृष्टे
तदा मिथो वैरम् । एवं सहमेशो लग्नचंद्रगुरुमौमैर्दृष्टे तदा
झकटम् । तृतीयेशो लग्नेशं मूसरिफं करोति तदा वैरम् । सह-
मे पष्ठगते तुलाकृपमाश्रित्यतृतीयांगरेण दृष्टे वैरम् । भ्रातृ-
स्थानाद्दुषशुक्रौ चतुर्थे तदा भ्रातरः उक्तं न कुर्वति ॥ ११ ॥

ज्यक्षे क्रूरयुतौ धने च सहमे भानोरधः क्रूरि-
ते पष्ठस्थेऽत्र शनेर्दशागतधनधांत्ये नृपक्षे-
पकाः ॥ दूरस्था नवमस्थिते त्रितनुपा दृष्ट्या
च सादग्रभोः सादस्याथ दृशा च विक्रमगते
क्रूरे च ते विह्वलाः ॥ १२ ॥

ज्यक्षे इति । तृतीयगृहे क्रूरयुते सहमे च तदा गतधना
भ्रातरो भवंति । भ्रातृसहमे धनगतं क्रूरिवं सूर्यादधःस्थं तदा

भ्रातृकपटेन वरम् । सहजसहमं षष्ठस्थं शनिना कूरितं तदा
 भ्रातरो भवनप्रायाः । सहजसन्नकूरयुतं षष्ठस्थं तदा भ्रातरो
 नीचकर्माणः । सहजसहमे व्ययगे स्वामिदृष्टे राज्ञा दूतो भवति
 पुण्यसन्नकूरिते लग्नादूरस्थे तदा भ्रातृणा मेलापकं न करोति ।
 लग्नपो भ्रातृस्थानं न पश्यति सहमपः सहमं न पश्यति तदा
 एकस्थानावस्थायित्वं न भवति । नवमे भ्रातृसहमे सादेशेन
 त्रितनुगृहस्थेन दृष्टे तदा भ्रात्रोरेकदेशावस्थानं न । विक्रमग-
 वकूरेण सहमे दृष्टे तदा भ्रातरः विद्वलाः स्युः ॥ १२ ॥

भूर्ध्व स्थिते तनुनवांशपतौ हि तस्मा-
 द्यावत्तनुर्गणनया सममंतरर्क्षः ॥

भूमेरधःस्थितवतीह तनोस्तमेवं

संख्या भवंति सहजा द्वितनौ द्विरूपाः ॥ १३ ॥

भूर्ध्व स्थिते इति । कुत्यसेनोक्तम् । लग्नमुत्तमहस्वामी
 भूर्ध्व तिष्ठति तदारंभलग्नपर्यंतं यादानाशयः वा तत्संख्याकान्
 भ्रातृनेव वदेत्तत्तन्मध्ये यावत्यो द्विःस्वभावराशयस्तत्र तत्र
 द्वौ द्वौ । अथ सः भूमेरधोलग्नदादरभ्य तदवाधि यावन्तो राश-
 यस्तावत्संख्यातरः ॥ १३ ॥

भ्रात्रंशके पितृगृहे सहमस्य भागे
 तस्याधिपे पुरुषभे पुरुषे पितुश्च ॥

भ्रातुः शुभं भवति भे युवतौ च शुके
स्वस्थो रतिर्यहवलादिति कुत्थसेनः ॥ १४ ॥
इति कर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके सप्तदशः
सहजाधिकारः ॥ १७ ॥

भ्रात्रशके इति । भ्रातृनवांशराशिः पितृगृहे सहमस्थान-
वांशे तस्याधिपे सहमाधिपे पुरुषराशौ स्वयं पुंग्रहाः तदा
पितृमातृणामतीव सौख्यम् । स चेच्छुक्रः स्त्रीराशौ तदा
पितृमगिन्याः सुखम् । इत्यादि ग्रहवलादुन्नेपम् ॥ १४ ॥
इति कर्मप्रकाशिकावृत्तौ सप्तदशः सहजाधिकारः ॥ १७ ॥

अथ पित्रोररिष्टाधिकारः ।

पितृसहमे तदीशतुर्याधिपतदाधिपितृसेट्म-
दसूर्यैः ॥ पितुरथ स्वस्वनाथमातृसादाधि-
पतिभिराढ्यतमैर्वलं जनन्याः ॥ १ ॥

पितृसहमे इति । पितृगृहं पितृसहमं तदीशौ च तत्र
स्थिता ग्रहाः रविशनी च तेषां शुभाशुभत्वेन पितुः शुभाशुमे
एवमेव दशमं दशमेश्च मातृसहमं मातृसहमेश्च एषां शुभत्वेन
मातुः शुभाशुभं वाच्यम् ॥ १ ॥

स्त्रीभे केंद्रे शुभस्थे शशिनि समनृभेऽर्केदु-
युत्तया कुजेद्रोर्जावालोके च नीरुजगृहग-

तनौ ज्ञे च चन्द्रे बलाढ्यौ ॥ लग्नेऽर्के स्वांश-
कस्थे शुभदृशि युवतौ ज्ञाब्जयोगे नृराशौ
जीवेन्द्रोर्लग्नस्थार्कसमशशिदृशा शीघ्रमेव
प्रसूते ॥ २ ॥

स्त्रीमे इति । स्त्रीराशौ शुभस्थे चन्द्रे केंद्रे सति मातुः
शुभम् । समराशिस्थचन्द्रः विपमराशिस्थमर्कं पश्यति तदा मातुः-
पितृसुखम् । वियोगेन कुजेन्द्रोर्जावालीके रोगराहित्यं शीघ्रं
प्रसूतिश्च । बुधो भौमराशिमाश्रित्य लग्ने तिष्ठति चन्द्रो बलयुतः
तदा शीघ्रं प्रसवः । स्त्रीराशौ ज्ञाब्जयोर्योगे शुभैर्दृष्टे शीघ्रं प्रसवः ।
जीवेन्द्रु लग्नगौ दशमगेन सूर्येण दृष्टो तदा शीघ्रं प्रसवः । दशमगे
सूर्ये चन्द्रस्य सप्तमर्दशा दृष्टे तदा शीघ्रं प्रसवः ॥ २ ॥

चन्द्रेऽत्यगे मूसरिफेऽथ झपाद्रवीन्दु-
लग्नेश्वरेष्वंशुभवाकितभस्थितेषु ॥
शुक्रेंदुभानुषु मृगेंद्रघटालिगेषु
केंद्रे शनौ च विपमेण चिरात्प्रसूते ॥ ३ ॥

चन्द्रेऽत्यगे इति । द्वादशगश्चन्द्रः क्रूरेण दृष्टः तदा विलंबेन
प्रसूतिः । द्वादशगश्चन्द्रो मीनगेन क्रूरेण मूसरिफः तदाऽतिकष्टेन
प्रसवः । सूर्यचन्द्रलग्नाः वक्रिताः क्रूरस्य राशिगास्तदा कष्टेन
प्रसवः । शुक्रः सिद्धे शुक्रचन्द्रौ कुंभे भानुर्घृथिके तदा कष्टेन

स्तवः । शनिः कन्द्रे तदा कष्टेन स्थिरा प्रसूतिः । चन्द्रो वक्र-
राशौ चतुर्थे कूपाः पश्यन्ति तदा योगः ॥ ३ ॥

पित्र्ये गृहेऽथ सहमे बलिनीकवाले

तुर्ये गुरौ तदधिपेऽथ पितुः प्रभुत्वम् ॥

आद्ये च तत्सहमगे प्रथितः पिता स्या-

त्स्योच्चैः स्वहर्षगविधौ पितृमातृसौख्यम् ॥ ४ ॥

पित्र्ये इति । पित्र्ये गृहे सबले सहमे ईकवाले चतुर्थगे
गुरौ पितुः प्रभुत्वम् । एवमेव मातृसहमाप्तदा दशमान्मात्राधिपे
बलिनीकवालगेऽपि मातृसहमपे बलिनि सति पितृमातुः प्रभु-
त्वम् । पितृसहमे सौम्यैर्दृष्टे एकादशगे तदा पिता प्राप्तिद्वः ।
स्वोच्चैः स्वहर्षगः चन्द्रः तदा पितृमातृसौख्यम् ॥ ४ ॥

सौम्यग्रहौजसि गते सहमद्वयोर्द्ध

व्योमस्थसूर्यगुरुसौरिषु तूर्यदक्षु ॥

सूर्यर्क्षगेऽर्क्षतनयेऽह्नि शुभानि पित्रोः

शुक्राब्जयोः सुहृदवेक्षणतस्तु मातुः ॥ ५ ॥

सौम्यग्रहौजसीति । मातृपितृसहमे सौम्यैर्दृष्टे शुभस्थानगे
तदा मातृपितृनायकत्वम् । दशमगाः सूर्यगुरुशनयः चतुर्थस्थं
मातृसहमपे पश्यन्ति तदा योगः । मिहगः शनि शुभस्थानगः

१ वक्रो नाम भौमः तस्य राशिर्द्विभिकः । २ कष्टप्रसक्तयोग इत्यर्थः ।

३ मातृपित्रोः प्रभुत्वयोगः ।

दिनजातके मातापित्रोः शुभं तद्धनं च । व्ययगौ चंद्रशुक्रौ
चतुर्थस्यौ मातृमन्त्रं पश्यन्तिस्तदा मातुः सुखम् ॥ ५ ॥

सूर्ये व्ययेऽनाधिकृते पितृमातृखेटे
नीचौ जनी सुहृदि नीचविधौ च माता ॥
केंद्रे च्युते शशिपतौ जनकः सुहृत्पे
रिष्फेरवक्षितविधावधमा सवित्री ॥ ६ ॥

सूर्ये व्यये इति । अधिकारहीने सूर्ये व्ययगे दिवा पितुः
शुभम् । मातापितृदलीलौ व्ययेशनीचस्थितौ तदा पितरौ
नीचौ । नीचगौ चतुर्थे तदा मातृनीचत्वम् । केंद्रयुतोऽधिका-
ररहितः चंद्रपस्तदा माता नीचसेवकी च । चतुर्थेशे व्ययगे
पिता । द्वादशगं चंद्रं सूर्यः पश्यति तदा माता नीचमेविनी
भवेत् ॥ ६ ॥

सूर्यस्य वज्रहमुशल्लहयोश्च सांदि
कूरेक्षितेषु रिपुभे जनको हि नीचः ॥
माता विधोः शरविलग्ननवांशपेन
भास्वद्युजांत्यपतिनी च पिता भुजिष्यः ॥ ७ ॥

सूर्यस्येति । पितृसहस्रपस्य द्वादशांशनवमांशानामधिपाः
षष्ठस्थाः करदृष्टास्तदा पिता नीचः । दिवा जन्मनि एव चंद्र-
मातृसहस्रद्वादशांशनवमांशानामधिपाः कूरिताः शत्रुगा नीचगा
वा तदा माता नीचा । रात्रौ एवमन्यथापि द्वादशाधिपेन युते
सूर्ये पिता भुजिष्यः दासः ॥ ७ ॥

पित्रोरुपर्यंशुभतेजसि पापदृष्टे

हृदे च कुत्सिततनू पितरौ द्विपापे ॥

तुर्ये शुभेषु पतितेषु विदेश्यनीचौ

स्त्रीभे शनौ कुजयुते द्वितयं भुजिष्यम् ॥ ८ ॥

पित्रोरुपरीति । पित्राधिपयोरुपर्यंशुभस्य तेजः पापदृष्टौ
दलीली तदा मातापितरौ कुत्सितांगौ । द्विपापे चतुर्थे शुभाः
पञ्चाष्टमव्ययगाः तदा विदेश्यौ नीचौ । रात्रौ शनिः स्त्रीरा-
शिगः कुजयुतः शुक्रः पुंराशिमः पापयुतस्तदा भुजिष्यौ ॥ ८ ॥

राकाकुहूदयरवीन्दुकृतेत्यशालैः

क्रूरैः स्वनीचपतितैः पितरौ न तुल्यौ ॥

वक्रक्षैर्गौरुपरि लग्नपभागमेक

दृश्यौ न चेदिनतनू रजनीशदृग्भिः ॥ ९ ॥

राका इति । गतपर्वतलग्नं रवीन्दुभ्यां स्वनीचपतिताः
क्रूराः इत्यशालं कुर्वति तदा समानजातिकौ पितरौ न । वक्र-
क्षैः क्रूरैर्लग्नपस्यांशोपरि तेजः क्षिपन्ति तदा तौ दृश्यौ न ।
चंद्रसूर्यलग्नानि यदि न स्वाभिदृष्टानि तदा न दृश्यौ समान-
जातिकौ ॥ ९ ॥

सूर्ये कुजस्य दिवसे निशि वा सितस्य

हृदे विधौ च पितृवैरमसौम्यदृष्ट्या ॥

सादे तयोर्व्ययंगते तनुतूर्यसाद-

नाथार्कसौरिषु मिथः समदृक्षु चैवम् ॥ १० ॥

सूर्ये कुजस्येति । मातापित्रोः परस्परं स्नेहः । असुखं वा तेषां
योगाः । दिनजातके सूर्यः भौमहृदाया रात्रिजातके सितस्य
हृदपं चंद्र सौम्या न पश्यन्ति । तदा शकटः चौर्यं च । पितृ-
मातृसहमं द्वादशस्थं शुभदृष्टिरहितं तदा जातकेन सह वैरं
करोति । लग्नेशश्चतुर्थभवः पितृसन्नपः शनिसूर्ये दिनजातके
परस्परं सप्तमदृष्ट्या पश्यन्ति तदा वैरं करोति । पिता एव
लग्नपः दशमपः मातृसन्नपः चंद्रश्च रात्रौ जन्म परस्परं सप्तम-
दृष्ट्या पश्यतः तदा बालो मात्रा सह वैरं करोति ॥ १० ॥

तुर्ये रवौ कुजयुते पितरौ सुतेन

द्वेषोन्मुखौ रविनवांशपतौ कुगेहे ॥

क्रूरेक्षिते च तनयं त्यजतो घ्नतस्तु

मंदेज्ययोरुपरिगोर्ध्वगयोर्मिथः खे ॥ ११ ॥

तुर्ये इति । चतुर्थगोर्ध्वः भौमेन सह शुभदृष्टिर्वर्जितः तदा
मातापितरौ सुतेन सह द्वेष्यौ । दिनजातके सूर्यमुसलहस्वामी
लग्नात्पष्ठव्ययगतः क्रूरः शत्रुदृशा दृष्टः तदा जातकं त्यजति ।
शनिगुरु दशमे परस्परमंशैः कृत्वा ऊर्ध्वगौ तदा जातं
त्यजतः ॥ ११ ॥

पितृग्रहेण समतुर्यदृशा विलग्नै

जाताधिकारिणि च पितृगृहेऽस्तमाप्ते ॥

जातो विनश्यति च दुःस्थचरो भुवोऽधः
पक्षद्वयाधिकृतमूसरिफेऽन्यपोष्यः ॥ १२ ॥

पितृग्रहेणेति । पित्रेशः पितृसहस्रपः सप्तमदृष्ट्या चतुर्थ-
दृष्ट्या लग्नं पश्यति तदा जातकं भुतं त्याजयति । मातापितृ-
ग्रहे यो ग्रहः स्वाधिकारी अस्तगः तदा जातो नश्यति । पीडिते
ग्रहे पंचमगे पितृग्रहेण मूसरिफे तदाऽन्यपोष्यः भवेत् ॥ १२ ॥

साकैंदुराशिधनगेन सितेन पित्रो-
र्वित्तातिरर्कगुरुतुल्यदृशा तदेष्ट्यम् ॥
क्रोडेऽर्कसौम्यदृशि जातकस्वेचरेश्च
पित्र्येभ्य ऊर्जिततरैर्धनपे च रंभ्रे ॥ १३ ॥

साकैद्वेति । अर्कश्चेदुश्चाकैदू अर्कैदुभ्यां सादितः साकैदू-
श्चासौ राशिश्च साकैदुराशिः साकैदुराशिधनगे शुके सूर्ययुते
कर्कराशिस्थे वा राशिधनगे तदा शुभदृष्टे पितृद्रव्याप्तिः । शुके
कर्कराशिस्थिते कामी । सचंद्रकर्कराशिगे शुके धनगते तदा
मातृपक्षाद्धनाप्तिः । एवं शुके सूर्यगुरुभ्यां सप्तमदृष्ट्या दृष्टे
तदा धनाप्तिः । सूर्यः मित्रदृष्ट्या शनिं पश्यति तदा पितृ-
द्रव्यं प्राप्नोति । जातकस्वेचरः पुण्यलग्नपदिल्लाजाः पितृग्रहाः
सूर्यशनिचतुर्थदशमशुक्रचंद्रभावमदमपेभ्यः जातकस्वेचराः
अधिकबलाः धनपवात्तिष्ठति धनपेऽष्टमपेऽष्टमे सति तदा जातकः
पितृद्रव्यं लब्धमपि नाशयति ॥ १३ ॥

अंत्येऽर्कवद्दृशनेश्वरयोश्चतुर्थे
 क्रूरान्वितेऽथ तदवेक्षितसूर्ययुक्ते ॥
 वित्ते रवावशुभिते सितगोरधःस्थे
 मंदेऽर्कमूसरिफिते च पिता हि वैरी ॥ १४ ॥

अंत्ये इति । सूर्यस्य द्वादशांशराशिद्वादशस्थाने क्रूरिते
 पितृद्रव्यं नाशयति । यादे शनिर्द्वादशस्थः तदा पितृद्रव्यं
 नाशयति । क्रूरश्चतुर्थगः पीडितः सौम्यदृष्टिरहितः तदा पितृ-
 द्रव्यं नाशयति । सूर्यश्चतुर्थगः क्रूरैर्दृष्टः तदा पितृद्रव्यं कार्यं
 च नाशयति । द्वितीयगः सूर्यः क्रूरितः तदा पितृवित्तं नाश-
 यति । द्वितीयगश्चंद्रः क्रूरितः मातृवित्तं नाशयति । रात्रौ
 मंदेऽर्केण मूसरिफे तदा पिता वैरी ॥ १४ ॥

सभौमभानौ शशिसर्वदृष्टे मंदेऽर्कयुक्ते च
 कुर्जेऽतिमस्थे ॥ जातो वृथा नाशयते पितुः
 स्वं मातुस्तथा शुक्रशशांकयुक्ते ॥ १५ ॥

सभौमेति । सभौमेऽर्के चंद्रेण सप्तमदशा दृष्टे पितृवित्तं वृथा
 नाशयति । पष्ठेऽर्के मातृद्रव्यं नाशयति । पष्ठेऽर्के द्वादशगेन
 भौमेन दृष्टे शुभदशा हीने पितृद्रव्यं नाशयति । सभौमे चंद्रे
 सूर्येण पूर्णदशा दृष्टे मातृद्रव्यं नाशयति । पष्ठगे चंद्रे द्वादश-
 गेन भौमेन दृष्टे तदा मातृद्रव्यं नाशयति । एवं शुक्रतोऽपि
 ज्ञेयम् ॥ १५ ॥

तुर्ये तत्सहमे पत्नौ च शुभगे पित्रोधनप्राप्तिः ।
सुतात्सहमे तरणौ दिवा च गुरुणा व्यंशिते
व्यंशगे ॥ रात्रौ खे सशनौ शुभे तु सहमे
तुर्येश्वरे केंद्रगे मंदे सूर्यमुत्तरेऽब्जसितयोः
खे चेंदुदृष्ट्या कुजे ॥ १६ ॥

अथ पितृद्रव्यप्रदयोगाः । तुर्ये इति । तुर्ये शुभे पितृसहमे
शुभस्थानगं शुभयुतग्रहद्वयं तत्पत्नौ शुभयुतद्वये तदा पिता
पुत्रद्वारा धनं प्राप्नोति । सूर्ये शुभहृदगे दिवा जन्मनि तदा
पितृस्वम् । सूर्ये गुरुनवांशगते गुरुणा त्रिभागपदभागद्वया
द्वये तदाऽस्य कार्यसमये पित्रोः शोभनकालः । रात्रौ शनिर्द-
शमे तदा पित्रोः शुभम् । मातृपितृसहमे बलिनि शुभैर्द्वये पाप-
द्विरहिते मातृपित्रोरुभया कुलता । तुर्यपे केंद्रे बलिनि तदा
शुभम् । उच्चगे सति प्राधान्यपदप्राप्तिश्च । मंदे सिंहनवांशगते
तदा पितुः शुभम् । चंद्रशुक्रौ दशमगौ तदा मातापित्रोः
शुभम् । त्रैलोक्ये भीमे स्वपदगे चंद्रद्वये पित्रोः शुभम् ॥ १६ ॥

अथ पित्रोः कष्टयोगः ।

दग्धेः सूर्यशशांकहृदपातिभिः , क्रूरोक्षिते-
सूर्यपे क्रूरे धूनगृहे रवीद्विरदृशाकेंद्रोरिह
क्रूरयोः ॥ सूर्याव्योर्ध्वनिशं क्रमाद्विचलयोः

पित्रोर्वयोदुर्गतिर्मदे भास्करसंमुखे पितृगदः
सेदौ कुजे मातृरुक् ॥ १७ ॥

अथ पित्रोः कष्टयोगानाह-दग्धेति । सूर्यशशाकहृदपाः
क्रूरिता दग्धाः शुभदाष्टिनीनाः तदा मातापितरौ निरुद्योगिनौ
भवतः । सूर्येण सप्तमगे क्रूरिते सूर्येदुभ्यामरिदृशा दृष्टे तदा
पित्रोः कष्टम् । अर्केन्द्रोः क्रूरित्यशालिनोर्मातापित्रोः कष्टम् ।
सूर्ये सप्तमगे क्रूरिते मातुः कष्टम् । दिनजातके सूर्यो रात्रा
शनिश्च बलहीनौ दग्धौ क्रूरितौ तदा पितुः कष्टम् । रवेः शनै-
श्वरः सप्तमः तदा पितुरोगः । चन्द्रे भौमे मातृरुक् माता कष्टेन
जीवति ॥ १७ ॥

सूर्येन्द्रो रविजेऽहि सीदति पिता पूर्णाकुहू-
मध्यगे भौमे चाशुभदृग्गे द्विजपतौ माता
परप्रेष्यमुक् ॥ सूर्याञ्जर्क्षगता शुभे द्वयगता
दोःस्थ्यं द्विपष्ठांत्यगे तद्भावाधिपतौ रुजा
नयनयोर्भौमार्किदृष्ट्यापदः ॥ १८ ॥

सूर्येन्द्रोरिति । सूर्याद्वादशगे शनौ दिवा जन्म तदा पिता
मृत्युं प्राप्नोति । गतपर्वातलगे भौमे चन्द्रः ऋहृदाया तदा
माता परसंचरी । सूर्येन्द्रोर्म सिंहकर्के क्रूरिते पितृमात्रोः कष्टम् ।
सूर्यचंद्राश्रितराशिषौ दग्धौ क्रूरितौ तदा पितृमातृकष्टम् । सूर्य-
चंद्रमुसलद्वेशौ द्विपष्ठांत्यगतौ पितृमात्रेणैश्वररोगः । चेद्दौमश-
निभ्यां दृष्टौ तदाऽपवादः ॥ १८ ॥

अथ पित्रोर्मृत्युयोगः ।

सूर्याक्योः शशिसौरिवित्सु च सुहृद्वारेण
युक्ते क्रमात्पित्रोर्मृत्युरथाष्टमे पितृपतौ कूरे-
क्षितेऽल्पस्थितिः ॥ भौमाकोपारिगेऽह्नि सा
पितृवधः केंद्रे रवौ वक्रितः स्वांशेऽशेन युते
च शन्यभिमुखे तद्रे कुजे कष्टतः ॥ १९ ॥

अथ पित्रोर्मृत्युयोगानाह-सूर्याक्योरिति । सूर्यशनी चतुर्थे
समौमौ शुभदशा हीने तदा पितृमरणम् । चंद्रभौमबुध-
शनयः चतुर्थगाः शुभदृष्टिहीनास्तदा पितृमरणम् । चतुर्थे-
ऽष्टमे लग्नाच्छुभदशा हीने कूरेक्षिते योगः । अर्काद्वादशगे
भौमे खड्गेन पितृवधः । केंद्रे रवौ वक्रिते स्वनवांशेन युते
तदा पितृमरणम् । मंदसम्मुखे रवौ शुभदशा हीने तदा
मृत्युः । सूर्यगृहे भौमे कष्टतो मृत्युः । चंद्रगृहे भौमे शुभ-
दशा हीने मातृमरणं वेदितव्यम् ॥ १९ ॥

स्वं स्वं स्थानमपेक्षितौ शुभयुतौ पित्रोश्च
मृत्युप्रदौ पित्रीशौ तत्सहमाधिपौ च हृदपौ
लग्ने च मृत्युस्तयोः ॥ शितांशौ तरणेरसौ-

म्यमिलिते वमुश्च पूर्णातरा मातुर्मृत्युरदोगृ-
हे शनिकुजाक्रान्तेऽनृजौ तत्पतौ ॥ सा देशे
च विलग्नसादृष्टांशे तन्नाशः पथि क्रूरिते
कुस्थाने सहमेऽस्य हृदपतिते क्रूरे तदल्प-
स्थितिः ॥ २० ॥

स्वामिति । आपूर्यमाणे चंद्रे क्रूरिते तदा पितृमरणम् ।
क्षीयमाणे चंद्रे क्रूरिते तदा मातृमरणम् । मातृपितृगृहे चंद्रे
शनिकुजाक्रान्ते यागः । पितृमातृगृहपौ बर्काभूत्वा स्वं स्वं
स्थानं पश्यंतौ क्रूरितौ च तदा योगः । पितृगृहेशः सहमपश्च
क्रूरितौ अशोभनस्थाने सहमे चानयोर्हृदपे पतिक्रूरिते तदा
मातापित्रोरल्पस्थितिः ॥ २० ॥

पितृगृहपितृरंध्रपेत्थशाले रविशशिनोः पति-
तस्थयोस्तदंतः ॥ अहनि तनुगते कुमृत्यु-
रारेऽर्कदृशि मंदस्थकुजाब्जयोजनन्याः ॥ २१ ॥

पितृगृहेति । पितृगृहेशः पितृगृहादष्टमेशेनेत्यशाली चंद्रार्कौ
पतितभागौ तदा मातापित्रोर्निर्धनत्वम् । दिवा जन्मानि लग्नगे
भौमेऽर्केण शत्रुदशा दृष्टे शुभदशा हीने पितुर्मरणम् । मंदे
भौमे सप्तमगे मातुर्मृत्युः ॥ २१ ॥

शशिनि च कुजसंयुते कुगेहे भवति मृतिः
प्रसवक्षणे जनन्याः ॥ क्षयिशशिकुजयोगतः
पतेः प्राङ्निशि च रवीन्दुगे पिता म्रियेत ॥ २२ ॥

शशोति । सौम्ये चंद्रे शनिपतितभागे शुभदशा दीने तदा
सप्तमसमये मातुर्मृत्युः । कुम्भे क्षीणचंद्रे मीनयोगे पितुः प्राक्
मातुः मृत्युः । रात्रिजन्मानि रवौदुगते मीमे कुम्भे तदा पिता
प्रियते ॥ २२ ॥

सक्रूरमातृपितृसादसम्यदृष्ट्या-

ऽन्योन्यं पितुर्मरणमादित एव मातुः ॥

साकौ रवौ क्षितिसुते रविवामगे च

पित्र्ये गृहे शशिनि सूर्यसुते जनन्याः ॥ २३ ॥

सक्रूरिति । सक्रूरे मातृपितृसहमेऽन्योन्यं समानदृष्टिः तदा
पितृमरणात्पूर्वं मातुर्मृत्युः । सूर्ये शनियुते तदा पितृमरणं
सूर्याद्वितीये मीमे तृतीयचतुर्थपंचमषष्ठस्थे वा योगः । चतुर्थ-
स्थाने चंद्रे शनौ वा तदा मातुर्मृत्युः ॥ २३ ॥

भूपुत्रः पितृगृहराश्यसम्मुखश्चे-

देकांशांतरमुभयोः पितुर्विनाशः ॥

आये स्यात्सहमपतिस्तु मंदयुक्तो

भागैकांतरमनयोरसंशयस्तत् ॥ २४ ॥

इति श्रीकर्मप्रकाशिकायां मनुष्यजातके पित्रोर-

रिष्टाधिकारोऽष्टादशः ॥ १८ ॥

भूपुत्र इति । मीमो दशमस्थः पितृगृहमयोरैकांशांतरा
तदा पितुर्विनाशः । पितृसहमपः एकादशगः शनियुतः

तयोरप्येकांशातगमिति कृत्वा वर्षोत्तरं पितृमरणम् । यथाशां-
तरं तत्तत्समानि उपाणीति ज्ञेयम् ॥ २४ ॥

इति श्रीकर्मप्रकाशिकावृत्तौ अष्टादशः पितृगंडाताधिकारः १८ ॥

अथ स्त्रीजातकाधिकारः ।

पुंसः फलं यदिह कीर्तितमायुराद्य-
माद्यैस्तदेव किल योषिति कल्पनीयम् ॥

भर्तृस्थितिप्रणयसंततिशीलसौख्या-
स्तस्यास्तु पंच यवनाभिहितानि पश्येत् ॥ १ ॥

अथ स्त्रीजातकं निरूप्यते—पुंस इति । इहास्मिन् ग्रंथे
पुरुषस्यायुगय कृत्वा पूर्वैराचार्यैर्यत्कीर्तितं तदेव किलेति
निश्चयेन योषिति त्रिणा कल्पनीय तासां तु पुनः भर्तुः स्थितिः
प्रणयो विनयः संततिः शीलसौख्यानि पंच यवनेराभिहितानि
पश्येत् ॥ १ ॥

लग्नास्तभर्तृसमेश्वरभार्गवाणां
योगे मिथो गृहगमे च तनौ शुभायाम् ॥
सद्भर्तृका निराधिकारिकुजार्कियुक्ता
वैधव्यभागभवति सौम्यदृशांतरेण ॥ २ ॥

लग्नास्तेति । लग्नं अस्तं सप्तमं भर्तृसहमशुकाः एषामधिपाः
एतेषां परस्परमस्थाने सति योगो वा तदा स्नेहः शुभं च । एषां
कुजार्कियोगश्चेद्वैधव्यं शुभदृष्टिराहित्ये सत्येवेतद्बोध्यम् ॥ २ ॥

लग्नास्तपप्रणयसादपमित्रभेषु
सौम्येषु सोऽपतितेषु पतेः प्रिया स्यात् ॥
एतैस्तु पापयुतदग्भिरसौम्यता च
शुक्रस्य सप्तमगसौरिमहीजयोश्च ॥ ३ ॥

लग्नास्तपेति । लग्नपास्नयसदमपाः शुभस्थानगाः शुभयुता-
स्तदातिप्रिया भवति । विषये वैरम् । शुक्रात्सप्तमगौ ज्ञान-
मौमौ तदा वै भर्तृकासंमता ॥ ३ ॥

द्वौ भर्तृभावतनुपतौ पतितेऽनृजौ च
पष्टेऽस्तपे मुखशिलेरिभुजा सशत्रुः ॥
शुक्राब्जयोरति च दुर्भगतामुपेति
मिश्रैस्तु मिश्रफलमूह्यमहोऽनुसारात् ॥ ४ ॥

द्वौ भर्तृभावमिति । तनुपः पतितभस्यः वक्रमस्नदा भर्तृप्रिय-
तायोगः । अस्तपः पष्टेन मुखशिली तदा भर्ता शुभभवति ।
एवं शुक्राब्जयोरतीव दुर्भगतां मानेति । सप्तमेशः पष्टगतो
मित्रगः शुभैर्युतः तदा मिश्रफलम् । चंद्रशुक्रौ पष्टेन मुखशि-
लितौ शुभेन तु न मुखशिलितौ मित्रगृहीतौ तदा मिश्रफलम् ॥

शना लग्ने शुके युनयुजि कुजार्किस्थसदने
नभत्यग्ने जीवे क्षणविरहिते चाप्रसवभे ॥

पातिर्भर्तृमदमपातिपरस्परक्षेत्रगो चदा तदा समौरया साध्वी
च । सर्वेषु ग्रहेषु निचनिग्रहर्षस्थानगतषु नाम नदादिगतेषु
समौरया साध्वी च भवति ॥ १० ॥

इति श्रीकर्ममन्त्राशिवृत्तौ मनुष्यजातके ण्येनविंश
श्रीजातकाधिकारः ॥ १९ ॥ —

अथ मिश्रप्रकीर्णाधिकारः ।

प्रायेण दुर्वोधममानसं यद्गृहक्षभावोजसि मि-
श्रदृश्ये ॥ तदुच्यते किञ्चिदिव प्रकीर्णविनि-
र्णयः संशयहृत्समासात् ॥ १ ॥

प्रायेणेति । स्पष्टोऽर्थः ॥ १ ॥

एको गृहे पुण्यवतां हि यावज्जीवं सुखी
तद्विपरीतिकोऽन्यः ॥ दुःखी तृतीयो धनधात्रि
जातो नीचान्वये स्यान्नृपतिश्चतुर्थः ॥ २ ॥

॥ एको गृहे इति । जातकं चतुःप्रकारम् । एके राज्ञो गृहे
जायन्ते यावज्जीवं राज्यं कुर्वन्ति । अन्ये अधमकुले जायन्ते
तदाऽधमा दरिद्राः । अपरे राजकुले जाता अपि यावज्जीवं
अधन्या भवन्ति । केचिदधमकुलोत्पन्ना अपि राज्यं कुर्वन्ति
एवं चतुर्धा जातकं ज्ञेयम् ॥ २ ॥

केंद्रे विलग्नेशरवीदवश्चेत्कृतेत्यशाले मकबू-

लघ्वैः ॥ केंद्रस्थितेरुत्तमजन्मसौख्यमाजन्म
तद्व्यत्ययतो विलोमम् ॥ ३ ॥

केंद्रे इति । लघ्वेशसूर्यचंद्राः केंद्रगास्तद्राशिस्वामिभिः कंबूल-
केंद्रगैः लग्नेरित्यशालिपात्रस्तदा राजकुलोत्पन्ना आजन्म
कुर्वन्ति । लघ्वेशसूर्यचंद्रा इंदुवारस्थाः कैश्चिदप्यनित्य-
दग्निरोत्पन्ना चावजीवं दग्निं एव ॥ ३ ॥

लघ्वेशचंद्रोष्मरुचोऽथ केंद्रे तदीशयोगा
पतितस्थपापैः ॥ पापाश्च ते चेत्पतितेश्वराः
स्युः प्राग्भद्रमग्रे च दग्निभाजः ॥ ४ ॥

लघ्वेशेति । लघ्वेशचंद्रसूर्याः केंद्रस्थास्तद्राशिस्वामिनः पति-
तस्यैः इत्यशालिनो वा पतितस्थानस्वामिभिः दूरेतिस्थशालिनः
तदा राजकुलोत्पन्ना अपि दग्निः भवन्ति । राज्यं चादौ
लब्ध्वा राज्यात्प्रातिनिवर्तते ॥ ४ ॥

हीना विलघ्वेशदिनेशचंद्रास्तत्केंद्रसौम्यैश्च
तदीशयोगः ॥ सौम्याश्च ते चेत्पतितेश्वराः
स्युः राजा भवेन्नीचकुलेऽपि जातः ॥ ५ ॥

हीना इति । लघ्वेशसूर्यचंद्राः हीनबला नीचस्थाः पतित-
स्थानगाः वा तद्राशिस्वामिनः शुभयुक्ताः केंद्रगाः शुभेत्य-
शालिनस्ते चेत्पतितस्थानेश्वरास्तदा नीचकुले ज्ञानोऽपि राजा
भवेत् ॥ ५ ॥

तयोरप्येकांशातगमिति कृत्वा वर्षोत्तरं पितृमरणम् । यथाशां-
तरं तत्तत्समानि वर्षाणीति ज्ञेयम् ॥ २४ ॥

इति श्रीकर्मप्रकाशिकावृत्तौ अष्टादशः पितृगंडांताधिकारः ॥ १८ ॥

अथ स्त्रीजातकाधिकारः ।

पुंसः फलं यदिह कीर्तितमायुराद्य-
माद्यैस्तदेव किल योषिति कल्पनीयम् ॥

भर्तृस्थितिप्रणयसंततिशीलसौख्या-
स्तस्यास्तु पंच यवनाभिहितानि पश्येत् ॥ १ ॥

अथ स्त्रीजातकं निरूप्यते—पुंस इति । इहास्मिन् ग्रंथे
पुरुषस्यायुराद्यं कृत्वा पूर्वैराचार्यैर्यत्कीर्तितं तदेव किलेति
निश्चयेन योषिति स्त्रिया कल्पनीयं ताम्ना तु पुनः भर्तुः स्थितिः
प्रणयो धेनयः संततिः शीलसौख्यानि पंच यवनैराभिहितानि
पश्येत् ॥ १ ॥ ~

लग्नास्तभर्तृसहमेश्वरभार्गवाणां
योगे मिथो गृह्यमे च तनौ शुभायाम् ॥
सद्भर्तृका निराधिकारिकुजार्कियुक्ता
वैधव्यभागभवति सौम्यदृशांतरेण ॥ २ ॥

लग्नास्तेति । लग्नं अस्तं सप्तमं भर्तृसहमशुक्राः एषामधिपाद-
एतेषां परस्परसंस्थाने सति योगो वा तदा स्नेहः शुभं च । एषा
कुजार्कियोगश्चैधव्यं शुभदृष्टिरहित्ये सत्येवैतद्बोध्यम् ॥ २ ॥

लग्नास्तपत्रणयसादृशमित्रभेषु
सौम्येषु सोऽप्युपतितेषु पतेः प्रिया स्यात् ॥
एतैस्तु पापयुतदृग्भिरसौम्यता च
शुक्रस्य सप्तमगसौरिमहीजयोश्च ॥ ३ ॥

लग्नास्तपेति । लग्नभास्वपंसहमपाः शुभस्थानगाः शुभयुता-
स्तदातिप्रिया भवति । विपर्यये वैरम् । शुक्रात्सप्तमगौ ज्ञान-
मौमी तदा वै भर्तृकासंगता ॥ ३ ॥

द्वौ भर्तृभाक्तनुपतौ पतितेऽनृजो च
पष्टेऽस्तपे मुथशिलेरिभुजा सशत्रुः ॥
शुक्राब्जयोरति च दुर्भगतामुपैति
मित्रैस्तु मिश्रफलमूह्यमहोऽनुसारात् ॥ ४ ॥

द्वौ भर्तृभागिति । तनुपः पतितभस्यः रक्तगस्तदा भर्तृप्रिय-
तायोगः । अस्तपः पष्टेन मुथशिली तदा मर्ता शत्रुमर्शत ।
पष्टे शुक्राब्जयोरतौ च दुर्भगतां प्राप्नोति । सप्तमगः पष्टगतो
मित्रगः शुभैर्दृष्टः तदा मिश्रफलम् । चंद्रशुक्रौ पष्टेन मुथशि-
लितौ शुभेन तु न मुथशिलितौ मिश्रदृष्टौ तदा मिश्रफलम् ॥

ज्ञाना लग्ने शुके धुनयुजि कुजार्कस्थसदने
नभस्यब्जे जीवे क्षणविरहिते चाग्रसप्तमे ॥

पतिर्भर्तृमहमपतिपरस्परक्षेत्रगो यदा तदा ससौख्या साध्वी
च । गर्वेषु ग्रहेषु निजनिग्रहर्पम्यानगतेषु नाम नन्दादिगतेषु
ससौख्या साध्वी च भवति ॥ १० ॥

इति श्रीकर्मप्रवाशिवृत्तौ मनुष्यजातके एतेनविंशः
स्त्रीजातकाधिकारः ॥ १० ॥ —

अथ मिश्रप्रकीर्णाधिकारः ।

प्रायेण दुर्वोधममानसं यद्गृहक्षमावोजसि मि-
श्रदृश्ये ॥ तदुच्यते किञ्चिदिव प्रकीर्णविनि-
र्णयः संशयहृत्समासात् ॥ १ ॥

प्रायेणेति । स्पष्टोऽर्थः ॥ १ ॥

एको गृहे पुण्यवतां हि यावज्जीवं सुखी
तद्विपरीतकोऽन्यः ॥ दुःखी तृतीयो धनधाम्नि
जातो नीचान्वये स्यान्नृपतिश्चतुर्थः ॥ २ ॥

॥ एको गृहे इति । जातकं चतुःप्रकारम् । एके राज्ञो गृहे
जायन्ते यावज्जीवं राज्यं कुर्वन्ति । अन्ये अधमकुले जायन्ते
तदाऽधमा दरिद्राः । अपरे राजकुले जाता अपि यावज्जीवं
अधन्या भवन्ति । केचिदधमकुलोत्पन्ना अपि राज्यं कुर्वन्ति
एवं चतुर्धा जातकं ज्ञेयम् ॥ २ ॥

केंद्रे विलम्बेशरवीन्दवश्चेत्कृतेत्यशाले मकबू-

लखेटः ॥ केंद्रस्थितेरुत्तमजन्मसौख्यभाजन्म
तज्यत्ययतो विलोमम् ॥ ३ ॥

केंद्रे इति । लग्नेशसूर्यचंद्राः केंद्रगास्तद्राशिस्वामिभिः कंबूल-
कृत्योपः केंद्रगैः लग्नेरित्यशालिना राजकुलोत्पन्ना आजन्म
राज्यं कुर्वन्ति । लग्नेशसूर्यचंद्रा इंदुवारस्थाः कैश्चिदप्यनित्य-
शालाः दरिद्रोत्पन्ना यावज्जीवं दरिद्रा एव ॥ ३ ॥

लग्नेशचंद्रोष्मरुचोऽथ केंद्रे तदीशयोगा
पतितस्थपापैः ॥ पापाश्च ते चेत्पतितेश्वराः
स्युः प्राग्भद्रमग्रे च दरिद्रभाजः ॥ ४ ॥

लग्नेशेति । लग्नेशचंद्रसूर्याः केंद्रस्थास्तद्राशिस्वामिनः पति-
तस्थैः इत्यशालिनो वा पतितस्थानस्वामिभिः हूरैरित्यशालिनः
तदा राजकुलोत्पन्ना अपि दरिद्राः भवन्ति । राज्यं चादौ
लब्ध्वा राज्यात्प्रतिनिवर्तते ॥ ४ ॥

हीना विलग्नशदिनेशचंद्रास्तत्केंद्रसौम्यैश्च
तदीशयोगः ॥ सौम्याश्च ते चेत्पतितेश्वराः
स्युः राजा भवेन्नीचकुलेऽपि जातः ॥ ५ ॥

हीना इति । लग्नेशसूर्यचंद्राः हीनवला नचस्थाः पतित-
स्थानगाः ॥ तद्राशिस्वामिनः शुभयुक्ताः केंद्रगाः शुभेत्प-
शालिनस्ते चेत्पतितस्थानेश्वास्तदा नीचकुले जानोऽपि राजा
भवेत् ॥ ५ ॥

शुभातके पुण्यरवी यदि स्तः केंद्रे बलिष्ठः
शुभयुतदृष्टौ ॥ रात्रावर्षादुश्च बृहत्प्रमाण-
मभ्येति जातो विपरीततोऽन्यत् ॥ ६ ॥

शुभातके इति । दिवा जन्मनि तदा रविः पुण्यसहस्रकै-
प्रणा पलपुनः शुभयुतदृष्टः तदा महत्त्वं प्राप्नोति । एवं रात्रि-
जन्मानि पुण्यचंद्रा केंद्रगौ बलपुनौ शुभयुक्तदृष्टौ तदा महत्त्वं
प्राप्नोति । एतद्विपरीत्य लघुत्वं प्राप्नोति ॥ ६ ॥

कर्मार्थं बहुविधभंगयो हि पूर्व-
निर्दिष्टाः प्रकटफलार्थमत्र तासाम् ॥
सांकर्यादनवगमोऽथ सम्यगीक्ष्य
संदेहच्छिदुरमिदं प्रकीर्णकोक्तम् ॥ ७ ॥

अबालंकारमाह ।

श्रीसिद्धिकोक्तगुरुतंत्रनिहाऽब्जवृद्धा-
दर्थोदविंदुमुपजीव्य मदुक्तिशुक्त्या ॥
जातं नृजन्मफलमौक्तिकमेतदेव
लब्ध्वा गुणैः सहृदयोरसि हारलीलाम् ॥ ८ ॥
जिज्ञास्ये जन्मफलं निधिमिव यदि की-

त्रैलोक्यक्षितिपालमौलिसकलव्यापारपारंगमः
प्राग्वाटान्वयधुर्यभूपसचिवः श्रीचंडासिंहा-
ह्वयः॥ श्रीमान्शोभनदेव इत्यभिजने तस्या-
भवत्सज्जनः श्रीसामंत इति प्रशान्तसुमति-
स्तस्माद्वधूदंगभूः ॥ १० ॥

तस्यात्मजः समजनिष्ट कुमारसिंह-
नामा प्रमाणितगुरुर्गरिमाप्रगोहः ॥

तत्सूनुना गणकभृंगमुदे स्मरेण
गंधोऽभ्युर्दाध्रियत ताजिकपद्मकोशात् ॥ ११ ॥

इति श्रीकुमारसिंहात्मजसमरसिंहसमुद्धृते कर्मप्रका-
शिकाभिधे प्रकीर्णाधिकारो विंशः ॥ २० ॥

कर्माथमिह्यादिस्त्रिंशः स्तथाऽर्था एव॥७॥८॥९॥१०॥११॥

इति श्रीमनुष्यजातके कर्मप्रकाशिकाकृत्
प्रकीर्णाधिकारो विंशः समाप्तिमगात् ॥

इति मनुष्यजातकं संपूर्णम् ।

अथ मनुष्यजातकस्य स्वकृतोदाहरणमागम्यते ॥ ॥ हेरंबं
गिरिजापतिं ग्रहपतिं लक्ष्मीपतिं शारदा नत्वा ग्रंथचमत्कृतिं
सरलतायुक्तिं मनालोक्य च ॥ कृतोदाहरणं तु जातकमिदं
विद्वन्मुदः काष्णं बालानां हितकाम्यया विशदंतीं नीतं
सतामग्रतः ॥ १ ॥ श्रीदध्यङ्कुलैस्वामृतवपुः श्रीमाञ्जटाशं-
करन्तस्येदं तनयेन शास्त्रानिपुणेन व्योमसंचारिणाम् ॥ मृत्यो-
न्मध्य मनुष्यजातकमिदं प्रोहोस्वितोदाहृतिः श्रीमच्छ्रीधरपं-
डितेन विदुषा बालोपकाराय वै ॥ २ ॥ देवदत्तनाम्नः कस्य-
चित्पुरुषस्य जन्मसमये ग्रहभावादि प्रदर्श्यते तत्रादौ जन्मका-
लश्च संवत् १८२२ शके १७८७ चैत्रे मासि शुक्ले पक्षे
तिथौ २ सौम्यवासरे घ ० प १६ अश्विनीमे
घ ११ प. २६ । वैधृतियोगे घ. १० प. ३७ कौलवकरणे
एवमादिपंचांगशुद्धौ तदिने श्रीमन्मार्तण्डमण्डलोदयादिष्टव. ४८
प ५९ समये देवदत्तस्य जन्म । अत्र निपेककालात्स्पष्टज-
न्मेष्टम् ४८ । ४३ । जस्योदाहरणमग्रे प्रदर्श्यते ।

जन्मांगचक्रम्.

सूर्यादयो ग्रहा स्पष्टा स्यु

सू	च	म	बु	बृ	शु	श	रा.	के
११		२	११	८	०	०	६	०
१७	२२	७	२	८	२५	९	९	९
२८	५	९	३३	१६	३६	२३	३३	३३
९	९	१६	५६	४२	५५	४६	५५	५५
५९	८४	२७	१०	२	२९	४	३	३
२१	१८	१४	३५	४६	५३	१२	११	११

१९०

मनुष्यजातकम् ।

शोष्यं तदंशाः १५ । ७ । २८ अंकलवे सूर्यस्योच्चवलं
१७ । २८ । जानं । एवं सर्वत्र ज्ञेयम् ।

प्रथमाधिकारे श्लोक १३ उच्चनोच्चक्रमम् ।

सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	ग्र.
०	१	९	५	३	११	६	उ.
१०	३	२८	१५	५	२७	२०	उ.
६	७	३	११	९	५	०	नी.
१०	३	२८	१५	५	२७	२०	नी.

अथ हृदावलमाह । सूर्यः ११ । १७ । २८ बुधहृदायां
सूर्यस्य बुधः शशुः अत एव शशुहृदावलं ० । ३ । ४५

प्रथमाधिकारे चतुर्दशश्लोकमारभ्य एकोन-
विंशतिपर्यन्तं हृदाचक्रम् ।

जे.	वृ.	म.	क.	सि.	कं.
८ वृ.	८ शु.	६ बु.	७ मं.	६ वृ.	७ बु.
६ शु.	७ वृ.	६ शु.	६ शु.	५ शु.	१० ज.
८ बु.	८ वृ.	५ वृ.	६ बु.	७ श.	४ वृ.
५ मं.	५ श.	७ मं.	७ वृ.	६ बु.	७ मं.
५ श.	२ मं.	६ श.	४ श.	६ मं.	२ श.

तु.	वृ.	घ.	म.	कुं.	मी.
६ श.	७ मं.	१२ वृ.	७ बु.	७ बु.	१२ शु.
८ बु.	४ शु.	५ शु.	७ वृ.	६ शु.	४ वृ.
७ वृ.	८ बु.	४ बु.	८ शु.	७ वृ.	३ बु.
७ शु.	५ वृ.	५ मं.	४ श.	५ मं.	९ मं.
२ मं.	६ श.	४ श.	४ मं.	५ श.	२ श.

अथ द्रेष्काणचलम् । सूर्यः ११ । १७ । २८ द्वितीये गुरु-
 द्रेष्काणे स्थितः सूर्यस्य च गुरुः शत्रुः अत एव शत्रुचलं
 ० । २ । ३०

प्रथमाधिकारे विंशतिश्लोकोक्तं द्रेष्काणचक्रम् ।

	मे	वृ	मि.	क.	सि.	क.
१०	मं	बु.	वृ.	शु.	श.	सू.
२०	सू.	चं.	मं.	बु.	वृ.	शु.
३०	शु.	श.	सू.	सां.	मं.	बु.

	तु.	वृ.	ध.	र.	कुं.	मी.
१०	सां.	मं.	.	वृ.	शु.	श.
२०	श.	सू.	सां.	मं.	बु.	वृ.
३०	वृ.	श.	श.	सू.	सां.	मं.

अथ नवमांशचलम् । सूर्यः ११ । १७ । २८ गुरुनवमांशे
 स्थितः सूर्यस्य गुरुः शत्रुः अत एव शत्रुचलं० । १ । १५ एवं
 सर्वग्रहाणां बोध्यम् ।

पंचवर्गिबलचक्रम् ।

स	च	म	कु.	गु	शु	श	ग्र
० ७ ३०	० २२ ३०	० ७ ३०	० ७ ३०	० ३ ३०	० ०२ ३०	० ७ ३०	गृ
० १७ २२	० १८ ४४	० ६ ३९	० १ ३७	० २ ५८	० १६ ४९	० १ १०	उ
० ३ ४५	० ११ १५	० ११ १५	० ७ ३१	० १५ ०	० ३ ४५	० ७ ३०	ह
० २ ३०	० २ ३०	० २ ३०	० २ ३०	० ० ३०	० १० ०	० २ ३०	त्रे
० १ १५	० १ १५	० १ १५	० १ १५	० १ १५	० ३ ४५	० ३ ४५	न
० ३२ २९	० ५६ १४	० २८ ९	० २० २२	० ५१ ४३	० ५६ ४२	० २२ २५	यो
८ ७	१४ ३	७ २	५ ५	१२ ५६	१४ १२	५ ३६	व

क्रमाद्धर्षस्थानवलं ज्ञेयम् । द्वितीयं स्वगृहे स्थितत्वात्सूर्या-
दिग्रहाणां हर्षवलम् । अत्र तु सूर्यस्य स्वगृहेऽभावः अत एव
हर्षवलं न स्यादिति । तृतीयं हर्षवलं दिवा जन्मनि . पुरुषप्र-
हाणां हर्षवलं अत्र तु रात्रौ जन्म अत एव सूर्याद्धर्षवलं न
स्यात् । चतुर्थं हर्षवलं जन्मलग्नमारभ्य चतुर्थग्रहपर्यंतं सप्त-
ममारभ्य दशमपर्यंतं च स्त्रीग्रहाणां हर्षवलम् । शेषग्रहेषु
पुरुषग्रहाणां हर्षवलम् । अत्र तु पुरुषग्रहः सूर्यः पुरुषग्रह-
पतितः अतः हर्षवलं स्यात् । अधोलिखितकोष्ठके सूर्यादिग्र-
हाणां हर्षवलं प्रत्येकस्थाने पंचपंचेति परिमाणतो विंशतिसं-
ख्याकं यदा भवेत् तदा तत्पूर्णं स्यात् ततो न्यूनं चेदपूर्णमि-
त्यवगन्तव्यम् । उक्तं च पद्मतिभूषणे । ' हर्षान्विता हर्षपदे
पंचविंशोपका मताः । हर्षस्थानचतुष्कस्यः खेदः स्यात्पूर्ण-
द्वर्षितः ॥ १ ॥ ' इति ।

प्रथमाधिकारे त्रिशत्तमश्लोकोक्त हर्षवलचक्रम् ।

सू	च	म	बु	वृ	शु	श	
९	३	६	१०	११	५	१२	स्थानात् बलम्
५	४ ०	१ ८	३ ६	९ १०	२ ७	१० ११	स्वग्रहात् बलम्
सू	०	म	०	वृ	०	०	दिवा जन्मनि पुरुषग्रहाणा बलम्
०	च	०	बु	०	शु	श	रात्रौ जन्मान् स्त्रीग्रहाणा बलम्
४/५ ६/१० ११/१२		४/५ ६/१० ११/१२		४/५ ६/१० ११/१२			पुरुषग्रहे पुरुषग्रहाणा बलम्
०	१/२ ३/७ ८/९		१/२ ३/७ ८/९		१/२ ३/७ ८/९	१/२ ३/७ ८/९	स्त्रीग्रहे स्त्रीग्रहाणा बलम्

उदाहरणहर्षवलचक्रम् ।

सू	च	म	बु	वृ	शु	श	ग्र
०	०	०	०		५	०	स्था
०	०	०	०	५	०	०	स्व
०	५	०	५	०	५	५	दिवा रात्रौ
५	०	०	०	०	०	०	पुरुष स्त्री
५	५	०	५	५	१०	५	याग

दिने सूर्यमोग्यांशाः १२ । ३३ । चंद्रभुक्तांशाः २२ ।
 ५ । युताः ३४ । ३७ । जाताः सूर्यचंद्रयोर्मध्ये राशिर्न स्यात्
 ३४ । ३७ । अयं सूर्योनचंद्रो जातः अत्र तु लग्नभुक्तांशा-
 २८ । १८ दिति अत एव लग्नभुक्तांशाः २८ । १८ पिंडमध्ये
 योज्यं जातं ६२ । ५५ । धनलग्नस्य संस्कारो जातस्ततो
 लग्नाद्वितीयमवनं मकरमारभ्य त्रिंशदंशैरेकराशिकल्पनया अत्र
 तु द्विराश्यांशाः ६० । पिंड ६२ । ५५ । मध्ये शोधिताः
 शेषं २ । ५५ । मीनं न शुध्याति अत एव मीनलग्नं पुण्यसहमं
 ११ । २ । ५५ ॥ अथ राशौ चंद्रमोग्यांशाः ७ । ५५ । सूर्य-
 भुक्तांशैः १७ । २८ । युताः २५ । २३ चंद्रार्कयोर्ंतरस्थ-
 राश्यं १० शैः ३०० । युताः ३२५ । २३ । जातश्चंद्रोन-
 सूर्यः । अत्र चंद्रार्कयोर्मध्ये लग्नमस्त्यतो लग्नमोग्यांशाः
 १ । ४२ । प्रोक्तानामंशानां मध्ये ३२५ । २३ । शोधिताः
 शेषं ३२३ । ४१ । ततो लग्नाद्वितीयमवनं मकरमारभ्य
 दशराश्यांशाः ३०० । अंशसमूहे शोधिताः शेषं २३ । ४१ ।
 वृश्चिकराश्यांशाः ३० । न शुध्यन्त्यतो वृश्चिकत्रयोविंशत्यंशांशे
 विश्रांतिर्जाता ७ । २३ । ४१ । इदं पुण्यसहमम् ॥ अथ सुगम-
 मकारेण पुण्यादिसहमानयनमुक्तं संज्ञातंत्रे । 'सूर्योनचंद्रान्वित-
 मदि लग्नं बिंदुर्कयुक्तं निशि पुण्यसंज्ञम् । शोध्यक्षशुद्धचाश्रय-
 मान्तराले लग्नं न चेत्सैकममेतदुक्तम् ॥' अत्रोदाहरणम् । स्पष्टः
 सूर्यो राश्यादिः ११ । १७ । २८ । स्पष्टचंद्रो राश्यादिः ० ।
 २२ । ५ । लग्नं राश्यादिः ८ । २८ । १८ । दिवा जन्मनि

चंद्रमध्ये सूर्यः शोधितः शेषम् १। ४। ३७। शोध्यर्क्ष इति शोध्यते न्यूनः क्रियते यो ग्रहः स शोध्यस्तस्य राशि शोध्यर्क्ष यस्मिन्ग्रहे शोध्यो ग्रहः शोध्यते स शुद्धचाश्रयो ग्रहस्तस्य भं राशिः अनयो राश्यादिग्रहयोर्मध्ये शोध्यग्रहराश्यादिमारभ्य शुद्धचाश्रयग्रहराश्यांशावाधि मध्ये चेलग्रं न स्यात्तदैतत् सर्वत्र सहममेकराशिसहितं कार्यं यदि तयोर्मध्ये लग्नं स्यात्तदैकराशियुतं न कार्यमित्यर्थः । अत्र तु सूर्यराशेः सकाशात् चंद्रराशिपर्यंतं लग्नं नास्ति अतः सैकम् १ युतं २। ४। ३७। लग्नं ८। २८। १८। युतं ११। २। ५५। जातं पुण्यसहमं रात्रौ जन्मनि सूर्यात् ११। १७। २८। चंद्रः ०। २२। ५। ऊनं १०। २५। २३। जातं अत्र चंद्रराशेः सकाशात् सूर्यराशिपर्यंतं लग्नं भवति अतः सैकं एकराशियुतं न कार्यं एवं सर्वत्रापि बोध्यम् ॥ लग्नं ८। २८। १८। युतं ७। २३। ४१। जातं पुण्यसहमम् ॥

अथ पुण्यादिसहमचक्रम् ।

पुण्य	विद्या	यशः	बधन	पिता	माता	प्राता	दाराः	सुतः	शत्रुः	मित्र
७	११	८	७	२	९	१०	११	४	७	८
२३	२	१३	१४	६	२४	२७	६	१४	२७	१३
४१	५५	४३	१०	२३	४७	११	२६	२९	४६	४३

दिवा जन्मनि द्वात्रिंशत्सहस्रसारणीचक्रम् ।

चतुर्थाधिकारोक्तं सहस्रचक्रम् ।

	एतद्युक्ताः	एतन्मयः	एतं ऊनाः	
१	लग्नयुते.	चंद्रात्	सूर्य	पुण्यं
२	लग्नयु.	सूर्यात्	चंद्रं	वित्
३	लग्नय.	त्रिद्यासहमात्	पुण्यसहस्रं	प्रणयः
४	लग्नयु.	पुण्यसहमात्	भीमं	शीर्षं
५	लग्नयु.	गुरु.	पुण्यसहस्रं	यशः
६	लग्नयु.	धनभावात्	धनस्वामि	स्वं
७	लग्नयु.	पुण्यात्	शानि	यधनं
८	लग्नयु.	शुनः	सूर्य	पेतुकं
९	लग्नयु.	शुक्रात्	चंद्र	मातृकं
१०	लग्नयुते.	जीवात्	शानि	भ्रातृकं
११	लग्नयु.	शुनः	गुरुं	विभूतिः-
१२	लग्नयु.	सितात्	सूर्य	दाराः
१३	शनिपु.	अष्टमात्	चंद्र	मरणं
१४	लग्नयु.	नवमात्	नवमस्वामि.	अधा
१५	लग्नयु.	असितात्	सितं	आशा
१६	लग्नयु.	सूर्याज्जात्	सूर्य	नृपः
१७	लग्नयु.	नीमात्	शानि	अरिः
१८	लग्नयु.	गुरुतः	शुनः	सुतः
१९	लग्नयु.	भगुजात्	शुनः	प्राप्तिः
२०	लग्नयु.	भीमात्	शुनः	कर्म

२१	लग्न.	गुरुतः	भौमं	क्षमा
२२	चंद्रयु.	जीवात्	सूर्य	गुरुता
२३	लग्न.	यमात्	जीव	जीवः
२४	लग्न.	लग्नात्	चंद्र	गदः
२५	लग्न.	गुरोः	पुण्य	मित्रं
२६	लग्न.	सितात्	शनि	उद्धाहः
२७	लग्न.	भूसुतात्	सितं	श्रुतं
२८	लग्न.	सुग्यात्	शनि	वासना
२९	बुध.	गुरोः	पुण्यं	बल
३०	बुध.	गुरोः	पुण्यं	वपुः
३१	लग्न.	भौमात्	बुध	व्यापारः
३२	लग्न.	चंद्रात्	शनि	हस्तक्रिया.

रात्रौ जन्मनि द्वात्रिंशत्सहस्रारणीचक्रम् ।

चतुर्थाधिकारोक्त सहस्रचक्रम् ।

	एते युक्ताः	एतेभ्यः	एते ऊनाः	
१	लग्नयु.	सूर्यात्	चंद्र	पुण्यं
२	लग्नयु.	चंद्रात्	सूर्य	वित्त
३	लग्नयु.	पुण्यसहमात्	विद्यासहस्रं	प्रणयः
४	लग्नयु.	भौमात्	पुण्य	शीर्य
५	लग्नयु.	पुण्यसहमात्	गुरु	यशः
६	लग्नयु.	धनभावात्	धनस्वामि.	स्व
७	लग्नयु.	शनितः	पुण्यं	बंधन
८	लग्नयु.	सूर्यात्	शनि	पैतृकं
९	लग्नयु.	चंद्रात्	शक्र	मातृ.

१०	लग्नयुत.	जीवात्	शनि	भ्रातृ.
११	लग्नयुत	गुरुतः	शनि	विभूतिः
१२	लग्न.	सितात्	सूर्य	दाराः
१३	शनिगुक्.	अष्टमात्	चंद्र	मरणं
१४	लग्न.	नवमात्	नवमस्वामि.	अंधा.
१५	लग्न.	आसितात्	सितं	आशा.
१६	लग्न.	चंद्रोच्चात्	चंद्र	वृषः
१७	लग्न.	मीमात्	शनिं	अरिः
१८	लग्न.	गुरुतः	इंद्र	सुतः
१९	लग्न.	भृगुजात्	इंद्र	पुत्री.
२०	लग्न.	बुधात्	मीमं	कर्म.
२१	लग्न	गुरुतः	मीमं	क्षमा.
२२	सूर्यगु.	गुरुतः	चंद्र	गुरुता.
२३	लग्न.	जीवात्	यम	जीवः
२४	लग्नयु.	लग्नात्	चंद्र	गदः
२५	लग्नयु.	पुण्यसहमात्	गुरुं	मित्रं
२६	लग्नयु.	सितात्	शनि	सोदाहः
२७	लग्नयु.	भृमुतात्	सितं	श्रुतं
२८	लग्नयु.	शानितः	सुरेज्यं	धातना.
२९	बुधगु.	पुण्यात्	गुरुं	बलं
३०	बुधयु.	पुण्यात्	गुरु	वपः
३१	लग्नयु.	मीमात्	बुधं	व्यापारः
३२	लग्न.	शानितः	चंद्र	हस्तादिग.

अथ पंचमाधिकारोक्तानिपेककालोदाहरणमाह-जन्मलग्नो-
 चंद्रांशाः ११३ । ४६ । १५ । एभ्यो द्वादशभिर्भक्त्वा लब्धं
 दिनं ९ शेष ५ । ४६ । १५ । चतुर्विंशत्या गुणिताः १३८ ।
 ३० । जातं द्वादशभिर्भक्त्वा लब्धं होरादि ११ । ३२ । ३० ।
 पूर्वानातं दिनं ९ युक्तं इदं द्विस्थं ९ । ११ । ३२ । ३० ।
 चतुर्विंशत्या गुणिताः २२० । ३० । पंचदशभिः भक्तं लब्धं
 होरादि १४ । ४२ । २८ । एतत् चंद्रमसि भुवस्तलवर्तिनि
 पृथक्स्थेऽस्मिन् ९ । ११ । ३२ । ३० । हीनं ८ । २० ।
 ५० । २ । अष्टममासि ध्रुवं २४५ । २१ । १७ । अनुपात-
 दिवसादि ४ । ८ । ५४ । भुवस्तलवर्तिचंद्रलग्नात्पंचमस्थान-
 स्थितत्वात् ध्रुवमध्ये योज्यं २५० । ६ । ११ । एते मूलध्रु-
 वांकाः तेषां मध्ये पृथक्स्थंहीनांका ८ । २० । ५० । २ ।
 युतं २५८ । २७ । १ । २ । इदं त्रिंशद्धृतं ३० । लब्धं
 मासादि ८ । १८ । २७ । १ । पुनर्नित्यानंदेनोक्तम् ।
 'व्यंगान्जांशाः पृथक् त्रिघ्नाः खान्ध्यासोना इनोद्धृताः ॥
 खतत्वा २५० दद्या हि तिथयो गर्भाजन्मावशिस्थिराः ॥'
 इति । अस्पोदाहरणम् । जन्मलग्नोचंद्रांशाः ११३ । ४६ ।
 १५ । पृथक् द्विधा स्थाप्य एकत्र त्रिघ्नाः ३४१ । १८ । ४५ ।
 जातं इदं खान्धि ४० । आप्तफलम् ८ । १३ । ४ । एते पृथक्-
 स्थेभ्यो हीनांकाः १०५ । ३३ । ११ । एतं द्वादशोद्धृताः
 लब्धम् ८ । २० । ४६ । खतत्वमित २५० ध्रुवके युताः
 २५८ । २० । ४६ । जातं पूर्वतुल्यादिनानि स्तुः अस्य संवत्

१९२१ । शके १७८६ । आपादशुक्ल १४ चंद्रे प्रातः सूर्य-
३ । ३ । ३० । ५२ । गतिः ५७ । ५ । रविभोग्यकालः
४६ । ५ । ५ । अत्र जन्मचंद्रः ० । २१ । ४० । ३९ ।
पतदेष्ट लघ्नं अस्य मुक्तकालः १२४ । २२ । ३७ । उभयो-
यागः जातं १७० । २७ । ४२ । मध्योदयो घटि २६ ।
८८ । मुक्तभोग्ययोर्मध्ये योज्यं २८ । ५८ । २७ । अस्य
६० । षष्ठिभागे लब्धं ४७ । ३८ । २७ । जातं अत्र समये
निषेकः इष्टम् । अस्मिन् समये रविः ३ । ४ । १६ । ११ ।
गतिः ५७ । ५ । चंद्रः ८ । २८ । १९ । ५६ । ग ८४४ ।
३४ । लघ्नं ० । २२ । ३६ । २६ ॥

अथ स्पष्टजन्मेष्टानयनमाह । निषेकशशी ८ । २८ । १९ ।
५६ । जन्मलघ्नं ८ । २९ । ४३ । ५१ । अनयोरंतरांशाः १ ।
२३ । ५५ । निजलग्नस्य ३३६ । उदयेन गुणिताः ६० ।
षष्ठिभक्ताः लब्धं ० । १५ । ४० । जन्मेष्टमध्ये ४८ । ५९ ।
हीनं जातं स्पष्टजन्मेष्टम् ४८ । ४३ । २० । अस्मिन् समये
सूर्यः ११ । १७ । २८ । ९ । चंद्रः ० । २२ । ५ । ५३ ।
लघ्नं ८ । २८ । २० । १९ ॥ पुनः निषेकेष्टसाधनमाह-
जन्मचंद्रः ० । २२ । ५ । ५३ । निषेकलघ्नं ० । २९ । ३६ ।
२६ । अनयोरंतरांशाः ० । ३० । ३३ । मेषलग्नोदयेन
गुणिताः २३७ । ६० । षष्ठिभक्ताः लब्धं ० । ४ । १ । ३५ ।
अत्र लग्नात् चंद्र ऊनः कृतः अतः निषेकेष्टमध्ये ४७ । ३८ ।
२७ । हीनं जातं निषेकेष्टं ४७ । ३४ । २५ । ४० । अस्मिन्

समये सूर्यः ३ । ४ । १६ । ८ । चंद्रः ८ । २८ । १९ ।
 लग्नं ० । २२ । ९ । २६ । पुनः निषेकशशिः ८ । २ ।
 १९ । ० जन्मलग्नं ८ । २८ । २० । १९ । अनयोस्तरी
 ० । १ । १९ । धनलग्नोदयेन गुणिताः ३६० । पुनः ६०
 पष्टिभागे लब्धांकाः । १४ । ४० । अत्र लग्नात् चंद्रो न ब
 एव जन्मेष्टमध्ये ४८ । ४ । ५० । दीनं जातं जन्मेष्ट
 ४८ । ४३ । ५ । १५ । अत्रार्कः ११ । १७ । ९ । २८ । चंद्रः ०
 २२ । ५ । ९ । लग्नं ८ । २८ । १८ । ५४ । एवं पुनः पुनः
 संस्कारः क्रियते जन्मचंद्रः ० । २२ । ५ । निषेकलग्नं ० ।
 २२ । ५ । समतुल्यत्वात् जन्मेष्टम् । ४८ । ४३ । स्पष्टमिति
 ज्ञेयं एवं सर्वत्र बोध्यम् ॥

अथ पंचाधिकांश्चक्रम् ।

मीमः	गशीशः
शनिः	उच्चेशः
मीमः	हृदशः
मृगुः	द्रष्टाणेशः
मृगुः	नवांशेशः

मध्यायुश्चक्रम् ।					स्पष्टायुश्चक्रम् ।				
च.	म.	शु.	श.	यो.	च.	मं.	शु.	श.	यो.
३९	६६	४५	४३	१९३	९०	३३	११	२१	७५
६	०	०	०	६	९	०	३	६	७
०	०	०	०	०	१०	०	०	०	१५
०	०	०	०	०	१५	०	०	०	०

अथाधुर्निर्णयनवमाधिकारोक्तमुदाहरणमाह । तत्रादौ
 रात्रौ जन्म चंद्रो मेषे मानराशौ सूर्यः धनलग्नः
 गतपर्वीतिमिथुनलग्नः एते द्विल्लजस्य
 स्वाधिकारिणः । उदाहरणम् चंद्रो मेषांशाः २२ । ५ अस्य
 भौमो राशीशः चंद्रराशेरुच्चं मकरं उच्चेशः शनिः इहेशो भौमः
 द्वेष्काणेशो भृगुः नवांशेशो भृगुः एतेषां मध्ये यः स्वाधि-
 कारी सः खत्तखुत्तः अत्र तु भृगोः स्वद्वेष्काणे स्थितत्वात्स्वा-
 धिकारीशो भृगुरेव अत एव भृगुः खत्तखुत्तः पुनः शनिः
 एकादशस्थाने उच्चस्थितः द्विल्लजं चंद्रं पश्यति सः खत्तखुत्तः
 अत्र तु द्विल्लजसंज्ञकश्चंद्रः अत्र तु आयुःप्रदा ग्रहाः । चंद्र-
 भौमभृगुशनयः आयुःप्रदाः रात्रौ जन्मानि चंद्रो द्विल्लजः अतः
 एव चंद्रः मध्यमायुर्वर्षप्रदः ३९ । ६ । अयं चंद्रः केतुसंयुक्तः
 अतः चंद्रदत्तायुर्वर्षेभ्यः चतुर्थांशहानिः ९ । १० । १५ । जातं
 २९ । ७ । १५ । पुनः क्रूरदृष्टा चंद्रः दृष्टः अतः अर्धहानिः
 १५ । ९ । जातं ९ । १० । १५ ।

अथ नवमाधिकारे श्लोकः २० उत्तममध्यमादिवर्षप्रदाश्च

३

सू	च.	म. बु.	बृ.	शु.	श	ग्रहाः
१२०	१०८	६६	७६	७९	८२	केंद्रादिस्थानानि उत्तमा वर्षाणि १ । ७ । १० ।
३९	३९	४०	४८	४३	४६	मध्यमानि वर्षाणि
६	६	०	०	६	०	४ । ६ । ११ ।
१९	२६	१६	२०	१२	८	अधमानि वर्षाणि
						२ । ३ । ९ ।
१९	२६	१६	२०	१२	८	निष्कृताः
						६ । ८ । १२ ।
१९	२६	१६	२०	१२	८	अतिनष्टदिनानि
१९	२६	१६	२०	१२	८	निष्ठातिनेष्टमुहूर्ताः

एवं चंद्रस्य स्पष्टायुः । पुनः हिल्लाजस्य पंचाधिकारि-
मौमशनिशुक्राः आयुःप्रदाः तेषां वर्षाणि मे० ६६ शु०
श० ४३ एवं क्रमेण प्राप्तवर्षाणि हानिसंस्कारः भृगुमध्ये-
वद्धानिः शुक्रस्य स्पष्टायुः ११ । ३ । शनिमौममध्ये
जाता मौमस्य वर्षाणि ३३ । शनेः वर्षाणि २१ । ६ ।
प्राप्तवर्षाणि चंद्रमौमशनिशुक्राणां सर्वेषां योगे जातं पर-
सुर्वर्षमासादि ७५ । ७ । १५ । एवं रीत्या सर्वत्र बोध्यम्